EN SOMMER I ISLAND.

REISESKILDRING

AF

C. W. PAIJKULL,

Docent i Geologi ved Universitetet i Upsala.

Fyens Stiftsbibliothek
ODENSE.

Med 35 Illustrationer i Træsnit, 4 Lithographier i Farvetryk og et graveret Kort over Island.

KJØBENHAVN.

FORLAGT AF FORLAGSBUREAUET.

(O. B. WILLADSEN. C. A. REITZEL. GYLDENDALSKE BOGHANDEL. C. C. LOSE.)

Trykt i Bogtrykkeriet.

1867.

m455
Pa25
Δ

Stb.

Sigmund Nipperlin Bibliothek

XXXIV.

OVERSIZE TH.

Forord.

Snart er et Aarhundrede henrundet, siden Uno von Troil nedskrev sine bekjendte »Breve om Island«. Saare faa Svenskere have siden den Tid vandret om paa Islands Jord. Det er derfor sandsynligt, at man i Sverig ikke uden Interesse vil modtage dette Arbeide, hvori Forfatteren har nedlagt sine væsentligste Reiseindtryk fra det navnkundige Land. Forfatteren har derved tillige opfyldt den ham paahvilende Forpligtelse, som Stipendiat fra Upsala Universitet at afgive en Reisebeskrivelse, med hvis Mangler han udbeder sig velvillig Overbærelse hos Læseren.

Stockholm i November 1866.

C. W. Paijkull.

Forord til den danske Udgave.

Til Ovenstaaende ønsker Forfatteren at føie et Par Ord med Hensyn til den danske Udgave, der er udkommet under hans Tilsyn. Forfatteren nærer nemlig det Haab, at hans Arbeide, der i Sverig er blevet modtaget med Velvillie, vil læses i Danmark og Norge med Interesse, da det omhandler

et Land og et Folk, der har den største Betydning for hele det skandinaviske Norden. Thi om end Island ikke længere spiller en Rolle i Norden, har dog dets Liv i ældre Tider været saa betydningsfuldt, at vi stadigt maae staae i stor Taknemmelighedsgjeld til Island, ligesom det altid bør glæde os endnu den Dag idag at træffe paa et Folk, der taler vore Fædres Maal ublandet. I naturhistorisk Hensende kan Island aldrig tabe i Interesse.

Da der endnu er langt tilbage til Maalet for vore Ønsker, at Bøger, der ere skrevne paa eet af de skandinaviske Sprog, med ligestor Lethed læses og finde samme Udbredelse i alle de tre Lande, har Forfatteren ikke taget i Betænkning at lade Bogen overføre paa dansk, for derved at gjøre den tilgængelig for en større Læsekreds. Ogsaa de ydre Forhold ere langtfra heldige med Hensyn til Bøgers lige lette Udbredelse over de nordiske Riger, uafhængigt af det Sprog, hvori de ere affattede; det er dog hævet over enhver Tvivl, at de nydes bedre af det store Flertal Læsere, naar de ere skrevne i Enhvers Modersmaal. Hos den udvidede Læsekreds, som Forfatteren saaledes ved denne Foranstaltning haaber at erhverve sig, udbeder han sig den samme Overbærenhed og Velvillie, der er bleven ham tildeel i hans Fædreland.

Stockholm i August 1867.

Forfatteren.

Islandsk Udtale.

á	udtales	som	au
æ	—	—	ai
é	—	—	je
ei	—	—	ei
ó	—	—	ou } (Diphtongl
ú	—	—	dansk u
au	—	—	øi
ð	—	—	blødt d
fl, fn	—	—	bl, bn
h	—	med	Aspiration
ll	—	som	dl
nn	—	—	dn
þ	—	—	engelsk th.

Fortegnelse over Illustrationerne.

(De med * betegnede ere lithographerede i Farvetryk; de øvrige ere Træsnit).

	Side.
*Hekla, Titelbilledet.	
Skrueskonnerten »Tylla«	1.
Getfuglen (Alca impennis)	7.
*Reykjavik	11.
En Grønsmark [-mehr-] i Island.	20.
En islandsk Præstegaard	25.
En Islænderinde i Hverdagsdragt	37.
En islandsk Ko.	42.
Vandfaldet Skógafoss	61.
Dyrhólarey eller Portland	66.
Regnisdråbgar	69.
En Jordhuskirke	77.
Et Snuushorn	101.
Núpstaðr	107.
En Pidsk	130.
En islandsk Hund	139.
En Harpunerer	192.
Tilberedning af Fisk	199.
Flodovergang i Island	215.
Trappiller ved Vindfell	218.
Vulkanen Herðubreið	235.
Vulkankrater ved Leirhnúkr	239.
En islandsk Ræv	253.
Rovner i en Lavastrøm	266.
Almannagjá.	269.
Þingvalla Kirke	306.
*Brúará.	304.
*Geysir.	304.
Geysirs Kildesystem	306.
Gjennemsnit af Geysir	308.
Strokkr	309.
Hekla	325.
Kort over Island.	

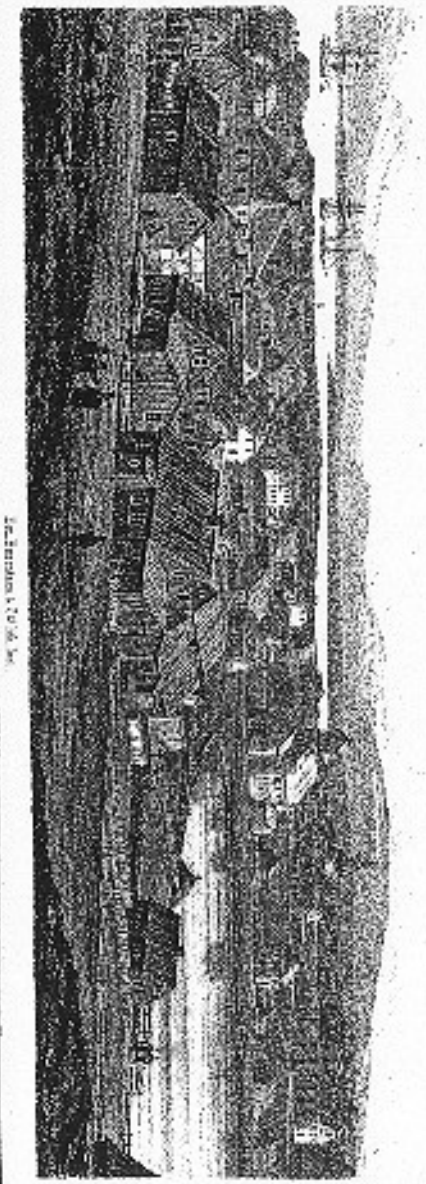

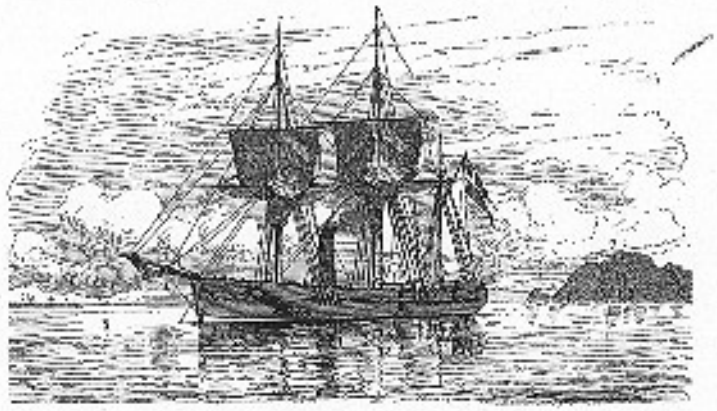

Skrunshomerten „Fylla".

Første Capitel.

Island er et gammelt Sagnland, saavel paa Grund af dets sagnrige Naturmærkværdigheder som ved dets skrevne Sagn. Dets Befolkning, der er udsprungen fra den skandinaviske Folkestamme og nu snart i et Aartusinde har vedligeholdt sit gamle Sprog og sine gamle Sæder, dog naturligviis formildede af Christendommen og Tidsaanden, samt sin gamle Frihedskjærlighed, indtager, skjendt ringe i Antal, alligevel en Plads blandt Jordens mere oplyste Folkeslag; opelskede af en skabende Natur, aabne de stolte Naturmærkværdigheder, Jøklerne eller Sneefjeldene, de varme Kilder, Vulcanerne og Lavastrømmene, Gruus- og Sanderkenerne, de rivende Floder og det omgivende Hav en uudtømmelig Mark for Beundring og Forskning. Island er et Mindernes Land, thi næsten hver Plet der har sin Historie, skreven af Menneskehaand; men det er ogsaa en opslagen Naturens Bog, et Land, hvor Jordskorpens Dannelse og Omdannelse foregaae i saa store Omrids, at nogle faa Aar ofte kunne være tilstrækkelige til tydeligt at lade Iagttageren mærke den omdannende Krafts

Virkninger. Dette har sin Betydning for den videnskabelige Forskning, thi Skriften maa jo blive langt lettere at tyde, naar den samme Person kommer til at læse baade dens Alphabet og dens Linieskrift, end naar det ene Aarhundrede skal læse Alphabetet og det andet skal stille det sammen til Linier. Island er derfor et Land af særdeles fremragende Betydning for den videnskabelige Forskning: for Nordboen er det jo et ært Slægtland, et Broderland, som han maa have Interesse af at lære at kjende paa nært Hold.

Da jeg besluttede mig til at gjøre en Reise til Island i Sommeren 1865, spurgte mine Venner mig herhjemme: hvorfor reiser Du ikke hellere til Italien? — thi Valget stod mig dengang frit; jeg tvivler saadelig ikke om, at, havde jeg styret min Cours til det Land,

»hvor Druen gleder og Orangen blomstrer«

var jeg ogsaa med Hjertrykkelse og Savn vendt tilbage fra denne Udflugt; men mit Sommerophold i Island har dog beredet mig saa mange store Nydelser ved Beskuelsen af skjønne og lærerige Naturscener og ved Omgang med elskværdige Mennesker, at jeg heiligt vilde have angret, hvis jeg havde ladet den sydlige Sirene lokke mig, istedetfor at følge Magnetnaalens og mit Indres Tiltrækning mod Nord. Men det staaer fast, at i en vis Henseende er det et Eventyrliv at reise i Island, og man maa have et aabent Øie for de Lærdomme, som den raae, under Omdannelse værende Jordskorpe kan bibringe En, for ikke at trættes ved Ørkenernes Ensformighed, Fjeldenes og Hedernes Nøgenhed og Vanskelighed at færdes paa, de ribbende Vandes Mængde og andre Besværligheder, som møde paa denne Reise. Ofte har jeg, naar jeg i consomme Timer var fastnaglet til Hestens Ryg og sprængte frem over ubyre Ørkenstrækninger, hvor ikke et Grønstraa mindede om en levende Natur, tænkt paa Ørkenens Araber, med hvis Liv Islænderens i visse Retninger har Lighed; thi hos denne er Hesten ligesom hos hin den trofaste Ledsager; Islænderen kommer ingen Vei uden sin Hest, svigter den ham, kan hans Liv tidt være i Fare; ofte maa den bære ham over lange, ufrugtbare Strækninger, hvor der knapt findes lidt usselt Græs til at stille dens Hunger. Een Fordeel har dog den

islandske Hest for sin arabiske Ørkenbroder: den savner sjeldent Vand.

Paa de efterfølgende Blade er det min Agt at søge at give Læseren en saa vidt muligt tro Skildring af Islands Natur, dets Folkecharakteer, Sæder og Skikke, idet jeg berører dets politiske og mercantile Forhold, forsaavidt det kan skee indenfor en almeenfattelig Fremstilling. Dersom ville de almindeligere Forhold, som jeg blev Vidne til paa min Reise gjennem Landet, ogsaa indtage nogen Plads.

For nu først med nogle Ord at nævne Hensigten med min Reise til Island, var denne en videnskabelig, nemlig at dyrke mineralogiske og geologiske Studier i dette for disse Videnskaber saa frugtbare Land. Som en Forberedelse hertil begav jeg mig allerede i Januar Maaned 1865 til Kjøbenhavn. Denne Stad er unegteligt det bedste Opholdssted for en Islandsfarer, som forud vil sætte sig ind i sit Forehavende, deels ved Leiligheden til personlig Omgang med en af de faa Videnskabsmænd, som grundigt have bereist Island, nemlig den nidkjære og klartskuende Professor Steenstrup ved Universitetet der, samt med de i Kjøbenhavn bosatte, og for deres Fædreland saa varmfølende Islændere, af hvilke Flere tilhøre Blomsten af Islands Intelligens, deels ved de rige Samlinger af islandske Naturproducter, hvormed Universitetsmuseet i Kjøbenhavn er forsynet, af hvilket jeg især benyttede den til Steenriget hørende Afdeling, der ved den senere afdøde, høremte Forchhammers Velvillie blev stillet til min Raadighed.

Kjøbenhavns Havn var i det nævnte Aars Foraar længe spærret af Is, saa at det Dampskib, der egentlig skulde være afgaaet den 1ste Marts, og sex Gange om Sommeren foretager Reiser til Island, for at vedligeholde Postforbindelsen med Danmark, ikke kunde komme afsted førend i Begyndelsen af April. Jeg havde dog ikke fra Førstningen havt isinde at benytte denne Leilighed, der førte til Reykjavik paa Sydvest-Kysten af Landet, men vilket gjøre Reisen med et Handelsfartøi direkte til Østkysten, hvorhen jeg alligevel agtede mig, da den i mineralogisk Henseende er den interessanteste, og i geologisk Henseende en af de mindst under-

søgte Dele af Landet. Men nogle faa Dage førend Handelsjagtens Afreise erfarede jeg, at et dansk Krigsskib laa under Udrustning bestemt til en Reise til Island, og da denne Leilighed tilbød en behagelig og roligere Overfart til Øen, søgte jeg og fik ogsaa ved den daværende svensk-norske Ministers, O. M. Bjørnstjernas velvillige Mellemkomst den danske Marineministers Tilladelse til som Passageer at følge med Krigsskibet til Island. Dette Fartøi var Skrueskonnerten «Fylla», Capitainlieutenant I. P. Schultz; det førte tre Kanoner og havde en Besætning af halvfjerdesindstyve Mand, de øvrige Befalingsmænd iberegnede.

Med dette Skib, der forlod Kjøbenhavns Rhed den 4de Mai om Morgenen, haabede jeg i en 10 til 12 Dage at kunne gjøre Overfarten til Island, siden vi ikke skulde anløbe noget Sted underveis, især da jeg vidste, at det forud nævnte Postdampskib, «Arcturus», pleiede at tilbagelægge denne Vei i 12 til 14 Dage, uagtet det anløber baade Skotland og Færøerne. Men Skjebnen vilde, at vi næsten i tre hele Uger skulde omtumles paa Havet, inden vi atter naaede Fodfæste i Island. Thi «Fylla» var vel et Skrueskib, endogsaa paa halvandethundrede Hestes Kraft; men da Kulforbruget var begrændset, maatte Størstedelen af Veien tilbagelægges under Seil, og da vi ofte havde Modvind, blev Opholdet paa Søen saaledes forlænget temmelig meget. Den første Storm mødte os under Norges Kyst, og mange blege Ansigter bare Spor af de ubehagelige indvortes Omvæltninger, der opstode som Følge af den rullende Bevægelse, for hvilken Skagerraks fraadende Bølger her for første Gang udsatte os. Den Anden mødte os, netop da vi vare ifærd med under gunstig Vind at passere det smalle Sund mellem Fair Hill og Shetlandsøerne, og drev os halvveis tilbage til Norge; den Tredie naaede os et Stykke paa den anden Side af Færøerne og nødte os til at vende og styre mod Syd, for at vi ikke skulde blive liggende paa en Sandbanke paa Islands Sydkyst. Og endelig kom den Sidste og Voldsomste, der var saa meget mindre paa sin Plads, som jeg i det mindste havde sat mig i Hovedet, Dagen derpaa at spise til Aften i Reykjavik, og den drev os et godt Stykke mod Syd, jeg

veed ikke ret til hvilket atlantisk Punkt; thi transatlantisk var det dog ikke. I denne Sø gik vi baade over og under Vandet; jeg laa i en Hængekøie i den lille Messe, som, det vil sige Hængekøien, tørnede med Væggen for hver Overhaling og naturligviis forstyrrede mine søde Drømme om Land à tout prix, medens Søvandet, der styrtede ned gjennem Skylightet, banede sig Vei ned i samme Køie, og tillige spreitede ned over Vægge og Gulv i Messen, saa at jeg om Morgenen, da det blev Dag, fandt begge mine Støvler og andre Klædningsstykker, efter mislykkede Forsøg paa at svømme, druknede i den salte Sø. Det var en uhyggelig Nat.

Livet ombord kunde ievrigt, saasnart Stormen lod os i Fred, for mig naturligviis kun være høist behageligt, i Selskab med de udmærket velvillige og elskværdige Officerer af den danske Marine, som jeg her lærte at kjende. Nogle Dages Samliv paa den skrøbelige Planke ude paa Havet nærmer jo ogsaa, som bekjendt, Menneskene indeligere og hurtigere til hverandre, end det pleier at være Tilfældet ved en Sammenkomst paa den mere trygge Landjord. Mine ærede Reisekammerater paa «Fylla» vare desuden Mænd, som man saavel tillands som paa Søen kun kunde have den største Tilfredsstillelse ved at lære at kjende. Forøvrigt antager jeg, at vort Liv ombord ikke var forskjelligt fra Andres, som have pleiet Nordsøen eller Atlanterhavet. Det betragtes naturligviis som en stor Begivenhed ombord, naar f. Ex. en Hval kommer blæsende og stryger forbi Fartøiet, eller naar en Hene, som er fløiet for heit tilveirs, gaaer overbord og fiskes op, eller naar Seilere lade sig tilsyne, hvilket i det fjerne Farvand mellem Shetlandsøerne og Island mere hører til Undtagelserne. En heel Mængde Fartøier, især Skonnerter og Jagter, gaae vistnok hvert Aar til Island, saavel fra Kjøbenhavn, Bornholm og Norge, som fra England; men de afgaae deels til forskjellige Tider, deels til forskjellige af Landets Havne. Der findes vel omtrent en Snees Havne- og Handelspladser af større eller mindre Betydning i Island, og paa adskillige af dem boe flere Handlende, i Særdeleshed i de to Stæder Reykjavik og Akureyri, af hvilke den sidste rummer fem, den første vistnok tre Gange saamange Handelsfactorier,

men forøvrigt ere Handelspladserne spredte rundt omkring Landets Kyster. Skibene have derfor forskjellige Bestemmelsessteder, saa at om der ogsaa forholdsviis aarligt afgaaer et temmelig stort Antal Skibe til Øen — i 1863 udgjorde det 148 Fartøier med 6,849 Læsters Drægtighed — er dette alligevel naturligviis en Ubetydelighed, naar man tænker sig dem spredte ude paa Havet og til forskjellige Tider. En Mængde Fiskerjagter fra fremmede Nationer afgaaer ligeledes aarligt til Island, for at indvinde Havets Rigdomme omkring Landets Kyster, medens dets Beboere selv endnu ikke ret have lært at føre sig dem til Indtægt. Saaledes sender alene Frankrig aarligt en heel Flaade til Island, og den ligger hele Sommeren omkring dets Kyster og fisker — i det katholske Frankrig bruger man mange Fisk i Fastetiden. I Aaret 1864 naaede disse Fiskerfartøier op til et Antal af 260 Stykker, men de komme paa en vis Tid om Foraaret og forlade Landet paa en bestemt Tid om Efteraaret. Jeg troer derfor at have Ret i den Paastand, at Skibene ere sparsomt saaede ude paa Havet mellem Shetlandsøerne og Island, endskjøndt jeg naturligviis, som Læseren seer, ikke dermed vil have sagt, at Søfarten paa Island er ubetydelig. Det er jo netop alene om vor Udsigt fra »Fylla«, at vi hidtil have talt.

Paa vor Seilads' attende Dag om Eftermiddagen, medens vi, efter at være drevne mod Syd, atter stævnede mod Nord, fik vi for første Gang Island i Sigte. Det var en af de høie Klippeøer i Fuglasker, sydvest for Reykjanes, Islands sydvestligste Odde, som var vor første Landkjending. Coursen forandredes noget i Anledning heraf, og vi seilede nu, eller dampede, troer jeg, op imod det faste Land, som dog holdt sig skjult i en egensindig Taage. Til Slutning spredte denne sig dog, og vi vare nu saa nær Land, at vi tydeligt kunde see Brændingerne mod de steile Klipper, som viste sig at danne den Kyst, mod hvilken vi styrede. Nu maatte vi igjen forandre Cours mod Sundet mellem Eldey, den nordligste af Fuglaskerets Øer, og Reykjanes, og vi kunde i Aftenens Løb glæde vore Øine ved Synet af de blaanende Fjelde og Bjergtoppe, som dannede Hoidestrækningen af den Halvø, der i Form af en Støvle skyder sig ud fra

dette Hjørne af Island og tvinger den fra Syd kommende Seiler til at beskrive næsten Trefjerdedelen af Cirkelens Omkreds, hvis han vil naae Reykjavik ved denne Halvøes nordre Fod. Denne Halvø er forøvrigt mærkværdig ved de talrige Lavastrømme, med hvilke den er overgydet, og de Vulcankjedler, som findes paa den. At den vulcanske Reelse her ligeledes strækker sig under Havets Overflade, beviser allerede det anførte Navn Eldey (Ildøen) paa en af Fuglaskerets Øer. I Virkeligheden have ogsaa indenfor den historiske Tid flere Vulcanudbrud fundet Sted der; det sidste af dem Aar 1783, da Havets Overflade i den Grad bedækkedes med Pimpsteen, at Skibene hindredes i deres Fart, og et Vulcankrater taarnede sig op over Vandfladen, men de løse Slaggemasser, af hvilke den bestod, skyldtes i Aarets Løb paany ned i Havet, saa at den nys dannede Ø forsvandt. Island er imidlertid, som man seer, ifærd med her i Tidernes Løb at tilvinde sig et Stykke Land, forsaavidt nemlig den vulcanske Virksomhed her ikke uddøer i Mellemtiden.

Disse Fuglasker eller Geirfuglasker, som deres sydligste Afdeling kaldes, ere mærkelige som Opholdssted for den nu sandsynligviis uddøde Geirfugl, Alca impennis, en Art Pinguin, hvis Vinger ere ligesom Skindlapper, hvorfor de ikke kunne bruges til at flyve med. Andre saakaldte Geirfuglasker findes forøvrigt paa flere Steder omkring Islands Kyster, og Fuglen synes saaledes at have været almindelig der. Men da man i de seneste Aar ikke har seet noget Exemplar af den, antager man, at den er uddød, enten dette nu hidrører fra

Geirfuglen

Rovfugles og Menneskers Forfølgelser, eller overhovedet fra Artens svage Livskraft. De udgjøre imidlertid nu en af Museernes bedste Prydelser.

Paa vor Fart om Aftenen den 21de Mai, da vi i stille Veir kom forbi Reykjanes, beundrede vi den smukke Flugt hos en Fugl ved Nava Sula, noget mindre end en Gaas og af en prægtig hvidgual Farve, der i lange Rækker med mægtige Vingeslag fløi frem over Havfladen. Da vi Dagen derpaa seilede ind i Faxafjörðr, kom vi paa nært Hold forbi flere lignende Fugle, som med Hovedet under Vingen i største Mag sov paa de vuggende Bølger, og ikke vaagnede op, førend nogle Haandklap fra os ombord tilkjendegav dem vor Nærværelse, eller en fra Fartøiets Bov tilbagekastet Sø forstyrrede Havets Bølger i deres regelmæssige Vuggen.

Faxafjörðr udgjør, saaledes som det medfølgende Kort over Island udviser, den ene af de brede Bugter, med hvilke Islands Vestkyst er prydet. Ligesom den mod Syd begrændses af en af vulcanske Udbrud dannet Halvø, den før nævnte Støvle, som ender i Reykjanes, saaledes skilles den mod Nord fra Breiðifjörðr ved en lignende Landtunge, der i en Spids skyder ud i Havet, og krones af den 4,577 Fod høie Vulcan, Snæfells-Jökull, hvis sneehvide, tvekløvede Top, seet fra Reykjavik, hæver sig som en Pyramide op af Havet.

Indseilingen til Faxafjörðr er meget storartet. De Fjeldkjeder, der løbe langs med saavel den sydligt som nordligt omgivende Halvø, fortsættes i Baggrunden ved et Belte af høie Fjelde, af hvilke den mod Nordost for Reykjavik liggende, majestætiske Esja i Særdeleshed tildrog sig vor Opmærksomhed; thi der nedenfor laa Indseilingen til Havnen ved Reykjavik. Fjeldene vare desuden, saavel paa Toppen, som langt nede paa deres Sider, prydede med vældige Masser af endnu ikke opteet Vintersnee, mod hvilken de sorte Vægge af de mere lodrette Brinke og de spidsere Toppe, hvorpaa Sneen ikke havde kunnet finde Fæste, dannede et malerisk Skue.

Island er som bekjendt et Fjeldland, og ligner de nordlige og høiere liggende Dele af Norge og Sverig. De mere fremragende Fjeldtoppe stige til 2—4000 Fod over Havet; undtagelsesviis naae nogle vulcanske Fjelde en større Høide, saasom den

fornævnte Snæfells-Jökull, Herðubreið og Snæfell i den østlige Deel af Landet, den første 5,290, den anden 5,808 Fod høi, Hekla 4,961, og Eyafjalla-Jökull 5,432 Fod, begge paa Landets Sydkyst, og tilsidst den med en Top af 6,241 Fods Høide opstigende Øræfu-Jökull, det høieste Fjeld i Landet. Fjeldtoppene udgjøre de høieste Punkter deels af langstrakte, skarpe Fjeldrygge, deels af Bjergsletter, af hvilke tvende Slags Fjeldformer der findes udmærkede Typer i Island. De skarpryggede Fjelde optræde dog fortrinsviis ved Kysterne som vældige Skillemure mellem de mange Fjorde, hvoraf Landet er omsluttet, medens derimod de sletteformede Bjerge mere findes i det Indre af Landet. Vulcanerne danne ofte enestaaende, steile og rundtom begrændsede Toppe, der stige op fra det lavere Sletteland, uden nærmere Forbindelse med Fjeldryggene eller Fjeldsletterne; undertiden danne de ligeledes en høiere Top paa en af disse Rygge eller Sletter, undertiden er den vulcanske Rørelse brudt ud paa det lavere Sletteland uden synlig Forbindelse med de egentlige Fjelde. Dette lavere Sletteland, som sammen med vidtstrakte Fjeldsletter danner hele det Indre af Island, antages at stige til en Høide af 1,500—2,000 Fod over Havet, hvilken Høide man saaledes maa over, naar man reiser tvers igjennem Landet fra den ene Side til den anden. Lavlandet, den egentlig bebyggede Deel af Island, bestaaer alene af smalle Strimler, parallele med Havkysten eller paa Bunden af de dybe Dalfører, undertiden skjendt mere undtagelsesviis af en mere aaben Slette eller en fladere Dalgang, som da kunne skyde temmelig langt ind i Landet.

Efter denne Udflugt paa Faxafjörðr skulle vi atter vende tilbage til »Fylla« og passe paa, at det lykkeligt og vel kommer i Havn, inden vi begynde nogle videregaaende Betragtninger. Vi maae blot tilføie, at, seet i nogen Afstand udefra Fjorden, syntes det Land, hvortil vi nærmede os, alene at bestaae af kolde, sneeklædte Fjelde; thi Lavlandet er sædvanligt saa smalt, at det knap øines paa nogle Miils Afstand derfra.

Havnen ved Reykjavik er dannet dels af en liden Bugt ind imod Landet, dels af nogle Øer og Holme udenfor, der ere særdeles udmærkede som gode Læggeholme for Ederfuglen, et Slags Husdyr i Island. Efterat vi i nogle Timer havde ventet paa Lods og krydset udenfor disse Holme, ankom han tilsidst; med fuld Kraft og fer folde Seil styrede vi ind i den Have, vi længtes efter, hvor vi ankrede Mandag Eftermiddag den 22de Mai ved Siden af en fransk Fregat, som tilligemed flere smaa Handelsfartøier med forskjellige Nationers Flag før os befandt sig i Havnen.

Det var altsaa Reykjavik, den lille Stad med de smaa Huse, som laa der for os, lidt sært at see til fra Søsiden, dels fordi nogle tjærede Magasiner før en Del bevog Udsigten til de malede Huse bagved, dels fordi disse Huse selv tildeels kun ere forsynede med den samme begsorte Dragt; det var altsaa det vidtberømte Island, paa hvis Jord jeg forberedte mig til i Sommerens Løb at vandre mangt et Skridt. De første Islændere, vi saae, vare Lodsen og hans Ledsagere, Fiskere, iførte sorte Vadmelstrøier og dito Benklæder, og med runde Hatte med nedhængende Skygge paa Hovedet, men med et forstandigt og gudmodigt Ydre; for Øieblikket satte vi mest Pris paa deres Lyst om at forsyne os med fersk Fisk.

Saasnart Skibet havde kastet Anker, hvilket skete i nogle hundrede Alens Afstand fra Land, paa Grund af den ringe Dybde ved Stranden og den stærke Ebbe og Flod, som findes her, begav jeg mig i Land og opsøgte først den svensk-norske Consul, Herr Siemsen, Kjøbmand i Reykjavik, for ved Hjelp af hans Kjendskab til Byen at faae Anvisning paa et Logis under mit Ophold der paa Stedet. Hos ham opdagede jeg strax, at endskjøndt Husene i Reykjavik, hvad deres Ydre angaaer, ere smaa, kunne de dog være indrettede med al den Bekvemmelighed og Hygge, som man er vant til at finde hos os eller i Danmark, en Iagttagelse, som jeg senere fik Leilighed til at finde bekræftet hos alle de Familier, hvor jeg i Reykjavik kom til at aflægge Besøg; jeg bemærker det strax her, for at ikke en med Forholdene ukjendt Læser skulde troe at komme til et halvbarbarisk Sted, naar han kommer til Reykjavik. Nei, Reykjavik svarer tvertimod

hvad Levevis og bekvemt indrettede Boliger angaaer, aldeles til det Forbillede, hvorefter det synes at være dannet, nemlig Kjøbenhavn, ligesom den ogsaa blandt sine Indbyggere tæller mange oplyste og dannede Personer. Husene ere alligevel i Almindelighed kun smaa, undtagen Træbygninger med spidse Tage, ofte alene malede paa den mod Gaden vendende Side, forøvrigt tjærede; men deres Indre svarer, som sagt, fuldkomment til hvad der bruges blandt de høiere Klasser i det øvrige Norden. Byen er forøvrigt ikke meget stor; den tæller tre Gader paralleli, parallelt med Søen, hvoraf egentlig kun de to ere bebyggede, og ligeledes tre Tværgader; desuden omgiver en mere uregelmæssig Forstad den paa begge Sider, hvor Husene ikke bestaae af Træ, men ere sædvanlige islandske Torvhuse; paa den fjerde Side lige ind fra Havet er en Indsø. Paa denne Side ligge Kirken og Skolebygningen, der tilligemed Stiftamtmandshuset langt nede mod Havet udgjøre Stadens offentlige Bygninger. Reykjavik er, om end ikke en stor, saa dog en net By, med ordnede lige Gader, der rigtignok ikke ere brolagte, men i det mindste om Sommeren ere tørre og reenlige, eftersom man ikke kjender til Kjørsel i dette Land, hvor der ikke findes Vogne, men hvor Alt føres paa Hestens Ryg; Beliggenheden er desuden gandske smuk, seet fra Byen, med den prægtige Have og det blaae Hav nedenfor, samt den stolte Esja i Baggrunden midtover Bugten.

Befolkningen i Reykjavik er blandet, dansk og islandsk; til den første Nationalitet høre de fleste Kjøbmænd, til den sidste derimod de fleste Embedsmænd og de fan Haandværkere, samt Fiskerbefolkningen. Indbyggernes Antal i Staden udgjør for Øieblikket omtrent 1,500, og sammen med den tilhørende Landbefolkning 2,000.

Hvis man kan dømme efter den Velstand, som øiensynligt herskede i de Kjøbmandshuse, i hvilke jeg havde den Fornøielse at blive indført, saavel i Reykjavik som i det øvrige Island, maa Handelen paa dette Land være temmelig lønnende. Alligevel er kun en Del af de Kjøbmænd, som drive Handel paa Island, bosat i Landet. De fleste Handelsfactorier besørges af lønnede Bestyrere, men da de altid

oppebære visse Procenter af det aarlige Handelsoverskud, afgiver deres Maade at leve paa ligeledes en Maalestok for Handelens Gang. Og jeg maa gjentage, at jeg troer den er lønnende. Idetmindste har den sikkert været i høi Grad indbringende lige indtil 1854, da der indførtes fuldstændig Frihandel i Landet, og efter hvilken Tid Handelsoverskuddet kom til Fordeling mellem flere Concurrenter. Dette er Grunden til, at man i Handelsklassen kan høre den Paastand fremsat, at denne Handel ikke betaler sig. De tage sig iagt for at tilføie: saa godt som før!

Embedsmændene have deres Gage direcle fra den danske Statskasse, eftersom Island i finantsiel Henseende endnu ikke er adskilt fra Danmark, og deres Stilling svarer derfor nogenlunde til lignende Bestillingsmænds i Danmark. Den danske Regjerings Repræsentant i Island er Stiftamtmanden i Reykjavik, som tillige er Amtmand over det ene af de tre Amter, hvori Landet i administrativ Henseende er inddeelt. Men Stiftamtmanden er alligevel ikkun et Slags Mellemled ligeoverfor de andre Amtmænd, der i Forhold til den Førstnævnte indtage en selvstændig Stilling og saaledes staae umiddelbart under den danske Regjering, endskjøndt de modtage Regjeringens Beslutninger og Befalinger gjennem Stiftamtmandskabet. Lægge vi hertil, at de under Amtmændene staaende Embedsmænd i Landet, der hedde Sysselmænd, og som paa eengang besørge Oppebørslerne og Forvaltningen indenfor deres Omraade, og desuden ere Dommere i første Instans, i disse deres Bestillinger ere temmelig selvstændige, idet Enhver kun adlyder sin Amtmand, men ikke Stiftamtmanden, saa seer man, at Islands Styrelse i Landet selv ikke er synderlig centraliseret. Sammenknytningspunktet er det islandske Departement i Kjøbenhavn, som sorterer under Justitsministeriet; men dette Sammenknytningspunkt ligger temmelig afsides. Det administrative Sammenhold i Island er derfor, efter hvad jeg kan forstaae, lidt brøstfældigt, thi Enhver af de nævnte Embedsmænd er næsten som en lille Konge paa sit Omraade, og denne stærke Decentralisation i det saa tyndt befolkede og saa vidtstrakte Land kan ikkun indvirke skadeligt paa hele

Forretningsgangen, thi den sammensmeltende Enhed savnes eller er for langt borte.

Dette kom bedst for en Dag ved Behandlingen af det store saakaldte Faareskab, som i nogle Aar har sat Island i Skræk. Man havde nemlig, til den indenlandske Races Forbedring, fra Udlandet indført Faar, men disse medbragte en Faaresyge, som med en foruroligende Hastighed forplantedes paa de indenlandske Faar og truede med at ødelægge hele Faareavlen, Islands væsentligste Indtægtskilde. Hvad gjorde nu Regjeringen, da der var indtruffet en saa truende Ulykke, der kunde være bleven til en national Ulykke, hvis den havde faaet Tid til at udvikle sig? Amtmanden i Nordlandet forenede sig med de Kloge i Landet om at gjennemføre den Foranstaltning, som vel, i et saa ubehageligt Tilfælde som dette, var den eneste fornuftige: at nedslagte de syge Dyr, for paa eengang at drive Smitten ud af Landet. Men denne Amtmand har ingen beslutlende Myndighed for Landet. Hans Forslag omfattedes alligevel med Forkjærlighed, og store Pengesummer sammenskødes i de sunde Landsdele for at erstatte Nedslagtningen i de af Sygdommen angrebne Dele af Landet. Herimod et halvthundredetusind Faar bleve ogsaa virkelig nedslagtede, hvorved der aabnedes et bredt Bælte mellem de sunde og syge Landsdele. Men Stiftamtmanden i Reykjavik tilligemed nogle andre Personer blandt Islænderne, hos hvem Regjeringen i Kjøbenhavn rådførte sig, da Sagen forebragtes den, holdt for, at Sygdommen skulde helbredes, hvilket Raad ogsaa bestemte Regjeringens Beslutning. Følgen heraf har nu været den, at Faareskabet siden i visse Dele af Landet er blevet indenlandsk, medens man i de andre Dele lever i en stadig Uro for det, idet Befolkningen efter al Sandsynlighed kun har Valget mellem at udvandre eller at salte ihjel, hvis Sygdommen skulde gribe om sig. For at sikkre sig mod disse to, næsten lige onde Kaar, har man ved Enkeltes Foranstaltning været nødt til at indrette en saakaldet Fjeldvagt, en staaende Patrouille af berédne Folk, som hele Sommeren igjennem vaager over, at intet Faar føres fra den syge Deel af Landet til den friske. Men hvilken Ulejlighed og hvilke Omkostninger der i Længden ere forbundne hermed,

kan man vel forstaae, især da Forbaabningen om ved Lægekonsten at udrydde de Snyltedyr, som foraarsage Sygdommen, i Almindelighed ikke kroned es med noget Held, og man saaledes har den Udsigt for sig, i lang Tid ut maatte betale denne Vagt, medens man dog ikke er fuldkommen sikkret med Hensyn til en bestemt Adskillelse mellem de omtalte Egne. Hidtil har man dog været heldig nök til i en Række Aar at holde Sygdommen borte fra de ikke smittede Dele af Landet, hvilket alene kan tilskrives den Fædrelandskjærlighed, som driver de leiede Vagter til med al Opmærksomhed at være paa deres Post; thi hvor let kunde det ikke ellers hændes, at nogle befængte Faar slap igjennem den ringe Bevagtning i de ubebyggede og øde Egne, hvor den har Vagt. Hvad Faareskabets Udryddelse ved Lægemidler angaaer, saa har den nemlig aldrig kunnet gjennemføres anderledes end i enkelte Tilfælde. De, som ivre herfor, blandt hvilke naturligviis Apothekeren indtager en fremragende Plads, fremkomme med den Paastand, at Sygdommen opstaaer af sig selv i Landet, og at det saaledes alene er tilfældigt, naar en Nedslagtning gjør Gavn. Men da man er kommen til den Erkjendelse, at Sygdommen opkommer af Snyltedyr, som sætte sig fast i Huden, og disse Dyr naturligviis ikke kunne opstaae af sig selv, bar denne Mening Lidet for sig. Hvis man i nogen Deel af Island virkelig skulde have iagttaget, at Skabet var fremkommet hos Faar, som vare udelukkede fra Berørelse med allerede smittede Faar, saa maatte Spiren være kommen med Blæsten eller paa en anden Maade, saasom med Ulden af de syge Faar eller paa lignende Viis. At dette kan skee i Landet selv, er tydeligt, men at Sygdommen paa denne Maade skal kunne forplantes fra andre Lande, er i det mindste mindre sandsynligt.

Faareskabet afgiver imidlertid et Exempel paa Nytten og Nødvendigheden af en Overbestyrelse i Landet, eftersom man altid kan antage, at denne bedre vil varetage dets Tarv, end den fjerne Regjering i Kjøbenhavn. Faareskabet medførte forøvrigt Beviis paa den Fædrelandskjærlighed, som i saa høi Grad udmærker Islænderne; thi der gaves Folk, som uden Udsigt til Erstatning nedslagtede hele deres Hjord og derved berøvede sig en betydelig Deel af deres Eiendom, ene og alene for at foregaae med et Exempel i det, som de fandt ret og gavnligt for Landet.

De juridiske Embedsmænds Stilling i Landet er god; en Sysselmands Bestilling giver i aarlig Indkomst en 1500 til 2000 Rd. Derfor søges disse Embeder ogsaa i de senere Tider af fremragende Personligheder blandt de Danske, som have udsat sig for de for en indfødt Dansk ikke saa ringe Besværligheder, der ere forenede med disse Bestillinger i Henseende til det skrøbelige Sammenhold m. m. Dette sees dog med Uvillie af det nationale Parti i Landet, uagtet Islænderne nyde tilsvarende Rettigheder, hvad Danmark angaaer, og ligeledes kunne søge Embeder i Danmark; men til alle Tider har dette været en stuende Klage hos et underordnet Folk, naar det faaer sine Embedsmænd fra det overordnede. Og Nationalitetsprincipet er for Øieblikket i stærk Udvikling i Island. Alligevel har jeg truffet flere fremragende islandske Mænd, som med Tilfredsstillelse have foretrukket en duelig dansk Embedsmand for en mindre god islandsk, men dette stemmer ikke overeens med det nationale Parties Anskuelser, eller idetmindste ikke med det yderste Venstres, som til enhver Pris vil have Islændere til at besætte Embedsposterne i Landet.

Naar man tager Hensyn til, at tyve Sysselmænd og tre Amtmænd ere de eneste af Staten ansatte Embedsmænd, som udøve administrativ Virksomhed i Island, maa man indrømme, at Styrelsen ikke er indviklet. De Førstnævnte ere desuden, som alt nævnt, Dommere i første Instans og staae som saadanne nærmest under Overretten i Reykjavik, en Domstol, der er sammensat af tre Medlemmer. Til Embedsmændenes Tal kommer endvidere en Landfoged som er Oppebørselsbetjent for hele Landet, og for Øieblikket forener Byfogedembedet i Reykjavik med denne Post. I Akureyri, som nylig har erhvervet Kjøbstadsprivilegier, er ligeledes et Byfogedembede oprettet, og dermed er den verdslige Bestyrelse af Landet opregnet.

Den geistlige Styrelse bestaaer af en Biskop i Reykjavik, som tilligemed Stiftamtmanden danner den geistlige Øvrighed, hvorunder bore tyve Provstier og det altfor høie Tal af 166 Præstekald, til hvis Besættelse Pastoralseminariet med et toaarigt Lærecursus i de senere Tider er blevet indrettet i Reykjavik. Den eneste Underviisningsanstalt, som iøvrigt findes i Island, bestaaer af en høiere Elementarskole i Reykjavik, som med Hensyn til Plan og deraf følgende Rettigheder staaer paa samme Fod som de øvrige Elementarunderviisningsanstalter i Kongeriget Danmark, hvilken Skole sædvanlig besøges af en 40 til 50 Elever, hvoraf de fleste gjennemgaae alle Skoleklasserne og underkaste sig Afgangsexamen. Det er først i de senere Aartier, at Underviisningsanstalterne og den høiere Embedsvirksomhed ere blevne samlede i Reykjavik, Noget, som uden al Grund har vakt ondt Blod paa mange Steder i Landet. Istedetfor at have virket skadeligt, har denne Forening af de forhen paa flere Steder i Landet spredte Kræfter, som stode i det Offentliges Tjeneste, havt det Gode ved sig, at Landets Hovedstad, der fra Begyndelsen af dette Aarhundrede kun var en tarvelig Handelsplads, nu kan fremvise en høist agtværdig Capital af Intelligens, hvis forenede Virksomhed naturligviis vil bidrage til i høiere Grad at hæve Landet, end naar den var fordeelt i smaa Partier langt fra hverandre med ringe indbyrdes Sammenhold*).

*) Ebenezer Henderson, en Englænder, som i Aarene 1815 og 1816 besøgte Island for at udbrede Bibler der, fælder den Dom om Reykjavik, at det er det styggeste Sted, man kan opholde sig paa. «Selskabstonen er den laveste, man kan tænke sig. Medens Byen hovedsagelig ikkun beboes af nogle Fremmede, der savne Opdragelse og besøge Øen blot for at tjene Penge, frembyder den ikke alene et bedrøveligt Skue fra et religieust Standpunkt, men har desuden fuldstændig Mangel paa Sands for noget Høiere». Sammenligner man dette Reykjavik med det nuværende, er det glædeligt at see, hvilke Fremskridt Stedet har gjort i fornuftig Udvikling; thi nu kan Dommen om Byen, efter hvad jeg tror, kun blive

I Sammenhæng hermed see vi ogsaa, hvorledes der i de senere Aartier i Reykjavik har dannet sig et Bibliothek, som for Øieblikket tæller omtrent 8000 Bind, og som iøvrigt har den udmærkede og for Island varmtfølende danske Professor Rafns Bestræbelser at takke for sin Opkomst; der er desuden tillige opstaaet en Presse, som for Øieblikket repræsenteres af tvende politiske Blade Þjóðólfr eller den «Nationale», som udkommer i 48 Numere om Aaret, hvert omtrent halvt saa stort som den svenske «Post- och Inrikes Tidning», og Íslendingur, hvis Format er noget større, men hvoraf der paa den anden Side kun udkommer et mindre Antal Numere. Ligesaa findes i Reykjavik et Trykkeri, eller som det hedder «Islands Tryksmedie», som i dette Land, der saa lang Tid har været saa betynget af Monopoler, endnu bevarer Eneret til Andagtsbøgers Trykning for Island.

Den anden Bogtrykkerpresse i Landet findes i Akureyri; fra den udgaaer ligeledes et Ugeblad Norðanfari, «Islands tredie Tidende». Bogtrykkerkunsten indførtes i Island Aar 1531, da den første i Landet trykte Bog udkom.

De nævnte Blade, eller i det mindste det første og det sidste, have en i Forhold til Landets ringe Befolkning, der i Aaret 1864 kun udgjorde 66,000 Personer, temmelig stor Udbredelse — Þjóðólfr Aar 1865 1,200 Subscribenter — hvilket let lader sig forklare deraf, at alle Islændere ikke blot kunne læse, men ogsaa gjerne læse, og fremfor Alt med stor Interesse deltage i de Begivenheder, som angaae deres Land. De have heri meget tilfælles med deres norske Stamme-

den allerfordeelagtigste. Visnok kan man her som andetsteds høre Bekymringer udtalte over Hovedstadens Lokkelser, især forsaavidt Skoleungdommen angaaer. Ja Rectoren selv anseer Staden, som Skolens Sæde, for at være under al Kritik. Men om denne Rectors Begreb i Opdragelsesfaget kan man faae en lille Forestilling ved hans Ytring, at han helst vilde have Skolen forlagt til Viðey, en af Holmene i Fjorden udenfor Reykjavik. Der, mente han, vilde han kunne opdrage sine Skoledrenge efter et bedre Forbillede, end det, Reykjavik kan levere.

fremder, da man jo i Norge, saavidt jeg har havt Leilighed til at iagttage, selv i de tarveligste Bondeaviser sædvanlig træffer et politisk Blad.

Bladet Þjóðólfr opfylder upaatvivlelig paa en fortjenstfuld Maade de Fordringer, man kan stille til et politisk Blad af dette Omfang. Foruden Artikler, der vidne om en levende Interesse for Fædrelandets Vel, beretter det om de vigtigste Tildragelser paa Skuepladserne for de store politiske Begivenheder, meddeler Correspondenceartikler fra Kjøbenhavn og London, optager Kritiker over vigtigere udkomne Bøger, idetmindste over dem, som udgives paa Modersmaalet, med mere. Det er forøvrigt, hvad dets ydre Udstyrelse angaaer, et af de bedst trykte Blade, man kan see.

Hvilken Skjebne Islendingur derimod har havt, er mig for Øieblikket ubekjendt. I Begyndelsen af Aaret 1865 var det udkommet mindre regelmæssigt, i hvilken Anledning der i Þjóðólfr stod en Artikel, hvori Forfatteren udtrykte den Formodning om Bladet Islendingur, at det ikke var død, men at det sov; i Efteraaret derimod, da jeg forlod Landet, indeholdt samme Tidende en ny Artikel, hvis Forfatter troede at have gjort den Opdagelse, at nu sov Islendingur ikke længere, nu var det død.

Efter disse korte Meddelelser om nogle islandske Forhold, der vistnok have Interesse for Læseren, anmodes denne om for et Øieblik at fæste sin Opmærksomhed paa Forfatterens Person, som nu forlader Skrueskonnerten »Fylla«, og har isinde at tage Ophold i et fordringsløst, men hyggeligt Værelse i »Skandinavisk Hotel«, hvis Navn indeholdt den eneste Skandinavisme, hvoraf jeg til en Begyndelse kunde finde noget Spor i Island.

Allerede saasnart jeg havde sat Foden paa Land, erholdt jeg Bekræftelse paa den Formodning, der havde grebet mig ved Beskuelsen af de saa stærkt sneeklædte Fjelde, nemlig at jeg endnu ikke i nogen Tid kunde tænke paa at foretage den Reise over Land, der var mit nærmeste Maal, for at naae til Østkysten, som jeg seilede forbi, da jeg fulgte med »Fylla«, istedetfor med Handelsjagten, hvilket, som Læseren vel erindrer, først var min Bestemmelse. Vaaren havde dette

Aar været usædvanlig kold og langvarig i Island, hvilket man deels tilskrev Havisen, der laa samlet om Nordkysten af Øen, deels de stærke Snefald i Vinterens Løb. Græsset var derfor kommet altfor lidt frem, til at de ved denne Aarstid udmagrede Heste skulde kunne udholde en længere Reise; Ile findes ikke paa denne Tid af Aaret, uden ved enkeltliggende Gaarde, og endnu mindre Havre, en Kost, som de fleste islandske Heste desuden vrage, da de ikke ere vante dertil. Disse haardføre Dyr ere nemlig tilfredse, naar de om Vinteren kunne skrabe lidt grønt Ris eller selvtørret Græs eller Mos frem under Sneen, eller naar de ved Havets Kyster faae Lov til at æde sig mætte i Tang. De ere dog ubrugelige i denne deres Sulteknursperiode, da Islænderen kun yder et færre Antal Heste, saamange som der ere aldeles uundværlige til Bedriften, en omhyggeligere Pleie om Vinteren; men disse ville de naturligvis ikke sælge. Vanskeligheden ved at erholde brugbare Heste, og Umuligheden i at holde dem fra at sulte ihjel paa Veien, eller i det mindste blive ubrugbare, vare derfor de Omstændigheder, som lagde Hindringer ivejen for min paatænkte, snarlige Reise. Dette vilde sandelig have været en Modgang, da min Dom lod paa mindst tre Ugers Venten, en ikke ringe Deel af et i og for sig ikke langt Ophold i Landet, hvis ikke allerede Egnen om Reykjavik havde tilbudt saare mange Punkter af videnskabelig Interesse; et Besøg her blev saaledes mit første Maal. Efterat jeg derfor havde kjøbt mig et Par Heste, jeg kunde betroe mig til, for uagtet den tidlige Aarstid at kunne gjøre kortere Udflugter omkring Reykjavik, anvendte jeg min ledige Tid derpaa og erhvervede saaledes allerede derved noget Kjendskab til Landets Natur og dets Befolkning.

Naturen nærmest omkring Reykjavik tog sig ved min Ankomst der særdeles ode ud, og er just heller ikke paa nogensomhelst Tid af Aaret skikket til at vække høie Begreber om Skjønhed. Begge de langstrakte, kolde, for Størstedelen plantetomme Hederygge, mellem hvilke Reykjavik ligger, viste sig dengang i Foraaret særdeles fattige og bedrøvelige, især da det grønne Græsbelte, som om Sommeren dannedes om deres Fod, endnu fuldstændigt laa i

Svøbet. Hele Lavlandet var nemlig dengang enten gualt af det visne Græs paa Engene, som Sneen for ikke længe siden havde forladt i deres nøgne Tilstand, eller graat af det stenede Grus paa Haiderne, hvor selv om Sommeren ikkun nogle spredte Strå skyde op i smaa Tuer hist og her, forsaavidt de ikke ligge ganske bare, hvad der ogsaa ofte er Tilfældet. Denne øde Natur vedbliver iøvrigt adskillige Timers Vei ind ad Landet til, og giver det, som sagt, et skummelt Udseende. Saadanne af Stormen reenskrabede, for Vegetation blottede Grussletter ere forøvrigt særdeles almindelige i Island og benævnes med et eget Navn «melr»; de ere vel øde, men have desnagtet dog nogen Interesse. Naar man nemlig betragter en saadan Grusmarks Overflade, seer man, hvorledes Smaastenene paa den ligge ordnede som Agerrener, medens det for Steen reentfeiede Sand mellem disse Rener danner en glat og jævn Flade paa Mel'en. Professor Steenstrup har givet den rigtige Forklaring paa dette Phænomen, hvilket kan iagttages paa mangfoldige Steder i Island. Naar nemlig den af Sneesmeltningen om Foraaret opbløde Jord tørres i Sommervarmen, saa danner der sig naturlige Revner i den, som Enhver veed, og naar nu Stormen kommer, feier den Smaastenene, der ligge løse paa Overfladen af Mel'et, ned i Revnerne. Nedenstaaende Tegning giver en nogenlunde Forestilling om en saadan Hedes Udseende.

En Grusmark («melr») i Island.

At denne er den eneste rigtige Forklaring af det eiendommelige Phænomens Oprindelse, kan man med Bestemthed slutte deraf, at der, hvor Sandet, som i de vulcanske Egne, er saa løst og tørt, at det ikke hænger sammen ved Opblødningen om Foraaret, dannes intet reent «Melr». Naar dette Sand tørres i Sommervarmen, falder det fra hinanden, uden at danne Revner i Jorden.

Den eneste Maade at reise paa i Island er tilhest; der findes nemlig ingen Kjøreveie, og Rideveiene, der ere sædvanlige, meer eller mindre brede Gangstier, ere vistnok undertiden gode, men ofte simple, hvorpaa vi i det Følgende ville faae flere Exempler. Hvad der desuden, som Erslev i sin «danske Stat» bemærker, i andre Lande er til den største Velsignelse, er i Island en Forbandelse, nemlig de talrige og stride Floder, som, skjøndt de i Almindelighed ere korte i deres Løb, med store Vandmasser styrte ned fra de uhyre Snefjelde eller Jøkler i Landets Indre, og undertiden i den varmeste Deel af Sommeren lægge uoverstigelige Hindringer iveien for den Veifarende, samt ofte ere farlige at færdes over. Paa faa Undtagelser nær maa man lade Hesten vade over dem; thi uagtet de talrige Vanddrag forekomme Brøer dog som store Sjældenhed i Island, og ikkun de allerstørste Floder have et saa jævnt Løb, at de kunne befares med Færge. Disse Floder kræve derfor aarligen mangt et Offer, da Uforsigtigheden forleder, eller Nødvendigheden driver Ryttøren til at begive sig ud i for dybt Vand, hvor Hesten ikke kan overvinde Strømmens Magt.

Som Følge af disse talrige Vande, der bestandigt møde paa den Reisendes Vei, og da denne Vei desuden ofte er meget sparsomt angivet, saa at den knap mærkes ved nogle Hovspor, f. Ex. over en Mose eller en Grusmark, ja undertiden endog ganske savnes, idet «man rider, hvor man finder for godt», er det aldeles nødvendigt for den Reisende at have Veivisere med, som ere nøie bekjendte, især med Vadestederne over Floderne. Og da der ikke findes Gjestgivergaarde eller lignende Indretninger i Landet, maa man selv forsyne sig med Veivisere. Paa mine første, korte Udflugter omkring Reykjavik, som jeg foretog alene, indsaae

jeg snart Retydningen af at have en Veiviser. Thi da jeg for Exempel en Dag havde isinde at drage et Stykke hen ad den Vei, som fører til den berømte Geysir, var det mig umuligt at troe, at en smal, ubetydelig Gangsti, der laa i den Retning, var den rette Vei, og jeg blev først, efter adskillige Gange at have faret vild, overtydet derom, og da jeg en anden Dag vilde besøge den en Times Vei fra Reykjavik liggende Handelsplads Hafnarfjörðr, gik det mig vel meget godt, indtil jeg kom til en lille Aa, men der forsvandt Veien, og jeg kom ud paa en Mose, og kunde først efter adskillig Søgen komme under Veir med, at Veien maatte ligge paa Bunden af Aalebet, hvorfor jeg naturligviis ikke kunde see den. Dette var dog om Foraaret, inden Handelsreiserne fra Oplandet ned til Reykjavik havde begyndt; om Sommeren vare Veiene, i det mindste omkring Reykjavik, noget synligere, men paa mere afsides Steder af Landet var det ofte ganske pudsigt, naar Veiviseren raabte til en af de løse Heste, som vi dreve foran os: Gaaer Du paa Veien! thi der fandtes i Sandbed ofte ingen Vei, idetmindste ikke for mine Øine. Saameget indtil videre om Veiene og deres Beskaffenhed.

Hvad der naturligviis ved de første Udflugter i Island i Særdeleshed maatte fængsle den Reisendes nysgjerrige Opmærksomhed er Maaden, hvorpaa en islandsk Gaard er bygget, eller som den paa Landets Sprog kaldes en »Bær.« Denne bestaaer nemlig af en, deels alene af Jord, deels halvt af Jord og Steen opført, og med Græstørv tækket Bolig, som om Sommeren, naar Taget og Væggene ere grønne, kun lidt skjelnes fra den omgivende Mark. Træ findes nemlig i Almindelighed kun i saare ringe Mængde i denne Bygnings Sammensætning, thi i dette skovløse Land er Træ en kostbar Vare, som endnu mere fordyres ved den lange og vanskelige Forsel fra Handelspladsene ind i Landet. Træhuse ere derfor et yderst sjeldent Syn i Island; det er egentligt kun Landets to Stæder og Handelsfactorierne ved dets Kyster, som kunne prale med denne Luxus. Man maa imidlertid ikke forestille sig en islandsk Bær som en slet og ret Jordhytte; mange af dem ere rigtignok ikke stort Andet, men mange have en meget udviklet Indretning, hvormed man i Begyndelsen har vanskeligt ved at komme paa det Rene. Denne Indretning er heller ikke eens paa de forskjellige Steder, da den hører paa Beboerens Smag og Formuesomstændigheder. Det ringe Antal Præster i Landet, der leve som Herremænd, og det ligeledes temmelig begrændsede Antal af mere velstaaende Bønder synes at eftertragte en Indretning af deres Gaarde, der nærmer sig Træhusenes; de have Værelser med panelede og malede Vægge, eller idetmindste et eller andet saadant Værelse til Gjesternes Modtagelse, og ligeledes til Bolig for dem selv, hvilke Værelser ere forsynede med Gulv, en Luxusartikel, som ellers ikke findes i alle Huse. Men den fattigste Befolkning bøer derimod næsten i fuldstændige Jordhuler, omendskjøndt disse dog ere opførte over Jorden, og ikke nedgravede i den. Jeg har saaledes været inde i en Bær i Egnen om Reykjavik, opført af det sædvanlige Materiale, hvis lave og mørke Indre kun dannede eet Værelse, der ved den ene Ende optoges af tvende Sengesteder, paa begge Sider nedad den lange Væg med et lidet firkantet, bænkeformet Bord imellem, den anden derimod af Arbeids- og Forraadskamrene, hvor Uld, islandsk Mos og Andet laa opstablet eller henslængt, og i hvis Midte paa den lange Væg midtfor Indgangen det lave, kun af nogle Stene betegnede Ildsted befandt sig. Dette Huus havde intet Gulv, ellerhelter andet Loft end selve Sparreværket, som bar Græstørvtaget; Lyset kom ind gjennem et Par smaa Glugger paa Taget, og Huset var saa lavt, at Bjelkerne, der bare Sparreværket, naaede mig omtrent til Brystet, naar jeg stod oprejst derinde. Umuligheden af at anbringe et særskilt Loft bliver tydelig deraf; thi hvis det fandtes, kunde man jo kun krybende komme ind og ud, og kun siddende opholde sig derinde. At Alt maa være sort, forroget og tilsalet i en saadan Bær ligger i Sagens Natur, og dens Udseende overgaaer ogsaa enhver Beskrivelse. Jeg havde den Dag foretaget en lang og besværlig Reise, da jeg om Aftenen kom ned til denne Gaard; Regn og Taage havde gjort mig forfrossen, og jeg havde flere Timers Ridt tilbage til Reykjavik; jeg havde desuden havt den ubehagelige Fornøielse at ride igjennem en iskold Byge, som kom lige fra de optørnde Snee-

driver paa Esja, og der fandt et Fodbad i Jekelvandet, saa at jeg næsten med Glæde modtog Bondens velvillige Tilbud om at komme ind og drikke Kaffe, der tilligemed Brændevin udgjør Nationaldrikkene.

Jeg har overhovedet paa mine Reiser gjort mig det til Regel, at følge det bekjendte Visdomsord: at det, der kommer ned gjennem Munden, ikke besmitter Mennesket. Naturligviis undgaaer jeg saavidt muligt Svineri; dette anseer jeg for en lige saa stor Pligt, som ikke at være altfor kræsen. Efterat jeg lykkeligt var naaet gjennem den mørke og snavsede Gang, som ledede ind i det lille Huus, og ligeledes lykkeligt havde undgaaet Sammenstødet med de lave Taghjelker, tog jeg Plads paa en af de forud omtalte Sengebrikse, idet jeg ventede paa Kaffen, og havde derved Leilighed til at gjøre de Iagttagelser, jeg nu har meddeelt Læseren. Kaffen var ogsaa snart færdig, thi Kaffekjedlen maa vistnok i de islandske Bæ'er »staae paa Ilden« til alle Tider paa Dagen, omtrent som i det mindste i nogle Egne af Sverig, og Kaffen var ogsaa god, saaledes som den sædvanlig faaes i Island; men rigtignok blev jeg lidt forbauset, da jeg saae min Vært rode i Sengen ved Fodstykket, og af en Pose, som fandtes der, og om hvis udvortes Farve man kan gjøre sig en Forestilling, fremtage Sukkeret, som dog var hvid Raffinade. Her var det altsaa godt at have den Regel at støtte sig til: at det, der kommer ned gjennem Munden osv.

Denne var dog naturligviis en af de tarveligste blandt de islandske Bæ'er. Sædvanlig fremhyde disse en simplere Indretning ved eller i Nærheden af Fiskerleierne, hvorimod Bygningsmaaden er noget bedre paa Nord- og Østlandet, end i de øvrige Dele af Landet. En velindrettet islandsk Bolig skal bestaae af syv »Huse«, men i det mindste sex af disse have hvert kun et eneste Værelse. Det syvende, hvori Befolkningen opholder sig, og som kaldes Baðstofa, kan ved Brædderægge afdeles i to eller tre Værelser. Hvert af de øvrige »Huse« ligesom ogsaa Baðstofa'en staaer under sit særskilte Tag. Bygningsmaterialet i Væggene bestaaer, som sagt, af Tørv eller Tørv og Steen, hvilviis lagte paa hverandre uden videre Sammenføining, af en Tykkelse paa fire til fem Fod;

Husene ligge forøvrigt ved Siden af hverandre i en Række, med Gavlen vendt udad, saa at alle Husgavlene tilsammen danne Forsiden — undertiden ogsaa bagved hverandre. Derhos ere de saaledes sammenbyggede, at to til hinanden stødende Huse have fælles Mellemvæg. Men da de ikke staae under samme Tag, dannes mellem begge Tagene en Gang ovenpaa Væggen, hvor Regnvandet samler sig. Taget tækkes ligeledes med Tørv, dels lagte umiddelbart paa Lægterne, dels med flade Stene eller tørret Sandhavrehalm underneden. Ligesom Tilfældet er med Væggene, saaledes trænger ogsaa Regn eller i det mindste Fugtighed gjennem Taget, hvorfor de islandske Bæ'er ere særdeles ubehagelige i sidstnævnte Henseende. Taget saavelsom Væggene, med Undtagelse af den lille enten umalede eller i det høieste tjærede Brædde-beklædning paa Husenes Gavle, som ofte ikke gaaer ned til Marken, men ender med Vinduesposten, da Tørvevæggen gaaer rundt om Huset, ere naturligviis græsbevoxede, og eftersom Bygningen kun er lidet ophøiet over Marken og som en Følge af den store Tørvemasse viser sig noget afrundet i sit Ydre, skjelner den sig, saaledes som ogsaa forud anført, ikke synderligt fra denne, uden som nogle lave græsbevoxede Høie, som ligge i flere Rækker. Nedenstaaende Billede, som fremstiller en Præste-

En islandsk Præstegaard.

gaard paa Nordlandet, giver en Forestilling om det Ydre af den islandske Byggemaade, saaledes som den nu er beskreven. Vi skulle senere hen give en Tegning af en islandsk Bondegaard saaledes som en saadan i Virkeligheden tager sig ud.

Et af Gaardens yderste Huse, som dog pleier at vende Gavlen med samme Side som hele Bygningens Gavl, er Fæhuset eller Fjoset, som det kaldes, hvor Kæerne ere anbragte. Det modsatte Hus i Bygningens anden Ende er Smedien; men undertiden kunne begge disse, eller i det mindste den sidstnævnte ligge adskilt fra de øvrige Huse, ligesom «Fjoset» kan ligge i den bageste Deel af den Firkant, som hele Husmassen danner. Naar man fraregner disse to, ere de Huse tilbage, der benyttes til Bebdelse, Opbevaringssted for Mælk og andre Mudvarer, samt Kjøkkenet. Af dem nævne vi først den saakaldte Skemma, som svarer til det vi kalde Skuur, og som har en særegen Indgang forfra og saaledes i den her meddeelte Tegning af Præstegaarden udgjør et af de Huse, der ligge som det andet i Rækken fra Enden. Skemma'en kan ogsaa findes i to Exemplarer, saaledes som det synes at være Tilfældet i denne lange Husrække. De øvrige Huse ere forenede med hverandre ved Gange i Bygningens Indre. Disse Gange ere aldrig forsynede med Gulv, hvilket ligeledes savnes i Kjøkkenet eller Eldhus'et og i Foraadskammeret eller det saakaldte Búr, og heist undtagelsesvis med Vinduer, som i saa Fald sidde i Taget. De ere derfor næsten hælgmørke, saa at man endog ved hai lys Dag maa føle sig for i dem. Beboelseshuset eller Baðstofa'en, som vel for det meste er forsynet med Gulv, i det mindste hos de mere velhavende Folk, ligger enten i Bygningens bageste Deel eller ogsaa paa Loftet, det vil sige under Taget i et af «Husene». I Skaptafellssyssel i Sydlandet er dette Loft ofte anbragt over Fæhuset, for at Beboerne kunne nyde godt af den fra Kreaturerne opstigende Varme; thi Ildsteder eller Kakkelovn findes ikke, man holder Varme ved at pukke sig sammen saa meget som muligt. Foruden de nu nævnte Værelser findes hos de

mere Velhavende en saakaldt Stofa eller Gestaskáli til Gjesters Modtagelse; den ligger tilhøire eller tilvenstre for den Gang, der fører ind i Huset, og som kaldes Bæardyr eller Forstue, og hermed er Husenes Opregning færdig. Kjøkkenet er, som allerede foran bemærket, ikke forsynet med Gulv og har heller intet muret Ildsted. Hele Ildstedet dannes af nogle flade Stene paa Jorden; der findes ingen Skorsteen, men i dens Sted er Taget forsynet med eet eller to Regfang, hvorover der sættes et firkantet af Brædder sammenslaaet Rør, for at befordre Lufttrækket. Dette er dog heist ufuldstændigt, hvorfor Regen ofte slaaer ind i Bær'en, og da Brændselet just ikke altid er det bedste, udbreder dette sædvanlig en ubehagelig Lugt. Foruden Tørv, der for det meste skulle være af en slet Beskaffenhed, bruges i Almindelighed Kreaturaffald i dette Øiemed. Moddingens Beholdning spredes først paa den dyrkede Mark udenfor Gaarden, hvor det henligger i længere eller kortere Tid, for siden at samles sammen. Men det i Fæarehuset samlede Affald, som sammentrampes om Vinteren af Dyrene, skæres op om Foraaret, tørres og anvendes siden som Brændsel. Paa visse Steder af Landet, saasom ved de fattigere Fiskerleier, har man ikke engang denne Hjelp, hvorfor man der benytter Fiskebeen, i Særdeleshed Rygraden af Torsk, Fæarebeen, tørret Tang og deslige.

Paa Vestmannæerne ved Landets Sydkyst maa man endogsaa som Brændsel benytte Skroget af tvende Fuglearter, som findes der i stor Mængde, nemlig Søpapegøien og Stormfuglen. Af den førstnævnte bortskæres Brystet, der nedsaltes; det øvrige Skrog ophænges til Tørring tilligemed Vingerne og Indvoldene, og brændes siden paa Ildstedet. Af den sidstnævnte tages Hoved, Fødder, Indvolde og Vinger, som blandes med Kogjødning. Kun faa Steder i Landet har man Riskviste til Brændsel. Steenkul, som faaes ved Handelspladserne, bruges kun i Smedien; Transporten op i Landet paa Hesteryggen bliver ogsaa urimelig dyr.

Stofa'en, i hvilken Gjesterne indkvarteres, er forsynet med en Seng, et Bord og sædvanlig nogle Kister til at sidde paa, men i Baðstofa'en bestaaer Behavet kun af Senge,

der ere fastgjorte til Væggen og saa store, at de rumme to eller tre Personer. Dog findes undertiden et lidet firkantet Bord nedenfor Vinduet mellem de yderste Senge. Der gives ikke noget større Bord til Maaltiderne, men Enhver spiser, siddende paa sin Seng, med Madkarret foran sig. Speil eller Commode træffer man sjeldent.

De islandske Huse ere lave, mørke, fugtige og usunde i enhver Henseende, med eet Ord, det Uhyggeligste man netop med Hensyn til Bygningsart kan tænke sig, i det mindste blandt civiliserede Mennesker. De holdes desuden meget snavsede og urene, hvorfor de ogsaa i høi Grad forege Dodeligheden.

Det maa undre En, at Klimatet i et saa nordligt Land tillader en saadan Bygningsmaade uden Ildsteder, men skjøndt Sommeren er koldere, er dog Vinteren mildere end paa de tilsvarende Bredegrader i Sverig, takket være Golfstrømmen, som paa tre Sider omskyller Landets Kyst. Indbyggerne behove derfor heller ikke at benytte Pelsværk om Vinteren, men kunne gaae i deres Vadmelstroier, omtrent som om Sommeren.

Ved Opregningen af de ovennævnte Huse have vi omtalt alle de Bekvemmelighedsindretninger, hvormed Islænderen, hvad enten han er Præst eller Bonde, forsyner sit Huus. Thi Himmelen er Taget paa det eneste Hemmelighedshuus, han benytter, og dette er, som man ved, fælles for Alle.

Til sine Faar og Heste, som han saa længe som muligt lader gaae ude under fri Himmel, har han smaa Tørvehuse uden Vinduer hist og her i nogen Afstand fra Bær'en. Men til Hestene er et saadant Huus, i visse Egne af Landet, hvor der ikke falder for megen Snee om Vinteren, kun forsynet med en smal Tagkant, der skyder ud fra Væggen, og det er aldeles aabent i Midten: Hestene finde det for varmt at være i indelukkede Huse; naturligvis forekommer der i en saadan Stald heller ikke noget Spiltog, thi den islandske Hest er ikke forvænt med Bekvemmeligheder. De have Lov til at gaae løse omkring hverandre i deres Stald og æde det Hø, som indrømmes dem i den koldeste Deel af Vinteren. En saadan Bær med sit «Fjos» og sine Huse til Faar

og Heste danner saaledes hvad vi kalde en Gaard, eller en By, naar der er flere Indbyggere. Disse Gaarde ligge sædvanlig ved Enden af en Bakke langs med Foden af et Fjeld, eller ogsaa paa de fra en Mose opskydende Høie. I Frastand opdages de snarere ved den grønne Græsflade, som omgiver dem, det saakaldte «Tun», der udgjør den dyrkede eller gjødede Deel af Landet, end ved Bygningerne selv, thi de ligne mere, paa Grund af de græskledte Vægge og Tag, smaa Græshøie end Menneskeboliger. Bær'ene ligge imidlertid som oftest i betydelig Afstand fra hverandre, idet enhver Bonde behøver store Græsgange til sine ofte talrige Faarehjorde og til Høslet til Vinterfoder, og da «Tun'et» altid er særdeles lille i Forhold til de vidtstrakte Omgivelser, idet Udsigten jo ikke forhindres af Skov eller deslige, saa see disse Bær'er med deres Tun paa Afstand ud som smaa, grønne Græspletter, der stikke af enten mod de graae og vidtstrakte Heder, eller mod den lysere grønne Farve paa Engen eller Bakkens Fod udenom «Tun'et»; med eet Ord, disse opdyrkede Pletter ligge meget sparsomt strøede over den beboede Deel af det vidtstrakte Land, og vilde vistnok udgjøre en forhaanende ringe Brokdeel af Landets 1800 geographiske Kvadratmiil store Areal, hvis man kjendte deres Fladerum.

Man har ofte talt og skrevet mod den islandske Bygningsmaade, især formedelst den Fugtighed og Usundhed, som den farer med sig. Og heri har man uden Tvivl Ret, thi Sølet og Ureenligheden i en saadan Bær kunne ofte være utaalelige. Men hvis man vil afhjelpe Mangelen i Bygningsmaaden derved, at man især arbeider for Opførelsen af Træhuse i Landet, antage vi, at man ikke gaaer aldeles praktisk tilværks; thi hvor ønskeligt end dette kunde være, bliver det dog for de Fleste, saavel blandt Almuen som blandt Præsterne, altfor dyrt, eftersom Island aldrig selv kan frembringe de Tømmerskove, der ere nødvendige til saadanne Huse. Derimod forestiller jeg mig, at de fortjenstfulde Bestræbelser for en bedre Bygningsmaade nærmest maatte gaae ud paa, at indrette Tørvehusene af den bedst mulige Form, til Opnaaelse af lyse og tørre Boliger. De nuværende Bær'er

ere nemlig aldeles ikke lyse; de favdtykke Tørvevægge, gjennem hvilke de Gange gaae, som forene de forskjellige Værelser i Bygningen med hverandre, frembringe i disse Gange et Bælgmørke, saa at man troer at stunde ved Indgangen til en Kjelder, istedetfor til en Beboelseslejlighed, naar man vil finde Veien ind i Bær'en, og Værelserne selv ere ofte unhyggelige og mørke. At der vilde kunne udrettes meget til en gavnlig Afhjelpen af disse Ubekvemmeligheder, antager jeg bestemt, f. Ex. Grundens omhyggelige Udgravning, Anbringelse af Drainrør med mere, hvorom en Bygmester maa kunne give Besked, og hvorved Dødeligheden kan formindskes og Sundheden vedligeholdes. Ved den nuværende almindelige Bygningsmaade er Fugtigheden i disse Bær'er saa stor, at de med Brædder beklædte Vægge og Gulve i Husets indre raadne i Løbet af faa Aar. Og til Forhindring heraf maa man med Fordeel kunne anvende et omhyggeligere Arbeide ved Bygningens Opførelse.

Det har ofte, naar jeg betragtede Ydersiden af en islandsk Bær, forundret mig, at Islænderne have saa liden Sands for Farver. I Modsætning til vore nydelige, rødmalede Bønderhuse, der tage sig saa godt ud mod den grønne Baggrund, er Forsiden af et islandsk Huus aldrig andet end graa, som et gammelt visnet Gjerde, i det Høieste sort og strøget med Tjære. Den saa billige rede Farve har ikke fundet Vei til Island. Stuernes Behave svarer derimod i Almindelighed, som ferd antydet, til den hos vore fattigere Bønder og Jordbrugere sædvanlige, naar jeg undtager Gulvet, hvilket, som sagt, i Island undertiden savnes, og, hvor det findes, oftest er skjult under et saadant Lag Snavs, at man næsten kunde troe, at Eieren vilde indbilde sig, at han vandrede paa det kjære Jordgulv.

Naturligvis findes, som allerede bemærket, adskillige mere velhavende Præster, og ligeledes en og anden Bonde, som leve mere paa Herremandsvis, have Værelser med Gulv og og bedre Meubler, samt i Henseende til Renlighed og Orden kunde være Mønstre i hvilketsomhelst Land. De ere dog tømmelig tyndt fordeelte over Landet. Mange Steder kan man ogsaa tydeligt see, at det ikke er Fattigdommen alene,

som afstedkommer den Urenlighed, som der saa almindeligt klages over, og man fristes da til at troe, at Islænderen, uagtet sine gode Sider, har det hæslige Charaktertræk, at holde mindre af Renlighed.

Hvad Agerbruget angaaer, da veed man, at Kornavl aldrig har villet lykkes i Island; det eneste indenlandske Korn, der findes, er den paa Sandhederne vildtvoxende Sandhavre, Elymus arenarius, af hvilken der bages et spiseligt Brød. Foruden Græsset, der er Hovedsagen, dyrkes derfor intet Andet, end lidt Kartofler og Roer.

Da »Tun'et« bliver liggende Aar for Aar uden at bearbeides, bliver dets oprindelige jævne og flade Ydre efterhaanden mere og mere ujævnt, saa at det tilsidst danner den ene Tue ved Siden af den anden. Dette opstaaer paa den Maade, at Vandet, især ved Sneens Smeltен og Tøbruddet om Foraaret, trækker ned i Jorden, saa at der i det mere eller mindre porøse Jordlag dannes en liden Nedsunkning, aldeles paa samme Maade, som naar man holder Vand paa en Urtepotte; denne Fordybning forøges Aar for Aar, indtil den tilsidst danner en ringere eller dybere Fure, og naar disse Furer forenes og netformet overspænde »Tun'et«, saa er Tueformen derved dannet. Vistnok gives der blandt de islandske Bønder dem, som holde af disse Tuer, idet Overfladen bliver større, som de sige, ligesom hos os Bønderne undertiden af samme Grund holde af Agre med mange Høie; men i Almindelighed maa man dog ansee det for Skjødesløshed eller for Mangel paa Omsorg at bruge et af Tuer altfor opfyldt »Tun«. Vanskeligheden ved at raade Bod herpaa er imidlertid meget betydelig, idet man i dette Øiemed først maa afskære Grastørven, derpaa borttage Tuen, og saa lægge Tørven ovenpaa igjen. Men naar dette er udført, kalder man det et smukt Tun.

Island har, som bekjendt, ligefra dets Begyndelse, i ikke mindre end trehundrede Aar dannet et selvstændigt republicansk Rige. Vistnok er det tommelig længe siden, at denne Republik ophørte at existere paa Papiret, thi i Aaret 1262 svor Island Troskabseed til Norges Konge. Men den samme Afsondring, der har bidraget til i Tale og Skrift at be-

vare det gamle nordiske Sprog ublandet, har ligeledes virket til Bibeholdelsen af det republicanske Sindelag. Dette sees for Exempel i den Maade, hvorpaa en Islænder hilser paa sin Landsmand, idet han siger: God Dag, Kammerat. Dette minder jo netop om «citoyen» i de nyere Republiker. Benævnelsen Herre er ogsaa næsten ukjendt i den islandske Tiltale. At Bønderne benævne hverandre ved Navn og mest ved Fornavnet er naturligt, men de bruge ogsaa denne fortrolige Benævnelse, naar de tiltale «Herremændene», som for Exempel en Sysselmand, en Kjøbmand eller saadanne Folk. Som oftest hetjene de sig dog herved af Slægtnavnet, naar et saadant gives, men Slægtnavne ere ikke sædvanlige blandt de indfødte Islændere, ikke engang i den høiere Klasse, derimod gjenfinder man her samme Skik, som vi kjende fra vor ældre Middelalders Historie om de høie Herrer, at de nemlig udelukkende eller fortrinsviis benævnedes med deres Døbenavn og Faderens Navn, for Exempel Bo Jonson, Carl Knutson, i Lighed med hvad der endnu bruges blandt Almuen i Sverig. Kun Præsterne have en Titel, «Sira», der lægges til Døbenavnet, som Sira Jon, Sira Jacob o. s. v. I Skriftsproget bruges dog Benævnelsen Herre i større Udstrækning end hos os, f. Ex. Herr Bonde eller Herr Repstyrer, hvilket sidstnævnte har samme Betydning, som om vi vilde skrive Herr Politibetjent.

Paa en af mine senere Udflugter fra Reykjavik, ved hvilken jeg benyttede en Veiviser, spurgte denne mig om mit Navn; jeg sagde ham først Slægtnavnet, men underrettede ham, paa Grund af at jeg kjendte den nævnte Skik, ogsaa om mit Døbenavn. Da vi saa havde redet fremad en Tid, og jeg allerede havde glemt den foregaaende Samtale, hørte jeg pludselig en dæmpet Røst bagved mig raabe mit Døbenavn. Jeg vendte mig forbauset om ved Lyden af den for mig paa denne Tid usædvanlige Tiltale, men da jeg ikke strax opdagede, hvorfra den kom, troede jeg, at jeg var en anden Saul, som hørte Stemmer fra det Høie, indtil mit Øie tilsidst faldt paa min Ledsager, som med bemmelighedsfuld Mine pegede paa en stor Fugl, der sad et Stykke fra Veien. Nu randt vor Samtale mig ihu, og med Tilfredsstillelse betragtede jeg den hæderlige «citoyen», som stod foran mig; thi jeg mærkede, at jeg i det mindste nu var kommen til et Land, hvor Menneskene betragtede hverandre som Brødre, og hvorhen saaledes den mest ødelæggende af vore Fordomme endnu ikke var naaet. Men skjøndt Islænderne betragte hverandre som Brødre og Gud skee Lov! ikke tage meget Hensyn til Rangforordninger, maa jeg dog give dem den Berømmelse, at de ere i høi Grad høflige og opmærksomme, saavel imod Fremmede som, efter hvad jeg har erfaret, ogsaa mod hverandre indbyrdes. Islænderen løfter nemlig altid paa sin Hue, naar han hilser en Kommende, og ikke blot saaledes, at han rører ved Hueskyggen, men han blotter virkelig sit Hoved. Jeg har undret mig meget over denne Skik og tænkt, at den muligen kunde være en Følge af den mellem Islændere indbyrdes brugelige, fortroligere Maade at hilse med Kys, hvorved naturligviis Hueskyggen eller Hattekanten er i Veien. Thi de islandske Velkomst- og Afskedskys ere ikke en tom Ceremoni; de gives med Varme og Eftertryk og gjentages to, tre Gange, uden mindste Hensyn til Alder, Kjøn, eller andre Uligheder imellem de Mødende. Men da det forekommer mig, at den udvortes Høflighed virkelig synes at være et Udtryk for de Fordringer, Aanden stiller, har jeg opgivet denne Forklaringsmaade og jeg troer saaledes, at Islænderne af Naturen ere høflige, i det mindste mod dem, der gjengjælde Høligheden.

For den Sygdom, der kaldes Titelsyge, er Island indtil dertid ikke gaaet fuldkommen fri, men det kan man jo heller ikke forlange; den forekommer dog vist kun sporadisk, og hvor der findes Titler, ere de maaskee oftest blevne indførte uden Vedkommendes særlige Ønske. Der er ogsaa faa Mennesker, som i dette Land høre ind under Rangforordningens Classer. Thi i hele det østlige Island og en Deel af det nordlige vead for Exempel Gud og hver Mand, hvem man mener, naar man taler om Cancelliraaden, og i Skagafjörður er Kammerraaden ligeledes et enestaaende Exempel, medens vi i Reykjavik have Justits-, Etats- og Conferentsraaden — jeg troer neppe, at de findes i Fleertal.

Under mit Ophold i Reykjavik gjorde jeg blandt Andet en Udflugt til det prægtige Esja, som jeg hver Dag saae fra mine Vinduer i Byen, og som jeg derfor følte mig særlig opfordret til at besøge. I den Hensigt red jeg den første Dag til Mosums Præstegaard ved Foden af Fjeldet, en sædvanlig Bær, heelt omgiven af blöde Moser, til hvis Afgræftning man lige saa lidt her, som i det øvrige Island, endnu har gjort et Spadestik. Det lønnede sig dog vist at afsive disse Marker og søge at faae gode Enge der, hvor man nu ofte ikke høster Andet end lidt Kreaturfoder; desuden vilde disse Vandbeholdningsredskabers Udtörring bestemt øve en særdeles heldig Indflydelse paa Landets Klima; thi naar nu Solstraalerne om Sommeren stræbe at opvarme Jorden, modgaaer al den Varme, de om Dagen kunne udsende, til at fordampe Vandet i Moserne, den bindes af Vanddampen, og Jorden er derfor om Aftenen lige saa kold, som den var om Morgenen. Paa denne Maade gaaer det hele Sommeren; thi de ikke afgræftede Moser ere som Svampe, der, naar en Deel Vand er fordampet fra deres Overflade, opsuge nyt og koldt Vand fra Bunden. Deres Udtörring er saaledes den første Betingelse for, at Islands Klima kan forbedres, og man veed jo af Erfaring fra andre Lande, hvor meget Menneskene formaae at udrette under saadanne Omstændigheder.

Da jeg om Morgenen, Dagen efter min Ankomst til Mosum, vilde tiltræde Vandringen op paa Esja, spurgte min Vært, Præsten, mig, om jeg ikke vilde tage mine Heste med for at benytte dem paa Veien fra Gaarden til Bjergets Fod. Jeg saae forundret paa ham, thi Veien lod til kun at være en fem Minuters Vandring; men han tilføiede: Mosen er saa blød! Dette giver et lille Begreb om den raae, for Størstedelen endnu af Menneskehaand urørte Natur i Island; thi uden en Hest kan man her ikke komme nogen Vei. Den korteste Sti kan det ellers være umuligt at befare, thi enten staaer man paa en Mose eller en stræd Bjergfos eller en Bugt af Havet, Steder, hvor Menneskene vilde spille en ynkelig Rolle, naar de ikke havde deres Hest.

Opgangen paa Esja er meget steil, ligesom paa de fleste Fjelde eller Høider i Island; thi det sidste Stykke,

man skal vandre, bestaaer i de fleste Tilfælde af rás eller Jordskred og disse danne, som bekjendt, altid en steil Væg. De sidste Hundreder af det noget over 2000 Fod høie Esjafjeld maatte endog tilbagelægges ved Klatren, da den trappeformede Bjergart, der danner Toppen, har efterladt meget lidet Skred. Toppen selv er en Flade, uden synderlig Hoining, øverst bedækket med en endnu meget dyb Snefönn, som de Sommeren overliggende eller først henimod Høsten optrædende Snemasser kaldes i Island. Ved Siden af denne Fönn viste min Ledsager mig en Varde eller Steenbei, som han sagde var opført af en Svensker, der langt tilbage i Tiden havde bereist Island. Denne Svensker maa vel i saa Fald have været den senere Erkebiskop Uno v. Troil, som i Aaret 1772 besøgte Island i Selskab med et Par engelske Reisende.

Udsigten fra Esja, der rækker ud over et godt Stykke af Landet, er storartet. Snæfellsjökull hæver sig i Nordvest, set fra denne Hede, som et betydeligt Fjeld ved Enden af den lavere Fjeldstrækning, der, efter hvad vi kunne mindes, danner Ryggen af den Faxaflóar i Nord begrændsende Halvø. Nordfor Esja hæver det nærmere liggende Fjeld Skarðsheiði sin af dybe snefyldte Indskæringer furede Isse; i Nordost ciner man Spidsen af den omtrent ti geographiske Mile lange, og to til tre Mile brede Langjökull, der i Retningen Sydvest — Nordost tilligemed den Øst derfor liggende ikke mindre kolossale Hofsjökull danner de to store Snefjelde i Landets Midtpart. Den fra Esja synlige, sydvestlige Side af Langjökull er desuden omgiven af lavere, vulcanske Fjelde, saasom de to næsten cirkelrunde Fjelde Ok og Skjaldbreið, som ligeledes overstige Grændsen for den evige Snee, der ligger i en Høide af 2700—3000 Fod over Havet. Mod Syd er Udsigten fra Esja begrændset af Vífilsfell, en af de smukkeste Fjeldtoppe i Reykjaviks Nærhed, og af den Fjeldryg, som derfra løber ud i Sydvest mod Reykjanes, saa at Havet her ikke bliver synligt førend omkring Eldey, der rager op ved Horizonten som en i Tange indhyllet Klippe. Mod Sydvest var Udsigten dengang begrændset af Skyer; paa denne Side

kan man ellers fra Esja see de klippefulde Vestmannaøer ved Landets Sydkyst og saaledes ogsaa sandsynligviis Conturerne af Eyjafjallajökull. At man kan føle sit Hjerte slaae varmt for et Land, der byder saa stolte og smukke Udsigter, som naturligviis overgaae enhver Beskrivelse, kan Ingen finde underligt. Jeg forlod ogsaa det hvide Sneedække oppe paa Esjas Top, opfyldt af Ærbødighed for en Natur, der har saa meget Stort at udbrede for Beskuerens Øine.

Da jeg i August efter min Sommerreise gjennem Landet kom tilbage til Reykjavik, var Esja blaa og fri for Snee, og derfor mere eensformet; men jeg kastede dog henrykte Blikke paa denne «min første Kjærlighed», hvor mit Øie først aabnedes for den storartede Natur, der siden i Sommerens Løb bestandigt skulde følge mig.

Ved mit første Ophold i Reykjavik (Navnet aftedes af Ordet reykr, Røg, i Anledning af den varme, rygende Kilde, som findes inde ved Fjorden ikke langt fra Staden — det samme Ord gjenfindes i en heel Mængde Stednavne i Island, saasom Reykir, Reykholt, thi de varme Kilder ere jo i stort Antal spredte over dette Land) havde jeg Leilighed til at lære den islandske Nationaldragt at kjende, saavel Hverdagsdragten, som jeg naturligviis siden saae overalt i Landet, som Høitidsdragten, som jeg kun saae i Reykjavik; thi den bruges ikkun ved høitidelige Lejligheder, saasom ved Bryllup, paa høie Helligdage eller ved lignende Anledninger, hvorfor den kun undtagelsesviis kommer for en Dag. Nationaldragten bæres ikkun af Kvinderne, der jo altid holde fast ved gamle Skikke længere end Mændene eller, vil man udtrykke sig lærd, ere det conservative Element i Staten. Hverdagsdragten er særdeles simpel, thi den bestaaer kun af et tætsluttende, sort, strikket, uldent Liv med snevre Ærmer, der ere knappede ved Haandleddene, uden den mindste Prydelse, og et Vadmelsskjørt, der er lagt i Folder paalangs; men den tager sig særdeles godt ud, baade fordi den er glat og snever, og derved lader den ofte fyldige og smukke Figur træde frem paa en for Øiet behagelig, men ikke desto mindre særdeles anstændig Maade, og ligeledes fordi det simple, men varme, uldne Tøi giver Forestilling om Hen-

sigtsmæssighed og Praktiskhed. Det er derfor en Dragt, man kan anbefale at indføre andre Steder; thi den er brændfri og ikke pralende, smuk og hensigtsmæssig. Til denne sorte Dragt bruges som en Slags Forgyldning et stribet eller ternet Forklæde i Rødt eller Grønt, eller en anden Farve, Alt

En Islænderinde i Hverdagsdragt.

efter Pigernes Tykke, og hertil kommer den for Islænderinderne eiendommelige Hovedbeklædning, den saakaldte húfa, en lille sort Hue, som lidt køket fastes over Issen, og hvorfra der nedhænger en lang Silkekvast, nærmest

Huen omvunden med Guld- eller Sølvtraad. Dette er hele Dragten — naturligviis kan vel undertiden den lidt omfangsrige Kjole lade ane Tilværelsen af en lille Crinoline underneden, men dette tilhører naturligviis Hemmelighederne og maa ikke forraades — iøvrigt bæres Dragten paa samme Maade af Alle, saavel af Frøkenen og Tjenestepigen, som af den gifte Kone. Man kan derfor, naar man seer en Islænderinde, ikke afgjøre, om hun hører til den ene eller den anden Classe; her mærkes heller ikke Standsforskjel. I Kjøbstæderne have dog de Fornemmere som oftest aflagt Nationaldragten, og klæde sig paa europæisk Viis. Da nu Forbindelsen med Udlandet er ret livlig deels ved Handelen, deels gjennem Embedsmændene, hvoraf ogsaa de i Island fødte ofte have opholdt sig nogen Tid i Danmark, deels ved de franske Krigsskibe, som hvert Aar komme til Island, seer man paa Reykjaviks Gader eller i dens Saloner ligesaa fine Toiletter, som for Exempel i Kjøbenhavn eller en anden større Stad. Saaledes følger Island ogsaa heri med sin Tid.

Hvad Høitidsdragten angaaer, da er denne noget mere stadselig, som den jo ogsaa bør være. Huen erstattes da af en høi, hvid, hjelmdannet Hovedbedækning, der er fæstet op i Nakken, men slutter langs Panden og Haaret; dens nederste Kant er broderet med Guldtraad eller besat med gyldne Stjerner, men Spidsen er omviklet med et hvidt Tyllsslør, fæstet paa en konstnerisk Maade; Livet, af sort Klæde, er rigt broderet med en Egeløvsslyngning af Sølv- eller Guldtraad, der løber rundt om Halsen og i en dobbelt Række ned til Midien; ved Sømmen over Skulderen er en lille Guld- eller Sølvsnor og ligesaa ved Haandleddet; Kjolen er ogsaa af Klæde, broderet forneden med Silke; omkring Livet fæstes et sort Flailsbælte, smukt broderet med Sølv eller Guld, eller ogsaa et forgyldt Sølvbælte af konstfærdigt Arbeide, undertiden besat med Ædelstene. Dragten er forøvrigt af samme Snit, som den forud beskrevne Hverdagsdragt, men over denne Helligdagsdragt kastes en Kappe eller Mantille uden Ærmer af fint Klæde, der ligesom Kjolen er broderet langs den nederste Kant med Silke; denne Mantille kan ogsaa være af Fløil, f. Ex. grønt, kantet med Hermelin og sammenholdt over Brystet med et gammeldags Sølvspænde. Om Halsen bæres desuden en tung Sølvkjæde med nedhængende, forgyldt Kors, et Arvestykke i Familien. I Dragten skeer forøvrigt enkelte Afvigelser, hvad Prydelserne angaaer; den er, som man seer, temmelig dyr og tager sig særdeles vel ud. Til Hverdagsdragten bruger man ikke noget andet Overstykke end et sædvanligt Shawl, som af Islænderinderne i Reykjavik snoes op omkring Ørene og Halsen, saa at man næsten skulde tro, at de var Nonner, der vare bange for at lade sig see.

Den Prydelse, hvormed Naturen i rigt Maal har udstyret Islænderinderne, nemlig deres fyldige og smukke Haar, forstaae de at flette i prægtige Guirlander, der hænge fra Huen ned paa Ryggen. Haaret og de hvide Tænder maae naturligviis falde i Øinene; dog have Tænderne i den sidste Tid lidt meget af den megen Kaffedrikken, og maaskee virker denne i Længden ogsaa skadeligt paa det Førstnævnte.

Medens Klædedragten er paa Tale, maa jeg ogsaa yttre nogle Ord om Udseendet, endskjøndt jeg derved mærker, at jeg befinder mig paa et usikkert Grundlag, thi den særlige Antipathi eller Sympathi indvirker jo herved saa meget, at den Ene ubetinget erklærer det for stygt, som den Anden ligesaa ubetinget anseer for smukt. Hvis jeg nu, for at give et anskueligt Billede af de islandske Kvinders Ydre, vilde tale om »Mælk og Blod«, vilde dette ikke være saa aldeles rigtigt, thi man kan ogsaa ofte see et ildfuldt brunt Øie lyse ud fra, eller en sort Lok titte frem under Huen. Alligevel er dog den i Sagnerne besungne, kongule Haarfarve og himmelblaae Farve i Øinene den sædvanlige, hvorved Mælk- og Blodfarven naturligviis bliver den fremherskende paa Kinderne og paa Panden. Sporger Læseren mig nu, om de islandske Kvinder ere smukke eller stygge, kan jeg ikke give noget bedre Svar end: Reis selv derhen og see! Jeg mindes, at en af de smukkeste Islænderinder, jeg er truffet paa, ved et af de behagelige Aftenselskaber, hvori jeg havde den Fornøielse at deeltage i Reykjavik, med et gjennemtrængende Blik gjorde mig det forræderske Spørgsmaal, om jeg ikke paa Sydlandet i Island havde seet »mange

smukke Piger». Da jeg nu vel vidste, at Reykjavik af Indbyggerne regnes med til Sydlandet, da det ligger i Sydamtet, skjøndt paa Landets Vestkyst, var jeg meget fristet til at svare hende, at jeg ikke havde seet flere end Een. Men for Læseren maa jeg dog oprigtigt tilstaae, at jeg virkelig har seet «mange smukke Piger» saavel paa Syd- som paa Øst- og Nordlandet i Island; Vestlandet har jeg ikke besøgt, men jeg tvivler naturligviis ikke om, at de ogsaa have hjemme der.

Idet jeg antager med disse Ord at have opfyldt min Pligt med det smukke Kjøn, skal jeg med faa Ord omtale det andet Kjøn. Jeg maa da bemærke, at Islænderens Ydre ligner Svenskerens eller Normandens i de nordligere Dele af disse Lande, forsaavidt de ere mig bekjendt. Islænderne have ligeledes en kraftig Legemsbygning, ere velvoxne og symmetrisk formede. De kunne i Regelen ikke kaldes smukke, skjøndt man ofte kan træffe prægtige Ansigter iblandt dem. Som noget Mærkeligt anfører man den ofte forekommende stærkere Udbuening af det Hvide i Øiet, imod hvad der er Tilfældet hos andre Folkeslag. Hvad der med Hensyn til Legemsbygningen udmærker Islænderen er hans iøinefaldende stærke Udholdenhed, hans lange Liv og korte Been. Efter Darwin kunde man forklare Islændernes Kortbenethed saaledes: Rideveiene ere paa Grund af den langvarige Færdsel i de samme Spor paa mange Steder blevne fordybede, især hvor Jordbunden har været blød, medens den ikke nedtrampede Mark, der begrændser Stien, har hævet sig ved Græstørvens Vext, hvorved de paa begge Sider af Veien opstaaede Jordvægge, ved en og anden større Steen, kunne blive særdeles farlige for dem, der have lange Been, idet slige Folk let i stærkt Trav kunne brække en Fod eller et Been mod disse ubehagelige Hindringer — derfor er det naturligviis nødvendigt for Islænderne at have korte Been. Og da Naturen altid sørger for at forsyne Slægten med den nødvendige Legemsbygning, ere Islændernes Been i Tidernes Løb blevne kortere og kortere, efterhaanden som den tusindaarige Færdsel har gjort Veiene dybere og dybere.

Denne dybsindige Forklaring nægter jeg dog ikke for min, men for mit Vedkommende forestiller jeg mig, at Aarsagen til Udholdenheden ligger deri, at Islændernes nordiske Forfædre have været i Besiddelse af en saadan Legemsbygning, som Islænderen har bevaret ublandet, ligesom han har bevaret saa mangen anden Arv fra sine Forfædre. Skulde jeg antage den anden eller den Darwinske Forklaringsmaade, maatte jeg ikke ansee det uformeedent at fremkalde en grundet Bekymring for kommende Slægter. Thi naar der efter denne Theori ikke findes nogen Grændse for Forandringen, og naar Rideveiene i de følgende Tusindaar naturligviis blive betydeligt mere nedtrampede end nu, i det mindste hvis der ikke skulde komme nogle større Veianlæg til Udførelse, hvilket dog sandsynligviis altid vil overstige Landets Kræfter — vilde paa denne Maade Islændernes Been efterhaanden blive kortere og kortere, saa at man tilsidst kunde frygte at faae en, i det mindste for os Langbenede, eller fra vort Synspunkt betragtet, vanskabt Slægt med en uforholdsmæssig Krop og ingen Been. Saavel for Islændernes egen som for Menneskeslægtens Skyld haaber jeg derfor, at Theorien i det mindste i dette Tilfælde ikke maa holde Stik, men at min Forklaring maa være den rette.

Dr. Schleisner, som efter den danske Regjerings Foranstaltning har opholdt sig i Island, meddeler en mærkværdig Iagttagelse med Hensyn til Blodets Varme hos Islænderne. Menneskenes indre Varme antages hos alle Nationer og under alle Himmelstrøg at vexle mellem 36,5°—37° C., men af tolv Personer i Island, som Schleisner undersøgte i denne Hensende, har han hos de ni fundet, at denne Varme oversteg 37° og i det Høieste gik op til 37,8°; ikkun hos een af de Øvrige gik den ned til 36,5°. Middeltallet for disse tolv Mennesker var altsaa 37,27° C.*).

Ved at omtale de islandske Klædedragter havde jeg nær glemt Skoene; men da disse, skjøndt eiendommelige, forekomme mig temmelig ubensigtsmæssige, og det desuden er ved dem, at i det mindste middelhart saa meget for mig modbydeligt Snavs bringes ind i Bær'ne, vil jeg ikke ofre mange Ord paa dem, men kun bemærke, at medens den

*) See: Island, undersøgt fra et lægevidenskabeligt Standpunkt af P. A. Schleisner.

overste Deel af Skoen bestaaer af et Stykke, af Farve sædvanlig spraglet Strompe, bestaaer den nederste Deel af et Stykke ugarvet Faare- eller andet Skind, sammenbøiet saaledes som Lappernes Skoe. I denne Fodbeklædning kan man naturligviis ikke gaae det mindste Stykke Vei i det fugtige Island, uden at blive vaad, og man maa derfor enten bruge Skindsokker med Skaft over Skoene og Benene, der ere ganske hensigtsmæssige naar man rider, eller ogsaa Skindsokker indenfor Skoene, som det vist ikke er sundt at bære, naar man gaaer. Skoenes egentlige Fortrin bestaaer vel derfor i deres Billighed. Om de islandske Damer ligeledes indeslutte deres, sandsynligviis smaa og velskabte Fødder i dette Slags uformede Skoe, har jeg ikke seet, men jeg antager for givet, at det forholder sig saaledes.

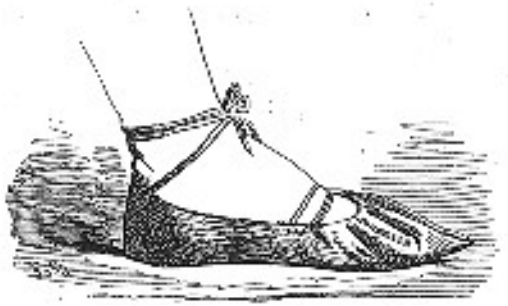

En islandsk Sko.

Da man ikke behøver at være Skomager for at sye islandsk Skotøi, er dette Haandværk kun svagt repræsenteret i Island. Man kan ikke engang faae et Par Støvler forsaalet, med mindre man befinder sig i Akureyri eller Reykjavik, paa hvilke Pladse de eneste to Skomagere findes, som Landet kan opvise. En Skrædder af Mandkjøn er ikke til at opdrive, da denne Syssel udelukkende drives af Kvinder. Mændene af den høiere Classe, der ikke gaae klædt i Vadmel, maae derfor lade saavel alle deres Klæder som Skotøiet komme fra Udlandet.

I Island har man ikke saa lidet Besvær med at føre sin Reisekasse med sig, selv om den ikke er overdreven stor. Seddelpenge modtages nemlig ikke, men kun Sølv, der derfor maa medføres i Specier og mindre Mønt og som Følge af Bagagens begrændsede Vægt kan være en lille Byrde, som rigtignok — det forstaaer sig — efterhaanden bliver lettere.

Andet Capitel.

Om jeg i det Foregaaende har været heldig ved mine Forsøg paa at føre Læseren ind i endeel islandske Forhold, saaledes som de have viist sig for mig, maa jeg overlade til ham at bedømme; nu vil jeg indbyde ham til den Reise gjennem Landet, som jeg i Løbet af Sommeren foretog fra Reykjavik langs Islands Syd-, Øst- og Nordkyst. Paa denne Tour ville vi deels komme til noget nærmere at lære de islandske Skikke og Folkecharakteren selv at kjende, deels gjøre Bekjendtskab med de mærkværdige Naturforhold, der hænge sammen med Islands Historie. Men jeg maa forud bede Læseren, naar han tænker paa Landet Island, at forestille sig Alt i det Store: Fjelde, der naae til Skyerne, vidtstrakte Heder, uoverskuelige Sandsletter, stride og skummende Floder, steile og klippefulde, ofte lodrette Skrænter, Ørkener med et Gruus- eller Lavtæppe, ligesom af Snee og Is, Alt omgivet eller omfavnet af det vidtstrakte Hav, som paa Reisen sjeldent undrager sig vore Blikke. I Sandhed, Alt er stort i dette Land; ikkun Menneskenes Arbeider ere smaa og ubetydelige, det vil sige de menneskelige Hænders Værk, thi Aandens Værk er jo storartet, saavel i Island som andetsteds.

En Følge af denne store Natur er, at Afstandene burde blive forkortede og forlængede — det Første er Tilfældet,

idet man jo fra et høiereliggende Punkt kan skue ud over en betydelig Deel af Landet, saa at man forholdsviis ikke behøver at gjøre lange Reiser, for at faae en Oversigt over Landet i det Store — det Andet er Tilfældet, idet man jo allerede flere Dage forud for Exempel kan have den Fjeldtop i Sigte, hvorunder man først seent kommer til at færdes, og da den særdeles meget indskaarne og ujevne Overflade i betydelig Grad forstørrer det Kvadratrum, som Landet eier, seet i Fugleperspectiv.

Mandagmorgen den 12te Juni forlod jeg Reykjavik, i Selskab med en Familie fra Handelspladsen Eyrarbakki, Kjøbmand Thorgrimsson, en indfødt Islænder, med Kone og Børn, der efter et Vinterophold i Kjøbenhavn vendte tilbage til deres Hjem. Eyrarbakki ligger, som man seer paa Kortet, paa Islands Sydkyst paa den venstre Strand af en af Landets største Floder Ölfusá, der har sin egentlige Kilde paa Långjökull, hvor den kaldes Hvitá, men under sit Løb optager flere større Vanddrag og, efterat den har forenet sig med Þingvalla-Seens Udløbselv, antager det fornævnte Navnet Ölfusá. Reisen dertil fra Reykjavik kan mageligt, naar Veien er nogenlunde god, tilbagelægges i ti Timer, men da Veien nu var jammerlig, og Karavanen desuden tildeels bestod af smaa Børn, der ikke kunde udholde et stærkt Ridt, blev den denne Gang længere; jeg troer vi vare fjorten Timer paa Veien, Færgefarten over Ölfusá iberegnet. Det blev derfor en af mine længste og moisommeligste Dagsreiser. Morgenen var rigtignok klar og lovende, da vi forlod Reykjavik, men saasnart vi naaede den saakaldte Skarð, eller Fjeldpasset mellem Vifils- og Hengilsfell, indhylledes vi i en Taage, der den øvrige Deel af Dagen betog os enhver Udsigt, og som undertiden til vor særlige Fornøielse opvartede med et lille Regnskyl. Det var derfor med et eget Velbehag, at jeg om Aftenen traadte ind i det gjestfrie og hyggelige Huus ved Eyrarbakki, for der at glemme Dagens Besværligheder. Veien mellem Eyrarbakki og Reykjavik er forresten ikke uinteressant, skjøndt lidt eensformet, idet den for Størstedelen gaaer over gamle Lavastrømme, eller som de paa Islandsk kaldes hraun. Den første Gang, man færdes over

disse Lavastrømme, maa man med Forbauselse betragte deres mangeartede Formationer, idet Ydersiden deels dannes af flade, langstrakte, i Midten næsten altid brustne Hvælvinger med ophøiet og bueformet Overflade, deels af takkede, porøse, ligesom opbrudte, mere eller mindre phantastiske Lavastykker, som stikke frem fra et mere jævnt, ligeledes hvælvet Underlag, deels af løse Steen af vexlende, men sædvanligviis mindre Omfang, der danne løstsammenføiede Volde, som knirke naar man gaaer paa dem, som Følge af de under Fodtrykket med hverandre skrabende, skarpkantede, porøse Stene, der naturligviis ere utilgængelige for Ridende. Det første Lag hraun har naturligviis dannet sig, medens Lavaen flød frem i fuldkommen smeltet Tilstand, og er senere stivnet, samt har ladet Overfladen være urørt; det andet, naar den allerede begyndte at stivne paa Overfladen, men dog endnu nogen Tid vedblev at flyde frem, hvorved de paa Overfladen stivnede Stykker opbrødes, og tilsidst det tredie, naar Lavastrømmen brød frem med større Hastighed, saa at ved Afkølingen ingen skiveformede Stykker have kunnet danne sig, men Overfladen sønderbrødes i smaa Stykker. En Lavastrøm, der naturligviis altid er flydt frem i en Dal, saasnart den nemlig har forladt den ofte noget ophøiede Kratermunding, og naar den er nyere, sædvanligviis ikke i nogen betydelig Grad har forandret Overflade, fremviser derfor heller ikke i Almindelighed nogen høi Ryg, men ligger nogenlunde jævnstrøgs med Dalen selv, skjøndt den altid danner en mere eller mindre steil Skrænt mod den omgivende Mark. Den udmærker sig derfor ikke som et særskilt Bjerg, men gjenkjendes, deels og især paa et af de forud nævnte Kjendetegn, paa Massens Beskaffenhed og paa den Stærknemaade og Porøsitet, som Stenen ogsaa fremviser i det Smaa, deels ved sin Plantetomhed, idet i det mindste de nyere Lavastrømme ofte ikkun ere bedækkede med lidt graat Lav, med hvilket de sorte nøgne Lavasletter danne den eneste Farvevexel. Naar hrannet bliver ældre, begynder Græsset dog at voxe der, først strøgviis og i de fugtigere Sænkninger, og saa efterhaanden over større og større Strøg, indtil det efter nogle hundrede Aar, hvis Forholdene overhovedet ere gunstige, heelt

og holdent begraves under det grønne Tæppe. Oftere ere alligevel de ældre Lavastrømme i Island skjulte eller begravne under Flyvesand, hvori deels løse Lavastykker, deels det undertiden fremsagende Bjerg vidne om Lavastrømmens Tilværelse. De paa min første Dagsreise befærdede braun'er havde dog næsten ingen anden Bedækning, end den graae Lav eller lidt Mos, og ydede mig derfor en rig Leilighed til at betragte deres interessante, ofte bizarre Former, saavidt de kunde sees i den da herskende Taage. Disse braun'er ere opkomne af flere Lavastrømme, som vare udgydte paa og mellem hverandre til forskjellige Tider, hvilket man blandt Andet kunde iagttage af de tarvelige, men dog noget ulige Planteforhold, og derfor dannede de ogsaa en forholdsviis høi Ryg over den tilstødende Mark.

Disse Lavastrømmes Opkomst er tvivlsom, men maa søges i nogle af de mange Vulcankjedler, som ere Resultater af den Vulcanrevne, der strækker sig ad farnævnte, stavleformede Halve i Sydvest til Reykjanes og Fuglasker, og i Nordvest rimeligviis har sit Endepunkt i Skjaldbreið eller fortsættes i Langjökull; nordost for denne spores ingen nyere vulcansk Virksomhed i denne Retning.

Strax ved Begyndelsen af det omtalte braun paa Veien fra Reykjavik findes nogle Vulcankratere, paa en Plads, som paa Grund af den røde Farve i Slaggemasserne, hvoraf disse Kratere for Størstedelen bestaae, kaldes Raudhólar; en mindre Lavastrøm synes dog ikkun at være udflydt paa dette Sted, skjøndt Vulcanen vistnok ligger paa en Lavamark. Ligesom saa mange andre Vulcankratere i Island er dette nemlig skudt op paa den jævne Mark og ikke i et Bjerg.

Man havde forberedt mig paa, hvad jeg ogsaa kunde see paa Kortet, at jeg paa min Reise mod Øst vilde komme over mange Vanddrag; men man havde ikke forberedet mig paa, at jeg skulde komme over det første af dem, en af de øverste Arme af Ellida-Aaen, eller som den i daglig Tale kaldes Laxelven nær ved Reykjavik, paa den Maade, jeg gjorde. Det behagede nemlig min Hest at snuble, da den havde baaret mig saa langt som til Midten af den kun nogle Favne brede Aa, og da jeg i Øieblikket aldeles ikke var

forberedt paa denne Hændelse, kom jeg ganske uforvarende ved Faldet til at sidde paa dens Hals; men netop som jeg mageligt beredede mig paa at komme ud af denne for en Rytter hverken passende eller behagelige Stilling, reiste det gode Dyr sig igjen, hvorved Læserens ærbadige Tjener kom til at ligge i Aaen, hvor Vandet vel kun var en eller to Fod dybt, men dog tilstrækkeligt til at fylde det mellem Foden og Støvlen ellers tomme Rum, og til at vædé den Side af Forfatterens Person, som i Faldet vendte nedad. Da nu denne Aa kom lige fra Sneedriverne paa Vifil, var Badet lidt koldt og bidrog maaskee til at forøge det kølige Indtryk af min første Dagsreise.

Maaskee burde jeg have fortiet denne ubetydelige Hændelse for den ærede Læser, da den forøvrigt ikke havde videre Følger; thi han vil deri muligviis see et Beviis paa, at hans ærbadige Tjener er en daarlig Rytter — og en Forfatter har jo saavidt muligt skjule sine svage Sider for Læseren. For derfor een Gang for alle at betage ham al Anledning til at fatte denne urigtige Forestilling, vil jeg strax bemærke, at det aldrig senere paa mine vidtstrakte Reiser gjennem Landet hændedes mig at falde af — i en Aa.

Efterat vi paa vor Reise i Løbet af den første Dag først vare komne over Gruusheiene omkring Reykjavik, derefter over et betydeligt Stykke braun, derpaa gjennem selve Bjergpasset eller Skarðen, hvor den endnu ikke smeltede Snee, der dækkede Jorden, nødte os til adskillige Omveie paa temmelig blade og ubanede Fjeldstier, og derpaa atter over Lavadækket paa den søndre Side af Fjeldet, naaede vi tilsidst i Skumringen til Ølfusaaen, der var steget betydeligt over sine Bredder paa Grund af de stærke Regnskyl i Begyndelsen af Maaneden, og derfor nødte os til en Omvei lige ned til Havet, hvor vore Heste sank i dybt opskyllet Havsand eller i nedskyllet Flodsand, hvad det nu var. Tilsidst kom vi ned til Færgestedet, hvor vi maatte vente en Time paa Baad, i hvilken Tid vi i vor forfrosne og trætte Tilstand kun kunde glæde os ved Larmen af Brændingen hinsides den smalle Landtange, som skiller Ølfusaaen ved dens Udløb fra Havet, og muligviis ved den Udsigt, at maatte vente endnu en

Time, da den stærke Taage bindrede os i at sees, og den omtalte Larm i at høres fra den modsatte Strand, hvor Baaden laa. Imidlertid udpakkedes og afsadledes alle Hestene, om jeg husker Antallet ret, var der elleve, hvoraf de tre vare mine, og de bandtes sammen i en Klynge, i hvilken Forfatning de stakkels Dyr, der i Dagens Løb Intet havde faaet at æde, taalmodigt ventede paa det Øieblik, da de skulde drives til at prøve Kræfter med Fludens Bølger og Strøm. Endelig ankom Baaden, og efterat vort Reisetøi og vore Heste vare overførte, ved hvilken Leilighed de alle paa engang ved længere eller kortere Liner førtes bagefter Baaden, bleve vi tilsidst satte over til den anden Strandbred, og naaede efter et kort Ridt vort Bestemmelsessted, hvor vi holdt vort Indtog under Svanesang fra en nærliggende Eng, hvilken Sang jeg dog den Gang fandt havde nogen Lighed med Gæssenes Skrig. Som Læseren seer af Kortet, udvider Ølfusaaen sig betydeligt henimod sit Udløb, men svinder ind tæt ved Mundingen; Hestene brugte dog ti Minuter til at svømme over.

Havde min Reises første Dag i Island — jeg undtager Udflugterne omkring Reykjavik, der for det meste vare noget kortere — just ikke kunnet bibringe mig videre Smag for disse Farter, syntes den følgende Dag, der betegnedes ved en uafbrudt Storm og en jævn Regn, ligefrem at ville lægge Hindringer i Veien for dens Fortsættelse. Henimod Middag klarede det dog op, og jeg har senere næsten bestandigt kunnet glæde mig over det værste Veir paa hele min Fart rundtom i Landet. Hvor uvurderligt et saadant tørt Veir er for den Reisende i Island, kan man knapt forestille sig, naar man ikke har prøvet paa disse Farter, thi ved Taage og Regn betages enhver Udsigt og bortskylles ethvert Indtryk af Naturskjønheder; desuden gjør Regnen Stierne blade og ufremkommelige, Floderne farlige og ofte ufarbare, og Fjeldvandringerne næsten umulige, saa at den paa enhver Maade hindrer den Reisendes Bevægelser og Virksomhed, samt berøver ham hele Reisens Behagelighed. Mit fordeelagtige Indtryk af Island har jeg derfor ganske vist for en stor Deel den særdeles behagelige Sommer at takke for, der bevirkede, at jeg næsten aldrig behøvede at tænke paa at lade mig

afholde af daarligt Veir, hvorved jeg naturligviis fik Island at see i det bedste Lys, under en klar og skyfri Himmel. Paa en Deel af min Reise i Eftersommeren fra Akureyri til Reykjavik, ligesom under et Par Dages Ophold paa førstnævnte Sted, hang Skyerne alligevel saa lavt, at alle Bjerge og Høider næsten en heel Uge vare indhyllede i et for Blikket uigjennemtrængeligt Tørklæde, saa at ikkun Dalbundene vare taagefrie. Paa den Tid, da jeg alligevel deels hvilede, deels drog fremad uden at gjøre Afstikkere, lærte jeg bedst at indsee den uendelige Ensformighed i at færdes indenfor en saa begrændset Horizont. Jeg kan derfor ikke noksom prise mig lykkelig ved at have bereist Island i en Sommer som denne; thi ikke enhver Sommer er der i Landet saa solrig som den i 1865. Alligevel hørte jeg ved min Tilbagekomst til Reykjavik, at Veiret ikke altid havde været lige saa smukt der, som det, jeg havde glædet mig over paa Østkysten, ligesom der ogsaa i den nordvestlige Deel af Landet, i Skagafjörður, i Juni og Juli Maaneder var falden temmelig megen Regn.

Med Hensyn til de atmosphæriske Forhold maa jeg bemærke, at der om Sommeren sjeldent høres Torden i Island, naturligviis med Undtagelse af de Tider, naar de vulcanske Udbrud finde Sted, idet ofte vedvarende Lyn og Tordenskrald krydse den af Vulcanen udslyngede Askesøile. De talrige, høie Fjelde fordele sandsynligviis Elektriciteten, saa at den ikke kommer til Udbrud. Om Vinteren kan man derimod oftere høre Torden. Dette kommer muligviis deraf, at Sneen da afrunder de skarpe Fjeldspidser, eller af, at den er en mindre god Leder for Elektriciteten. Man har dog lige indtil de seneste Tider i Island ikke havt Opmærksomheden synderlig henvendt paa dette mægtige Phænomen, før der for et Par Aar siden indtraf en Hændelse, som tjente til at indgyde Indbyggerne mere Agtelse for Tordenen. Begivenheden indtraf i Egnen ved Reykjavik, og gik til paa følgende Maade. En Baad, bemandet med ti Personer, skulde over en af Havets Fjorde; men medens den var ude paa Vandet, saae Folkene en sort Sky drage op over Land, og da de frygtede for Udbrudet af en Storm, søgte de Land og lagde til med

Baaden udfor en ved Kysten liggende Gaard. Bonden, der bemærkede Baaden, gik Folkene imøde ved Stranden, og indbød dem til at komme op og varme sig samt drikke Kaffe. Han bad dem ogsaa gaae ind i et lille Træhuus, som stod ved Bæ'en, saa skulde han tage sig af Baaden. De gik da op; men medens Bonden er ifærd med at trække Baaden op paa Land, seer han, hvorledes Lynilden, efterfulgt af et forskrækkeligt Skrald, slaaer lige ned igjennem Træhuset. Han skynder sig da op og finder alle Ti liggende bevidstløse udenfor Huset; de vare nemlig endnu ikke komne derind. Flere af dem kom imidlertid til sig selv igjen; men tre vare døde paa Stedet og nogle andre vare komne tilskade. De, der dræbtes af Lynilden, bare alle Skindtreier, der efter Skik og Brug vare gjennemtrukne med Kobbervitriol, for at modstaae Forraadnelse. Disse Treier vare revne fra Legemerne og sønderslidte. Huset led megen Skade, men antændtes ikke.

Uagtet alle Reiser i Island maae foretages tilhest, gives der dog tvende Maader at reise paa der i Landet — jeg mener ikke paa Hestens Hals eller Kryds — men med Hensyn til Veivisere. Man kan nemlig enten fæste sig en Veiviser, eller, som man pleier at kalde ham, en Følgesvend for hele Reisen, i hvilket Tilfælde man da maa forsyne sig med et dobbelt Antal Heste; desuden maa man undertiden, naar man har en lang og vanskelig Vei at tilbagelægge, tage særlige Følgesvende, f. Ex. til at finde Vadestederne over Floderne. Eller ogsaa kan man hjelpe sig uden Følgesvend, og istedet derfor tage Veiviser fra Gaard til Gaard, hvorved man vistnok kan blive udsat for undertiden at komme til at vente en Dag paa en Veiviser, hvilket dog paa hele Reisen ikke hændte mig mere end to Gange, ligesom man ogsaa under Høhesten, som der i Landet varer fra midt i Juli til Slutningen af September, kan blive nødsaget til at betale den tilfældige Veiviser noget dyrere. Da jeg for det Første ikke troede i Reykjavik at kunne faae en Følgesvend, der var fuldkommen bekjendt med den Vei, jeg agtede mig ud, især med Vadestederne over Floderne, eller med Østkysten af Landet, hvor jeg havde isinde at opholde mig længst, og dernæst vilde tage saa faa Heste med som muligt, da man altid har endeel Ulei-

lighed og Bryderi med dem — snart ere de vanskelige om Morgenen at faae fat paa, naar den Reisende vil tage afsted, snart ville de ikke følge Veien, naar de skulle drives frem, snart mangler en Sko, snart bliver en Hest halt osv. — og for det Tredie stolede heelt og holdent paa Islændernes velvillige Imødekommen mod Fremmede, saa foretrak jeg den sidstnævnte Maade, men var ogsaa, efter hvad man senere har fortalt mig, den eneste udenlandske Reisende, som har gjort Touren paa denne Maade, hvilket jeg alligevel aldrig havde Grund til at angre.

Derimod havde jeg fra Reykjavik forsynet mig med et Anbefalingsbrev til de Steder, jeg vilde besøge paa Reisen gjennem Landet henimod Østkysten, udfærdiget af den ærede Redacteur af Þjóðólfr, Overretsprocurator Jón Guðmundsson, til hvem jeg var henviist af en Ven i Kjøbenhavn — fra Kjøbenhavn havde jeg desuden en Anbefaling fra den daværende Justitsminister, Geheimeraad Bræstrup til Stiftamtmandskabet i Reykjavik, der dengang forestodes af den gamle velvillige Etatsraad og Commandeur af Dannebrog Jonassen, hvilken Anbefaling den svenske Minister Bjørnstjerna forskaffede mig. Ved Hjelp af denne Anbefaling modtog jeg for min Afreise fra Reykjavik nogle Skrivelser fra Stiftamtmanden til forskjellige Myndigheder og fremragende Personligheder i Landet. Saaledes udrustet antog jeg, at jeg med tilstrækkelig Sikkerhed kunde vove mig alene ud paa Reisen gjennem dette fredelige Land.

Efterat jeg om Middagen den 13de Juni havde taget Afsked med den elskværdige Familie paa Eyrarbakki, som jeg overeensstemmende med en Reisendes sædvanlige, sørgelige Skjebne knap havde lært at kjende, førend jeg maatte skilles fra den, fortsatte jeg min Reise langs Kysten, ledsaget af en hæderlig Bonde som Veiviser, over en sparsomt med Græs bevoxet Sandslette, hvor løse Lavablokke stak frem af Sandet. Jeg havde nu paa ganske faa Undtagelser nær en jævn og flad Vei lige til Østkysten af Landet, det vil sige, jeg skulde ikke over noget Fjeld, men vel over Moser, Sandsletter og Grussørkener, samt over alle de store Elve

og Floder. De førstnævnte troer jeg dog næsten jeg for største Delen blev færdig med den Dag; men saa havde jeg dem til Gjengjeld ogsaa efter desto større Maalestok. Thi for Hesten var der ikke Tale om at følge en vis bestemt Vei, men snarere om at hoppe fra Tue til Tue, for ikke at synke ned i Bloden imellem dem. Hesten gaaer vel temmelig sikkert paa en Mose eller en blød Eng; de ere jo dens Barndoms Legepladse, hvor den er vant til at hoppe og dandse; men undertiden kan den alligevel komme galt afsted. Naar Mosen bliver for blød, og naar Hesten plumper i et saa dybt Dynd, at Rytterens Fødder slæbe langs Marken, er det just ikke saa behageligt at sidde paa Hesten, ligesom naar den synker ned og ligger med Maven paa en Tue og med Bagbenene i et bladt Hul. Rytteren kan da prise sig lykkelig, hvis det udholdende Dyr stadigt har Fodfæste til Forbenene, thi saa hjelper det sig nok op. Efter nogen Tids Ridt fra Eyrarbakki kom jeg til Þjorsá, det andet af de betydelige Vanddrag, der gjennemskjærer den store Slette, over hvilken min Vei i Begyndelsen gik; denne Slette begrændses mod Øst af Eyafjalla-Jökull og Hekla, men mod Nord strækker den sig op lige til Bjergene foran Langjökull. Þjorsá har sin fornemste Kilde paa Hofsjökull; den er en stærk Flod, der fører en betydelig Vandmasse. Da jeg satte over den, var der en Baad eller en saakaldet Færge, hvori den Reisende føres over, medens Hestene med Liner trækkes bagefter Baaden ved Hjelp af et om Underkjæben slaaet Tøug, i hvis anden Ende Baadkarlen holder. Der var paa engang noget Vildt og Pragtfuldt i at see deres Arbeiden i det dybe Vand, den med Næsebarene optrukne Overlæbe, der viste den hvide kraftige Række Tænder, de rullende Øine, de kraftige Svømmetag, og i at høre deres Prusten — man saae, at man havde et Naturliv for sig. Efter et Kvarteers Roning, under hvilken ikkun et Par kortere Vadesteder midt i Floden tillode Hestene at tage en lille Hvile i Svømningen, naaede vi lykkeligt den anden Strandbred og fortsatte Reisen. Jeg begyndte nu at lære at kjende, hvad Vand vil sige; en mindre Aa ved Navn Rauðalækr, omtrent saa stor som Fyrisaaen ved Upsala, maatte vi sætte uden Gange over, og

da det første Vadested ikke havde været rigtigt godt valgt, steg Vandet helt over Knæerne, hvorved Hesten næsten blev nødt til at svømme. Paa lignende Maade satte jeg over en anden større Aa, ved Navn Vestri-Rangá, som jeg ligeledes skulde over, inden jeg naaede Oddi, mit næste Nattekvarteer. At jeg derfor kom derhen lidt vaad om de nederste Extremiteter, kan Læseren vist ikke undre sig over. Men jeg blev paa min fortsatte Reise mod Øst saa vant til Fodbad, at jeg tilsidst knap lagde Mærke dertil. Thi om Vandet end ikke altid kom lige gjennem Skafterne ind i Støvlerne, var jeg dog ofte i Dagens Løb nødt til at lade Benene hænge i Vand, ikke at tale om at Stænkene fra Hestebovene bidrøge deres til at holde Fugtigheden vedlige. Og da deels Mangel paa Brændsel, deels Fugtighed i Bær'ne gjørde det umuligt at faae Skotøiet tørret paa en Nat, blev det tilsidst som en Svamp: det drog Vandet til sig, og jeg opdagede derved Læderstøvlers Ubrugbarhed, i det mindste paa en Reise langs Sydkysten af Island. Islænderne selv bruge, som allerede forud omtalt, for at holde Væden ude, et Slags Sokker af ugarvet Skind, af Form som Poser, der trækkes op over Benene og bindes fast under Knæet. Om denne hensigtsmæssige Skik havde jeg dog ved min Reises Begyndelse ingen Kundskab, hvorfor jeg ikke havde kunnet forsyne mig med saadanne Indretninger.

Efter en hjertelig Modtagelse hos den velvillige Provst, R. af D., Sira Asmundr Jónsson i Oddi — en klassisk Jordbund i Island, idet den engang var Sædet for Sæmundr Fróði eller den Vise, og for hans Sønnesøn Jon Loptsson, der var Snorre Sturlasons Fosterfader — fortsatte jeg den følgende Dag min Reise, da det var min Plan ikke at gjøre betydeligere Ophold, førend min Ankomst til Østkysten. Jeg havde den Dag det herligste Veir; Skyerne, som de foregaaende Dage havde hængt lavt og truende, havde nu løftet sig, og jeg kunde saaledes begynde paa at see mig om. Og dette lønnede ogsaa Umagen. Foran mig hævede sig Eyafjalla-Jökulls og den nordfor den liggende Tindfjalla-Jökulls bestandigt sneeklædte Isser, længere borte skimtede man Torfa-Jökull, ligeledes en af de sneeklædte

Jætter i denne Egn, og i Nordost hævede sig over nogle lavere Fjeldrygge den majestætiske Hekla, der, set fra denne Side, danner en heelstøbt Kegle, som paa denne Tid af Aaret er fuldstændigt sneeklædt. Bagved mig laae Ingólfsfell og andre Bjergtoppe, som jeg allerede var kommen forbi, og nærmere mod Sletten, noget mod Nord i Retningen af min Vei, et andet Fjeld af udpræget Vulcanform Prihýrningr, en afstumpet Kegle. I Sammenligning med disse Fjelde syntes det omtrent ni geographiske Mile lange og meer end halvt saa brede Lavland, over hvilket jeg red, at udgjøre en eneste ubyre Slette, hvor de lave og smaa Høie, paa hvilke Bær'ne ere anlagte mellem Enge og Moser, knapt faldt i Øinene. Efter at jeg var kommen over tre svære Arme af den betydelige Elv Markarfljót, der har sine Kilder paa de førnævnte Jökeler, red jeg ind under Eyafjalla-Jökulls lodrette Vægge, der siden i et Par Dages Tid vare mine trofaste Ledsagere.

Da vi satte over en af Markarfljóts Arme, mødte jeg to Mænd og en Kone, hver paa sin Hest og hver med et Faar foran sig paa Hesten, en Moder med sine Lam, der formodentlig vare bortrømte. Saasnart de vare komne over med dem, satte de Faaret paa Marken, og medens Konen holdt det, begyndte Manden at flaae det fra Hovedet til Halen, hvilket han syntes at udføre med stor Fornøielse og Færdighed, det vil sige: han flaaede Ulden af, thi i Island klipper man ikke Faarene som hos os, men lader Ulden blive siddende hele Aaret, indtil den løsner sig af sig selv, og da trækkes den af. Ere Faarene velnærede og godt passede, løsner hele Ulden sig paa samme Tid; ellers har man ikke ringe Besvær med at plukke den, snart hist, snart her.

Det mod Markarfljót udskydende Hjørne af Eyafjalla-Jökull frembyder et af de mest indtagende Skuespil ved en lille Fos, Seljalandsfoss kaldet, der styrter ned langsad en lodret Væg af over 300 Fods Høide, der skiller den fra Sneefjeldet kommende Aa fra Slettelandet forneden. Naar man som jeg har den Lykke, at faae Seljalandsfos at see belyst af Sydvestsolen, med en klar, blaa Himmel og i stille Veir, maa man tilstaae, at man har været i et lille Paradis,

hvor der ovenikjøbet ikke fandtes nogen forbuden Frugt. Alt var der klart, reent, gjennemsigtigt og duftende. Vandet faldt som Draaber i Festoner, eller ligesom et fint, gjennemsigtigt Tyllslør ned fra den betydelige Høide. Solen skinnede ret ind i Skammet, der dannede sig ved Fossens Fod, og Reisueren havde det sjeldne Syn af en heel Regnbue, hvis nederste Skive knap stod en Favn fra ham, idet Cirkelen holdede paa tvers opad, kun to eller tre Favne i Diameter, omgiven af det skinnende Skum; omkring det lille Bassin, Fossens Fald dannede, stod Græsset grant og frodigt, bestænket af de velgjørende Draaber, som en frisk Vind, der fulgte Fossen langs Fjeldskrænten, kastede omkring. Efterat have seet sig mæt paa dette Skuespil fra denne Side — eller rettere naar den ubarmhjertige Tid driver En til at skynde sig — kan man ogsaa gaae ind under Fossen, heelt rundt om den. Naar man saa staaer indenfor, under den noget fremspringende Klippevægs Hvælving, hører man Fossens Drøn oppe ved Skrænten ligesom Buldret af en Masse Vogne paa en stenet Vei eller Gade. Nyligt nedstyrtede Klippestykker tydede paa, at Klippen med den nævnte Hvælving efterhaanden mere og mere udhules, hvorhos disse ligeledes ere en Advarsel for Vandreren bag den brusende Fos. Faarehjorder, der græssede paa de Fossen omgivende, lavere, grønklædte Fjeldsider, bidroge ogsaa til at gjøre det idylliske Skuespil fuldstændigt.

Efterat jeg havde forladt Seljalandsfos, red jeg over en grøn Eng, hvor Vaarduften for første Gang efter min Ankomst til Island kom mig imøde — Foraaret havde, som vi mindes, været koldt og indtraf silde det Aar — beundrede en, anden lille Fos, som snart sivede, snart faldt i smukke Bugtninger ned over den, vistnok mere end 1000 Fod høie steile Klippevæg, betragtede med udelt Beundring det stolte Fjeld Øst for Holt, et Fremspring fra selve Jökelen, kort, men høit og vældigt, i Form af et Huus med skraatliggende Tag og lodrette Vægge, eller rettere af en Kirke, som vendte det af Bygmesteren afrundede Chor mod Vest, med sædvanlig Skik og Brug — en Kirke, hvis Tagryg laa 2,618 Fod over dens Grundstene, og hvis Bygmester

vist ikke har ansect sig bunden ved de menneskelige Fordomme — og saa ankom jeg til Holts Præstegaard, hvor jeg agtede at bede om Nattekvarteer.

Den, som er vant til de svenske Præstegaarde og Præster, maa nødvendigviis forbauses over den store Forskjel, der møder En hos de islandske. Den islandske Præst er nemlig hverken saa fed eller saa ærværdig som en af Vore; thi man kjender her ikke til Provstemaverne eller Præstevigtigheden; Præsten er egentlig, kun paa faa Undtagelser nær, en fuldstændig Bonde paa sin Gaard, slaaer selv sit Tun, rider selv med sin Uld til Handelspladsen, og udfører med eet Ord en Bondes sædvanlige Gjerning. Herved bevarer han ogsaa Bondens Natur og Sædvaner, saa at, medens de svenske Præster allevegne tilhøre, eller i det mindste stræbe efter at tilhøre Herremandsklassen, den islandske næsten altid vedbliver at være Bonde, med Bondens Sæder og Skikke — naturligviis med Undtagelser.

Den islandske Præsts Stilling som Bonde følger forøvrigt nødvendigviis af de smaa Præstekald, som tvinge ham til for sit eget Ophold Skyld at have Jord og drive den med sine egne Hænder. De svenske Præster dyrke naturligviis ligeledes Jorden, nemlig Præstegaardens Marker, dog dyrke de dem sædvanlig som Herremænd. Men de smaa Indtægter nøde den islandske Præst til selv at udføre de Arbeider, der ere forbundne med Gaardens Drift. Der findes nemlig Sogne i Island, hvor Sognefolkenes Antal ikke naaer til 200, som et Middeltal er det 300, og da de Fleste af dem ere mindre bemidlede, kan man begribe, at Præstens Indkomster af Embedet ikke kunne være meget store; 300 Rd. dansk troer jeg ansees som en god Indtægt. Uagtet dette Misforhold finder Sted mellem Præstens Indtægter og hans Læreembedes Ansvar og Betydning, er det dog værd at lægge Mærke til den Haardnakkethed, med hvilken Islænderen i dette Punkt hænger ved det Bestaaende. Præsten siger, at han faaer saa langt at ride, hvis Pastoratet bliver større, og Bonden siger, at han faaer saa langt til Kirken. Begge Dele ere unegteligt sande, men de ere dog begge temmelig relative; thi der findes Sogne i Island, som ere gode, hvor baade

Præsten og Bonden have længere Vei, end i de ringe. Og desuden maae hine to Indvendinger uden Tvivl vige, deels for den bedre Stilling, hvori Præsten i modsat Fald kan komme, deels for den Kjendsgjerning, at Landets Befolkning uden Tvivl er for lille til at forsyne alle de 196 Præstekald med fuldkomment dueligе Præster. Fordelen bliver derfor dobbelt, deels at ikke saa Mange blandt Landets Sønner forledes til at betræde en Bane, til hvilken kun et Mindretal kan passe, og deels at Præsten ikke er nødt til at stande i Forbindtlighed for Penge eller anden Hjelp til sine mere velhavende Sognefolk, hvilket nu ofte er Tilfældet, og hvorved hans Anseelse lider; han fik da Raad til at foregaae sine Sognefolk med det Exempel, ogsaa i praktisk Henseende, hvortil hans større Dannelse bør sætte ham istand, samt desuden Raad, hvilket er det samme som Tid, til at dyrke og udvide sine Kundskaber.

Hermed er det dog ikke vor Mening at ville sige, at den islandske Præst ikke efter Evne udfylder sin Plads, tvertimod maa man undres over, at han i sine, ofte smaa Kaar kan gjøre det i den Grad.

Man gjør den Indvending mod at indskrænke de islandske Præsters Tal, at de ere de eneste Folkelærere i Landet. Der gives nemlig ikke Folkeskoler i Island, men Børnene undervises hjemme i deres Forældres Huus, og det er Præstens Pligt at vaage over denne Undervisning ved Examination deels i Husene, deels i Kirkerne. Men med Hensyn hertil opstaaer det Spørgsmaal, om ikke et særligt Skolepersonale, i det mindste der, hvor det viste sig at være nødvendigt, skulde kunne oprettes samtidigt med at Præstekaldene reguleredes. I et Land med Islands afsondrede Beliggenhed, tænke vi os nemlig, burde Præsten have en saadan Stilling, at han, hvad vi allerede have omtalt, i praktisk Henseende kunde give Bonden et Exempel, saasom med Hensyn til bedre Bygningsmaade, bedre Husholdning, Renlighed o. s. v. Thi hvad netop Renligheden, saavel i Boligerne som i Tilberedelsen af Mad og Drikke angaaer, trænger den til gode Talsmænd i Island, for Landets eget Vels Skyld. Men hertil nytte ikke smukke Ord

og Forestillinger, men kun Exemplet, og dette Exempel burde det paahvile Præsterne at give. Jeg har besøgt flere end een Præstegaard, hvor det kjære Snavs ikke i lang Tid var feiet af Gulvet i «Stofa'en», hvor Smør, Mælk og Flode vare saa fulde af Haar og Støv, at det var umuligt at nyde dem, og hvor Reenligheden iøvrigt stod i Forhold hertil.

I Holt, hvor jeg fik Natteleie paa min Reises tredie Dag, var Forholdet imidlertid ikke saaledes, thi min Vert, den muntre Sira Bjørn, holdt sit Huus bedre i Ære, uagtet han forøvrigt lovede som Bonde. Efterat jeg nemlig havde forladt Oddi, traf jeg ikke nogen herremandsmæssig Præstegaard førend i den østlige Deel af Landet; det er nødvendigt at bemærke dette med Hensyn til Islands Charakteristik, uagtet det tillige maa anføres, at den Egn, jeg nu kom igjennem, er en af de fattigere Dele af Landet. Naturligvis være det langt fra mig at ville sige noget Nedsættende om mine ærede Værter langs Sydkysten af Island, jeg maa tvertimod i høieste Grad berømme dem og være dem taknemmelig for al den Velvillie og Opofrelse, hvormed de overalt kom mig imøde. Ovenstaaende Bemærkninger gjelde derfor ikke Personerne, men Indretningen. At det ligeledes maatte være en Fordeel for Island, jo flere af dets Sønner der for Præsteexamens Skyld kom til at studere ved Kjøbenhavns Universitet, kan vel ikke benegtes, men med de smaa Indtægter, Præsteembedet for Øieblikket kaster af sig, kan man ikke forlange, at man skal underkaste sig denne Opofrelse. De fleste Candidater til Præsteembederne udgaae derfor ogsaa fra Pastoralseminariet i Reykjavik, der, hvor fortjenstfuldt det end er, dog efter hele sin Indretning ikke kan bibringe En Universitetsdannelse. Før dette Seminariums Oprettelse gik de unge Mennesker lige fra Skolen til det ansvarsfulde Præstekald.

Gestaakâla'en i Holt er et nytindrettet Værelse, umalet og utapetseret, saaledes som det sædvanlig er Skik. Bohavet bestaaer, foruden Sengen, af en Kiste til at sidde paa og et umalet Bord; men net og propert var der, og den Tallerken Risengrynsvelling, hvormed jeg blev tracteret Klokken tolv om Natten, var ligeledes reenlig og velsmagende. Sira

Bjørn i Holt kunde lige saa lidt som hans Nabo i Skógar udtrykke sig paa Dansk, og forstod det heller ikke, saavidt jeg troer; jeg maatte derfor her for første Gang gjøre Brug af mine Kundskaber i Islandsk. Disse vare ubeldigviis ikke store, men for mine Forsøg paa det Område modtog jeg dog allerede næste Dag Complimenter, ligesom jeg senere overalt i Island vakte endeel Forbauselse, saasnart jeg talte Landets Sprog. Dette anfører jeg ikke for at rose mig selv, thi mine Kundskaber i Islandsk vare meget ringe, og hvad Ros ligger der forøvrigt i at have lært et Sprog, i hvis Literatur man kan finde saa rige Kilder til Nydelse og Fornøielse, som den islandske? Men jeg anfører det blot som et Bevis paa det islandske Sprogs Ligbed i Tonefald med det svenske; thi det, jeg kunde, udtalede jeg rigtigt, hvorfor jeg ofte hørte, at jeg, hvis jeg opholdt mig et Aar i Landet, vilde kunne tale Sproget ligesaa godt som en Indfødt. Ligesom Islænderne derfor undrede sig over mit islandske Tonefald, saaledes undrede jeg mig over deres svenske; thi ofte naar jeg hørte korrekte islandske Sætninger, der lignede Svensk, kunde jeg fristes til at troe at have en Svensker for mig.

Til Sira Bjørn havde jeg Hilsener fra hans Datter Frida i Reykjavik, men jeg er overhovedet om, at hverken denne eller nogen anden Anbefaling var nødvendig for at bevæge denne hæderlige Mand til med Glæde at modtage en Fremmed, der besøgte ham. Om Morgenen ved min Afreise sadlede han sine Heste og fulgte mig med sin lille Søn til Skógar, mit næste Nattekvarteer, samt viste mig tillige den Opmærksomhed, at sadle en Hest til min Afbenyttelse, for at jeg kunde lade mine egne hvile. Det var hans Datters Hest, og jeg red saaledes paa «Fridas Rede» da vi i muntert Trav satte afsted ad Veien til Skógar. Her vare adskillige Naturmærkværdigheder at tage i Øiesyn i de Grotter, som hist og her gik ind i Fjeldet ved den stolte Fjeldvægs Fod, og som, efter hvad jeg kan tænke mig, ere dannede af gamle Brændinger, medens Landet laa lavere, eller førinden den nuværende Slette nedenfor Fjeldet blev udfyldt til Land. Disse Grotter kaldes i Island hellir og ere meget

værdifulde, deels som Faarehuse, deels som Opbevaringssteder til Hø. Den første af dem dannede en Halvkuppel af omtrent fyrretyve Fods Radius og fjorten Fods Høide, hvis ydre, for Lyset tilgængelige Hvælving — den indre var nemlig aflukket ved en Trævæg — var bedækket med den fineste Maatte af spæde, men frodige Bregner, af en livlig og reen grøn Farve. En Anden bestod i et Hul paatvers ned under Bjerget, som ikke frembød noget videre Mærkværdigt. En Tredie var tildeels dannet af Menneskehænder; den bestod af en Halvcylinder paa omtrent halvfjerdesindstyve Fods Længde, firsogtyve Fods Brede og tolv Fods Høide, samt havde en Sidehvælving, som førte op til en Grotte ovenpaa den første, men stod i umiddelbar Forbindelse med denne ved et rundt Hul i Taget, af en Mands Omfang. Denne Grotte kaldes Hrútshellir og har sin egen Historie. Jætten Hrútr boede nemlig der med sine Trælle, men da hans Herrevælde blev dem for tung, benyttede de det nævnte Hul i Taget, til at befordre deres Tyran til en anden Verden, samtidigt med at de gjorde ham ødelig i denne.

Blandt andre Mærkværdigheder paa denne Reise maa man betragte en fra Jökelen udskilt, fritstaaende Fjeldknold, kaldet Drángshlíð, der paa den vestlige Side reiser sig som en lodret, aldeles glat Bjergvæg af meget betydelig Høide; under den rider man som en lille Pygmæ i Modsætning til Fjeldet, og netop medens man beundrer saavel disse som andre prægtige Naturscener under den smukke Eyjafjallajökull, staaer man pludseligt, idet man svinger omkring en Fjeldvæg, ligefor den herlige Skógafoss, et af Islands skjønneste Vandfald, omtrent 200 Fod i lodret Linie, med en ikke ringe Vandmasse. Seet fra mit Standpunkt, det vil sige paa lidt Afstand, laa den som et bredt, hvidt Bælte ned over Skrænten.

Da Sira Bjørn havde underrettet mig om, at Høflighed bød, først at hilse paa Præsten i Skógar, for at han kunde blive den Reisendes Ledsager til Stedets Naturmærkværdighed, samtykkede jeg i, at vi først skulde styre vor Cours til den nærliggende Bær — enten det nu virkelig var Høflighedshensyn, eller om Sira Bjørn benyttede denne List for desto før at faae

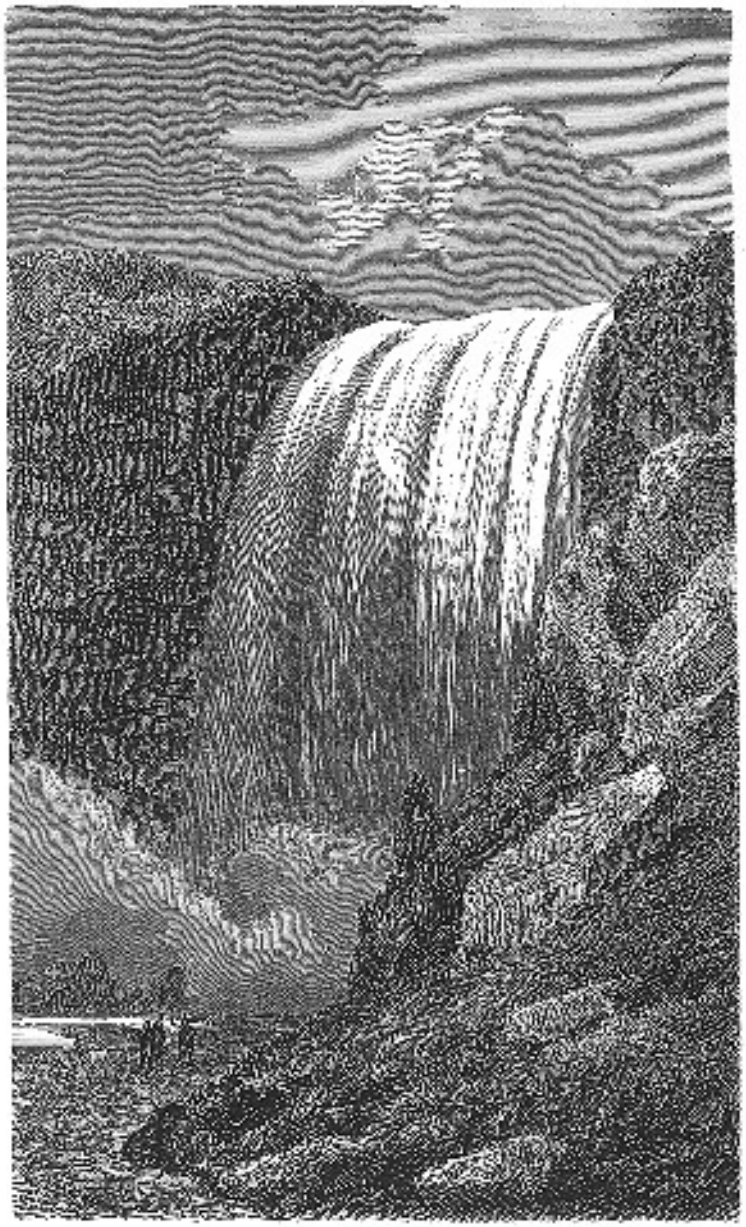

Skógafoss.

paa dens Overflade; thi her var dog vist ikke nogen virkelig «Endemoræne» eller lignende Grusvold, saaledes som de pleie at findes paa Ryggen af en Skredjökel og afsættes ved dens Ende, i det mindste var den ikke udpræget; de faste Stene bare ogsaa tydelige Spor af at være førte frem under Jökelen, thi de vare sædvanligviis afrundede og polerede samt bedækkede med fine Ridser. Denne stærke Afrunding — de vare ligesaa runde som Rullestenene ved Havets Kyst — var naturligviis et Værk af de allesteds under Jökelens Ende fremkommende Bække eller Aaløb. Et lignende Aaløb fulgte jeg et Stykke ind i Jökelen; det kom nemlig frem under en nicheformet Hvælving, som rigtignok var saa smal, at med Nod og neppe en Mand kunde gaae derind, men omtrent syv eller otte Fod høi, og mellem tyve og tredive Fod lang. Da jeg var kommen ind under denne Hvælving, kunde jeg glæde mine Øine ved Synet af den blegt smaragdgrønne Is, som dannede det tynde Tag, hvorigjennem Dagslyset skinnede, og den dybere Farve i de tykke Isvægge. En Rullestensaas, der fuldkommen ligner de svenske, gik paa et Sted ud fra den en halv Fjerdingvei brede Jökelende; den syntes dog at være et ældre Jökelprodukt og saaledes ikke under fortsat Dannelse. Ifølge min Ledsagers Beretning var Elven for omtrent 100 Aar siden rundet frem ved Foden af denne Aas og havde saaledes formodentlig ogsaa før sin Deel bidraget til dens Opkomst. Jökelelven løber nemlig ikke altid i samme Fure, men forandrer denne med Tiden, deels maaskee efterhaanden, deels ved de store Vandstyrtninger, der under Navn af Jökulhlaup eller Jökelløb komme frem fra Jöklerne, og som have anrettet saa store Ødelæggelser i Island. Disse Jökelløb ere periodiske deels i kortere, deels i længere Tidsrum. I det første Tilfælde opstaae de ved Vandsamlinger i Jöklerne; disse Vandsamlinger bane sig Vei paa et vist Tidspunkt og udspye Sand, Grus og Isstykker, hvormed de oversvømme det nedenfor Jökelen liggende Slette-land. Det er i Særdeleshed som Følge af slige Jökelløb, at Jökelaaen under Sólheimajökull har faaet sin Betydning; thi naar disse med Isstykker opfyldte Vandmasser styrte frem, gjøre de Elven ufarbar eller høist farlig at komme over. Da den indenfor høie Grusvægge indesluttede Flodseng er temmelig bred, efter Gunnlaugssons Kort over Island omtrent en halv Fjerdingvei, men Afstanden til Jökelenden derimod er ubetydelig, kan Jökelløbet indtræde, medens man befinder sig i Flodsengen, hvorved man kan komme ret ilde afsted, idet slige Oversvømmelser forekomme flere Gange i Sommerens Løb. Jökelløbet sprænger alligevel ikke Jökelens Ende, men den opsvulmede Vandmasse, der fører Grus og Isstykker med sig, bryder frem under den egentlige Jökull, hvilket forudsætter Tilværelsen af en Ishvælving i Elvens Løb, i det mindste et Stykke op under Jökelen. Imidlertid, efter hvad Præsten Sira Gísli i Fell berettede mig, skal det Bassin eller den Sø, hvis Fyldning oppe i Jökelen frembringer Jökelløbet, være temmelig let tilgængelig, saa at Sólheimabønderne, som see den paa deres Fjeldvandringer, efter dens større eller mindre Vandmængde kunne bedømme, om der er Fare for et Jökelløb. Hvis dette Udsagn holder Stik, det vil sige, hvis en saadan Sø virkelig findes og er tilgængelig, vilde Undersøgelsen af den Mark, der omgiver den, kunne give et ønskeligt Bidrag til at have det i en vis Grad gaadefulde Mørke, der hviler over Aarsagerne til disse Jökelløb. Jeg var dengang ikke udrustet til at foretage en saadan Undersøgelse.

En Præst i Østlandet, Sira Bjarni i Staðarfell i Lón, som netop havde interesseret sig for Jökelløbene, berettede mig, at han kjendte et Punkt — det var i den saakaldte Heinabergsjökull, et Parti af den store Vatna- eller Klofajökull, der med sin Sne og Is bedækker en 160 geographiske Kvadratmil stor Overflade af Islands sydøstlige Deel — hvor Jökelløbet opstaaer paa den Maade, at tvende fra slige Dalfører kommende Jökler tilspærre en tredie Dal, hvor der ingen Jökel er, men hvor derimod flyder Vand. Den Vandmasse, som opstaaer derved, sprænger tilsidst Jökelen, og Jökelløbet indtræder. Det Jökelløb, som hvert syvende til tiende Aar pleier at indtræde under Skeiðarárjökull, en anden omtrent tre Mil bred, fra Vatnajökull nedstyrtende Skredjökel, og som forvandler en Strækning Land af henved ni Mile i Længde og tre i Brede

til en frygtelig Ødemark, meente han at beroe paa Tilstedeværelsen af varme Kilder oppe i Jökelen, hvilken Formodning han støttede derpaa, at man, især mod Jökelløbets Indtræden, nedefra Slettelandet kunde see Røgsøiler stige op i Jökelen. Samme Aarsag maatte ligeledes kunne være forhaanden i Sólheimajökull, idet denne skyder frem gjennem en Indsænkning i Sneefjeldet, der strækker sig mod Øst ad til den der liggende Vulcan Katla, efter hvis Udbrud Kilderne kunne være opkomne.

De sjeldnere tilbagevendende, men desto frygteligere Jökelløb, der have forvandlet en stor Deel af Lavlandet langs Islands Sydkyst til en Sandørken, maa man skrive mere umiddelbart paa den vulcanske Virksomheds Regning; vi faae snart talende Beviser derpaa.

Da jeg kom over Jökelaaen under Sólheimajökull, var dens Vandmængde ikke betydelig, men den dannede en afskyelig Leervælling som Følge af de opslammede leerartede Partikler tilligemed Sand, som Jökelen under dens Fremskriden maler sønder ved Gnidningen mod Bjerggranderlaget, og som Jökelelven fører ud. Den Afsmag, som denne gaullakkede Leervælling vakte, forhøiedes yderligere ved en Stank som af raadne Æg, der med Vanddampene steg op fra det skummende Vand, en Stank, der stundom næsten var utaalelig. Den opkommer sandsynligviis som Følge af, at de Stene, som Jökelen under sin Fremskriden søndermalede, indeslutte Korn af Svovlkis eller Svovljern — jeg saae saadanne gule Korn i de løse Stene ved Jökelens Fod — og naar denne af Jökelen ituslaede Svovlkis i særdeles fint pulveriseret Tilstand kommer i Berørelse med Vandet, forvandles Jernet til Jernilte, idet det optager Ilten, der udgjør Vandets ene Bestanddeel; den anden Bestanddeel Brint forener sig da med Svovlet til Svovlbrinte, der, som man veed, giver den bekjendte Lugt af raadne Æg. At Læseren efter denne Beskrivelse, og endnu mere, naar jeg tilføier, at de Flodsengen paa begge Sider omgivende Marker dannes af planteløse Gruusørkener, ikke kun forestille sig Sólheimajökulls Omgivelser som paradisiske, kan jeg godt forstaae. Mig forekom det ogsaa besynderligt, paa en nøgen Gruusholm, rundt omgivet af det lerede Vand, at finde et Par Ederfugle, som havde slaaet Bo der. Den stakkels Hun havde ovenikjøbet knækket sin ene Vinge, saa at den ikkun ved at svømme kunde komme ned til det en halv Miil derfra liggende Hav, og det forekom mig derfor, at dens forladte Tilstand næsten afgav Beviis paa, hvad man med fuldstændig Fordring paa Troværdighed forud havde berettet mig, nemlig at Ederfuglens Hun ikke selv søger sig Æde i den Maaned, den ligger paa Æg; thi denne havde umuligt svømmende kunnet tilbagelægge Veien opad den stride Elv til sin nuværende Liggeplads. Af den Omstændighed, at jeg fandt Ederfugleparret i en saadan Tilstand midt i det stinkende Fúlilækr, drog jeg den Slutning, at Ederfuglen blandt Fuglene maatte repræsentere det chemiske Element, thi her lugtede fuldkomment som i et Laboratorium.

Om Opkomsten af den Øst for Jökulsá liggende saakaldte Sólheimasandr, og vistnok sandsynligviis ogsaa af den Vest derfor liggende Skógasandr, tvende ufrugtbare Gruusørkener, berettes Følgende i Landnámabók, det gamle Skrift, hvori Islands Bebyggelse af Nordmændene i Aaret 874 og følgende Aar er optegnet, dengang en Deel af Norges fornemste Slægter under Kong Harald Haarfagers selvraadige Regjering forlode deres Fædreland.

Tvende troldkyndige Mænd, Þrasi og Loðmundr, boede, den Første i Skógar, den Anden i Sólheimar. En Morgen opdagede Þrasi, at en Oversvømmelse fra Jökelen nærmede sig. Ved Troldkonster styrede han den mod Sólheimar, hvor Loðmundr boede, men dennes Træl saae det og berettede, at Havet styrtede ind paa dem fra Nord. Loðmundr, som dengang var blind, bad Trællen bringe sig lidt Vand i en Øse, og da han kom med det, sagde Loðmundr: «Dette forekommer mig ikke at være Søvand». Derpaa bad han Trællen om at føre sig hen til Vandet og befalede ham at stikke Enden af hans Stav i Vandet; en Ring var fæstet til Staven, og Loðmundr holdt om Staven med begge Hænder, men bed i Ringen. Da begyndte Vandet atter at falde mod Skógar. Begge afvendte derpaa Vandet fra sig, indtil de mødtes i en Kløft (den egentlige Flodseng), hvor de slottede Forlig paa

det Vilkaar, at Floden skulde flyde den korteste Vei til Havet. — Paa Elvens Sider findes tvende Høie, som endnu den Dag idag til Minde om begge Trolddomskonstnerne kaldes Loðmundarsæti og Þrasahals.

Efter disse Meddelelser om Sólheimajökull fortsætte vi vor Reise og gjøre, efter lykkeligt at have passeret Sólheimasandr*) vor Indtrædelse hos den opvakte Sira Gisli Thorarensen i Fell, Præst i Sólheimar, en af Islands Digtere. Han var en munter Mand, der talte flydende Dansk; efter nogle Timers Ophold afløste han Sira Kjartan og fulgte mig mod Syd til Dyrhólar, hvor jeg ventede at træffe en Sysselmand fra den østlige Deel af Landet, som befandt sig her for at holde Thing, og af hvem jeg ønskede at faae nogle Oplysninger. Vi lode nu Jökelen noget bagved os, kom over en grønklædt Slette, hvorpaa adskillige høie og steile Bjergtoppe hævede sig, blandt Andet Pétrsey eller Péterseð og Dyrhólarey eller som den af Reisende kaldes Portland (Dyr Isl. = Dør, Port). Denne hæver sig lige op af Havet i en Høide af 392 Fod; disse Fjælde have faaet Navn af Øer, sandsynligviis som Følge af deres afsondrede Beliggenhed paa Slettelandet.

Det Sidstnævnte eller Dyrhólarey har i sin i Havet fremskudte Deel en hvælvet Aabning i Form af en Port, næsten saa stor, at man kan komme derigjennem med Seilfartøier, hvilket medfølgende Tegning viser. Ved Dyrhólar er Thingsted. Retfærdighedens Tempel eller Thingstedet dannes af en stor og rummelig Grotte, den saakaldte Loptsalahellir, der ligger noget høit oppe ved Enden af et Bjerg i Nærheden af Byen. —

Hos en Sadelmager i Kjøbenhavn havde jeg til min Islandsreise forsynet mig med det Værste, man paa en saadan Tour kan være forsynet med, nemlig en daarlig Sadel.

*) Ikke saa uldelos lykkeligt endda! Ret som Forfatteren red henad den grusede Vei, behagede det nemlig hans Hest — den samme, der faldt i Laxelven — at snuble og stange paa Hovedet; til Held for Rytteren vendte den dog ikke Benene iveiret, thi da havde han sandsynligviis gjort Hesten Selskab med at stange paa Hovedet.

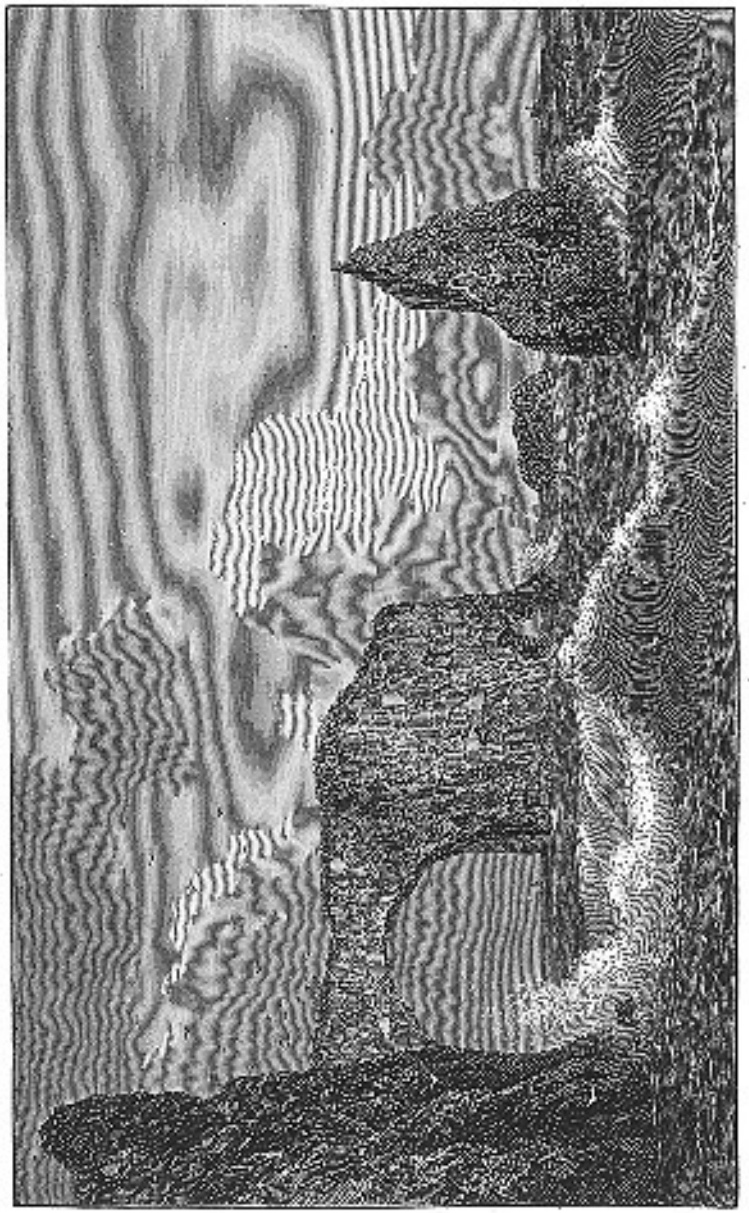

Dyrhólarey eller Portland.

Sadelmageren sagde rigtignok, at Sadelen — som jeg maatte kjøbe nogle Timer for »Fyllas« Afreise, da den ulykkelige Mand havde sendt min egen Sadel, der allerede forud med Held havde foretaget en Reise i Island, med et Dampskib til Aalborg — var forfærdiget til en Industriudstilling, men ikke var bleven solgt, hvoraf jeg havde skullet drage den Slutning, at den ikke var anseet for brugbar; men da han naturligviis forsikkrede mig, at det var den bedste Sadel, jeg kunde faae, lod jeg min Lettroenhed overdøve min Tvivl — og blev ogsaa narret. Man kan nok tænke sig, i hvilken Forfatning en Reisende befinder sig, naar han kommer i samme Forlegenhed, som jeg ved min Ankomst til Dyrhólar, nemlig med alle Hestene sadelbrudte. Det er ligesom naar man i andre Lande knækker Vognaxelen og ikke kan faae fat i en Smed til at sveise den sammen igjen; thi i denne Deel af Landet kunde jeg ikke faae nogen god Sadel i Bytte. Jeg var virkelig i Øieblikket lidt raadvild, men de gode Mennesker toge sig velvilligt af mig, saavidt det stod i deres Magt; de trak Sinor gjennem Huden og lod lægge Uld under Sadelen, ja Præsten Sira Magnús Hákonarson, der netop var kommen til Dyrhólar, for at overvære Thinget den næste Dag, laante mig sin egen Sadel, samt vendte strax tilbage med mig den to Timers lange Vei til sit Hjem i Vik, hvor jeg skulde have Nattekvarteer, omendskjøndt han deels ved Sadelbyttet stod Fare for at faae sin Hest sadelbrudt, hvilket ogsaa skete, deels blev nødt til den næste Dag atter at reise tilbage til Dyrhólar.

Jeg anfører disse smaa Omstændigheder for at vise, med hvilken opofrende Beredvilligheid man der i Landet kommer den Fremmede imøde — og for at fraraade enhver Reisende, der har Lyst at besøge Island, at kjøbe sig en Sadel paa Hjørnet af Store Kongensgade og Gothersgade, især naar den udgives for at være en Patentsadel, da de Ulemper, som han derved udsætter sig for, ere utrolige. Thi uagtet min Sadel nu var bleven saa god, som den kunde blive, maatte jeg dog hele Tiden ligge til Berufjörðr hjelpe mig frem med sadelbrudte Heste, Islandsfarernes Achillesheel.

Veien fra Dyrhólar til Vik gik deels over en flad Eng, deels slyngede den sig i Bugter over det 765 Fod høie Reynisfell, paa hvis Top en af Aftenskumringen formørket Sky indsvøbte mig og min Reisekammerat i sit fugtige Slør. Den modsatte Side af Fjeldet er meget steil, hvorfor man maa stige af Hestene og gaae et Stykke deraf tilfods. Hestene maae saa skjøtte sig selv; man kaster Tøilen over Halsen paa dem, og driver dem foran sig paa den smalle, steile Gangsti. Naar man nemlig i Island stiger af Hesten, behøver man ved Afstigningen kun at lade Tøilen falde, da Hesten aldrig løber bort og saaledes er let at fange igjen. Dette indskærpes derfor af Veiviserne som en Regel; ellers kunne Hestene undertiden være ganske stridige, naar Talen er om at lade sig fange. — Den omtalte Sti er som sagt brat og steil, men meget malerisk; store Steenblokke hænge truende ud over den; en Rytter, vi mødte, arbeidede sig op ad den steile Veistrækning, og vi saae ham i næste Minut som en Taagefigur lige over vore Hoveder — men nedenfor Fjeldet indhad en venlig, grøn Dal, det smukkeste Dalføre, jeg hidtil har seet i Landet, os til Hvile og Vederkvægelse. Mange af de islandske Dales Bund er nemlig ofte i et brædt Bælte ødelagt af Oversvømmelser, opkomne deels ved de forud omtalte Jøkelløb, deels ved Vandets Stigen om Vaaren; de danne derfor ikkun en graa gruset Flodseng, ofte i Dalens hele Bredde, og det var derfor noget usædvanligt at see den trange, men dybe Dal mellem Reynisfell og det Øst derfor liggende omtrent ligesaa høie Fjeld, Vikshamrar hedt og holdent bevoxet med Græs.

Efter et kort, men behageligt Ophold hos den elskværdige Sira Magnús i Vik — «naar Tiden bliver mig for lang om Vinteraftenerne, tager jeg undertiden fat paa min Cicero eller Horats og læser deri», ytrede han til mig, da Talen var om hans huuslige Sysler — fortsatte jeg Dagen derpaa, i Selskab med min Vert, hans lille Søn og en Veiviser, som han lod følge med, Veien langs Stranden, for i Løbet af Dagen at naae til Provsteboligen Mýrar i den Ende af den vestlige Skaptafellssyssel, som kaldes Álptaver eller Svanehjemmet, thi paa Islandsk betyder álpt en Svane.

Veien gik, som sagt, langs den sandede Havstrand; bagved os reiste sig af Havet, i Forlængelse af det deri udskydende Reynisfell, trende lodrette, smalle, phantastiske Klipper ved Navn Reynisdrángar, af hvilke den forreste, der er trekløvet i Toppen, ifølge Folkesagnet er et Skib, der har taget en ung Trold ombord; den bagved er Troldens Kjæreste, som søger at hindre Skibets Fart, og den Tredie er vel — Troldens Søn. Imidlertid, just da Jættekvinden er ifærd med at kantre Skibet, staaer Solen

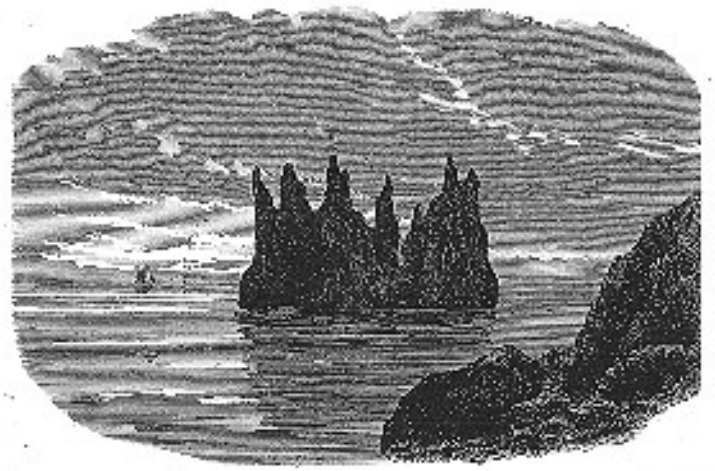

Reynisdrángar.

op, og tre Steenstøtter indtage Pladsen for Kjærlighed og Had. Foran os eller paa vor venstre Side reiste sig den af Bjergklafter og fremspringende Klipper furede, med grøn Angelika prydede, næsten lodrette Væg af Vikshamrar, et Fuglefjeld, hvor der hækkede utallige Skarer af en sneehvid Fugl, Stormfuglen, Procellaria glacialis, som udspyer Tran, det vil sige, den udgyder en stinkende Vædske, der ligner Tran, over sine Forfølgere, Ravnene og Menneskene. Fuglen er Gjenstand for Fangst og de om Efteraaret voxne Unger fanges hvert Aar omtrent i et Antal af 3000, der dog blot skulle udgjøre en ringe Deel af den Mængde, som findes der. Fjeldet, der ligger lige ud mod

Søen, og saavel af den Grund som ved sin Steilhed kan holde sig grønt hele Aaret rundt, i det mindste naar Vinteren ikke er altfor streng, bidrager ikke lidet, saaledes som det staaer der, oversaaet med de hvide Uldtotter af den hakkende eller hvilende Fugl til at forhøie Naturskjønheden omkring den indbydende Víksdalr. Ved Foden er dette Fjeld desuden udhulet af de gamle Brændinger og Belgeslaget i grotteligneude Hvalvinger, og i smaa Portlands eller i det mindste i Tilleb dertil. Den Havkyst, paa hvilken vi nu rede, har nemlig for ikke saa lang Tid tilbage været Hav; den er først bleven til Land ved et Udbrud af den i den østlige Deel af Eyafjallajökull, eller som den her kaldes Myrdalsjökull, liggende Vulcan, Katla, der i Tidernes Løb har udsendt frygtelige Jökelløb over det nedenfor liggende Lavland, hvorved utrolige Sand- og Grusmasser ere blevne udskyllede. Det første af disse Udbrud indtraf i 874, altsaa omtrent samtidigt med Landets Bebyggelse, der omtales med nogle Ord her nedenfor. Siden er der i det Hele indtruffet 16 Udbrud, af hvilke det sidste forefaldt i Aaret 1860. Antallet falder paa Hundredaarene som følger: i 900 eet, i 1000 eet, i 1200 to, i 13, 14 og 1500 eet for hvert, i 1600 tre, i 1700 to og i 1800 tre. Ikke ved et eneste af disse Udbrud skal der være udflydt nogen Lavastrøm, men derimod have store Masser af vulcansk Aske, tilligemed ubyre Vandstrømme, medførende utrolige Masser af Sand og Grus, i Almindelighed charakteriseret dem. Vulcanen Katla ligger nemlig midt inde i et Snefjeld, hvor Snee- og Ismasser samle sig i stor Mængde paa den Tid Vulcanen er i Ro, for ved dens Udbrud at smeltes og udgydes over Lavlandet. Katla selv er ikke et fra Jökelen adskilt eller over denne ragende Bjerg, som man kunde forestille sig; det er kun en større Fjeldrevne, som man antager gaaer sig fra Sydvest-Nordøst til Sydøst-Nordvest, og fra hvilken flere smaa Revner udgaae; den benævnes derfor ogsaa Kötlu-gjá ligesaavel som Katla*). Vulcanen Katla er kun engang bleven besøgt, nemlig i

*) Gjá — Kløft, Revne; Katla, Gen. Kötlu, ligesom Hekla, Gen. Heklu, hvoraf Heklufell, eller forældet Heklafjeld.

Aaret 1823. — Vi skulle nærmere beskrive et Par af de mest ødelæggende Udbrud fra Kötlugjá. Et af disse indtraf i Aaret 1625 og ytrede sig deels ved store Vandstrømme over Mýrdalssandr og ligo til den anden Side af Pykkvibær ved Mýrar, hvorved Husene ved den nævnte Gaard vare nærved at blive bortskyllede. Desuden udkastedes fra Vulcanen store Masser Aske, som formørkede de Steder, over hvilke de førtes af Vinden, saa at Dag forvandledes til Nat, og Folk, der vare ude paa Marken, maatte holde hverandre i Hænderne, for ikke at skilles ad i Mørket. Dette oplystes dog af de udslyngede Lynstraaler, hvorhos Lysglimt fore om i Luften, næsten som Lygtemænd, der rigtignok forårsagede Svie paa Huden, naar de ramte Nogen. Lynilden efterfulgtes desuden af saa forskrækkelige Skrald, at Folk troede, at deres Hoveder skulde sprænges og de betoges næsten af Ørhed. Disse Phænomener aflostes dog af kortere Mellemrum og forandredes efter Vinden, som førte Asken i en anden Retning. Udbrudet var forøvrigt kortvarigt; det begyndte den 2den September om Morgenen og endte den 13de om Aftenen; betydelige Sandmasser faldt paa den Tid ned over Lavlandet; Sandet og Asken laae i nogle Egne saa dybt, at det naaede en fuldvoxen Mand til Knæerne.

Det følgende Udbrud Aar 1660 begyndte om Aftenen den 8die November med Jordskjælv, som varede en heel Time, inden Udbrudet indtraadte. Ved Midnat styrtede en forfærdelig Vandmasse ned i Kerlingardalsá i Dalen Øst for Víkshamrar; den steg ni og fyrretyve Favne høiere, end noget Jökelløb før skal have gjort, og dette varede indtil den 5te. Denne Vandflod kastede de fleste af de Isstykker, den førte med sig, ud i Havet, og den oversvømmede hele Mýrdalssandr, saa langt man kunde see fra Höfðabrekka, en Gaard paa Fjeldet af samme Navn Øst for den forud nævnte Kerlingardalsá. Den 7de naaede Vandfloden Gaarden Höfðabrekka og ødelagde en Deel af dens Hjemmemarker; den følgende Dag vaagnede Beboerne ved Vandets Brusen, det naaede da lige op til Gaarden, borttog Kirkens ene Gavl og fyldte Husene halvt med Vand, hvorfor Beboerne flygtede til nogle nærliggende Høider. Aske faldt

ligeledes hele Tiden. Den 9de var Vandet sunket bort, og Veiret var godt, hvorfor Beboerne havde isinde at begive sig hjem til Gaarden igjen, men just paa den Tid hørte de den forfærdelige Bruseu af frembrydende Vandmasser, som styrtede afsted med saa voldsom Fart, at Jorden rystede vidt omkring. Vandet bortskyllede nu i et Øieblik baade det Tilbageblevne af Kirken og alle de øvrige Huse ved Gaarden, saa at der knap blev een Steen igjen, skjøndt Husene forud næsten vare begravne i Gruus og Sand. Jordskjælv, Tordenskrald, Dron og Bragen i Luften fulgte ligeledes med Udbrudet. Den 12te kom en Vandflod, som i Voldsomhed overgik alle de foregaaende. Disse Vandstrømme medførte, foruden Isstykker, saa uhyre Masser af Gruus, Sand og Leer, at Havet blev trængt tilbage, thi efter hvad der berettes blev der paa en eneste Nat tørt Land, hvor man forud havde fisket paa tyve Favne Vand. Denne Gang vedblev Udbrudet fra Fjeldet langt ud paa Vinteren, men om flere Vandfloder tales der ikke.

Ved Udbrudet 1721 gik der atter frygtelige Oversvømmelser over Mýrdalssandr. Ved Udbrudets Begyndelse brød en Flod frem, der for en stor Deel bestod af halvtsmeltet Snee og store Isstykker, der som svømmende Øer væltede sig i Havet, medens en anden Flod samtidigt tog Retningen mod Sydøst og Øst, og forårsagede Landet betydelig Skade. Den førstnævnte Flod fyldte Havet, saa at man fra de høieste Fjelde ikke kunde see ud over Isen, indtil Strømmen og Bølgerne brøde den op. Den drev da vesterpaa lige til Reykjanes og op i Floderne langs Kysten, saa at store Isbjerge bleve staaende paa Grund lige op i Ølfusá. Hoveddelen af de fra Jökelen udskyllede Masser skal derimod være bleven staaende paa Grund i halvanden Miils Afstand fra Land og paa hundrede Favnes Dybde. Den dannede desuden ligesom en høi Bjergryg op over Landet, fra Havet lige op til Jökelen paa den nordlige Side omkring Fjeldet Hafursey, der ligger paa Mýrdalssandr. Bølgeslaget fra det af denne Vold tilbagekastede Vand naaede lige op til Husene i Vik og anrettede der adskillig Skade, ligeledes trængte det mod Vest ud langs den sydlige Kyst ved Eyafjallajökull, samt

længere mod Vest lige henimod Grindavik ved Reykjanes, hvor det drev høit op paa Land, ligesom paa Vestmannaeyjar, hvor det ligeledes gjorde Skade. En lignende forfærdelig Flod brød den følgende Dag atter frem og oversvømmede de forhen uddrevne Ismasser saa langt ud i Havet, som man kunde see. Den banede sig ligeledes Vei gjennem Kerlingardalr og opdæmmede Aaen der. Oversvømmelsen, eller maaskee rettere sagt Isen, rev desuden store Klippemasser med sig, saasom i Nærheden af Fjeldet Hjörleifshöfði paa Mýrdalssandr, hvor en fremragende Klippe paa tyve Favnes Høide spurløst forsvandt, ikke at tale om mange andre Exempler. Om Heiden af den forud nævnte Isvold kan man gjøre sig en Forestilling derved, at man fra Höfðabrekka Gaard, som, efter hvad vi have fortalt, ligger høit oppe paa Fjeldet af samme Navn — den blev nemlig efter den førnævnte Oversvømmelse flyttet et godt Stykke op paa Fjeldet — ikke kunde see det ligeoverfor liggende Fjeld Hörleifshöfði, som er 640 Fod høit, men maatte før at kunne gjøre det bestige en omtrent 1200 Fod høi Fjeldskrænt nordøst for Höfðabrekka; Afstanden mellem Höfðabrekka og Hjörleifshöfði er efter Kortet een geographisk Miil.

Katlas trettende Udbrud indtraf i Aaret 1755, samme Aar som det store Jordskjælv i Lissabon, da ligeledes andre Vulcaner paa denne Deel af Jordkloden vare i Virksomhed. Udbrudet ledsagedes ogsaa denne Gang af voldsomme Oversvømmelser. Det Samme var Tilfældet med et følgende Udbrud i Aaret 1823, der varede i tyve Dage, i hvilken Tid man regnede, at atten særskilte Oversvømmelser styrtede frem over Álptuver og Mýrdalssandr. Betydelige Masser Aske udslyngedes samtidigt af Katla; Asken faldt i Egnen omkring Sólheimar under Eyafjallajökull saa tykt, at Græsmarkerne allerede den anden Dag efter Udbrudet vare begravne. Dette Udbrud, der begyndte den 26de Juni eller ved Sommerens Ankomst, medførte desuden en betydelig Kulde, ligesom det ogsaa indlededes med Sneevejr, hvorhos endeel Aske, der faldt ned, var blandet med Hagel, saaat Kornene bestode af Totrediedeel Is og Eentrediedeel Aske. Dette Udbrud bebudedes forøvrigt allerede det foregaaende Aars

Sommer paa den Maade, at Jökelen omkring Kötlegjá dengang havde viist sig at tage mærkeligt af, saa at flere Fjeldtinder, der forhen ikke vare synlige, ragede op over Jökelens Overflade. Dette kunde dog ikke være foraarsaget af en Smeltning, da de Elve, som komme fra Jökelen, samtidigt aftoge, men vel snarere af en Fordunstning. Under dette Udbrud hævedes Mýrdalssandr betydeligt over sit forrige Leie, hvorhos Fordybningerne og Revnerne udfyldtes, saa at Veien over Sandet senere kunde tilbagelægges i kortere Tid.

For tilsidst ogsaa med nogle Ord at berøre Udbruddet i Aaret 1860, som varede fra den 8de indtil den 27de Mai, ville vi blot bemærke, at det, ligesom det foregaaende, ledsagedes af Dren, Askeregn og Oversvømmelser, men dog ligeledes hører til de mindst ødelæggende Udbrud af denne Vulcan. —

Læseren vil mindes, at Forfatteren tilligemed Sira Magnús var paa Veien til den nedenfor Vikshamrar liggende Kyst, som blev til Land ved Jökelløbene fra Katla. Efterat vi vare komne forbi denne Strandbred, drejede vi mod Nord og rede langs den grusfyldte Kerlingardalr, som før har været Fjord, og styrede Coursen op imod det forud omtalte Fjeld Höfðabrekka. Dagen var smuk og herlig, og Omgivelserne indbydende deels ved de historiske Minder, deels ved Modsætningen mellem de grønkindte Fjeldsider og den graae og grønsede Dalbund, i hvilken Kerlingardalsá fremsked sit lerede Jökelvand. Jeg sad just og betragtede denne Omvexling, Udskyerne over mig og Havet bagved mig, da ved en Bøining af Veien Katlas runde, glindsende, sneehvide Isse pludseligt traadte frem for mine Øine. Synet var i høi Grad overraskende, især da jeg ved et Blik paa Kortet ikke troede, at jeg nu skulde faae Sneefjeldet at see, og jeg hoppede ogsaa op fra Sadelen af Henrykkelse over denne skjønne Virkelighed. Vi rede nu opad Höfðabrekka-Fjeldet. Alt var grønt og solbeskinnet; vi rede ogsaa et Stykke ned ad det, da næsten lige saa pludseligt som Sneefjeldet en uoverskuelig, sort, af Flyvesand rygende Ørken, det for nævnte Mýrdalssandr udbredte sig for mine Øine. Jeg hoppede da atter, men just ikke af Velbehag; thi dette

sorte, ede, flygende Sand, paa hvilket man ikke saae nogen Grændse — var netop min Vei. Ved Foden af Fjeldet, hvor Sandet umiddelbart tog sin Begyndelse, skiltes jeg fra Sira Magnús og begyndte den eensomme Fart over denne Sandørken, idet jeg fulgte de i kort Afstand fra hinanden som Veivisere opreiste Stænger, glad over at have den lemmelig skarpe Vind paa Ryggen, medens jeg seilede over dette Sandhav. Sandet, som for det meste bestaaer af en løs, fin Masse, i hvilken Hestehovene synke ned næsten ved hvert Skridt, og som saaledes er temmeligt besværlig at vade over, gjennemskæres af trende Elve, der have deres Kilder paa Mýrdalsjökull, men dog for Øieblikket ikke føre videre betydelige Vandmasser. Det fugtige Sand paa deres Bund var naturligvis endnu sortere end det tørre Ørkensand; i en af disse Elve, Múlakvísl, som desuden førte snavset Jökelvand, øgedes Vandmassen paa Grund af disse forenede Aarsager næsten Udseende af Blæk, eller i det mindste af Kaffe med meget lidt Fløde i. Det var saaledes en smuk Suppe, som man siger. Den løse, af Vandet udholdte Strandbred langs disse Elve var desuden undertiden saa steil, at Hestene næsten siddende paa Halen maatte lade sig glide ned derad. Dette ere dog de islandske Heste i Almindelighed ikke bange for, thi man kan virkelig faae dem til at gaae over utrolige steile Steder. Ligeledes ere de ikke uvillige til at springe over mindre Aaleb eller deslige, især naar deres Instinct siger dem, at Bunden i Aaen er blød. Naar de gaae løse, kan man have Leilighed til at see dem udføre virkelige Saltomortaler f. Ex. ned foran en lodret Væg, der er høiere end Hesten selv.

Paa den vestlige Deel af Mýrdalssandr, altsaa paa den Side, hvor jeg først betraadte det, hæve sig to eformede Fjelde, det ene nordfor, det andet sydfor den sædvanlige Ridevei. Det sidste, det forud omtalte Hjörleifshöfði, har en gammel, historisk Navnkundighed. Her landede nemlig, i Aaret 874, en af Islands første Nybyggere, Hjörleifr, men lokkedes det følgende Foraar af sine irske Trælle til en nærliggende Skov, for at søge efter en Bjørn, som de forrædersk indbildte ham havde viist sig der, og blev der tilligemed

sine øvrige Ledsagere myrdet af dem. Trællene flygtede derpaa til Vestmannaeyjar, en klippefuld Øgruppe, der ligger omtrent en Mill fra Land Sydvest for Eyafjallajökull, men opdagedes der og dræbtes af Ingólfr, Hjörleifs Ven og Reisefælle. Ved Afreisen fra Norge havde Hjörleifr, maaskee fordi han var Christen, ikke villet offre til Guderne, og nu kvad Ingólfr over hans Død: »Her faldt for ringe Daad en ædel Mand, da usle Trælle hans Bane bleve, men saaledes det gaaer Enhver, der ikke offre vil til Guderne!«

Efter Navnet at demme synes Mýrdalssandr, som nu danner en øde og frygtelig Sanderken, ved Landets Opdagelse at have bestaaet af Moser, som sandsynligviis vare bevoxede med Græs. Paa den østlige Side af Mýrdalssandr rage Levninger frem af en gammel Lavastrøm, mulig den første, der ødelagde disse Egne; thi ifølge Landnámabók skal en Viking ved Navn Rafn Hafnarlykell, efter hvad der antages omtrent i Aaret 894, paa Grund af et Vulcanudbrud være flygtet fra denne Plads, hvor han først skal have sat sig ned. Navnene paa et Par Gaarde, Hraunbær og Hraungerdi, minde om denne, af Katlas Oversvømmelser og Flyvesand nu tildeels skjulte Lavastrøm. Dette Udbrud i Aaret 894 vil man, som ovenfor sagt, forlægge til Katla selv. Fjeldet Hjörleifshöfði, hvor Hjörleifr landede, ligger et Stykke fra Land; ingen Skov findes nu der i Nærheden. Mýrdalssandr er, som man kan tænke sig, baade langt og øde; min Veiviser fra Vik var heller ikke synderlig mere underholdende end de fornævnte Veistolper; Sandet endte i det omtalte gamle hraun og ved de flade, med usselt Græs bevoxede Høie omkring Hraunbær og Hraungerdi.

Ved min Indtrædelse i Præstegaarden i Mýrar, der nu var mit nærmeste Maal, var jeg nærved at vende om, da jeg troede, at Bærdøren, hvor jeg først kom ind, var Stalden; men jeg opdagedes og bedes Velkommen af den lille Provst, hvis Navn jeg har glemt, og som boede i denne Curricatur af en Præstegaard. Dagen derpaa skulde jeg over den brede og anseelige Kúðafljót, der udmærker sig ved sin blade Flod- — hvorfor intet bestemt Vadested kan vedligeholde sig i den.

Denne Dag var en Søndag, og en heel Karavane af Mænd og Kvinder, endeel af disse med smaa Børn paa Ármen, droge tilligemed mig over Floden; Farten deröver varede omtrent tyve Minutter, i hvilken Tid Vandet ofte gik op til Rytterens Knæer. Ved en saadan Flodovergang rider man Een for Een, for at de første Heste kunne trampe Vei for de næste, samt ligeledes fordi Vadestedet naturligviis ligger i een Linie over Floden, og udenfor denne Linie er det ikke raadeligt at komme. Efter et kortere Ridt fra Floden over en sandet Eng — jeg befandt mig nu paa den store Slette, som kaldes Meðalland og mod Nordost fortsættes af Landbrot, der danner Midten af det langstrakte Skaptafellssyssel, mod Nord begrændses af Fjeldet Kaldbakr med Síða og mod Syd sænker sig ned mod Havet; det er paa denne Slette, at Sandhavren fornemmelig trives — ankom jeg til en reenlig Bondegaard ved Lángholts Kirke, hvor jeg skiftede Veiviser og derfor opholdt mig nogen Tid. Kirkerne

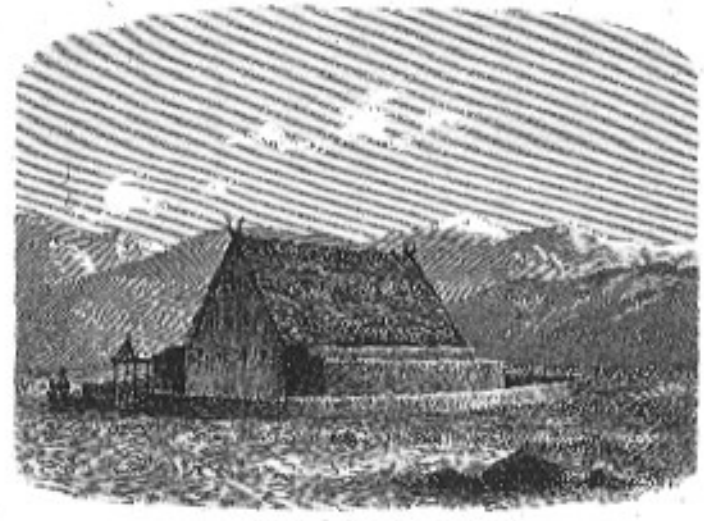

Nu Jordhuuskirke.

i denne Egn vare de første, der havde et nogenlunde kirkeligt Ydre af dem, jeg havde seet, siden jeg forlod Oddi. Sædvanlig bestode de nemlig af en lille firkantet, tjæret Lade, opført af Bræder, eller af et Jordhuus, af samme Bygningsmaade

som Bær'ne, i hvilket Lyset kommer ind gjennem et Par smaa Vinduer i Gavlene og en lille Glug i Taget. Udvendigt savne de, paa faa Undtagelser nær, enhver Prydelse, der kunde hentyde paa et religienst Brug, og man skulde ikke have nogen Forestilling om, hvad Slags Huus man havde for sig, hvis ikke deels Bygningsmaterialet, deels Storrelsen, men endnu mere den afsondrede Beliggenhed gjorde Forskjel mellem Kirken og Bær'en. Kirkegaardene ere ogsaa lidet fremtrædende, thi et Gravminde er et Særsyn — Kors finder man neppe paa en Grav i Island, og de grønne Høie jævnes snart med Jorden. Hvad Størrelsen angaaer, mindes jeg at have seet en Kirke under Bygning — i Þingmúli paa Østlandet — der indvendigt var 24 Fod lang, 14 Fod bred og i det Høieste 7 Fod høi. Dette er dog nok en af de mindste, den er ikke større end et sædvanligt Værelse; men den giver i hvert Fald en Forestilling om, hvor smaa de øvrige ere. Kirken i Langholt var vel en af de smaa, men den var alligevel prydet med et Kors paa den ene Ende af Taget over Indgangen, og nok ogsaa med hvidmalede Vinduesposter; det var dog altid Noget. Kirken, der som oftest ligger ganske tæt ved Præstegaarden, benyttes forøvrigt af Præsten i Ugens Løb til Opbevaringssted for Uld eller Lignende, samt ogsaa til Natteherberge for Gjester. Præsten kan næsten ogsaa betragte Kirken som sin Eiendom; thi efter den gammeldags Indretning af det islandske Præstevæsen paahviler det i Almindelighed Præsten, istedetfor Menigheden, at bygge en ny Kirke, naar den gamle forfalder. Og da dette er en i Forhold til hans Indkomster temmelig drøi Byrde — han oppebærer dog en vis Tiende i dette Øiemed — benytte endeel Præster sig af den List, at søge et andet Præstekald, naar Kirken begynder at forfalde i deres eget.

Kirkens Indre i Island er sædvanligviis ligesaa fordringsløst som dens Ydre; den indeholder umalede Bænke og Bræddevægge, et simpelt Alter med Alterskammel og en ligesaa simpel Prædikestol; dog findes der Gulv. Prædikestolen er undertiden paa Grund af Husets Lavhed anbragt saaledes, at dens øverste Kant staaer i Høide med Tverbjelkerne i Taget. Undertiden findes en lille Altertavle,

samt de, saavidt jeg veed, for Island eiendommelige Mindetavler over mere udmærkede Afdøde, der ophænges paa Væggene, og ere et Slags Erstatning for Gravminderne. En saadan Mindetavle indeholder, foruden de fornødne Oplysninger om den Afdøde, et eller andet Vers, der skildrer hans Dyder. I Kirken i Holt under Eyafjallajökull fandtes en Mindetavle med følgende Indskrift, i en simpel Ramme med Glas.

Hér er hulið
hið forgengilega —
andinn lifir hjá
andanna föður;
eptir er einungis
minning mæt
Arna Sveinssonar,
sem fædðist 1 Nov. 1780;
giptist 7 Juni 1821 yngisstúlku
Jórunni Sighvats-dóttur,
som en hér eptir lifir;
þau blessaði guð með Þremur sonum,
hverra einn andaðist ungur,
með öðrum hinna afkvæmi þrjú
framliðna fylgja föður til grafar,
sem andaðist 25 Juni 1853
(að fjærstöðum elskuðum fyrsta niðja)
Þá hann hafði verið sáttusemjari tuttugu og fjögur ár.
Hann var

Stiltur i lund,
stöðugur i ráði,
árvakur, umsyslusamur,
vinum tryggur;
gestrisinn, gjafmildur,
greiðafús öllúm,
húss og barna
besti fadir.

Munu hans Þvi
margir sakna
úr mannfélagi;
en mildur drottin
mun anda hans
med öndum sælum
vid iðjur inndælar
ætið gleðja.

Svo minnist elskulegs
ættar- og samferða-bróður
E. . . .

eller paa Dansk:

Her gjemmes
det Forkrænkelige —
Aanden lever
hos Aandernes Fader;
tilbage staaer kun
det dyrebare Minde
(om)
Arni Sveinsson,
som fødtes 1 November 1780,
giftede sig 7 Juni 1821 med Ungmo
Jórunn Sighvatsdatter,
der end overlever ham herneden;
Gud velsignede dem med trende Sønner,
hvoraf den Ene hensov i sin unge Alder,
den Anden, følgt af tre Børn,
jordfæster den hensovede Fader,
som dede den 25de Juni 1853,
(under den elskede ældste Søns Fraværelse)
efterat han havde været Forligsmægler i fire og tyve Aar.
Han var

Helig i Sind,
fast i Raad,
aarvaagen, virksom,
sine Venners Ven,
gjestfri, gavmild,
redebon mod Alle,
sit Huses og sine Børns
kjærlige Fader.

Derfor ville Mange
Dybt savne ham
i Menneskenes Samfund;
men blandt salige Aander
vil den milde Gud
altid glæde hans Aand
ved liflige Sysler.

Saa mindes en elskelig
Broder i Æt og Samliv.
E. . . .

Skjøndt Kirkerne i Island saaledes ere af en meget uanseelig Beskaffenhed, er Befolkningen derfor ikke mindre gudfrygtig, ligesom en Befolkning ikke er det mere, fordi den holder Ben under gothiske Hvælvinger og Søilegange. En stærk Autoritetstro hersker i Island, hvilket man blandt Andet kan see deraf, at det ikke er lykkedes den katholske Mission — der har Capel og tvende Præster i Reykjavik — at bevæge Nogen til Frafald fra den lutherske Tro.

At denne Autoritetstro undertiden slaaer over til Overtro er naturligt. Herhen regner jeg følgende Tildragelse. Engang var i en Kirke oppe i Landet Altervinen ved en Feiltagelse

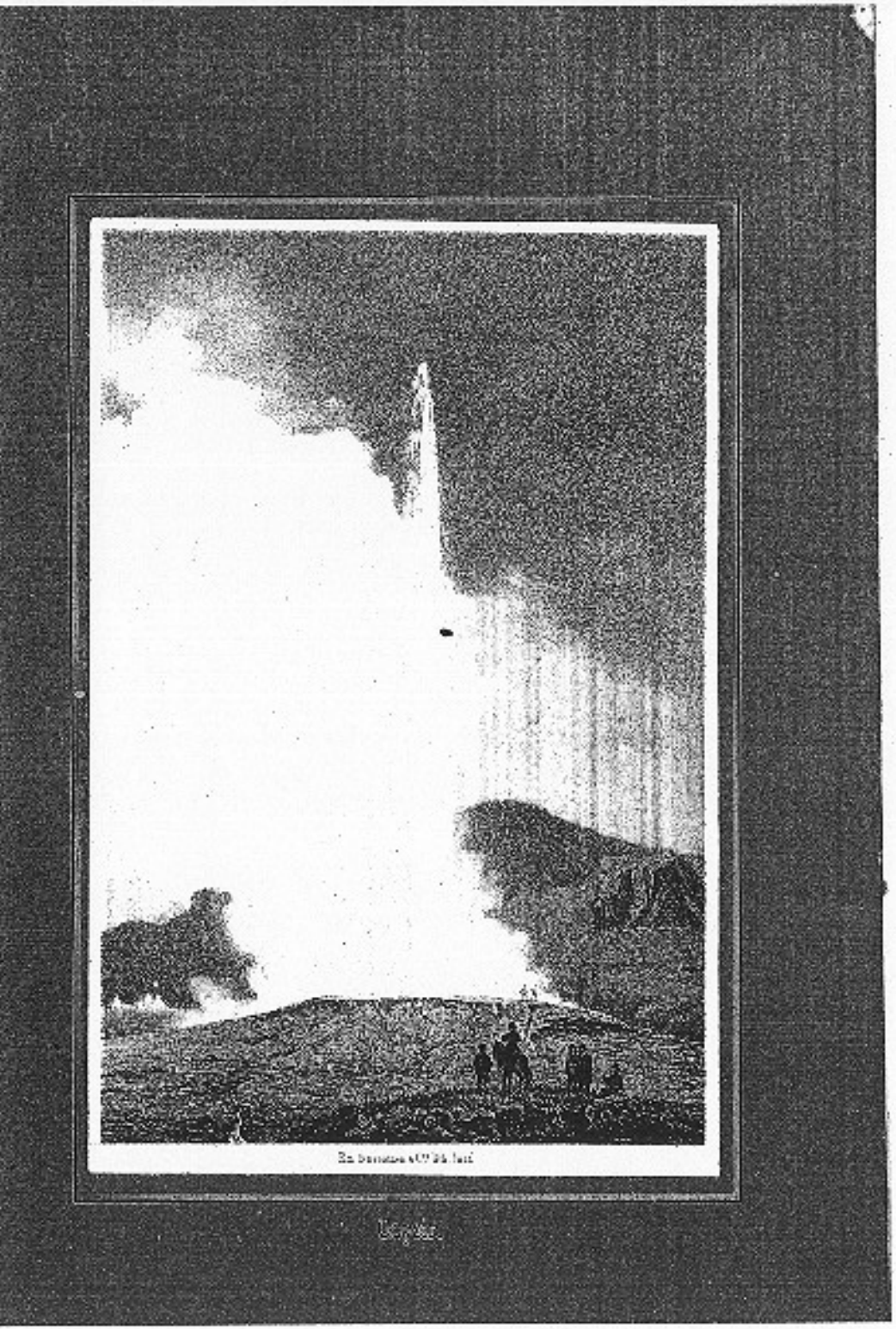

bleven forbyttet med Cognac, hvilket man maa indrømme var en uheldig Feiltagelse. Bondemændene, der vare vante til den stærke og kjære Brændevinsdrik, sank dog Cognacen uden at lade sig mærke med Noget; men en stakkels Kone, som fandt den for stærk, kunde ikke tilbageholde sine Følelser, og mumlede saa høit, at det kunde høres af de Nærmeste: beisknr er Þú nú, drottinn minn! (Bedsk er du idag, Herre!).

Som jeg allerede engang forud har bemærket, ere de islandske Præster i Almindelighed bekjendte for deres Kundskaber, især i de classiske Sprog, Noget, man ikke skulde tiltroe dem efter deres ringe Stilling. Jeg havde derfor ikke drømt om at skulle komme til at opleve følgende Begivenhed. Jeg sad ved et Middagsbord sammen med en brav, men, som det kan hændes, lidt eenfoldig Præst i den østlige Deel af Landet, da Talen faldt paa den udenlandske Mission i Island. Jeg vilde da gjøre Præsten en Compliment, idet jeg sagde til ham, at efter min Formening maatte de islandske Præster være særdeles dygtige, siden det ikke lykkedes Udlændingene at gjøre en eneste Proselyt. — «Proselyt, hvad er det?» faldt min ærværdige Bordkammerat mig i Talen, «vi — vi pleie at kalde det Orthodox». Det var kun med Vanskelighed, at man kunde oplyse Præsten om hans Feiltagelse i dette Forsøg paa Ordtolkning; men efterat han tilsidst havde indseet Feiltagelsen, tilføiede den ærlige Sjæl: »Proselyt .... jeg har aldrig hørt det Ord før!»

En vis Rørelse indenfor det religiøse Omraade er i den allernyeste Tid begyndt i Island paa Grund af det kritiske Arbeide om Ægtheden af Johannes' Evangelium, som bekjendt, udgivet af Islænderen, Cand. theol. Magnus Eiriksson i Kjøbenhavn. Denne Bog kaldes i Island «Storbogen» og har vakt megen Opsigt blandt hans rettroende Landsmænd. Bogen er først udkommen paa Dansk, men nylig i et Uddrag udgivet paa Islandsk; den læses, men betragtes som en forbuden Frugt. Efterat man der i Landet var kommen under Veir med, at den ligeledes var oversat paa Svensk — hvilket Eiriksson havde sørget for at bringe til Landets Kundskab — modtog jeg stadigt Forespørgsler

baade af Præster og Bønder om denne Bog, og da jeg ikke havde havt Leilighed til at læse den, satte disse Spørgsmaal mig ofte i Forlegenhed, idet jeg deels naturligviis ikke vilde nægte den frie Forskning's Betydning, deels ikke kunde anbefale en Bog, som jeg kun kjendte af Navn. Da jeg imidlertid kjendte Bogens Tendens, hjalp jeg mig undertiden med at svare, at hvad mig angik, gjorde det Ligemeget, om Johannes eller Lucas havde skrevet Evangeliet, thi det var alligevel en god Bog, hvilket var Hovedsagen, og om man ogsaa rystede paa Hovedet af dette Beviis, var man dog ikke Theolog nok til at gjendrive det. Imidlertid behandler man Magnus Eiriksson meget ilde i Island, saavel i Pressen som i daglig Tale. Nogle ville brænde ham; Andre ville hænge ham, om ikke legemligt, saa dog i det mindste figurligt; Andre undre sig over, at han ikke bliver forviist fra Danmark — «ja for Exempel til Island» — og saa fremdeles. Jeg kan ikke negte mig den Fornøielse at anføre een af de mange Artikler om dette Emne, som har staaet i Tidenden Íslendingur, og som i Oversættelse lyder saaledes:

«I sidste Aargang af Tidsskriftet Skirnir er anført, at vor Landsmand, Candidat Magnus Eiriksson i Kjøbenhavn, har udgivet en stor Bog om Johannes' Evangelium, i hvilken han, efter hvad Forfatteren i Skirnir siger, med stor Grundighed og Skarpsindighed beviser, at Apostelen ikke er Evangeliets Forfatter, og hertil feier, at Præster og Theologer faae saa mange skarpe Hug i dette Skrift, at det vilde være Vidne om deres Sags Svaghed, hvis de skulde lade den uden Gjenmæle. Endskjøndt jeg har seet den her omtalte Bog, og den endog er bleven mig tilbudt, erkjender jeg uden at blues, at jeg ikke har villet læse den, vistnok ikke af den Grund, at min barnlige og eenfoldige Tro paa Christus skulde være svagere end saa mangen Andens, men fordi jeg mindes den Bøn: Led os ikke udi Fristelse! og den Advarsel: Du som staaer, skal see vel til, at Du ikke falder, og derfor vil jeg ikke til Unytte løbe blindt mod Fristelsen; desuden sagde jeg til mig selv: Naar Djævelen har kunnet fare saa bedrøveligt afsted med Magnus, hvem jeg en-

gang kjendte som en rettroende Mand, saa er jeg ikke sikker paa, om det ikke, hvis jeg læser Bogen, ogsaa kunde falde ham ind, naar jeg mindst tænker derpaa, at rokke min Tro paa Gud i Christo, der forsonede Verden med sig selv, hvilken Tro er mig dyrebarere end alt Andet. Heraf følger, at jeg i disse Linier ikke har isinde at tale om enkelte Punkter i den gudsbespottende Bog, eller søge at omstyrte de Grunde, som Magnus har anført; thi dette vilde baade være et for langt Emne for en Avisartikel, og jeg veed desuden, at Mange vilde være dette mere voxne end jeg, hvorhos jeg antager som givet, at disse i sin Tid ville lade høre fra sig med den Guds Aands Kraft, som sønderknuser Magnus' skarpe Hugormehoved. Jeg vil blot udtale min Forundring og min Bedrøvelse over, at Christi Kirkes geistlige Overhoveder i Danmark for Øieblikket i den Grad kunne være dyssede i Søvn paa Ligegyldighedens Hovedpude, at de kunne tillade og taale, at en saadan Bog som Magnus Eirikssons bliver trykt og udbredt, en Bog, hvis Formaal aabenbart er at nedbryde den helligste, trasterigste og mest saliggjørende guddommelige Sandhed. O, nu er Forfædrenes glødende Aand udslukket, denne nye Arius er ikke jaget i Landflygtighed, denne Servet er ikke bleven brændt paa Baalet. Nei, denne aabenbare Gudsforagter, dette Satans Værktøi, gaaer uantastet, ja hædret for dette sit Skrift, midt iblandt dem, der skulle vogte Christi Hjord — hvoraf kan det komme?»

Efterat nu Forfatteren, der undertegner sig «en gammel Præst» i velvalgte Ord en Stund har givet Ondt af sig mod denne »Djævel i Skikkelse af en Lysets Engel«, denne «Ulv i Faareklæder», mod den mørke og fordærvede Aand, «af hvilken en heel Legion er faret i Magnus Eiriksson og bruger ham som blindt Redskab mod det Evangelium, som de (Djævlene) have mest imod», imod denne «værste Antichrist, der nogensinde er fremstaaet», og derpaa har vendt sig med inderlige Bønner til «de aandelige Hyrder, som af Gud ere satte til at vogte Christi Lam», for at de ikke skulle lade sig overliste af denne gruelige Ulv, fortsætter han:

«Jeg opfordrer herved Eder, der kaldes Christi Kirkes stærke Hjørnepiller i Danmark, tager i Guds Navn kraftigt

imod dette Satans Anfald, gjører det ikke med halv Kraft, men med glødende Aand, som Herrens sande Stridsmænd, omstader først med de uforkasteligste Beviser, som i Overflod ere ved Haanden, denne legnagtige Bog, forsøger derpaa med Kjærlighedens Aand at lede den stakkels Magnus Eiriksson til at tilbagekalde sine klogt sammensatte Løgne og offentligt at tilstaae sin Anger, og kan han ikke formaaes hertil, hvilket dog vilde være ham tjenligst, giver da ikke efter, førend han er jaget ud af Riget, og alle Exemplarer af hans Bog ere confiskerede og brændte paa Baal. Denne er den allermildeste Dom; thi i fordums Tider taalte man ikke et saadant aabenbart Forsøg paa at fordærve Guds Ager, man havde da sat Magnus selv midt ind iblandt hans Bøger, hvorpaa det Hele vilde være blevet opbrændt».

En anden Indsender i Íslendingur, som angiver i det Væsentlige at stemme overeens med den Første, vil dog ikke tro, at Magnus Eiriksson er Antichrist, »thi den gamle Satan tager ikke sine Udvalgte i Smaadjævelernes Klasse», naar han gjør Anfald paa Christi Kirke. Denne Forfatter foreslaaer iøvrigt, at »eftersom Magnus dog er vor Næste og Landsmand», bør man tage sig af ham ved efter en Overenskomst at bede for ham i alle Landets Kirker, at den urene Aand maa fare ud af ham. — Den sidste Artikel smager rigtignok formeget af Ironi, til at man skulde kunne tro, at dens Forfatter, en drikfældig Sysselmand paa Vestlandet, kunde mene det alvorligt. Alligevel opfattedes den som Alvor i Island.

Efter dette maaskee vel lange Ophold ved Lángholt — jeg er i det mindste for længe siden færdig med at drikke den uundgaaelige Kop Caffe, som altid bydes En ved Indtrædelsen i en Bær — styre vi nu vor Cours lidt mere mod Nord over bløde Enge, som formodentlig tilhøre Bonden i Lángholt. Han er en holden Mand; han eier 80 Faar, 2 Kjør og 10 Heste, hvilke Tal muligvis lyde lidt underlige for mange danske Øren, men ere i sin Orden i Island, thi man kan her ikke sammenskrabe saa meget Hø om Sommeren, at man i Almindelighed forholdsvis kan føde flere Kjør om Vinteren, især da Moderfaarene ogsaa maae have Vinterfoder.

»Men de mange Heste da, ere de nødvendige»? Ja, man mente, at Bonden i Lángholt endnu burde have 14 Heste, for at være godt forsynet, thi deels vil han ikke gjerne mere end een Gang om Aaret reise til Handelspladsen Eyrarbakki, hvortil nødgaaer omtrent fjorten Dage, og han maa da paa Hesteryggen bringe hele sit Forbrug for et Aar af Caffe, Sæd, Sukker, Jern, med mere, hjem, deels har han en lang Vei at bringe Høet fra Stedet, hvor det slaaes, og hjem til Gaarden, og det kan han heller ikke føre frem paa anden Maade, end paa Hesteryggen. Men da dette Antal Heste jo er aldeles overdrevent i Forhold til det øvrige Jordbrug, især da han ikke kan lade Hestene være ganske uden Røgt om Vinteren, kan man jo med Føie sige om ham og hans Lige i Island, at de blive opædte af Heste.

Efter den bløde Eng, der gav Anledning til denne Betragtning, fulgte paa Forfatterens Vei en dyb Elv, som har faaet det stridende Navn Eldvatn, endskjøndt den bestod af det bare Vand, uden mindste Tilsætning af Livselixir, hvilken Elv fød ved Kanten af en stor Lavastrøm, med hvis Historie jeg haaber i næste Capitel at kunne gjøre Læserne bekjendt.

Tredie Capitel.

Det store Skaptárfellsbraun fra Aaret 1783, der har sin Oprindelse af en Vulcan, til hvis Virksomhed i de henrundne Tider man ikke kjender Noget, bestaaer af tvende Lavastrømme, de største, som ere frembrudte nogetsteds i den historiske Tid. De Kratere, hvorfra disse Lavastrømme ere flydte ud, ligge ved Foden af Skaptárfellsjøkull eller den vestre Side af Vatnajøkull i det Hjørne, der dannes af Skaptá og Hverfisfljót. Herfra er den ene Strøm først flydt mod Sydvest, og siden mod Syd langs Skaptás Floddal, og den anden mod Syd i Hverfisfljóts Leie. En Beretning*) om det Vulcanudbrud, hvorved disse Strømme fremkom, er afgiven af Magnus Stephensen, som paa den danske Regerings Vegne undersøgte Egnen Aaret efter Udbruddet, og lyder i Uddrag saaledes:

Den for Island usædvanligt milde Vinter mellem Aarene 1782—83 efterfulgtes af et ligeledes mildt og smukt Foraar:

*) Kort Beskrivelse over den nye Vulcans Ildsprudning i Vester Skaptafellssyssel paa Island i Aaret 1783. Kjøbenhavn 1785.

klart, stille og varmt Veir afvexlede bestandigt med sydlige Vinde og frugtbar Regn. Allerede tidligt iførte Marken sig sin grønne, duftende Vaardragt, og Mai Maaned prydede Jorden med mange Slags Urter og Blomster af den frodigste Vext. Kreaturene vare efter den milde Vinter om Foraaret fede og i bedste Stand; man ventede sig den største Nytte af dem og glædede sig allerede ved Haabet om en god Sommer og en rig Høst. Men dette Haab svandt med Mai Maaned.

Allerede mod Slutningen af denne havde en tynd, blaalig Røg eller Taage, som man undertiden saae udbredt over Jorden, tildraget sig de Sagkyndiges Opmærksomhed. Ingen kom alligevel til nogen Vished om, hvad dette skulde betyde, førend adskillige stærke Jordskjælv, som først mærkedes over hele Skaptárfellssyssel den 1ste Juni, og som derefter dagligt toge til især Morgen og Aften, og vedbleve hele Ugen indtil den 8de Juni eller Pintsedag, forkyndte, at der foregik voldsomme Omvæltninger i Jordens Indre.

Pintsemorgen var Veiret endnu klart og smukt, men henimod Klokken ni om Formiddagen hævede sig nordfor Bygden ved Kirkjubær en sort Væg, især over den Fjeldstrækning, der kaldes Síða. Fra de nærmeste Gaarde, der ligge paa den sydlige Skraaning af den her angivne, fra Øst til Vest strygende Fjeldryg, kunde man ikke see denne Væg, førend den stod midtover Síða, men derimod iagttog man fra Landbrot, strax sønderfor, hvorledes en heel Mængde Rogseiler fremkom paa de vilde Fjeldstrækninger mod Nord, og tilsidst forenede sig med den sorte Væg. Efterhaanden som denne nærmede sig, blev det mørkere og mørkere paa Síða, og da Væggen eller Skyen stod lige derover, faldt i en Tommes Høide en Mængde Aske og Sand ned, der saae ud som Asken af udbrændt Steenkul, blandet med en besynderlig graa, glindsende, haarfin Masse (fremkommen af den ved Udbruddet udkastede, yderst fint udspundne Lava). En stærk Blæst holdt dog Sand- eller Askevæggen tilbage, men Jordskjælvet i Forening med de stærke Tordenskrald samt underjordisk Dren og Bragen tiltog, og hele denne og de følgende Dage hørte man langt inde i de nordlige Fjelde stærkt Buldre, ligesom

af en Mængde Vandfald, eller som af en Kjedel, der koger over.

Den 10de Juni saae man først tydeligt adskillige Ildsøiler stige op fra den nordlige Fjeldskraaning; Askevæggen blev ogsaa med hver Dag høiere og høiere, og Jordskjælvet tilligemed det stærke Brag og Tordenskraldene forøgedes Time for Time.

Saa tildrog der sig den 11te Juni eller Dagen derpaa en Begivenhed, som i høieste Grad maatte forbause Indbyggerne, idet nemlig den betydelige Skaptá, en Elv, der har sit Udspring fra Skaptárjøkull nordfor Siða og først løber i sydvestlig, siden i sydlig Retning, indtil den falder i Kúðafljót, og som om Vinteren og Vaaren 1783 havde fert en betydelig Vandmasse, og endnu den 9de og 10de Juni var stærk og strid, nu heelt og holdent tørrede ud, saa at man kunde gaae derover tilfods paa de Steder, hvor man forhen med stort Besvær maatte sætte over i Baade. Aarsagen til denne mærkværdige Forandring erfarede man snart, da en forskrækkelig Lavastrøm, ligesom et brusende Hav, brød frem mellem Fjeldene langsad Skaptás Floddal. Denne laa tildeels i en Rende af 4—500, ja indtil 600 Fods Dybde og 200 Fods Brede, men udfyldtes alligevel af Lavastrømmen, der tillige oversvømmede et temmelig stort Stykke Land paa begge Sider af den. Ikkun paa nogle faa Steder saae man de høieste Toppe af de Bjerge, som dannede Renden, rage op over den nye Lavastrøm.

De skrækkelige Naturphænomener, der ledsagede dette første Lavaudbrud, bidroge til at gjøre denne Dag til en af de forfærdeligste. En mørk og gyselig Væg ragede op i Nordvest og udspredte en stor Mængde Aske, Sand og svovlartede Emner, sammen med den forhen omtalte haarformede Lava; en forfærdelig, stinkende Røg indhyllede Jorden og formørkede Solen, som kun undtagelsesviis brød frem gjennem Røgen og den svovlsvangre Taage, og aldrig viste sig anderledes end som en blodrød Kugle; stadige Jordskjælv og Stød, en Mængde Ildsøiler mod Nord, den skrækkelige, frembrusende, glødende Lavastrøm i Skaptás Rende, en ubeskrivelig Bragen og Knagen i Luften, stærke underjordiske Dran, Bulder og Gny

fra Fjeldene og uophørlige Lyn fulgte af de rædsomste Tordenskrald, indjoge Menneskene den største Skræk, saa at de troede, at Himmel og Jord nu skulde forgaae, eller i det mindste hvert Øieblik skjælvede for deres Liv og Eiendele.

Lavastrømmen væltede sig imidlertid frem med en stærk Fart langsad den nævnte Rende og udbredte sig tillige, som sagt, til begge Sider. Paa en eneste Dag, om Aftenen den 12te, var den kommen ned til Gaarden Ás, der ligger ved det Hjerne, som Skaptá danner, idet den dreier mod Øst ad Kirkjubær til, og der oversvømmede den Huus og Jord, ligesom den ogsaa allerede havde gjort Skade paa adskillige andre Gaarde baade vest- og østfor Floden.

Man begyndte nu at frygte for, at den mægtige Lavastrøm, der flad frem ligesom smeltet Metal med Fart og Hastighed skulde styrte frem over det nedenfor liggende Meðalland, hvor den i saa Fald vilde have afstedkommet gruelige Ødelæggelser, men den hindredes nu i sin Fremvælten derved, at der i Egnen sendenfor Gaardene Skaptárdalr og Ás forefandtes en tildeels med last liggende Sand udfyldt Fordybning i Dalen, i hvilken Strømmen et Par Dage tumlede sig. Men efterat dette Gab tilsidst var blevet udfyldt, og Lavaen, som Følge af nye Tilstrømninger ovenfra, optaarnedes til en betydelig Høide, brød Strømmen igjen frem over Bygden med skrækkeligt Brag og Bulder, som et af de største Bjergskred, hvorved hele Egnen skjælvede og bævede, Alt under stærke, gjentagne Lyn og vældige Tordenskrald. Den glødende Lava udbredte sig nu saavel mod Øst som mod Syd og oversvømmede Natten mellem den 14de og 15de Juni igjen en Gaard med alle dens Marker og Græsgange, samt flere Landstrækninger, bevoxede med Krat. Under sit fortsatte Løb mod Syd og Sydvest den 16de og 17de Juni udbredte Lavaen sig over ældre Lavastrækninger og udfyldte Fordybningerne i dem, hvorved den gamle Lava løftedes og svulmede op; dette gav atter Anledning til et stærkt Hvin og en Susen ligesom af en heel Mængde Blæsebælge, som Følge af, at Luften i den gamle Lavas Fordybninger sammenpressedes af den indtrængende smeltede Masse og saaledes maatte bane

sig Udvei gjennem de trange Aabninger i den gamle Strøms Overflade. Sandet angrebes kun i ringe Grad af Lavaen og paa sædvanlig Graasteen virkede den heller ikke synderligt, men derimod trængte den ind i de mindste Fordybninger i den gamle Lava, som derved smeltedes paany og flød i Eet med den nye. Ligeledes gravede Lavafloden sig ned i Jorden og kastede den overliggende Jordskorpe høit op i Luften eller til Siderne, og naar den paa denne Maade havde undergravet Høie og Bakker, igjennem hvilke de hede Dampe fra Grunden ikkun med Vanskelighed kunde bane sig Udvei, saa væltede de med største Kraft under Dren og Brag store Høie og Klipper paa 120 til 180 Fods Høide.

Den 18de Juni kom atter et høist forfærdeligt Udbrud fra Fjeldene. Lavastrømmen styrtede nu i den stærkeste Fart frem over de forhen ødelagte Strækninger, hvor den først udbrudte Strøm allerede var bleven noget afkølet og fast. Den nye Strøm væltede sig paa denne Maade ovenpaa den anden, hvorved Massen voxede betydeligt i Høide. Midt i Lavastrømmen saae man store, glødende Klippeblokke svømme omkring; en forfærdelig, tyk, hvid Damp steg op paa begge Sider af Lavastrømmen fra det opdæmmede Flodvand, der var i det stærkeste Kog, og dette Vand foraarsagede betydelig Skade paa adskillige Gaardes Marker, som oversvømmedes deraf.

Den 19de Juni deelte Lavastrømmen sig i tvende Arme, af hvilke den ene fortsatte Veien mod Syd over Medalland, hvor den de følgende Dage udbredte sig, idet den paany oversvømmede og ødelagde flere Gaarde, indtil den tilsidst standsede nordfor Gaarden Hnausár omtrent midt i Juli, hvorimod den anden Arm trængte videre mod Øst ad Skaptá til. Den ødelagde her ligeledes flere Gaarde, trængte blandt Andet ind i en Dal, hvor Gaarden Skál tilligemed en Kirke af samme Navn laa, og afspærrede denne Dal. Da der nu i et Par Dage faldt en øsende Regn, opfyldte de fra Fjeldet nedstyrtende Bække Dalen, opdæmmedes af Lavaen og oversvømmede den nævnte Kirke og Gaard. Dette foregik den 21de Juni, og allerede Dagen derpaa om Morgenen befandt dette Vand sig i stærkt Kog. Siden fulgte nye

Lavastrømme, der optaarnede sig paa den gamle Strøm og tilsidst den 2den Juli oversvømmede de samme Huse, som nogle Dage forud vare blevne kogte. Strømmen oversvømmede fremdeles endnu et Par andre Gaarde længere mod Øst og beskadigede flere, indtil den tilsidst standsede den 20de Juli.

Imidlertid havde et nyt Lavaudbrud fundet Sted og banet sig Vei paa Bunden af Hverfisfljót, hvilken Flod ligger paa den østlige Side af Síða, hvor samme forfærdelige Skuespil opførtes. Dette Udbrud bebudedes allerede den 14de, men især den 28de Juni ved en tyk, sort Askevæg, der steg op fra Fjeldene nordfor og udbredte et saadant Mørke, at man om Middagen neppe kunde see et Ark hvidt Papir, som holdtes op imod Husets Vinduer. Herfra udkastedes over hele den vestlige Deel af Fljótshverfi en skrækkelig Mængde Aske og Sand og store, glødende Steenskiver, som afsved alt Græsset paa Marken, ødelagde Drikkevandet for Mennesker og Dyr, og desuden truede med at stikke Husene i Brand. Den 3die August blev man derpaa en fra Hverfisfljót opstigende Røg var, og Varmen i Flodvandet steg mere og mere, indtil Floden selv efter nogle Dages Forløb bealt og holdent udtørredes og forsvandt. Dette fremkaldte naturligviis den største Rædsel og Forfærdelse hos Indbyggerne, der frygtede, at den samme Skjebne skulde ramme dem, som deres Naboer i Skaptárdal. Udfaldet viste ogsaa, at deres Frygt var grundet; thi om Morgenen den 9de August saae man atter mange Røgsøiler stige frem deroppe mellem Fjeldene, og tilsidst dannede de en tæt Væg, fra hvilken der, under stadige Lyn og stærke Skrald, med Dren frembrød en brusende Lavastrøm i Hverfisfljóts gamle Flodseng, hvilken Strøm med Hastighed udbredte sig imod Syd. Denne Lavastrøm efterfulgtes af flere nye, der optaarnede sig i Dalen paa samme Maade som forud beskrevet, og oversvømmede og ødelagde tvende Gaarde, samt beskadigede andre.

Efter hvad Stephensen i sin Bog meddeler, var den almindelige Anskuelse i Bygden med Hensyn til Lavastrømmenes Opstaaen, at flere Vulcankratere havde bidraget til at danne disse uhyre Lavastrømme, — af hvilke den vestlige er 9—10 Mil i Længde og den østlige omtrent 4 Mil; Breden

vexler naturligviis efter Markens Beskaffenhed, i dens nederste Ende er den vestlige Strøm et Par Mile bred — eller i det mindste, at eet Udbrudspunkt forefandtes for den vestlige, og et andet for den østlige Strøm, ligesom ogsaa Regsellerne havde viist sig paa forskjellige Steder for Indbyggerne. Skjøndt den nævnte Forfatter ikke er uvillig til at give denne Anskuelse Medhold, benegter han dog alligevel efter det Forsøg, han i Sommeren 1784 gjorde paa at trænge frem til Vulcanen. Stephensen foretog denne Reise fra Egnen nordfor Kirkjubær, hvor han opholdt sig, over Fjeldet Kaldbakr paa Siden til et længere mod Nord liggende Fjeld ved Navn Blængr. Paa denne Tour, ligesom paa Tilbagereisen, havde han Leilighed til at overskue saavel den østlige som den vestlige Lavastrøm, langsmed hvilke der dengang endnu opsteg sande Skyvægge af Vanddampe. Man vil nemlig mindes, at begge Lavastrømme flede i betydelige Elves Leier, hvis Vand stadigt opdreves som Damp af den hede Stenmasse og blandedes med de af Lavaen udstrømmende Gasarter. Den fra Lavamarken nordfor Blængr opstigende Røg skal have været ligesaa ubeskrivelig som forfærdelig, og hindrede derfor Udsigten fra dette Fjeld, som ellers ligger saaledes, at man fra det bekvemt kan overskue Udbrudsstedet. Længst borte i Lavaen saae imidlertid Stephensen en stor Hai hæve sig, ligesom et lille Bjerg, af større Bredde end Høide, fra hvilket ligeledes opsteg en særdeles tyk, sortblandet Røg. Der antog han, naturligviis ikke uden Grund, at der laa et Krater, og agtede at fortsætte Reisen derhen, hvilket dog viste sig at være forbundet med overstigelige Hindringer. Thi da han var kommen et Par hundrede Fod ind paa Lavastrømmen, blev denne saa brændende heed, at man umuligt kunde taale at staae paa den, hvorhos den fra alle Sider opstigende Røg ledte vild fra den rette Cours. Gjentagne Forsøg andre Steder, med samme Udfald, godtgjorde Umuligheden af at trænge længere frem mod Nord; da man forsøgte at anvende et medbragt Bjergbor, viste det sig desuden, at det allerede paa nogle Fods Dybde blev saa hedt, at man neppe kunde trække det op med Hænderne, om man end havde Vanter paa. Til det fra Blængr opdagede Vulcan-

krater kunde Stephensen saaledes, som Læseren seer, ikke naae hen, men da han fra sit ophøiede Standpunkt ikke blev noget andet var, anseede han sig derved overbeviist om, at det nævnte Krater var det eneste.

Efter en mundtlig Meddelelse, som Forfatteren fik i Reykjavik af Procurator Jón Guðmundsson, der i et af de foregaaende Aar havde besøgt Blængr, maa dog Stephensens gjennem »Reg og Damp« vundne Anskuelse undergaae en Forandring. Fra Blængr skal man nemlig tydeligt kunne see de to forskjellige Udbrudspunkter for begge Lavastrømmene, af hvilke den tidligere Strøms Udgangspunkt skal ligge i nordøstlig, og den anden i nordlig Retning fra dette Fjeld; thi i disse to ulige Retninger findes paa begge Steder flere Vulcancratere. Ligeledes troer Hr. Guðmundsson med Hensyn til den østlige Lavastrøm at have iagttaget, at den først har taget Retning henad den vestlige eller ad samme Kant som denne, men, standset af dens Væg og den tilsvarende Fjeldskraaning, derpaa har beiet sig mod Øst og Syd ned i Hverfisfljóts Leie. Disse Iagttagelser forklare saaledes Grunden til, at Strømmen først den 9de August eller længe efter Udbrudets første Begyndelse tog denne Retning*).

Den af Skaptárvulcanen udslyngede Lava udmærker sig i sin Sammensætning fremfor de øvrige bekjendte islandske Lavaer derved, at den indeholder Kobber, i det mindste efter hvad en af Stephensen anført Undersøgelse angiver. Lavastrømmenes Høide paa flad Mark angives til i det Høieste 100 Fod, men i den dybe Skaptárkloft naaede den, som Læseren vil mindes, indtil 600 Fod.

Vi skulle nu noget nærmere gjøre Rede for den Ødelæggelse, som dette Vulcanudbrud medførte for vestre

*) Forf. havde havt i Sinde paa sin Vei mod Øst at besøge disse Vulcankratere, men maatte opgive denne Plan paa Grund af den Oplysning, han erholdt paa Stedet, at Fjeldstrækningen ved hans Gjennemreise efter al Sandsynlighed endnu var bedækket med Sne. Det er ellers mærkeligt, at denne Vulcan, der har udsendt den største historisk kjendte Lavastrøm, endnu ikke er bleven besøgt, i det mindste ikke af Nogen, som har havt særlig Interesse for den.

Skaptárfellssyssels Beboere. Den yttrede sig paa flere Maader. Saaledes standsede Fiskeriet, idet den tykke Røg, der stadigt indhyllede Egnen, kun undtagelsesvis muliggjorde Farter ud paa Havet og hindrede Tilberedelserne til at sætte Fiskeriet i værk. Hvad dernæst Ferskvandsfiskene angaaer, saa adelagdes Forellerne som Følge af den Mængde Grus og Aske, som faldt ned i Søerne. Derimod havde Indbyggerne stor, skjøndt tilfældig Nytte af Skaptás Udtørren i Begyndelsen af Sommeren, idet en Mængde Lax, der dengang befandt sig i Floden, fangedes næsten paa det tørre Land eller i Flodens afspærrede Fordybninger. Derimod led de til Gjengjeld Tab paa Æg, da alle de Fugle, der pleiede at ruge paa Fjeldene, bleve jagede bort ved Udbrudet. Af Svaner, der i August Maaned fælde Fjedrene og derved miste Evnen til at flyve, saa at de kunne slaaes ihjel med Kjeppe, fangedes ogsaa under sædvanlige Forhold en heel Mængde oppe paa Fjeldene, men nu havde den stinkende Svovldamp forjaget dem alle, og de faa Æg, der fandtes, vare gjennemtrængte af Røg og derfor uspiselige. Græsvæxten led naturligviis over al Beskrivelse ved Vulcanudbrudet, og det ikke blot i Vulcanens Nærhed, hvor der var faldet Sand og Aske i større Mængde — dengang Stephensen drog over Siða, fandt han, at Askelaget var fire til sex Tommer tykt — men ogsaa udenfor denne Egn. Da nu den fint fordelte Aske i Virkeligheden havde udbredt sig over hele Landet, blev Misvæxten saaledes almindelig. De som Fødemidler anvendte vilde Planter, saasom Angelicarod og den saakaldte islandske Mos, være naturligviis ligesom hele vestre Skaptárfellssyssel blevne begravede af Asken*). Det Sidstnævnte skal endog have lidt Skade over hele Landet. At Græssets mindre gode Beskaffenhed indvirkede skadeligt paa Kreaturene, ligger i Sagens Natur. Det viste sig allerede om Sommeren, medens de gik paa Græs, men endnu mere om Vinteren, da de skulde holde Livet vedlige med

*) Foruden disse og andre Planter anvender man i Island med Held en Tangart, der paa Islandsk kaldes söl, som Fødemiddel.

det slette Hø fra Sommerens Høst. Faarene lede mest herved. Allerede om Efteraaret fandt man endeel angreben af en forhen ukjendt Sygdom; de kunde hverken staae eller gaae, Tænderne bleve løse, saa at de ikke mere kunde tygge, Kjæberne bleve fulde af Knuder, og Ledemodene bleve opsvulmede. Henimod Juletiden begyndte denne Sygdom at yttre sig endnu stærkere saavel paa Faarene som paa Hornkvæget. Ved Nedslagtningen bemærkede man iøvrigt, at de indvortes Dele ligesaavel vare angrebne som de udvortes. Saaledes fandt man undertiden Hjertet, Leveren, Lungerne og Nyrerne overalt besatte med Bylder i hundredviis, og deels stærkt ophovnede, deels fortærede og betændte samt den ene Nyre stærkt oppustet, den anden derimod stærkt sammenskrumpet. Kjæberne vare fulde af Betændelse, Ribbenene besatte med Knuder, Benene opløstes som Brusk, og de haardeste Hvirvelben bleve ved Kogningen saa sprøde, at de kunde pilles i Stykker med Fingrene; naar de angrebne Indvolde kogtes, smuldrede de ligeledes af sig selv, saa at de med Lethed kunde gnides til Pulver. Denne Sygdom rasede stærkt i mange af Landets Dele, mest blandt Faarene, men ogsaa blandt Hornkvæget og Hestene.

Menneskene gik naturligviis heller ikke frie for Sygdom og Elendighed ved denne forfærdelige Naturkatastrophe. Den ved Vulcanudbrudet fremkaldte usunde og stinkende Luft, det fordærvede Vand og Fødemidlerne, tilligemed Mangel paa disse, afstedkom en rædsom Nød, især i vestre Skaptárfellssyssel, den egentlige Skueplads for Naturkræfternes voldsomme Ødelæggelser. Den Sygdom, der angreb Menneskene, yttrede sig næsten paa samme Maade som hos Dyrene. Fødder, Laar, Hofter og Arme, saavelsom Hals og Hoved, svulmede op i en forskrækkelig Grad, især over Vristerne, Knæerne og andre Legemsdele, og de fyldtes med Knuder ligesom Ribbenene. En smertefuld Krumpe trak Senerne sammen, saa at Kroppen antog en krumbøiet Form i den ynkeligste Stilling. Tænderne bleve løse og forsvandt under det opsvulmede, overvoxede Tandkjød, hvoraf tilsidst store forraadnede Stykker af sort eller blaalig Farve faldt ud. Paa Struben og Halsen fremkom baade udvendigt og indvendigt store ildelugtende Saar,

og tilsidst raadnede Tungen ud af Munden. Denne Sygdom var altsaa et Slags Skørbug; den hærtrev i den første Halvdeel af 1784 i vestre Skaptárfellssyssel omtrent 150 Personer. Paa en Gaard, Núpstaðr, angrebes alle Beboerne af Sygdommen, saa at der ikke fandtes Nogen til at hjelpe og pleie, og de Døde maatte ligge uden at stedes til Jorden, indtil Efterretningen herom ved Reisende naaede til andre Steder. Sygdommen angreb naturligviis især dem, der lede af Hunger og Nød, og ikkun kunde opholde Livet ved at fortære de syge Dyrs Kjød og Melk, eller gamle kogte Skind og lignende usund og ufordøielig Føde, som Nøden tvang dem at tye til. Disse Ulykker traf nemlig Landet paa en Tid, da det var nedtrykket af et uklogt og ødelæggende Handelssystem, der i høi Grad fordyrede Priserne paa Fornødenhederne, medens dets egne Producter maatte sælges til Spotpris. Da den uforudsete Nød traf Landet under saadanne Forhold, maatte den naturligviis medføre de fordærveligste Følger, i Særdeleshed for den Fattige. Men da Islands Handelsforhold i den senere Tid ere blevne ordnede paa en hensigtsmæssigere Maade, maa man haabe, at Menneskeheden, i det mindste i Island, ikke oftere skal opleve saadanne Rædsler, som dette Vulcanudbrud foraarsagede; thi Forholdene ere nu ikke de samme, som i Monopolhandelens Dage. Vi maae derfor, som sagt, haabe, at de Ulykker, som traf Island i Slutningen af det forrige Aarhundrede, danne et færdigtskrevet Blad af den menneskelige Lidelseshistorie. Vi ville nu igjen optage Traaden i vor Reisebeskrivelse.

Forfatteren skulde først reise et Stykke Vei langs den nedre Kant af den vestlige af de ovenfor beskrevne Lavastrømme og den forud omtalte Elv: Eldvatn, der er opkommet ved Skaptás deelvise Inddæmning, hvilken Elv allerede havde begyndt at danne sig, da Stephensen besøgte disse Egne, efter hans Beskrivelse at dømme. Det hedder nemlig deri, at en Mængde opdæmmet Vand, som sivede frem under Lavaen over de omkring Gaarden Hnausar liggende Mosarter, havde banet sig Vei i en forbi Gaarden flydende Bæk, hvori Vandet som en sagte Strøm flød ud mod Havet.

Nu er denne »svage Strøm« bleven til en betydelig Elv, der har skaaret sig et dybt Leie i Sandet ved Siden af Lavastrømmen. Veien gik just paa den Kant, som skiller Lavavæggen fra Elven, en Kant, saa smal, at den undertiden med Nød og neppe gav Gangstien Plads. Hvis Hesten styrtede paa denne Vei, kunde Rytteren neppe undgaae at slaae en Kolbytte over den dybe, næsten lodrette Strandbred ned i Floden. Men hvis han var saa heldig at slippe derfor, kunde han idetmindste ikke undgaae at spille Skravnæse mod den hvasse Lavavæg paa den anden Side. Fra Eldvatn gaaer Veien over en jævn Egn, der strækker sig ud mod den sandede Havkyst. Derefter farer den over et gammelt hraun og gamle Aske- og Slaggehøie — et Slags »Raudhólar« der godtgjøre, at den vulcanske Rørelse har været i fuldt Flor i disse Egne, længe før den nye Skaptárvulcan udgød sine Ildstrømme.

Disse Aske- og Slaggehøie, der ere tyve til tredive Fod høie og i deres ydre Form minde om Oldtidens Gravhøie, dække Jordsmonnet, saa langt Øiet rækker; deres Antal er blevet anslaaet til 2—3000. Der voxer lidt Græs paa dem.

Efterat Forfatteren, eller rettere sagt hans Hest, havde vadet med ham over begge de dybe Elve Skaptá og Geirlandsá, fik han et behageligt Nattekvarteer i Hörgsdalr under Kaldbaksfell. Omtrent Halvdelen af Veien til Østkysten var nu tilbagelagt; i Øst kom Øræfa-Jökull i Sigte. — De Levnetsmidler, hvormed den Reisende bevertes ved Midsommer i denne Deel af Landet, bestaae fornemmelig af reget, kogt Faarekjød, eller saakaldet »hangi« Kjød, der kan være en ganske behagelig Ret, naar det ikke er blevet for gammelt og tørt; det har en Bismag af Vildt, da de islandske Faar jo leve i en halvvild Tilstand; maaskee kan den eiendommelige Smag ogsaa hidrøre derfra, at man lader det ferske Kjød ligge nogen Tid, saa at det faaer »en Tanke«, inden det røges. Man spiser meget lidt Brød i Island, i Forhold til hvad der er Brug hos os og i andre Lande. Det Brød, som man sædvanlig bød mig, var af det Slags, som vi herhjemme kalde Surbrød, eller almindeligt skaansk eller dansk Brød. Det er dog ikke saa

godt tilberedt, da man ingen Ovne har, og derfor maa bage det i Gryder. Det sædvanlige islandske Brød bestaaer derimod af flade og tynde Kager, ganske af samme Form og Beskaffenhed som det svenske Knækkebrød, men der er den Forskjel, at man aldrig faaer det tørt, hvilket vel deels kommer af den fornævnte Mangel paa Bagerovne, hvorved man hindres i at tilberede større Masser paa een Gang, naar der ikke kan anvendes megen Tid derpaa, deels af Fugtigheden i de islandske Boliger, der bevirke, at man ikke kan faae eller bevare Brødet tørt. Dette Brød ansees imidlertid for simplere end det fornævnte; man byder ikke gjerne Fremmede det, hvis man er forsynet med andet. Jeg mindes ved denne Leilighed, at det særdeles glædede Sira Bjørn i Holt, da jeg meddeelte ham, at de islandske Brød aldeles lignede det svenske Knækkebrød. At man imidlertid dengang had mig «kökur», undskyldte den gode Mand med samme Ord, som den islandske Præst Sira Lafranz brugte til Kong Erik Magnusson i Norge, da han spurgte ham, hvoraf det kom, at han gik i en rød Klædning, skjøndt han var Præst: «Því,» svarede Sira Lafranz nemlig, «at eg hefi engi önnur til.» — «Fordi jeg ikke har nogen anden.» — Ellers, mente Sira Bjørn, vilde hans Kone vist ikke have budt deres Gjæst dette Brød.

Brød spises, som sagt, ikke altid i de islandske Bær'er; den Fattigere bruger i dets Sted tør Fisk, hvorpaa han smører rigeligt Smør, som derfor spises i stor Mængde. Paa min Reise gjennem Landet har man dog sjeldent budt mig tør Fisk, uagtet den smager ganske godt, især med godt Smør til. Men, paa meget faa Undtagelser nær, er dette netop ikke «tilo i Island. Thi deels bliver Smørret uspiseligt paa Grund af Urenlighed ved Tilberedelsen, deels bruger man fornemmelig saakaldet surt Smør. Man lader Smørret ganske ligefrem staae usaltet, indtil det bliver surt, og det har da, ifølge Eggert Olafsen, den Fordeel fremfor saltet Smør, at medens dette efter et halvt eller heelt Aars Forløb bliver harsk, holder det sure Smør sig uforandret, selv om det opbevares i syv, otte, ja i tyve Aar. Naar det sure Smør spises til den tørre Fisk, skal det desuden bedre bidrage til Fordøielsen end det ferske eller saltede, eller, som den nævnte Forfatter udtrykker sig, naar man spiser det til Fisk, udgyder det en saa behagelig Varme over Kroppen.

Smørret brúges saaledes istedetfor Kryderi og Salt, der sjeldent anvendes. De fattigere Fiskere maae dog, efter hvad Schleisner beretter, lade sig nøie med en Blanding af Talg og Tran istedetfor Smør. Undertiden lægger man ogsaa lidt Tran i Kjernen for at gjøre Smørret dreiere. Paa Vestmannøerne spise de fattigere Fiskere istedetfor Smør ogsaa det Fedt, der skummes af ved at koge Stormfugle. Sædvanligviis holde Islænderne meget af alt Fedt, og deres Lyst dertil omtales endogsaa i Folkesagnene. Der berettes nemlig følgende: En Mand ved Navn Fusi havde Julenat sat sig paa en Korsvei, for at oppebie Alferne, som paa denne Tid komme med deres Rigdomme. Man skal blot tage sig iagt for om Natten at tale til dem eller tage imod Noget af dem, thi saa forsvinde de, og Kostbarhederne forvandles til Steen. Men naar Solen stuver op, skal man sige: «Gud skee Lov! nu er der Dag i Luften!» — saa forsvinde Alferne og lade Kostbarhederne blive tilbage. Fusi sad da paa Korsveien, og til ham kom en Alf, der spurgte ham, om han ikke vilde spise af en stærknet Fedtskive; denne Fristelse var Fusi for stærk, og han svarede: «Fedt har jeg aldrig vraget,» men saa forsvandt Alfen og Fedtskiven med.

Om Sommeren, naar Faarene have begyndt at malke, tilbereder Islænderen af deres Mælk en Ret, der smager ganske godt og kaldes Skyr; den laves ved at lade den kogte Mælk svales noget og derpaa skjærne ved Hjelp af Löbe og Planten Vibefidt, hvorefter Vallen afsies og Skyren spises med Fløde eller Mælk, eftersom Leiligheden er til, samt Sukker. Denne Ret maa have en svag syrlig Smag og være aldeles fri for Klumper, hvis den skal ansees for god; den kræver nogen Færdighed i Tilberedelsen. Skyren gjemmes forøvrigt Vinteren over, ligesom Tættemælken eller Tyknmælken i det nordlige Sverige.

Ved Havkysterne spiser man naturligviis megen fersk Fisk (man kan faae en udmærket Helleflynder for et Par Skilling Pundet) og oppe i nogle Dele af Landet fanges ikke saa faa Foreller, der tilligemed Lax er den eneste Ferskvandsfisk.

Om Efteraaret foretages Nedslagtningen af de overflødige Lam, hvis Kjød sælges til Kjøbmændene for 6 til 8 Skilling Pundet, saltes og bliver til Handelsvare. Meget deraf spises naturligviis ogsaa i Landet selv.

Man seer saaledes heraf, at om der just ikke er saa stor Afvexling, kun man dog leve ret godt endog i det Indre af Landet, og dette vilde være Tilfældet i endnu høiere Grad, hvis Maden altid var lavet med den fornødne Reenlighed. I Hörgsdalr havde jeg den Tilfredsstillelse at kunne glæde mig derover; thi Stedets Eierinde, en formuende Præsteenke fra Reykjavik, holdt sit Huus i god Orden.

Det islandske Sprog besidder et Ord, der klinger lidt underligt for vore Øren: þiggja. Det bruges nemlig ikke i den active Betydning af at tigge, hvilket det senere har antaget, men i den passive: at faae, modtage. Naar man kommer til en Gaard, gjøres der En ofte det Spørgsmaal: Vil I þiggja Kaffe hos mig? Eller: Vil I þiggja Mad? Hvorpaa man naturligviis kun kan svare Ja, hvis man nemlig vil have Noget. Jeg tilstaaer, at det i Begyndelsen forekom mig lidt besynderligt paa denne Maade at reise om og «tigge» Maden.

Mit næste Natteksvarteer fik jeg i en Bondegaard ved Navn Mariubakki; paa Veien dertil kom jeg forbi Enden af det østre Skaptárfellshraun. Denne Gaard eiedes af en gammel sindig Bonde, ved Navn Runólfr, paa hvis Læber det var vanskeligt at fremkalde et Smil. Det lykkedes mig dog tilsidst; men til Forklaring af Maaden maa jeg først optage en ny Traad i min Beretning. Reisende, der have besøgt Island, have yttret Forbauselse ikke blot over Islændernes Hang til at snuse, hvorover jeg for mit Vedkommende ikke kunde falde i stor Forundring, eftersom mit eget kjære Fædreland ofte er overmaade meget «ansat», men tillige over Snusdaasernes Form, da de ligne et Krudthorn, ende i en Spids; de ere mere eller mindre stadseligt forarbeidede, med Sølvbeslag eller Lignende; thi Guldsmedhaandværket er temmelig udviklet i Island. Jeg tilstaaer, at jeg, da jeg først læste dette i en nyere Reisebeskrivelse, jeg mindes ikke i hvilken, ikke fandt noget Forunderligt deri,

da jeg ikke forstod, hvorledes Snusdaasernes Form kunde være fremgaaet af Folkelivet. Men det forholder sig alligevel saaledes; thi naar man er tilhest og maa styre sin Ganger med den ene Haand, vilde det være særdeles vanskeligt, ja næsten umuligt med den anden at aabne Laaget paa en Snusdaase, for at tage sig en Pris, hvorimod det gaaer fortræffeligt at trække Proppen op af Snushornet, føre det til Næsen, vende op og ned paa det og ryste den blide Nektar ned først i det ene Næsebor og saa i det andet. Da jeg var i Mariubakki, faldt Talen paa disse Snushorn. Runólfr viste mig et Exemplar af dem og ligeledes et Brændevinshorn, der havde samme Form og Ydre. Jeg spurgte ham da, om det aldrig hændtes hans, at han tog feil og førte Snushornet til Munden og Brændevinshornet til Næsen, samt hvad Følger dette havde havt. Da lo Runólfr, strøg sig om Hagen, og gjentog baade Snushornet og Brændevinshornet.

Snushorn.

Som jeg allerede har antydet, danner Indholdet i hvert af disse Horn, Brændevinet og Tobakken, tilligemed Kaffen de Vækkemidler, der for Islænderen bidrage til at forhøie Behageligheden i Glædens Timer og ere Trøstere i Sorgens. Vi vide, at dette Folk ikke er det eneste, som bekjender sig til den samme Lære. Og en «Trøster» skal man jo have, hvorfor den ene kan være ligesaa god som den anden. Brændevin, Tobak og Kaffe ere Gift, hvoraf man dog ikke dør strax, naar man nyder dem med Forstand. Konsten er her blot som overalt i denne «Jammerdal» at holde Maade. I denne Konst er man dog, hvad Brændevinet angaaer, ifølge Flere Udsagn, ikke kommen ret langt i Island. Men saa har man heller ingen Understøttelse ude fra. Naar Brændevinet koster 10 Skilling Potten, kan man ikke vente, at det bliver nydt af Fingerbøl. En anden Grændse for Fylderiet end den rent personlige findes derfor endnu ikke, og denne Grændse bliver, som man veed, altfor let overskredet, især i dette nordlige Klima. En velvillig Hamborger, der drev Handel paa Island og derfor

havde havt Leilighed til at iagttage de for Landet adelæggende Virkninger af Brændevinet, formaaede for nogle Aar siden ved sin Ansøgelse at bringe en Ansøgning til den danske Regering istand, underskrevet af alle islandske Kjøbmænd, med Andragende om engang for alle at forbyde Brændevinsindførslen i Island. Men hvad enten Regeringen troede det ubetænksomt at tilstoppe dette Svælg for det danske Brændevin, eller om den med Grund antog, at derved vilde aabnes al for vid en Tumleplads for Smugleriet, hvilket naturligviis er særdeles let i et Land med saa vidtstrakte Kyster, eller om den med endnu større Grund ansaae det for umenneskeligt at berøve Islænderen hans Trøster — nok er det, den afslog Ansøgningen, Noget, der var i sin Orden. Den agtværdige Kjøbmand, der havde sat sig i Spidsen for dette Andragende, udsaaede imidlertid dog et godt Frøkorn, thi fra den Tid bersker der kun een Stemme blandt de Dannede i Island (naturligviis for saavidt de ikke selv drikke, thi det hændes desværre ogsaa), at Brændevinsindførslen bør indskrænkes. Indtil videre yttrer denne Stemme sig kun som et fromt Ønske, thi Althinget, Islands repræsentative Forsamling, som det tilkommer at gjøre det første Skridt i Brændevinsspørgsmaalet, vil endnu ikke tage fat paa dette, af den Grund at Althinget, som ikkun raadgivende Forsamling, vel kan foreslaae Regeringen en Skat paa Brændevin, men ikke kan fatte Beslutning om Skattens Anvendelse, og der kommer derfor den lille Hage, at man frygter, at Skatten, hvis den indførtes, vilde flyde ind i den danske Statskasse, hvorhen Islands øvrige Indtægter gaae, og at Danmark derved vilde faae Anledning til at indskrænke det Bidrag af 30—40,000 Rd., som det aarlig yder Island, eller ogsaa anvende Skatten paa anden Maade. Det er vanskeligt at bedømme, hvorvidt denne Frygt er grundet, men vist er det, at saalænge det finantsielle Spørgsmaal er svævende, vil man ikke have nye Skatter — og «Kammeraterne»*) kunne saaledes indtil videre drikke i Fred.

*) Lagsmaður er det Samme som Kammerat.

Forfatteren, der hverken er nogen Ven af den brændevinsduftende Bacchus eller af den kunste, spundne eller pressede Tobaksplante, har i Island ofte givet Stof til Forundring i denne Henseende, thi som man har sagt: «han bruger ikke Tobak og drikker ikke Brændevin», eller med Afvexling: «han drikker ikke Brændevin, og han tager ikke Noget imellem Fingrene.» Disse Talemaader have blandt Andet givet ham Beviis paa den i flere Henseender paafaldende Lighed i Tankegang, der finder Sted mellem Islænderen og Svenskeren; thi de samme Udtryk ere jo staaende Emner i Sverig, saa at man næsten kunde være fristet til at forsyne sig med et Skilt, hvorpaa de Ord vare malede. Jeg antager forøvrigt, at den Reisende i Island kan prise sin gode Natur, hvis han ikke holder af Brændevinsnektaren, thi ellers blive Tillokkelserne altfor fristende for ham i dette Land. Man kan neppe gjøre Holdt ved en Gaard og endnu mindre træffe sammen med en «Kammerat» paa Veien, uden at modtages med det Spørgsmaal: Ikke en lille Snaps? Og rettes Spørgsmaalet ikke til En med Ord, skeer det under Form af en egen Blinken, og med Haanden fart til Flasken eller Hornet i Brystlommen. Især deleshed naar en Bonde kommer tilbage fra Handelspladsen, er han saagodtsom nødt til at byde Enhver, som han møder, af sit medbragte Brændevinsforraad, hvis han ikke vil ansees for en Gnierpind. Denne Skik hidrører vel nærmest derfra, at man i dette tyndtbefolkede Land er personlig bekjendt med Enhver i sin Egn, og man anseer sig derfor saagodtsom tvungen til at byde.

Brændevinsindførslen er imidlertid betydeligt i Stigende i Island: den er nemlig fra 1849 indtil 1862 steget til med 79 Procent. Kan man slutte efter nedenstaaende Bekjendtgjørelse, der læstes i «Þjóðólfr» af 16de September 1865, synes det dog, som om En og Anden af Drankerne selv begynder at indsee sin Fornedrelse. Bekjendtgjørelsen, der var undertegnet af en Bonde i Sydlandet, lyder nemlig saaledes:

«Som det er Alle og Enhver af mine Venner bekjendt, har jeg hidtil været altfor hengiven til stærke Drikke; men

nu bekjendtgjør jeg herved engang for alle, at jeg for Fremtiden afholder mig fra Brugen af berusende Drikke, af hvad Slags nævnes kan.«

Ondskabsfulde Folk paastode imidlertid, at Manden friede til en rig Enke, og da hun var anseet for en Fyldebatte, vilde hun med «þjóðólfr» i Haanden afgive et Vidnesbyrd om, at han var slaaet ind paa en bedre Vei.

Brændevinsindførselen til Island i Aaret 1862 udgjorde 6,7 Pot for hver Person. Ved at sammenligne Forholdet med Sverig, hvor der aarlig produceres 38,000,000 Potter, men hvoraf maaskee de 6,000,000 benyttes i Industriens Tjeneste, viser dette Forhold sig til Islands Fordeel, især da der i Sverig fortæres en langt større Mængde af andre berusende Drikke. Forskjellen bestaaer vist deri, at hvert Individ i Island drikker mere Brændevin paa eengang, nemlig i Handelstiden, medens det hos os fordeles mere jævnt over hele Aaret. Man maa beklage, at de Sysselmænd, der ere indfødte Islændere, hvis Antal er det overveiende, for en stor Deel ere forfaldne til den Last at overfylde sig, ligesom ogsaa mange Præster, hvilket i en vis Grad maa beroe paa Mangelen af en kraftig Overbestyrelse i Landet, ellers havde ikke en saadan Uskik kunnet rodfæste sig i det Omfang. Af Kaffe indførtes der i Aaret 1862 i Gjennemsnit 6,5 Pund for hver Person. Af Tobak indførtes 1,8 Pund, mest i Form af Snus. — Af Kornvarer udgjorde Indførselen 0,6 Tønder. Dette udviser en Stigen siden 1849 og 1855. Kaffe- og Tobaksforbruget er derimod aftaget noget siden 1855, men i de senere Aar har man ogsaa lidt under Trykket af trange Tider.*) —

Runólfr i Mariubakki var eller havde idetmindste i længere Tid været Reppstyrer i sin Commune eller Repp, som Communen kaldes i Island. Reppen falder ikke sammen med Sognet eller Præstekaldet, men beroer paa en anden Inddeling. At være Reppstyrer er et Tillidshverv, for hvilket Ingen under en vis Alder kan undslaae sig; han udnævnes af Amtmanden efter Forslag af Sysselmanden og Præsten i den Forsamling, som varetager Reppens Tarv, dog efter forud truffet Valg i Communen. Udnævnelsen gjælder for en Tid af tre Aar, men kan efter denne Tid fornyes for den samme Persons Vedkommende, dog kun med hans Indvilligelse. Denne Bestilling medfører ingen anden Løn, end Hæderen og tilfældige Sportler. Reppstyreren er juridisk eneraadende i sin Commune, men maa indhente Raad hos Communens Medlemmer ved de saakaldte Reppsthing, der holdes For- og Efteraar. Hans væsentligste Arbeide er Tilsynet med de Fattige og Ansættelsen af Fattigskatten (de Fattige tinges i Kost hos et af Communens Medlemmer, thi der findes intet Fattighuus), men han maa desuden staae Sysselmanden bi i hans Embede ved Stevningers Udfærdigelse, ved Transport af de sjeldent forekommende Forbrydere (der gives intet Fængsel i Island; naar en Tyv derfor stilles for Sysselmanden, der skal dømme ham, kommer han omtrent som en anden eenlig Person, skjøndt han ledsages af Reppstyreren)*), ved mindre Auctioners Afholdelse, naar Sysselmanden er forhindret, og ved Udførelsen af Dødsdomme. Reppstyreren har ogsaa Politimyndighed, og det er ham, der skal sørge for, at Forordninger og Anordninger blive overholdte, at Veie og Broer blive vedligeholdte, at Fattige ikke lide Nød, at Børn ikke forsømme deres Skolegang, at Ingen lever i Ægteskabsforhold uden at være viet, at Ingen bliver begravet uden Præstens Tilladelse, at Ingen bliver begravet i Kirken, uden at der er betalt for Graven

manden meget, at Fortjenesten ikke staaer i Forhold til Ulejligheden m. m. Idet nu Reppstyreren er eneraadende indenfor Communen, og ingen saadanne Spørgsmaal, som om Skole, communale Bygninger m. m. forekomme i Island, finder man det communale Liv temmelig lidet udviklet i dette Land; Reppstyreren styrer Reppen, Sysselmanden Sysselet, og Amtmanden Amtet. Men denne lidt enevældige Bestyrelsesmaade synes, idetmindste hvad Reppstyrerne angaaer, at være i Islænderens Smag; thi deels ved han, at denne Communens Overhoved gjerne hører Raad, deels at han ved sin Magt kan tvinge den Vrangvillige, og Islænderen kan ikke godt lide Mindretallet eller erkjende dets Berettigelse; han er med et Ord lidt despotisk i sine Anskuelser*).

Efterat jeg først havde forfødes over et braun og senere under Toppen af et med næsten lodret Væg tilveirsskydende, 2400 Fod høit Fjeld ved Navn Lómagnúpr, førte min Vei fra Muriubakki over det sex Mil brede Skeiðarársundr, der, som forhen bemærket, har Jökelløbet fra Jökelen af samme Navn at takke for sin store Udstrækning. I Kanten af det nævnte braun, nedenfor Lómagnúpr, ligger Bondegaarden Núpstaðr, af hvilken der her meddeles en Tegning. Som Læseren seer, stemmer den i Bygningsmaade overeens med de islandske Bær'er; den er et noiagtigt Billede af dem. Fjeldet ovenfor,

dertil, og den, der havde transporteret dem til Stedet, var halt og undskyldte sig dermed. Sysselmanden sagte da for gode Ord og Betaling at faae en Gaardsdreng paa Stedet til at udføre Dammen, men da dette heller ikke lykkedes, eftersom der ikke fandtes Nogen, der vilde paatage sig dette Slags Arbeide, og da han syntes, at det var Synd at lade dem vente længere paa Straffen, tog han i sin Vrede selv fat paa begge Tyvene og udførte Dammen paa dem. Dette kan man rigtignok kalde fordomsfrit.

*) Saaledes har jeg ladet mig fortælle, at da ved et Spørgsmaal, der var til Behandling i det forrige Sommer forsamlede Althing, endeel Medlemmer afholdt sig fra at stemme i en Sag, opfordrede andre Præsidenten til at tvinges dem til at afgive deres Stemme. Man betragtede det nemlig som en altfor stor personlig Frihed, at ikke Enhver skulde være nødt til at slutte sig til et Parti i de Spørgsmaal, der fremkom.

der ved en Dalgang skilles fra Lómagnúpr, som ikke sees paa Tegningen, skyder op i flere gigantiske, hvasse Tinder mod Himmelen; Havet, det blaae, vidtstrakte Hav, favner og overskyller dets Fod — foran Stuevinduet staaer Fa'er med

Núpsstaðr.

sin Hustru og snakker; Pigebarnet ved Siden af dem lytter opmærksomt til.

Nedenfor Lómagnúpr var Marken i stor Udstrækning bedækket af et Bjergskred, der øiensynligt var styrtet ned fra Fjeldets lodrette, næsten lukende Væg. Dette Skred dannede en heel Deel Smaahøie paa Marken nedenfor Fjeldet og bedækkede et Omfang af 1000 Fods Gjennemsnit i alle Retninger.

Skeiðarárjökull, som er tre Mil i Brede ved den paa Sandet fremskydende Kant, er en af de største Skredjökler i Island. De derfra kommende Jökelelve, Núpsvötn og Skeiðará, have derfor ogsaa til de strideste og farligste Vanddrag i Landet. Da jeg befandt mig i Núpsvötn, vidste jeg et Øieblik neppe, om Hesten gik frem eller tilbage, thi den stride Fos bøtog hver Lyd af dens Hovslag, og de hurtige

Bølger dannede et vanskeligt Sammenligningspunkt til at bedømme, paa hvilken Plads man i et givet Øieblik befandt sig. Der udfordres et ovet Øie til at finde Vei over saadanne Vanddrag, over hvilke intet bestemt Vadested findes. Hemmeligheden ligger deri, altid at ride ovenfor Fossen, eller helst lige i dens Kant, hvor Vandet er mest grundt; thi nedenfor Fuldet udfures Vandet i Flodsengen til et betydeligt Dyb, og man maa i saadanne Floder tage sig iagt for at komme paa saa dybt Vand, at Hesten ikke har Fodfæste; man vælger desuden altid et Punkt, hvor Floden deler sig i flere Arme, thi der er naturligviis Vandet i hver Arm lavere end i den forenede Hovedstrøm. Er Elven for Øieblikket stor, kan man derfor ved at færdes over den komme over et Vand, saa bredt som en lille Sø, og naar man rider ved Kanten af den over sine Bredder ind i de smaa Sidefurer strømmende Hovedelv, eller med andre Ord i en af disse, mere grunde Sidefurer, kan man ofte see Vandets Overflade i Hovedstrømmen maaskee to eller tre Fod høiere, end Vandfladen i Sidearmen, hvor man selv befinder sig. Er Elven grund og dens Vand klart, er det naturligviis let nok at bedømme, paa hvilket Punkt en Fos begynder, og saa at styre sin Cours derhen; men hvis den er strid og dyb og bestaaer af plumret Jökelvand, maa man bedømme det af Vandets Løb, hvilket som sagt kræver nogen Øvelse. Naar man nu er reden videre over den ene af de to, tre Arme, i hvilke de paa jævne Sletter flydende Elve som oftest ere deelte, og man har fundet det rette Vadested over denne, er det naturligviis ikke sagt, at Vadestederne over de andre Arme ligge i samme Streg, som det første; tvertimod maa man næsten altid ride et Stykke i Vandet, enten op eller ned langsmed den oversvømmede Flodbred, for at finde det næste Vadested. De fleste Skredjökeler have en Udløbselv ved deres Midtdeel, samt desuden en noget mindre betydelig ved hver Side, den første naturligviis som Følge deraf, at Dalføret, i hvilket de skride frem, som oftest er dybest i Midten, de andre som Følge af det rindende Vand, der opstaaer ved Jökelens Smeltning langs de af den modsvarende Bjergvæg opvarmede Sider. Men med Skeiðarárjökull, der skyder ned paa et næsten fladt Sletteland, finder dette Forhold ikke Sted. Den har tvende Jökelelve,

een ved hver Side, nemlig de forhen nævnte Núpsvötn og Skeiðará; derimod mangler den en Hovedelv fra sin fremskydende Kant. Men næsten overalt under den fremkommer en Mængde Smaabække, som man nafhrndt maa overskride ved Farten over Sandet. Den gjentagne Pladsken i disse og i de store Floder er et blødt Dagværk*). Smaabækkene, der medføre og afsætte fint Sand og Leer, afstedkomme herved en egen Dannelse ved Jökelens Fod, thi dette Leer afsætter sig mellem og bedækker de Rullesteen, som deels medføres af Jökellobene, deels af de stridere Bække (vi have allerede ved vor Omtale af Sólheimajökull bemærket, at Jökelelvene forandre deres Løb, saa at der, hvor der til en Tid har været en strid Bæk, kan til en anden Tid findes en sagte rindende, og atter til en anden kan der være tørt Land), hvorved fremkommer et Rullesteensleer, hvis rette Natur man, naar Jökelen engang er forsvunden, kan have vanskeligt ved at hitte Rede i, thi det forekommer En besynderligt, at det samme Naturphænomen paa samme Sted kan frembringe to saa forskjelligartede Dannelser, som et Rullesteenslag og et Leerlag.

Skeiðarárjökull var paa sin Overflade ligesaa sort, som Sólheimajökull. Hvoraf dette kommer, kan man erfare ved Bekjendtskab med hvide Skredjökeler. De sidstnævnte føre nemlig hist og her paalangs sorte Grusvolde eller saakaldte Moræner paa deres Ryg, og ved Enden af disse kan man altid være vis paa at træffe en Jökelelv. Fra de førstnævnte fremkomme, efter hvad jeg har anført, Smaabække overalt under Jökelens Kant, og dette er naturligviis den negative Aarsag til Jökelens sorte Farve; med andre Ord, Morængruset ligger her udbredt jævnt over Jökelens Overflade, hvilket vel maa komme deraf, at disse Jökeler skyde ned paa flade Marker, ad hvilke Isen ikke kan have en saa bestemt Bane, som naar den skyder frem i et Dalføre. Man

*) Det er værd at lægge Mærke til, at Laxen ikke skyer det plumrede Vand. Efter Flores Erfaring gaaer den nemlig op i Jökelelvene og derfra op i de klare Bifloder, som ofte udmunde i dem, skjøndt ikke i denne Deel af Landet.

ved nemlig, at Ismassen i Skredjökelerne er i en uafbrudt Fremadskriden, deels forårsaget af Isens Tyngde, naar den hviler paa et skraat Underlag — disse Skredjökeler kunne nemlig være 2—300 Fod høie eller meer — deels af den Boielighed, Isen til en vis Grad besidder, deels af Optøningen i dens Masse og andre Aarsager — i Island er denne Fremadskriden godt kjendt, skjøndt man kun har iagttaget den ved Jökelernes Kanter og derfor er kommen til den falske Forestilling, at Jökelens Ismasse er i stadig Tilvæxt, saa at en Istid kan ventes. Ismassen er vistnok i Tilvæxt, naar Jökelens Kant skrider frem over dens hidtilværende Grændse, men dette kommer deraf, at denne Kant, som naturligviis altid er under Smeltен, efterhaanden som den skyder ned mellem græsbevoxede Bjergvægge og saaledes er udsat for den der herskende varmere Temperatur, smelter mindre i visse Aar, enten fordi større Sneemasser ere faldne om Vinteren paa Fjeldene, eller fordi Sommeren er koldere. Jökelkantens Frem- og Tilbagegang ere saaledes periodiske og tyde overhovedet ikke paa noget strengere Klima, endskjøndt det vistnok paa den anden Side kan være muligt, at Klimatet i Island er bleven noget slettere efter Landets Bebyggelse, thi Skovene ere efter den Tid blevne ilde medtagne og næsten udryddede, hvilket naturligvis i en vis Grad maa virke paa Klimatet.

Hvad Skovenes fordums Udbredelse i Island angaaer, skulle vi nu ytre nogle Ord derom, eftersom vi ere komne ind paa dette Emne. I Landnámabogen læser man rigtignok, at der var Skov over hele Landet fra Havet til Fjeldet, da Landet bebyggedes. Af denne Yttring, der klinger af Noget — man bør desuden Beretninger om Kreaturer, der have forvildet sig eller holdt sig skjult i Skovene, uden at kunne findes forend længe efter — har man i Island efter min Formening gjort sig en altfor overdreven Forestilling om Skovenes fordums Udbredelse i Landet. Thi det er ingen Tvivl underkastet, at Fjeldene, paa den Tid Landet bebyggedes, have været ligesaa store, som nu, og de ere dog betydeligt udbredte. Mange Fjelde naae op over Sneegrændsen, der ligger 2700—3000 Fod over Havfladen; foruden de

egentlige Fjelde dannes Størstedelen af Landet af en Høislette af 1500—2000 Fods Høide, og i Lighed med Forholdene i det øvrige Norden kan ingen Skov voxe paa denne, thi da Skovgrændsen for Exempel i den mellemste Deel af Skandinavien ligger omtrent 2500 Fod under Sneegrændsen, kan den i Island med dets koldere Somre ikke stige høiere, og udelukker saaledes Skovene fra denne Høislette. Tilbage staaer saaledes kun Dalstrøgenes lavere Sideskrænter og Dalbundene, hvor disse ikke indtages af bløde Moser eller Enge; men de bedække jo dog en indskrænket Deel af Landets Overflade. Og at Skov har voxet der, samt at den naturligviis har været betydelig større end den nu i Almindelighed er, da den jo var Urskov, kunne vi meget gjerne indrømme. Naar vi læse de anførte Ord rigtigt, kunne vi heller ikke drage nogen mere omfattende Mening ud af dem. Vi maae huske paa, at de Indvandrende, der fortrinsviis vare Nordmænd og saaledes vel bekjendte med Fjelde og Skove, naturligviis vare af den Mening, at Fjeldene begyndte der, hvor Skoven endte. Og den ofte omtalte Yttring kan derfor ikke betyde Andet, end hvad Ordlyden siger, nemlig at Lavlandet (Landet mellem Søen og Fjeldene) var bevoxet med Skov paa den Tid. At dette var Birkeskov kan man vide deraf, at de Træstammer, som nu for Tiden træffes i Moserne, bestaae af dette Slags Træ, efter hvad kyndige Folk have sagt mig. Og heraf maa man være berettiget til at drage den Slutning, at Islands Kyst er Grændsen for Naaleskovene paa denne Deel af Jorden, eller med andre Ord at Birkeskovstrøget i Island naaer ned lige til Havfladen. Man ved nemlig, at Granen i Skovlandene er det Træ, som først hører op at voxe paa Fjeldskrænten, at Fyrren strækker sig nogle hundrede Fod længere op, og at tilsidst Birken, som den mest haardføre, endnu stiger nogle hundrede Fod høiere. At Island som Følge af sit Klima ligger over Naaleskovstrøget, bevises saaledes for det Første deraf, at Naaletræer ikke voxe der i Landet, men derimod den sædvanlige Birk og Dværghirken (saavel Betula alba som nana) og tillige af hele Islands Flora; dens Plantearter tilhøre nemlig for Størstedelen Fjeldegnene

— og endeligen, som nævnt, af Sneegrændsens ringe Høide over Havfladen. Sammenligner man Sagaernes Beretninger med Nutiden, finder man, at paa flere Steder, hvor der tidligere voxede Skov, nu træffes Moser, saaledes som allerede Olafsen beretter. Skoven har saaledes ikke i det nordlige Klima havt Magt til at komme til Kræfter igjen, efterat den engang var bleven ødelagt ved overdrevent Brug. Men vi minde endnu engang om, at Landet med Hensyn til Klimatet ligger over Naaleskovsstrøget, hvorfor den Erfaring, som Island yder i denne Henseende, ikke kan anvendes paa saadanne Egne, som ikke ligge indenfor dette Strøgs Omraade.

Skeiðarárjökull var ved Kanten ligesaa sprukken og takket, som Sólheimajökull, og derfor umulig at bestige med Undtagelse af et kortere Stykke, i det mindste der, hvor jeg gjorde Forsøg derpaa. Gruset, der bedækkede den nedenfor liggende Mark, bestod, hvor det ikke var overrislet af Bække og blandet med Leer og fint Sand, af næsten lutter Rullestene, afrundede aldeles som Grus ved Havstranden, men undertiden med fine Ridser, der gik i alle Retninger, og viste, at Jökelen paany havde skudt sig frem over dem, efterat de først vare blevne rullede om i Jökelelvene. Ingen Levninger af Endemoræner fandtes paa Sletten nedenfor Jökelen, men derimod et Par kortere Rullesteensrøse, der laae jævnstrøgs med Jökelens Kant og saaledes havde samme Beliggenhed, som de af Jökelerne ved deres Tilbageskriden efterladte Endemoræner, men i hine bestod Gruset af Rullesten. Om Aarsagen til deres Dannelse erholdt jeg fremdeles et fuldgyldigt Vidnesbyrd. Intet andet Græs fandes paa Skeiðarársandr, end en mindre Plet midt paa det, netop nedenfor en saadan Rullesteensaas, opelsket af det Vand, som denne ved sit Tryk havde opdæmmet. Ridtet over dette Sand eller snarere denne Grusørken, thi stundom bestaaer den kun af Rullestene saa store som en Haand eller et Hoved, er derfor meget tructtende for Hesten, ligesom ogsaa Rytteren føler sig mere tilfreds, naar han har vadet over Vandet, redet over de ede Grusmarker og kommer paa en mere »levende« Mark. — Det sidste Jökelløb over Skeiðarársandr fandt Sted for tre Aar

siden, det vil sige i 1862; da Jökelløb fra denne Jökel ikke pleie at indtræffe hyppigere end hvert syvende Aar — det sidste havde ladet vente paa sig i ti Aar — saa kunde man nu reise uden Frygt for denne Fare. Om Aftenen paa den Dag, da jeg drog over Skeiðarársandr, tog jeg Natteкvarteer i en fra de gamle Sagaer velbekjendt Bondegaard, ved Navn Svínafell, i den Deel af det østre Skaptárfellssyssel, som af den der liggende Öræfajökull med et fælles Navn kaldes Öræfa, og fandt der god Hvile.

Svínafellsjökull er en af de betydeligste blandt de mange mindre Skredjökeler, som skyde ned i Dalene fra Öræfajökulls altid sneedækte Isse. Til Studium af Jökelphenomenerne ligger den særdeles godt, idet den skyder ned lige til Sletten, ganske nær ved Gaarden af samme Navn; der er neppe fem Minutters Vei derfra til Jökelens Isvæg. Gaaer man op paa Kanten af den Dalskraaning, som paa den sydøstlige Side begrændser Ismassen og er bevoxet med et for Island frodigt Grønsvær, prægtigt smykket med hvid Dryas, seer man ud over Ryggen af den vældige, maaskee et Par hundrede Fod høie Jökelis. Denne er her hvid og blaagrøn af Farve; Morænegruset er nemlig ikke saa jævnt udbredt over den, som over Sólheima- og Skeiðarárjökelerne; det viser sig ikkun hist og her i tynde Striber i de regelmæssigt paa hverandre følgende Fordybninger paa den mod Dalsiden stærkt skraanende Jökelvæg, og der samler sig en lille Sidemoræne eller Gruusvold, som indtager den rende- eller dalformede Bund, der dannes mellem Dalskraaningen og Jökelvæggen. Dette Morænegrus er skarpt og grovt, hvilket beviser, at det bestaaer af Sand og Steen, der ere faldne ned paa Jökelens Overflade fra de over den opskydende Fjeldtoppe; naar det med den stadigt fremskridende Jökel føres ned til dens Ende, bliver dets Skjebne tilsidst at opfanges af den rasende Strøm, der kommer frem under Isen ved Enden af den nævnte rendeformede Fordybning, at blandes med det under Jökelen fremkommende, af den og Jökelelven slebne og dreiede Grus, selv at dreies i de voldsomme Vandbvirvler og da at føres ud paa Sletten. Man kun neppe danne sig en rigtig Forestilling om den vældige Kraft hos en saadan Jökelelv, hvis Udseende ikke er

betydeligere, end at det forekommer En, som om man næsten i et Par Spring vilde kunne komme over den. Men man tager dog i Betænkning at gjøre saadanne Spring, naar man har staaet nogle Øieblikke ved dens Bred, thi man hører da i dens Dyb adskillige vældige, om end paa Grund af Vandets Brusen dæmpede Knald eller Drøn, som hidrøre fra de store Steenblokke, der ved Strømmens Fart væltes frem og slynges mod hverandre, hvilket fremkalder en vis Agtelse for dens Kraft.

Jökelens Side skraaner, som sagt, stærkt imod Dalskraaningen, og de Indskæringer, som deels dannedes af de smaa Bække paa dens Overflade, der følge med Marængruset og opkomme ved Isens Smeltning, deels af dybe Marginalsprækker, som med steile Vægge gaae ned saa dybt man kan see, forme denne Side som hvasse og bratte Rygge, ad hvilke Opstigningen paa Jökelen er temmelig farlig. Da alle Mænd i Svínafell dengang vare reiste bort til Handelspladsen Papós, og jeg saaledes maatte hjelpe mig uden Veiviser, kunde jeg ikke foretage nogen lang Vandring op paa Jökelen. Ved Jökelvandringer maa man nemlig ikke gaae alene, men to eller tre Personer i Følge, der holde sig i nogen Afstand fra hinanden og ere bundne sammen med et Reb om Livet, saa at den af dem, der maaskee kunde snuble eller falde ned i en Revne, kan blive reddet af de Andre fra at sluges af det Gab, som truer ham. Man behøver dog ikke at klavre heit op paa Svínafellsjökull for at nyde det smukke Skuespil af Isen, der viser sig med sin eiendommelige grønne Farve i Jökelrevnerne, og for at see ned i deres dybe Svælg.

Af de Faar, der om Sommeren færdes paa Fjeldene, falde undertiden nogle ned i disse Jökelrevner, og give ved deres senere Historie Anledning saavel til adskillig Overtro som til adskillige Betragtninger. Det hændes nemlig, at skjøndt et Faar er faldet ned i en Revne af 50—60, ja maaskee 100 Fods Dybde, saa at man ikke har kunnet trække det op igjen, kan man dog efter een eller to Aars Forløb træffe det liggende paa Jökelens Overflade, aldeles uskadt, med Ulden paa, uden at det har brækket et Been, og med saa friskt Kjød, at det kan spises, men det smager

noget salt. Undertiden træffer man dog ikke paa Andet end Benene, hvis man nemlig først finder Dyret, efter at Ravnene have faaet Leilighed til at fortære det; men disse Been ligge altid i deres naturlige Stilling, intet af dem er knuust eller klemt itu af Jökelen, hvis det ikke er brækket i selve Faldet. I Island nærer man den Tro, at Faarets Fremkomst paa Jökelens Overflade hidrører deraf, at den paa visse Tider voldsomt vender sig, saa at Bunden kommer i Veiret, og at dette skeer ved de forhen omtalte Jökelløb; men at dette hverken er eller kan være Tilfældet, er klart, og Troen hviler derfor paa en heel og holden urigtig Forestilling. Faaret maatte desuden blive fuldstændigt knuust ved en saa voldsom Omvæltning. Men da det ganske stille og roligt kommer op til Jökelens Overflade — idet ligger der, som om det nyligt var slagtet» — kan dette efter min Formodning ikke foregaae paa nogen anden Maade, end at Jökelisen smelter paa Overfladen, indtil Smeltningen naaer det Punkt, hvor den nedfaldne Gjenstand ligger. Man undrer sig ogsaa over, at Gjenstanden, skjøndt den er falden ned i en Revne, dog træffes liggende paa fast Is. Men dette maa gaae til paa følgende Maade: Faaret er sunket ned til Revnens Bund, men under Smeltningen er denne naturligviis kommen mere og mere frem, indtil endelig den faste Is, paa hvilken den døde Krop har ligget, er naaet op til Jökelens Overflade.

Man har for længe siden iagttaget, at Gjenstande, som falde ned i en Revne paa en Skredjökel, efter nogen Tids Forløb findes liggende paa dens Overflade. Den af Jökelstudiet saa høit fortjente schweitzerske Naturforsker Agassiz har forklaret, at dette var Følgen af et Tryk, som han antager, at Ismassen i Jökelen udøver opad. Gjenstanden skulde saaledes efter hans Anskuelse »fryse opad», som man siger. Man veed, at en Steen kan fryse op af et blødt Jordsmon; dette gaaer til paa den Maade, at Vand i Tøveir trænger ind mellem Stenens nederste Flade og selve Marken, der omslutter den. Naar da Vandet fryser, udvider det, som man veed, sit Omfang, og kommer saaledes i dette Tilfælde til at udøve et Tryk, deels paa den frosne Jord under sig, deels paa Stenens nederste Flade. Det af disse Legemer,

der frembyder den mindste Modstand, maa nu give efter, og det er naturligviis Stenen; thi den bundfrosne Jord er jo næsten saa fast som et Klippestykke. At det samme skulde være Grunden til, at en Gjenstand, der befinder sig i Jökelen, kommer op paa dens Overflade, synes utroligt alene af theoretiske Grunde, og praktisk bevises ligeledes denne Anskuelses Uholdbarhed. Hvis nemlig et i Jökelens Masse virkende Tryk løftede Faaret, falder det heel ubegribeligt, at Dyret ikke ved denne Leilighed skulde blive sammentrykket eller beskadiget paa anden Maade; men da dette ikke er Tilfældet, synes man ikke at kunne antage nogen anden Forklaringsgrund for at det kommer til Veirs, end den nævnte, nemlig Jökelens Smeltning paa Overfladen. Mangen kan maaskee antage Beretningen om en saadan Vandring af det døde Faar for overdreven, og Forfatteren kan heller ikke, hvad Detailles angaaer, indestaae for den paa anden Maade, end efter Andres Udsagn. Men han finder det rimeligt, at de varme fra Golfstrømmen kommende Vinde, som stryge hen over de kun en liden Strækning fra Havet liggende Skredjökler, i Forening med Solvarmen kunne bevirke en betydelig Smeltning af deres Overflade, i det mindste paa lavere liggende Punkter. Han har derfor ikke villet fortie, hvad man i Øræfa troer og beretter om Jökelerne, da Sagen i sig selv er den største Opmærksomhed værd. Den videnskabelige Verden og de, der interessere sig for den, have ogsaa nyligt fundet en Opfordring til nærmere at studere denne Side af Gletscherphænomenerne ved de Resultater, der meddeles i en af Normanden Sexe i Aaret 1864 udgiven Beretning om Snæbræen Folgefon*). Hr. Sexe havde nemlig, som han beretter, i August 1860 ladet nedgrave tvende Thermometre i den nævnte Isbræ eller Jökel, med den Hensigt i Løbet af et Aar at erfare dens laveste Varmegrad. Det nederste Thermometer lagdes tolv Fod dybt, det derpaa følgende otte, og det sidste fire Fod dybt. Efter et Aars Forløb fandt man det øverste Thermometer liggende

*) Universitetsprogram for andet Halvaar af 1864 ved Christiania Universitet.

ovenpaa Jökelen, det derpaa følgende i dens Overflade, og det nederste kun to Fod under denne, hvoraf Sexe naturligviis med Rette drager den Slutning, at den Is, der laa ovenpaa, i Mellemtiden var smeltet, og at denne Ta ikke alene havde viist sin Virkning i Isens Overflade, men ogsaa havde strakt sig noget ned under den, eftersom Afstanden mellem begge de nederste Thermometre formindskedes fra fire til to Fod.

Hvad nu fremdeles den Omstændighed angaaer, at Faaret kommer saltet tilveirs, saa skal det villigt indrømmes, at dette i Begyndelsen lyder lidt usandsynligt, men naar man mindes, hvorledes Vandet i Jökelaaen fra Sölheimajökull lugtede, og at det tildeels havde de samme Egenskaber, som Affaldsvandet fra et Laboratorium, finder man maaskee den nævnte Meddelelse noget mindre usandsynlig. Man seer imidlertid, at en Skredjökel ikke er en fuldkommen god Iskjælder, thi den salter det ferske Kjød, som lægges deri. At drage Nytte af denne dens Egenskab, er sikkert ikke faldet Nogen ind. Det maa iøvrigt med Hensyn til Jökelernes Omdannelser bemærkes, at Jökelisen under sin Fremskriden i Virkeligheden viser en nær Overensstemmelse med Vandmassens Bevægelse i en Flod, og at Isen saaledes undertiden kan skyde sig op fra Bunden til Overfladen, men dette skeer alligevel saare langsomt og kan ikke godt tænkes at foregaae uden et betydeligt Tryk af den øvrige Ismasse paa de saaledes opskudte Dele. De anførte Meddelelser om Jökelernes Troldomskunster fik jeg af en Bonde i Fáerholtsmýri, sønderfor Breiðamerkrjökull; jeg har saaledes paa Forhaand hørt dem her. Til den nævnte Bondegaard var forøvrigt kun en kort Dagsreise fra Svínafell forbi Præstegaarden Sandfell, ved hvilken jeg med Læserens Tilladelse vil gjøre et Ophold i Beretningen, endskjøndt jeg i Virkeligheden drog den temmelig hurtigt forbi.

Paa dette Sted boede nemlig i Aaret 1727 Præsten Jón Thorláksson, der var Øienvidne til det Vulcanudbrud med tilhørende Jökelløb, som i det nævnte Aar fandt Sted i Øræfajökull fra Bjerget Flaga, der ligger mellem Sandfell og den Sydost derfor liggende Gaard Hof, men ikke er anført

paa Gunnlaugssons Kort. Beretningen, som føres i Præstens Navn og er afgiven 50 Aar efter Tildragelsen, lyder i »Oeconomisk Reise gjennem Island« af Olaus Olavius (Kbhvn. 1780) saaledes:

»Aar 1727 den 7de August, som var den 10de Søndag efter Trinitatis, da Gudstjenesten i Hovedkirken paa Sandfell var begyndt, og jeg stod for Alteret, fornam jeg en sagte Bevægelse under mine Fødder, hvilken jeg dog i Førstningen ikke agtede paa, men midt under Prædiken tog Rystelsen mere og mere til, saa at Alle bleve bange, dog fortalte man, at saadant havde ofte hændet sig tilforn. En ældevet gammel Mand gik hen til et Kildevæld neden for Gaarden, og faldt der paa Knæe, hvilket de Andre beloe. Men da han kom tilbage, og jeg spurgte ham: Hvad han der havde villet erkyndige sig om? svarede han: »Tager Eder i Agt, Herr Pastor: der er kommen Ild i Jorden. I samme Øieblik seer jeg hen til Kirkederen, da mig syntes, ligesom de andre Tilstædeværende, at hele Huset ligesom krympede sig og bøiedes sammen. Jeg red altsaa bort fra Kirken, og kunde ikke andet, end tænke bos mig selv paa den gamle Mands Ord. Da jeg var midtveis nedenfor Isbjerget Flaga, og saae op til Toppen af samme, forekom det mine Øine, som at denne vexelviis nu hævedes og svulmede, nu igien faldt og svandt ind. Deri saae jeg ei heller Feil, thi Udfaldet viiste hvad dette havde at betyde. Den 8de nemlig, som var Mandag, om Morgenen, mærkede man ei alene meget idelige og forskrækkelige Jordskjælv, men og tillige forfærdelige Knald, som ikke gave Torden noget efter. I denne Tummel nedfaldt og omkastedes Alt hvad der stod i Husene, saa at der ikke var andet at see, end at Alting skulde omstyrte, saavel Bjergene, som Husene, hvilke sidste dog ikke bleve kuldkastede. Men Folks Forskrækkelse blev mest forøget derved, at Ingen kunde gjette, hvorfra Ulykken skulde komme, eller hvorhen den vilde vende sig. Samme Dag efter Kl. 9 Formiddag hørtes tre store Knald, som især vare mærkværdige, og kort efter fremkom nogle Vandløb eller Udsprudninger, af hvilke den sidste var størst, og ganske bortskyllede Heste og andre Kreature, som den traf i sin

Fart. Efterat Vandløbene vare forbi, gled Isbjerget selv frem paa den slette Mark, ligesom naar smeltet Metal slaaes af en Digel *). Samme var, da det saaledes var nedgledet paa Marken, af en saadan Høide, at jeg, for det, ei kunde see mere af den bekjendte Lómagnúpr, end som en Fugls Størrelse. Derefter foer Vandet frem paa Øster-Siden, uden Ophold, og ødelagde og fordærvede det lidet, som endda var tilbage af Græsgangene.

Jeg blev mest bekymret over at see Fruentimmerne græde, og mine Naboer raadvilde og modløse. Men da jeg mærkede, at Vandløbet bøiede sig hen imod min Gaard, flyttede jeg mine Folk og Børn op paa en høi Brink paa Fjeldsiden, Dalskarðstorfa kaldet, hvor jeg lod opslaae et Telt, og bringe derhen alt Det, som tilhørte Kirken, tilligemed Næringsmidler, Klæder og Andet, som var mest omdværligt; thi jeg gjorde mig den Slutning, at om end Bjerget endnu skulde bryde frem paa et andet Sted, skulde dog denne Høi længst kunne undgaae, om Gud vilde, til hvilken vi overlode os, og forbleve der.

---

*) For at forstaae dette, maa man lægge Mærke til, at Skredjøkelen eller Isbjerget, som det her kaldes, bestaaer af en Ismasse, indkilet i de ind- og udgaaende Vinkler af den Dalfordybning, i hvilken den befinder sig. Denne var formodentlig ved den underjordiske Varmes Foranstaltning smeltet af paa alle Steder, men i Særdeleshed langs hegge Siderne, hvor den laa imod Bjergvæggen, og hvor Ismasserne desuden i Almindelighed ere noget tyndere, som Følge af den sædvanlige Varmeudstraalen fra Bjergvæggene. Efterat der paa denne Maade var smeltet noget af Isens Kant, er den gleden frem paa det skrnae Underlag, baade paa Grund af sin Tyngde, og fordi den er bleven ført paa Glid af de under den flydende, ved Smeltningen i betydelig Grad forøgede Vandmasser. Sammenligningen med det smeltede Metal, der heldes ud af Digelen, halter lidt, da Isen er en fast Masse.

For at begribe, hvorledes det, der berettes i den følgende Deel af Texten, var muligt, maa man lægge Mærke til, hvad Meddeleren forud har angivet, nemlig at han var redet mod Syd fra Sandfell, hvorved han formodentlig havde standset ved Gaarden Hof, saa at Isbjerget kom til at ligge imellem ham og Lómagnúpr.

Sagen blev nu og ganske forandret, da Jökelen selv brød frem, hvoraf en Deel Isstykker løbe heelt langt ud i Søen *); de tykkeste derimod bleve staaende paa Grund kort nedenfor Bjergfoden. Dernæst flai omkring i Luften baade Ild og Aske, med stedsevarende Knald og Bulder, saa tykt, at man neppe kunde skjelne Dag fra Nat, formedelst det deraf foraarsagede Mørke, som alene blev oplyst ved Glimtet af den Ild, som var opkommen i 5 til 6 Bjergrifter. Paa denne Maade blev da Øræfa Sogn i tre sammfælde Dage plaget af Ild, Vand og flyvende Aske. Dog kan det ikke let beskrives, som det var i sig selv; thi hele Jordskorpen saae kulsort ud af Pimpesand, og man kunde ikke gaae sikker under aaben Himmel, formedelst gloende Stene, som faldt ned af Luften, mod hvilke mange bevæbnede sig paa Hovedet med Spande og Kar.

Den 11te i samme Maaned blev noget lyst i Bygden, men Isbjerget gav endnu fra sig baade Røg og Lue. Denne Dag drog jeg hen, selv fjerde, for at eftersee, hvorledes det stod til paa Kirkestedet Sandfell, da dette stod den største Fare. Reisen var og farlig, da man ingensteds kunde komme frem, uden mellem Isbjerget og den frembrudte Jökel, hvor Vandet var saa varmt, at Hestene bleve næsten løbske; men da vi alt havde Haab om at slippe igjennem, saae jeg tilbage, og blev vaer et Vandløb, som kom oven fra, og som vist havde bortrevet os med sig, hvis det havde naaet os. Jeg faldt altsaa paa at ride frem paa Isen, og raabte til de Andre, at de i største Hast skulde følge efter. Herved slap vi endelig og kom til Sandfell, hvor hele Gaarden tilligemed tvende Husmandspladse, var bleven ødelagt, Hjemmehusene alene undtagne, og nogle smaa Pletter af Tunene. Folkene stode grædende i Kirken. Kvæget der og paa andre Steder havde dog med Alles Haab og Formodning beholdt Livet og stode brølende ved nogle fordærvede Høstakker. Det bulve

*) Her tales vist om den høiere op paa Fjeldet liggende Deel af Jökelen, hvilken nu, efter den noget utydelige Fremstilling, synes at være bleven sønderbrudt og ført frem i adskilte Isstykker.

af Præstegaardens Mandskab opholdt sig, den Tid Jökelløbet udbrød, i de tre nylig opbygte Sæterhuse, hvor tvende fuldvoxne Fruentimmer, tilligemed en halvvoxen Dreng, toge deres Tilflugt til Taget paa det høieste Huus. Men strax derpaa hortrev et Vandløb det hele Huus, da samme, efter de øvrige Folks Beretning, ikke kunde imodstaae det paalobende tykke Dynd, og saa længe man kunde see, stode hine tre elendige Mennesker paa Taget. Det ene Fruentimmer blev dog siden fundet i Jökeldyndet, men forbrændt, og ligesom *) kogt, saa at man neppe kunde røre ved det saa beskadigede og møre Legeme. Alting var i den ynkeligste Tilstand, Faarene tabte, hvoraf nogle endog dreve igjen døde op af Havet i det tredie Sogn fra Øræfene; Hø til Koerne manglede, saa at man ikke kunde fodre mere end ½ af dem o. s. f. Ilden brændte i Bjerget Nat og Dag fra 8de August, som før er meldt, indtil Sommerens Begyndelse i April Maaned næste Aar. Stenene gave Røg fra sig indtil ud paa Sommeren, men i Begyndelsen af samme kunde man ikke røre ved dem. En Deel af dem vare ellers blevne udbrændte og kalcinerede; en Deel vare blevne sorte af Farve, med mange Huller, og andre kunde man blæse igjennem **). Den største Deel af de Heste, som ikke vare drevne ud i Havet, fandtes ganske knuselse. Den østlige Deel af Síða Sognet blev fordærvet af Pimpesand, saa at man maatte af den Aarsag nedslagte meget Kvæg. Aaret efter (1728) den første Sommerdag ***) fik jeg en

*) Dette var vel desværre ikke blot tilgesome.

**) Dette maa være Beskrivelser paa de af Vulennen udslyngede Lavastykker. — Som Læseren seer, frembrød ingen Lavastrøm ved dette Vulennudbrud.

***) Ifølge den gamle islandske Tidsregning, der udfandtes omtrent Aar 900 af en Mand ved Navn Þorsteinn Surtur, inddeeltes Aaret i tolv Maaneder og fire Dage, der senere foregedes overeensstemmende med den nye Stil. Aaret inddeeltes desuden i to Afdelinger, nemlig i Sommeruger og Vinteruger, en Regning, som endnu bruges der i Landet. Sommeren maatte, ifølge denne Tidsregninga Grundlag begynde imellem den 13de og den 19de April, mellem hvilke Dage saaledes den første Sommerdag indtræffer.

fornemme Mand med mig til at undersøge Bjergrifterne, i hvilke man for den største Deel kunde krybe frem. Jeg fandt der endeel Salpeter, om jeg ellers havde kundet vedblive at sanke den, for den stærke Hedes Skyld, i hvilken jeg ugjerne vilde opholde mig længe. Paa eet Sted stod en svær forbrændt Steen, ovenover en stor Rift, hvilken vi, da den havde en liden Basis, stødte ned i Riften, men kunde dog slet intet høre til, at den kom til Bunds. Dette er da det mærkeligste, som jeg finder at anmelde om bemeldte Bjerg. . . . . Saaledes har da Gud ført mig gjennem Ild og Vand, samt mangen Uheld og Viderværdigheder nu allerede indtil mit 80de Aar. Han være lovet, priset og æret i Evighed!»

Efter Gjennemlæsningen af denne Beretning maa man naturligviis finde det i sin Orden, at Egnen sendenfor Svinafell, lige ned til Havet, for det meste bestaaer af en eensartet stenet og grunsfyldt Mark, som Skeiðarársandr. Et Par stride Jökelelve, der sprang frem af de blaae fra Fjeldet nedhængende Skredjökeler, dannede kun en skidengraa Afbrydelse i den sortegraae, grunsopfyldte Mark og foranledigede adskillige Omveie, især da min Veiviser fra Svinafell, en lille Gut paa 12—13 Aar ikke var stort bedre Fører over Vadestederne, end jeg selv. Paa Grund heraf var jeg nødt til at ride op til Sandfell og henvende mig til Præsten, til hvem jeg medbragte et Anbefalingsbrev fra Sysselmanden i Skaptárfellssyssel, med Anmodning om, at han vilde befordre min Reise ved at skaffe mig en Veiviser for den tilbageværende Deel af Veien til Fáerholtsmýri, hvilket udgjorde omtrent halvanden Times Ridt, og videre over Breiðamerkrsandr, som jeg skulde reise over den følgende Dag. Præsten, der allerede var gaaet tilsengs, eftersom det led ud paa Aftenen, da jeg ankom til Sandfell, var snart igjen paa Benene og tilbest, hvorpaa Reisen fortsattes i hans Selskab. I Fáerholtsmýri dundredes Folkene op, da vi ankom dertil om Aftenen Kl. 11, og efter tilborlig Forestilling førtes jeg ind i en temmelig reen, af Drivtømmer nylig opført eller med dette panelet Stue. Kaffen, som snart kom paa Bordet, blev drukket, og derpaa hengik en Time, i hvilken Tid mine Blikke deels rettedes mod Sengen, thi jeg var søvnig, deels mod Døren,

ad hvilken jeg ventede at see Bondens Hustru træde ind med nogen solidere Føde. Imidlertid havde jeg en særdeles Fornøielse af Præsten, der med høi Røst oplæste mit «meðmæli», Anbefalingsbrevet fra Reykjavik, for de to Bønder, hvoraf den Ene havde det i Island klassiske Navn Skarphédinn, og særligt indskærpede dem de Dele af Brevet, hvori Islændernes Pligter mod min ærede Person fremhævedes, samt af Bønderne, som med foldede Hænder hørte efter ved Oplæsningen af den vigtige Depeche. »Sjálfsagt« — de skulde staae mig bi efter bedste Evne. Man kunde see, at man her havde, om jeg saa maa sige, Urindbyggere for sig, ukonstlet Hæder og Eenfoldighed, som jo i det Hele er rørende at see, om den ogsaa i Enkelthederne kan forekomme den store Verdens Børn en Smule underlig eller comisk. Ved Midnat ankom da tilsidst et Par af de «staaende» Tallerkener Risengrynsvælling, en til Præsten og en til mig; de syntes at finde Naade for Begges Øine, og efterat Præsten derpaa var vendt tilbage til sit Hjem, uden at modtage Andet end Tak for sin Uleilighed, og Afklædningen, som Skik og Brug undertiden er, var foregaaet i Familiens Nærværelse — sov Læserens ydmyge Tjener ind paa sit grønne Øre og vaagnede sandelig ikke førend ved Kaffekoppens Indtrædelse næste Morgen.

Jeg havde nu en Dagsreise paa syv til otte Miil at tilbagelægge, af hvilken over Halvdelen dannedes af den grunsopfyldte Ørken Breiðamerkrsandr, i hvis Midtdeel flyder en Jökelaa, der vel kun er en Fjerdingvei lang fra dens Kilde i Jökelen indtil dens Udløb i Havet, men alligevel betragtes som det frygteligste af de Vanddrag i Island, hvorover man kan færdes til Hest. Om Sommeren, naar Snee og Is smelte paa Fjeldene, svulmer den nemlig betydeligt op og har tillige en strid Strøm; det kan da stundom være umuligt at sætte over den, i hvilket Tilfælde man enten søger at komme over Jökelen selv, hvilket undertiden lader sig udføre, eller ogsaa maa vende om; thi da der ikke findes noget Græs i Nærheden, kan man ikke afvente Elvens Falden, som heller ikke indtræffer førend ved Veirforandring. Som oftest rider man dog derover, hvorved det kan hændes, at den stærke Strøm skyller over Hestens Bov,

en Rideteur, der uden at regne Badet i det iskolde Jökelvand, ikke kan være synderlig behagelig. Da jeg satte over Jökulsá, var den forholdsvis grund, som den pleier at være om Foraaret og i Begyndelsen af Sommeren.

Man skulde troe, at Farten over en fire—fem Mil lang Grusørken, der umuliggjør et hurtigere Ridt, eftersom der ikke findes nogen banet Vei, maatte være eensformet og trættende; men med nogen Sands for Naturens Eiendommeligheder og dens Pragt, kan man med stor Fornøielse og Velbehag ride over Breiðamerkrsandr, forudsat at Reisen begunstiges af godt Veir. Man rider først lige for Enden af en mindre, sneehvid og isgrøn Skredjökel, som mellem tvende høie Fjelde — det ene, Staðarfell, 3782 Fod over Havet — skyder ned langt frem paa Sletten, symmetrisk omgivet af tvende Sidemoræner, som samle sig til en Vold foran dens bueformet fremskydende Ende. Derpaa kommer den egentlige Breiðamerkrjökull, der er over tre Mile i Brede ved sin Ende; dens første Halvdeel var fuld af Revner og Kløfter, lige til en Fjeldtop ved Navn Breiðamerkrnúpi, som rager op nær Jökelens Kant, men den følgende Halvdeel var jævn og flad, samt havde paa sin Overflade trende særdeles regelmæssige Midtmoræner eller Grusvolde, der laae som sorte Baand langs den hvide Ismasse. Dette beviser, at Jökelen har dannet sig ved Forening af fire ulige Skredjökler oppe i Fjeldet. Thi en Midtmoræn opkommer derved, at tvende Skredjökler slutte sig sammen til een, idet de Grusvolde, som de have langs deres Sider, føres sammen til Midten af den forenede flovedjökel. Det var et prægtigt Syn at see tilbage fra Sletten mod Öræfajökull, hvorfra Isen og Sneen væltede sig ligesom i Cascader ned til den noget mere rolige Ismasse ved dens Fod, medens det vældige, over 6000 Fod høie Fjelds Spidser bleve usynlige i Skyerne. Paa høire Side kunde man samtidigt tydeligt høre det nærliggende Have Bølger slaae mod Kysten.

Gruset paa denne Slette var af samme Beskaffenhed som paa Skeiðarársandr, rundt og glat, men undertiden med fine Ridser i alle Retninger, som minde om Jökelens Virkninger. Høit oppe paa Jökelens Ende, oppe paa Isen, laa forøvrigt

ogsaa lignende Grus, der paa Grund af sin Beskaffenhed viste sig at være kommet op fra Jökelens Bund. En lignende Rullesteensaas, som den ved Skeiðarárjökull nævnte, fandtes liggende ved Jökelens nordre Side nærved dens Ende; denne Aas eller Ryg var dannet for fire Aar siden, da Jökelen skød et Stykke frem, havde gravet sig ned i Sandet og skudt Rullesteensgruset ved sin Fod op til en 30 til 40 Fod høi Ryg, samt siden havde trukket sig noget tilbage igjen. Ved samme Leilighed vare formodentlig Rullestenene ved Jökelens Fod blevne ridsede ved Gnidning med hverandre under den fremskydende Is. Ved samme Side af Jökelen, noget længere mod Nord, fremkom under den et Slags sorte Kuger, som ved nærmere Iagttagelse befandtes at bestaae af brændbar Tørv. Jökelen har saaledes engang i Tiden bedækket en Mose, hvis Indhold nu bringes for Dagens Lys. Det med de store Skredjökler fra Vatnajökull medførte Grus indeholder Prøver paa saagodtsom alle de Bjergarter, der findes i Island: Lava, Pimpsteen, Perlesteen, Trap, Trachyt, Dolerit, Tuf m. m. Fjeldet, der samler Vatnajökulls Snee- og Ismasser, lader saaledes her sit Indhold komme for Dagen.

Opkomsten af Breiðamerkrsandrs sendre Deel er historisk. Annalerne berette nemlig fra Midten af Trettenhundredaaret hvorledes denne Egn, der forinden havde været en frugtbar og bebygget Deel af Landet, paa denne Tid blev aldeles ødelagt ved Jökelløb fra Jökelen. Pladsen er rigtignok ikke aldeles tydeligt betegnet i Annalerne, men man kan slutte sig til, at den har ligget paa det anførte Sted. En eneste Gaard ved Navn Kvisker er endnu tilbage i denne Ørken.

Uagtet Sand- og Grusørkenerne ere øde som Følge af Mangel paa Vegetation, savne de dog ikke alt Liv; thi endeel Fugle trække derhen om Foraaret for at lægge Æg. Saaledes var Breiðamerkrsandr paa sin nordlige Side et Hjemsted for Masser af Terner eller krýur, som de — vel som Følge af deres Skrig — kaldes i Island. Saasnart den Reisende kom, iløi de allesammen op fra deres Æg, som de havde lagt uden nogensomhelst Omhu paa den grusede Mark, og hvis brungrønne Farve gjorde dem temmelig usynlige, og svømmede næsten ligesom Myg oppe i Luften. Paa en Plet

sloge de dog ned i en tæt Klynge — skal jeg sammenligne det med Noget, maa det være med en Bisværm — og da jeg red derhen for at see, hvad der kunde lokke deres Nysgjerrighed, laa der en lille Terne død; den var dad i Barselseng, hvis jeg tør bruge denne Benævnelse — Æggesot troer jeg det ellers kaldes.

Blandt andre Fugle, der lægge deres Æg paa Sandet eller Gruset, er et Slags Maager, der af Farve ere brune med lidt Graat om Halsen, see grimme og slemme ud og hoppe om paa Marken med udbredte Vinger og et hexeagtigt Physiognomi; de kunne undertiden være temmelig næsvise, især naar den Reisende ledsages af en Hund. Imellemstunder ere de komne med en saadan Fart flyvende mod mit Hoved, at jeg nvilkaarligt bukkede mig ned paa Hesten, hvorved Hvinet af Vingerne slog om Ørene, og Fuglen var saa nær, at jeg troede at kunne ramme den med Pidsken. Hunden var ved slige Leiligheder gandske forlegen og holdt sig nær ved Rytteren, og saaledes blev denne uden Anledning gjort til Skive for den djerve Maages Anfald.

Adskillige vilde Fuglearter give Islænderne et godt Udbytte af *Æg*. Fuglene selv fanges ogsaa, som jeg tidligere har fortalt, hvor der findes Fuglefjelde. Et saadant Fjeld er det 260 Fod høie Ingolfshöfði, Syd for Færholtsmýri, der gaaer brat ned mod Søen; dette Fjeld har sit Navn af den fornævnte Ingólfr, der landede her ved sin anden Ankomst til Landet. Fuglefængeren hisses derned paa en 240 Fod lang Line, med en 14 Fods Slynge i Haandan, og plukker, hvad han kan faae. Jeg saae i Præstegaarden Sandfell i Öræfa en heel Bunke Fugle af ulige Arter, tagne ved dette Fjeld. Paa Færøerne er Fuglefangsten almindeligere og mere indbringende end i Island; Færingerne ere ogsaa bekjendte for stor Uforsagthed ved dette Arbeide. De lade sig hisse ned ad lodrette Klippevægge i Liner, der kunne være indtil 70 Favne i Længde — med det skummende Hav under sig. Dertil kommer, at de ikke, saaledes som man skulde troe, hænge stille og roligt i Linen; de maae tvertimod under Nedheisningen bestandigt svinge sig saaledes, at de kunne stemme af med Fødderne mod Klippevæggen, for

at forhindre, at Linen snoer sig, da de ellers vilde blive øre i Hovedet. Naar de ville ind i Grotter eller Fordybninger i Klippevæggen, maae de desuden svinge stærkere og hertil medbringe de en Hage, hvormed de ved Indsvingningen mod Bjerget bugge sig fast, for at naae Grotten. Fuglene fanges her i Flugten med Net. En duelig Fuglefænger fanger saaledes 300 om Dagen. Paa denne Maade skræmmes Fuglene ikke, men vedblive at flyve frem og tilbage langsad deres sædvanlige Bjergskrænter, idet de kun give ringe Agt paa det i Rebet hængende, menneskelige Væsen.

Endeel Fuglefjelde paa Færøerne ere saa steile paa alle Sider, at man ikke kan gaae op paa Toppen af dem og saaledes ikke vilde være istand til der at foretage nogen Fangst, hvis man ikke bar sig ad paa følgende Maade: Tre Mænd samles ved Bjergets Fod og medfare en Stang paa nogle Alens Længde, forsynet med et Spiger i Enden og et lille Brædt. Spigeret stikke de igjennem Benklæderne bag paa den Ene af de Tre, hvilken saaledes bliver siddende paa Brædtet, og i denne Stilling skydes op af de to Andre til en Afsats paa Fjeldvæggen (de færøske Bjerge høre, ligesom en stor Deel af de islandske, til den saakaldte Trapformation, og skrænne undertiden trappeviis ned mod deres Fod). Naar hin nu har faaet Fodfæste, nedsænker han en Line og hisser ved Hjelp af denne de to Andre op, hvorved de naturligviis maae stemme med Fødderne mod Klippevæggen for at lette Opheisningen. Efterat nu alle Tre saaledes ere komne tilveirs, gjentages samme Fremgangsmaade og fortsættes saa fra Afsats til Afsats, indtil man naaer Toppen. Der fæstes saa en Line, som bliver siddende hele Sommeren, og ad den gaaer man op og ned. Men om Efteraaret maa Linen tages ned. Den sidst Tilbageblevne, der maa være en behændig Klattrer, fæster saa Linen ved en Pind i Jorden, kun saa fast som det behøves, for at den kan bære ham, og hisser sig derpaa forsigtigt ned, men naar han er kommen paa Jorden, gjør han et Ryk i Linen, saa at den falder ned.

Under Fuglefangsten kan naturligviis let Ulykker indtræffe ved Uforsigtighed eller Forvovenhed. Styrter Fuglefængeren ned, er han naturligviis fortabt.

Færøerne have Udseende af Fjelde eller store Klipper, der ere satte lige ned i Havet. Lavlandet er meget ubetydeligt, og paa enkelte Øer savnes det aldeles. En Ø ved Navn Store Dimon hører til denne Classe. Den eies af en Bonde, som er istand til at føde saa mange Kreaturer, at hun nyder en vis Anseelse; men ingen af Øens Indbyggere kan forlade den uden Hjelp udefra. Øen hælder nemlig lodret ned i Havet paa alle Sider. Der gives derfor ingen Baadehavn, men naar Bonden behøver en Baad, for at komme over til Handelspladsen Thorshavn, Staden paa Færøerne, maa han telegraphere til den nærliggende Sandø, det vil sige heise et Signal, hvorpaa Baaden lægger ud, hvis Veiret tillader det. Men ikke nok hermed. Den luvende Deel af Store Dimons Kyst rager omtrent 200 Fod lodret op af Havet. Udfor denne Skrænt maae baade Personer og Gods hisses ned og op, til og fra Baaden. Dette er naturligviis forbundet med ikke saa faa Vanskeligheder, og Øens forrige Eier skal ogsaa ved et saadant Tilfælde have sat Livet til. En Høst eller Vinter, for nogle Aar siden, havde man et andet Ulykkestilfælde paa denne Ø. Man pleiede nemlig at vedligeholde Ilden fra den ene Dag til den anden paa den Maade, at man om Aftenen lagde nogle Tørv paa Gloderne og bedækkede dem paa sædvanlig Maade med heed Aske; men en Nat hændtes det, at Ilden gik ud. Der fandtes ingen Svovlstikker paa Øen og en anden Maade at faae Ild paa kjendte de stakkels Mennesker ikke, saa at de maatte leve hele Vinteren uden Ild; thi paa den Aarstid kunde ingen Baad lægge til ved Øen. For at skjerme sig mod Vinterkulden, der dog aldrig er saa streng paa disse Øer, da de ligge midt i Golfstrømmen, maatte Folkene krybe saa tæt sammen, som de kunde, og da de ikke kunde koge Mad, hvilket naturligviis var det værste af Alt; maatte de leve af Mælk, tør Fisk og liggende Ting. Man kan ikke undres over, at Vinteren paa denne Maade blev den noget lang.

Min Følgemand over Breiðamerkrsandr, der om Morgenen og Formiddagen havde viist sig som en rask Fyr, havde om Eftermiddagen, saavidt jeg kan tænke, gjort sig altfor fortrolig med Brændevinshornet, og var derfor om Aftenen

noget lystig. En elskværdig Barnlighed aabenbarede sig derved hos ham paa nedenanførte Maade; men om den var en Følge af den omtalte altfor inderlige Omgang med Hornet, eller forøvrigt laa i hans Natur, veed jeg ikke. Nok er det, at da vi om Aftenen kom til Kálfafellsstaðr, en Præstegaard, hvor jeg agtede Natteleie — hvilket jeg paa Grund af senere opdagede ubehagelige Omstændigheder ikke burde have gjort — spurgte Þorvarðr, saaledes hed han, mig om mit Navn, hvorfor jeg gav ham et trykt Visitkort, for at han bedre kunde mindes det. Derover blev han saa uhyre glad, at han tog et Markstykke op af Vestelommen, for at give mig det i Betaling: »sjálfsagt« — jeg skulde have Betaling for det fine Kort; jeg kunde med Nød og neppe formaae ham til at beholde sine Penge.

Som alt bemærket — i Kálfafellsstaðr burde jeg ikke været gaaet tilsenge, thi — Omgivelserne vare saa blandede der, og Insectpulveret, som hidtil havde været mit Værn mod ubudne Gjester, var paa en af Farterne over de mange Vadesteder blevet vaadt og derfor ubrugeligt.

Paa Reiser i Almindelighed og i Særdeleshed i Island har man god Leilighed til at skatte den Velsignelse, der ligger i det persiske Insectpulver, hvilket, mærkeligt nok, kun kan faaes tilkjøbs paa eet Sted i Island, nemlig i Akureyri, og derfor uhelbigviis kun er lidet kjendt i Landet. Og dog lider mangen Indfødt ligesaa meget som Udlændingen, naar han er nødt til at søge Natteleie paa et ikke saa aldeles reenligt Sted. Man burde virkelig i alle Lande reise Mindestatter til Ære for Insectpulverets Opfinder, hvis hun er en enkelt Person, og hvis det er et heelt Folk, burde man lyse evig Fred over det. Ringere kan man ikke belønne dem, som have bragt saa mange af deres Medmennesker Fred og Ro.

Paa Veien over Breiðamerkrsandr mødte jeg den første Handelscaravane for iaar: Öræfabœrne, der kom tilbage fra Papós. Disse Caravaner afgive et ret eiendommeligt Skue. Forrest rider een eller to Mand, alt eftersom Veiens Bredde tillader det; hver har en Haandhest bag ved sig, ved dens Hale er atter bundet en Hest, ved denne igjen een, og

saa fremdeles indtil otte til ti Heste i Rad, hver med sin Klovsaddel, belæsset med Varer af forskjelligt Slags, her et Par Sække Korn, hist nogle Bundter tør Fisk, her Sække med Kaffe og Sukker — der maae ligge høit tilveirs for de mange Vadesteders Skyld — hist en Kaffepande og her et Stykke Jern, undtagelsesviis muligen en Porcellainsskaal eller en anden Luxusartikel, Brændevinsbimplerne naturligviis ikke at forglemme. Besynderligst tage Trælæssene sig ud; paa hver Side af Hesten snares tre Brædder eller et lille Stykke Tømmer, som rager i Veiret med den forreste Ende, medens det slæber med den bageste og naturligviis bliver betydeligt skamfilet paa den lange Hjemvei. Til Öræfa føres dog vel neppe noget Tømmer, thi der kastes Drivtømmer nok til Stedets Forbrug op paa Kysten. De Folk, der have langt til Handelspladsene, reise ikkun derhen een Gang om Aaret, men de, som have nærmere, to til tre Gange. I Handelen, der fornemmelig er Byttehandel, er Creditsystemet særdeles stærkt udviklet. Næsten Alt kjøbes paa heelaars, halvaars eller tre Maaneders Credit. Men vi faae senere Leilighed til nærmere at omtale de islandske Handelsforhold, der paa Grund af Enevælden i en lang Række Aar have gjort Landet saa megen Skade, indtil endelig Handelen for nogle Aar siden blev given aldeles fri.

En Pisk.

At Islænderne maae være hvad man kan kalde Hestfolk, er vist neppe nødvendigt at omtale, da man ikke kan komme noget Vei derhen uden tilhest. Med Stangbidselet er Islænderen derfor ligesaa fortrolig som Sømanden, med sin Aare eller Jægeren med sin Bøsse. Paa Ridepidsken anvendes af den Grund heller ikke saa ringe Omhu; den her afbildede er af Rotting med Nysølvbeslag; Snærten sidder i en Ring ved Skaftet, og kan give gode Slag.

Fjerde Capitel.

Sammensætningen af den Deel af Jordskorpen, der udgjør Islands over Havfladen fremstaaende Masse, kan man skjelne mellem tvende forskjellige geologiske Dannelser eller Formationer, der dog alle have det tilfælles, at de ere opstaaede ved Udgydelser eller Opkastninger af en smeltet Masse fra Jordens Indre, og hvis gjensidige Grændser derfor vanskeligt kunne bestemmes med fuld Sikkerhed. Den yngste af disse Formationer er Lavaformationen, hvortil vi henføre alle de Dannelser, der kunne tilskrives den nyere vulcanske Rørelse. Dertil hører saaledes først og fremmest Lavaen, der især forekommer under Form af Lavastrømme, hvilke i Almindelighed sagt bedække de lavere Dele af Landet, da den af Vulcanerne fremvældende, flydende Maase naturligviis søger Dalstrøgene; men den forekommer ogsaa under Form af løse, paa hverandre ophobede Slaggestykker, af hvilke adskillige af de i Landet værende Vulcankratere bestaae, som for Exempel Raudhólar i Nærheden af Reykjavík. Dertil høre fremdeles de løst sammenhobede Masser af vulcansk Sand, som især i Nærheden af de større Vulcaner danne det øverste, sorte, af Vegetationen før en stor Deel urørte Jordlag. Og dertil regne vi endelig Vulcanernes troe Ledsagere, de varme Kilder, der ere af to Slags, nemlig, saaledes som de kaldes i Island, hverir eller laugar og náman. De første ere

kogende eller varme Kilder med klart Vand; de sidste dannes enten af Gasudstrømninger fra Jorden, som afsætte Svovl, eller ogsaa af kogende Dyndkilder, saakaldte Dyndvulcaner eller Makkaluber. Lavadannelsen forekommer spredt over store Dele af Landet, men findes dog, saavidt man ved, ikke paa Østkysten eller paa Nordkysten, vestfor Skjálfandafljóts Vanddrag, eiheller paa den nordvestlige Halvø, eller repræsenteres der kun af hverir eller varme Kilder. Mest udviklet forekommer den langsad de forud nævnte, jævnstrøgs med hverandre, i nordost-sydvestlig Retning gaaende Vulcanrevner, af hvilke den ene, efter hvad vi mindes, strækker sig fra Eldey og Reykjanes op til Lángjökull, hvilken man kan kalde Skjaldbreiðasystemet, og den anden har Hekla til sit Midtpunkt, Heklasystemet; fremdeles langsad den Halvø, der, som vi vide, begrændser Faxafjörðr mod Nord, og hver den vulcanske Revne, at dømme efter Kraterne og Lavastrømmene, har en øst-vestlig Retning, vi kalde denne Vulcanstrækning Snæfellsystemet; endelig i betydeligst Grad udviklet langs den Vulcanrevne, eller sandsynligere langs det System af Revner, der med Leirhnúkr som et kjendt Hovedpunkt strækker sig i nordsydlig Retning fra Egnen om Mývatn i den nordøstlige Deel af Landet ned mod den store Vatnajökull, Leirhnúksystemet.

I Beskrivelser over Island angives sædvanligt Retningen af den vulcanske Rækkes overhovedet at være en nordost-sydvestlig, i Lighed med Forholdet ved Hekla og langs den sydvestlige Halvø. At imidlertid denne Retning ikke altid er tilstede, viser sig blandt Andet ved den nysnævnte Leirhnúkr, hvor Vulcankraterne og saaledes ogsaa Revnerne ligge næsten lige i Nord og Syd*). Samme Retning indtage ogsaa de ældre Vulcankratere paa den østlige Side af Mývatn, hvilket antyder en Sprængning i denne Linie; Retningen af de store Floder, der udmunde paa Islands Nordkyst, er ligeledes nord-sydlig, hvilket tilligemed de i samme Retning løbende Fjeldrygge angiver den almindelige Retning, hvori

*) Saaledes som Walthershausen ogsaa har angivet i »Geologische Skizzen«.

Landet hæver sig. Naar saaledes Heklasystemets Vulcanrevne fortsættes mod Nordost, dreier den sig i det mindste ved Mývatn mod Nord, ligesom Skjaldbreiðsystemets Revne paa den sydvestlige Halvø dreier sig noget mod Vest. Det kan imidlertid være ligesaa sandsynligt, at Leirhnúksystemets Vulcanrevne gaaer mere i sydlig Retning gjennem Vatnajökull, for Exempel gjennem den i Aaret 1783 opkomne Skaptárvulcan. Man savner dog de fornødne Iagttagelser til at bedømme dette. Skaptárvulcanen er, som vi vide, aldrig bleven besøgt, og Retningen af dens Vulcanrevne er saaledes ubekjendt. Katlas Vulcanrevne er heller ikke med Sikkerhed kjendt; den angives at dreie sig fra Nordvest til Sydøst, og saa igjen mod Nordost.

Som et selvstændigt System maa man forøvrigt ogsaa regne Vulcanen Katla, i hvis System Udbrud har fundet Sted saavel fra Katla selv, som, efter hvad der fremgaaer af Annalerne, fra Egnen nordfor Sólheimar; dette bliver saaledes det femte eller Katlasystemet.

De øvrige vulcanske Udbrud i Island samle sig omkring den store Vatnajökull, men en bestemt Retning af Vulcanrevnen er endnu ikke funden for disse; langs Vatnajökulls sandre Side have Udbrud fundet Sted i alle de store Jökler, Skaptárjökull, Skeiðarár-, Öræfa- og Breiðamerkrjökull, skjøndt man ikke kjender Lavastrømme fra de tre sidste; paa Vatnajökulls nordlige Side har der ligeledes fundet Udbrud Sted. Vi kunne indtil videre forene denne vulcanske Rækkes under Navn af Vatnajökullsystemet, hvorunder dog ikke kan forstaaes Retningen af nogen særskilt Vulcanrevne, men hvorved alene angives et Midtpunkt, om hvilket de Vulcaner ligge, der ikke høre til noget af de forud nævnte Systemer.

Den Dannelse, der som nærmest ældre gaaer forud for Lavastrømmen, bestaaer af flere Lag Palagonittuf, gjennemskaaret af talrige Gange af en sejleformet, afsondret Trap, og forekommer ligeledes i Lag med denne sidstnævnte Bjergart, i hvilke Tuffen dog er den overvejende. Ved Tuf forstaaer man i Almindelighed en løsere Bjergart, der bestaaer af et fiinere Cement, som enten kan være fremherskende, i hvilket Tilfælde Stenen faaer Lighed med hærdet

Leer eller finere Sandsteen, eller ogsaa kan indeholde større og mindre Korn eller Brudstykker af forskjellige Bjergarter, hvorved den faaer Lighed med en grovere Sandsteen eller et Conglomerat. Og en Palagonittuf er en saadan Tuf, som for en væsentlig Deel bestaaer af et Mineral ved Navn Palagonit, der i sit Ydre har megen Lighed med et Stykke gualt eller brunt Harpix*). Ved Trap derimod forstaaer man i Almindelighed en fast, krystallinsk Bjergart, af blaasort Farve, saa finkornet, at de Mineralier, af hvilke den bestaaer, hverken kunne tydeligt skjelnes med det blotte Øie eller med et Forstørrelsesglas. Disse Bjergarters Sammensætning er derfor endnu ikke rigtig kjendt, og under Navnet Trap kunne derfor indbefattes forskjellige Slags Bjergarter, der dog ere nær beslægtede med hverandre**). Ved en Gang forstaaer man en Revnefylding i et Bjerg, og denne Dannelse, som vi passende kunne kalde Palagonitdannelsen, bestaaer saaledes af flere Lag Palagonittuf med Revnefyldinger af Trap, tilligemed underordnede Lag af denne Bjergart. Palagonittuffen er enten finkornet og tæt — Cementet altsaa fremherskende — eller ogsaa optager den i større eller mindre Mængde Brudstykker af Trap, der deels kunne være mere afrundede, deels skarpkantede, hvorved den bliver til Conglomerat eller Breccia. Palagonittuffen er Vulcanernes troe Ledsager. De fleste Vulcanrevner i Island ligge nemlig i Palagonittuf, men denne Bjergart med de deri indesluttede Trapgange og Traplag bedækker ligeledes en stor Deel af det Land, som de nyere Lavaer hidtil have ladet urørt, saasom Egnen mellem Hekla- og Skjaldbreidsystemet, samt i Nord og Nordost for disse. I Egnen omkring Leirbnúkr seer man ogsaa mægtige Fjeldrygge, der høre til denne Dannelse, hvilken forøvrigt ligeledes forefindes i de store Jökelar, baade langs den søndre Deel af Landet og i dets Midtdeel, saaledes som man kan see deels i de steile Fjeldvægge, for Exempel under Eyafjallajökull, deels paa de

*) Tuf hedder i Island moberg, rimeligviis fordi den er løs og sandeensartet.

**) Trap kaldes paa Islandsk blágryti eller Blaasteen, en Benævnelse, der svarer til vor Grønsteen.

Stene, som Skredjökelerne tilligemed Jökelelvene føre ud fra disse Fjeldes Indre. Paa min Reise mod Øst kunde jeg iagttage Palagonittuffens stadige Forekomst i Fjeldene, lige til jeg var kommen forbi Breiðamerkrjökull, hvor den begyndte at tage af og hvor den tyndie og ældste Bjergdannelse næsten udelukkende viste sig i Fjeldene langs Kysten. Det Materiale, der danner Palagonittuffen, bestaaer efter al Sandsynlighed af gammel Vulcanaske og Sand, og der hvor Tuffen er conglomeratartet, af Lavastykker, som ere blevne udslyngede fra Jordens Indre, medens Landet endnu laa sænket under Havets Flade, hvilket Materiale paa Havbunden er blevet ordnet af Bølgerne og Havstrømmene i Lag, i Lighed med Sandbanker, hvorved den fine Vulcanaske er gaaet over til Palagonit, og det Hele er blevet sammenkittet til en steenhaard Masse. Trapgangene, der gjennemskære disse Lag, ere derpaa i smeltet Tilstand trængte op i Revnerne, hvilket man kan see deels af deres slaggeartede Ydre imod Tuffen, deels ligefrem af deres flydende Beskaffenhed. I en Gang, som gjennemskærer et Palagonitlag nordfor Gaarden Herdisarvík i Nærheden af Krísuvík paa Islands Sydkyst, kan man for Exempel tydeligt iagttage dette, og i et til denne Dannelse hørende Conglomeratlag nærved Præstegaarden Stórinúpr nordvest for Hekla har jeg fundet flere Trapstykker med fuldkommen Lavabygning, pibede eller med Blærer og smeltede Kanter, hvorfor man ikke kan nære nogen Tvivl om, at denne Trap er opstaaet af en fra Jordens Indre i smeltet Tilstand fremkommen Masse. Man kan da let forstaae, hvorledes det kan hændes, at denne Trap ligeledes afvexler i Lag med Palagonittuffen, naar nemlig den i Revnen indtrængende Masse er steget saa høit, at den flyder over Revnens Kanter, i Lighed med det Forhold, som endnu finder Sted ved en Lavastrøms Dannelse; herved kan den i Revnen indtrængende smeltede Masse være trængt ud mellem Fugerne i de Revnen omgivende Tuflag og saaledes selv være kommen til at tage Bo der paa denne Maade.

At Palagonitformationen er den Dannelse, som gaaer nærmest forud for Lavaen eller de nyere Vulcaners Formation, kan man udfinde af den nære Forbindelse med hin,

saaledes som forud nævnt; thi Palagonittuffen er Underlaget for Lavastrømmene.

Den ældste Dannelse i Island eller Trapdannelsen ligger, saaledes som man af det Anførte kan slutte, ligesom et Bælte omkring de nysnævnte, i det mindste langs den nordlige Deel af Landet. Den optræder saaledes deels i Fjeldene nordfor Reykjavik ved Faxafjörðr, deels paa Landets nordvestlige Halvø, deels i Fjeldene, der indesluttе de store Fjorde og de dybe Dale i Landets nordlige og ostlige Deel, men den fremtræder tillige i mange Fjeldstrækninger i Landets øvrige Dele, og man kan derfor kalde den Landets Hovedformation, især da den ligesom danner selve Underlaget for de øvrige. Denne Dannelse bestaaer deels af blaasorte, finkornede Bjergarter, som man, efter hvad vi have meddelt, med et fælles Navn kalder Trap — Navnet afledes deraf, at disse Bjergarter ofte bestaae af Lag ovenpaa hverandre, der danne trappeformede Afsatser — deels i sine nedre Afdelinger af en Bjergart med mere tydeligt adskilte Mineralbestanddele, kaldet Dolerit*), men som ogsaa er en mørk Bjergart; fremdeles optræder ligeledes i denne Dannelse Tuf, der ligger i Lag med Trap, skjøndt underordnet, og tilsidst forekomme paa flere Steder lyse Bjergarter, som here til Trachyternes Classe og som kunne samle sig til enkeltstaaende Fjelde og Heider, men alligevel i deres Udstrækning ere underordnede mod Trap- og Tuflagene. I denne Dannelse udgjøre Traplagene den herskende Bjergform. Disse Lag kunne være af forskjellig Tykkelse, men naae dog sjeldent hundrede Fod, sædvanligt ere de under dette Maal. Derimod falge mange saadanne Lag paa hverandre, saa at de Fjelde, der here til denne Dannelse, faae Udseende af Dyner eller Matrutser, som ere lagte paa hverandre, af hvilke hver overliggende rager kortere frem end den underliggende, hvorved de trappeformede Afsatser i Fjeldskrænterne fremkomme. Imellem de fastere Traplag ligge nemlig Lag af løsere Tuf (som dog ikke altid er Palagonittuf) eller

*) Flere augitførende Bjergarter forekomme blandt de tydeligt krystallinske, skjøndt vi ikke her nærmere kunne gaae ind derpaa.

af forvittrede Bjergarter, som lettere falde fra hinanden end Trappen. Følgen deraf bliver, at der mellem hvert Traplag dannes et ras eller Skred af løse Stene; paa Grund heraf fremtræde selve Traplagene og Trapformen tydeligere. I de øverste Afdelinger af Trapfjeldene har jeg fundet ubetydeligere Lag af Palagonittuf, hvorfor Overgangen til denne Dannelse indtræder her. De tre Dannelser ere nemlig ikke fuldkomment skarpt afgrændsede mod hverandre. Men hele Landets Præg er dog et helt andet, hvor Trapdannelsen er den raadende, mod hvad den er, hvor Palagonit- eller Lavadannelsen fremtræder mere udpræget. Og den nævnte Inddeling er derfor fuldt berettiget, om den end ikke ganske kan gjennemføres i sine Enkeltheder. Traplagene gjennemskæres iøvrigt i Lighed med Palagonitdannelsens Lag af talrige Trapgange.

Disse almindelige Grundtræk af Islands Bjergbygning komme vi maaskee i det Følgende til at oplyse med et eller andet Exempel, naar et saadant netop forekommer og forsaavidt det kan have almeen Interesse. Det kan da være af Vigtighed at have selve Hovedtrækkene at støtte sig til, og jeg har derfor villet forelægge dem nu. Den nærmeste Anledning dertil har jeg hentet fra den Omstændighed, at jeg, medens jeg kom forbi Breiðamerkrjökull paa Veien til Kálfafellsstaðir, stødte paa de første udprægede Trapfjelde lige ved min Vei langs Kysten mod Øst.

Hvad den geologiske Alder af de Formationer angaaer, hvoraf Island bestaaer, saa er denne forholdsvis ung. Det er bekjendt, hvorledes Geologerne inddele de Steenarter, i hvilke Forsteninger af uddøde Planter og Dyr forekomme, i tre store Tidsaldere, for hvis Længde, i Aar beregnet, man hidtil ikke har kunnet finde noget Maal, men hvorom man veed, at den maa være umaadeligt stor. Det er til den yngste af disse tvende Perioder af Jordens Udvikling, at den ældste af Islands Dannelser maa henregnes. Denne Dannelse kaldes Pattedyrsalderen og deles i to Afdelinger, en ældre, der benævnes den tertiære, og en yngre, den post-tertiære. Til den første af disse henfører man Islands Trapdannelse paa Grund af forstenede Plantelevninger, som ere fundne i

den, hvorom vi senere yderligere skulle udtale os. Under den post-tertiære Dannelse indtraf den Istid, paa hvilken hele Nord-Europa og Amerika indhylledes i Jökeler og Skredjökeler, og man kan endnu paavise Lavaer i Island, som vare samtidige med denne Dannelse. Palagonitdannelsen, der i det Hele er ældre end Lavadannelsen, og som tillige er en Dannelse, der er kommen tilveie under Havets Flade, maa derfor indtage det mellemliggende Tidsrum, og dens Dannelse saaledes henlægges til Slutningen af den tertiære og Begyndelsen af den post-tertiære Tidsalder.

Det var Midsommeraften, da jeg i herligt Solskin forlod Kálfafellsstaðr. Veien derfra til Bjarnanes var en af de smukkeste, jeg er kommen ad. Den laa i Begyndelsen noget høit, saa at man havde en vidstrakt Udsigt over det blaanende Hav; tilvenstre laa, 1190 Fod over Havfladen, en høi Klint, Hestgerðishnúkr, i hvis Top en Gang af prægtige Trapsøiler var synlig. Derpaa fulgte en Slette, deels græsbevoxet, deels ødelagt af Jökelelve, i en Halvkreds omgivet af toppede Sneefjelde og Jökeler. Jeg talte fire store, prægtige Skredjökeler, som skøde ned mod denne Slette og foruden de Dalstrog, i hvilke de skrede frem, endnu fem Dale, der syntes at tabe sig ind mod den nordlige Fjeldstrækning, som her med et fælles Navn kaldes Heinabergsjökull. Mod Slutningen af Dagen skulde jeg ride over en Flod, den saakaldte Hornafjörðr, der dog snarere er en grund Sø, af tre Fjerdingveis Brede. Som sædvanligt hos Islænderne førte min Følgemand en Hund med sig; den havde vadet eller svømmet over de forud passerede mindre Vanddrag, men begyndte ynkeligt at tude, da den kom til dette, der syntes den for stort. Dens Herre tog den da op og satte den bag sig paa Hestens Ryg, hvor Hunden med synlig Glæde blev liggende paa hele Farten over Vandet. Det var den eneste ridende Hund, jeg saae i Landet.

Hunde ere Islændernes Yndlingsdyr, og de holde dem ogsaa i overdrevent stort Antal; thi efter hvad jeg antager, eier næsten ethvert voxent Mandfolk i Island en Hund. Naar man kommer til en Gaard, modtages man ogsaa af fire, sex indtil otte gjøende Skabninger, hvis Adfærd mod den Reisende

danner en ligefrem Modsætning til Indbyggernes Gjæstfrihed. Hunde ere nødvendige i Island, thi uden dem kunde man ikke samle Faarehjordene og vogte dem. Men deres overdrevne Antal gjør dem til en virkelig Landeplage, ikke saa meget paa Grund af de mange tørende Munde, hvormed de forøge den islandske Befolkning, men af en langt dybere Grund, som vi strax skulle erfare. Hundene ere nemlig den indirecte Anledning til Fremkaldelsen af en forfærdelig Sygdom, der opstaaer saavel hos Faar som hos Mennesker, og som indtil den seneste

En islandsk Hund.

Tid har gaaet under Navn af Leverøyge, men hvis rette Natur ved nyere Undersøgelser endelig er kommen for Dagen. Den danske Læge Dr. Krabbe, som nylig opholdt sig i Island for at studere denne Sygdom, har derom afgivet adskillige interessante Oplysninger, af hvilke følgende meddeles.

Sygdommen optræder i Skikkelse af Blærer, som sidde paa en af de indre Legemsdele, navnlig paa Leveren, og den er i Island saa almindelig, at næsten hvert fyretyvende Individ lider deraf. Denne Sygdoms Natur lærte man i Særdeleshed at kjende efter en anden Læges, Dr. Schleisners, Reise i Island 1857, hvorpaa Professor Eschricht i Kjøbenhavn opdagede de nævnte Blærers Natur. Disse

Blærer bestaae nemlig af et Slags Dyr, som kaldes Blæreorm, der iøvrigt ikke alene forekomme hos Mennesker, men ogsaa hos Køer og Faar, samt ligeledes hos Geder og Svin. Denne Blæreorm viser sig som tre forskjellige Slags. Det første Slags finder man meget ofte paa Fedthinden hos Faarene, og de kunne blive saa store som Ederfuglæg, der ere større end Hønseæg; undertiden kan man hos et eneste Faar finde indtil halvthundrede Blæreorme, rigtignok ikke af den Størrelse. De have, som nævnt, Udseende af en Blære, fyldt med en vandartet Vædske; denne Blære bestaaer af en ydre Hinde, indenfor hvilken Ormen selv ligger løs, ligeledes i Form af en Blære. Naar man forsigtigt river den ydre Hinde eller Kapsel itu, falder denne Blære ud. Den er blød, falder sammen og faaer derved Udseende af en rund, flad Masse, omtrent som Indholdet af et Æg, der holdes ud af Skallen; den viser ikke Tegn paa Liv, men da den indeholder en Vædske, kommer den ved Berørelse let i en bævrende Bevægelse. Naar man har faaet en saadan Blæreorm heelt ud af Kapselen, strax efterat Faaret er slagtet, og lægger den i en Skaal med lunket Vand, saa at det bliver ligesaa varmt rundt om den, som dengang den befandt sig i det levende Faar, lever den op igjen af den livløse Tilstand, hvori den syntes at befinde sig, og man seer Hinden hist og hær rynke sig, samt Rynkerne hræde sig bølgeformet, uden at Dyret dog rører sig af Stedet. Paa enhver af disse Blærer kan man iagttage en fremtrædende Deel, som er mere hvid og uigjennemsigtig, end det Øvrige, og som man kunde troe var Hovedet med en Mundaabning. Dette er en Forlængelse af Blæren, der har trukket sig indad og derved dannet et lille Rør eller Hul; ved en jævn Trykning paa Blæren kan man faae den indtrukne Deel til at skyde frem, og man kan da tilsidst see, at den ender med en lille Knop, neppe saa stor som et Knappenaalshoved. Men ved Hjelp af betydelig Forsterrelse finder man, at denne lille Knop har en ganske eiendommelig Bygning; den bærer nemlig en Krands af nogle og treflve smaa Kroge, og udenfor disse fire runde Skiver. Den lille Knop med Krogene, som var skjult i den hvide Forlængelse af Blæreormen, har

fuldstændigt samme Udseende og Bygning, som Hovedet af den almindelige Bændelorm hos de islandske Hunde og er i Virkeligheden heller ikke noget Andet; thi naar en Hund sluger en Blæreorm eller dens hvide Forlængelse, bliver Blæreormen til en Bændelorm. Naar Faaret slagtes, river man sædvanlig Blæreormen af, inden man lægger Fedthinden sammen, for at smelte Fedt deraf, og kaster den bort, hvorved den for det meste fortæres af de Hunde, der ere tilstede ved Slagtningen. Naar Hunden har slugt Blæreormen, bliver denne ved Fordøielsen opløst i Maven, med Undtagelse af det lille Hoved med Krogene og Sugeskiverne. Dette trives derimod godt i den nye Omgivelse, modstaaer ikke blot Mavesafternes Indvirkning, men bliver tvertimod levende, sætter sine Kroge og Sugeskiver i Bevægelse og fæster sig ved Hjelp af disse paa et Punkt i den forreste Deel af Tarmene. Den bageste Deel af Ormen forlænger sig derpaa efterhaanden ved Leddannelse, og idet Leddene tiltage i Antal og Størrelse, voxer den efter et Par Maaneders Forløb ud til en tre Fod lang Bændelorm.

At Forvandlingen gaaer saaledes for sig, har man erfaret ved at lade Hunde fortære Blæreorme og derefter dræbe dem paa forskjellige Tider, hvorved Størrelsen af de Blæreorme, de have indeholdt, svarer til Tiden, der er forløben, fra Hunden fortærede Blæreormen.

Hos Blæreormen finder man aldrig Æg, men derimod er dette i en forbausende Grad Tilfældet hos Bændelormen. Som forud bemærket holder denne sig fast ved Tarmene ved Hjelp af Krogene og Sugeskiverne paa det lille Hoved. En Mund findes ikke paa dette, thi Bændelormen tager Næring til sig gjennem hele sit Legemes Overflade, som overalt er omgiven med de af Fordøielsen beredte Fødemidler, der egentlig ere Hundens Eiendom, men hvoraf Parasiten eller Snyltedyret ogsaa nyder sin Deel. Under sin Udvikling bliver Bændelormen bredere bagtil, medens dens Led tiltage i Størrelse og de bageste Led opfyldes med mikroskopiske Æg i tusindviis. Naar disse ere fuldbaarne, løsne de ægopfyldte Led sig og afsondres med Hundens Excrementer; dette kan flere Gange gjentages, idet Ormen kan leve længe i Hunden og stadigt frembringe nye Led.

Disse fra Hundene afsondrede Æg faae imidlertid ikke deres Udvikling ferend hos Faaret. Man har nemlig ved Forsøg gjort den Erfaring, at naar man lader et Faar nedsluge Æg af den Bændelorm hos Hunden, som denne faaer ved at fortære Blæreormen fra Faarets Fedthinde — Hundene have nemlig flere Arter Bændelorme — saa faaer Faaret just dette Slags Blæreorme. Man har ogsaa opdaget, hvorledes dette gaaer til. Naar Faaret nemlig har slugt Ægget af Bændelormen, udklækkes dette i Faarets Tarme og en lille Unge kommer ud, forsynet med sex smaa Kroge, ved Hjelp af hvilke den borer sig ind i Tarmhinden; naar den saa kommer ind i en lille Blodaare, føres den frem med Blodstrømmen og standser først paa et eller andet Sted, hvor Aaren er for trang for den, eller hvor den paa anden Maade møder Modstand. Her voxer den da og bliver efterhaanden til en Blæreorm, saaledes som den forhen er beskreven. Med Blodet kan den ganske vist komme saavel til Fedthinden, som til andre Steder, men idet den kun udvikler sig der, maa man antage, at den blot paa dette Sted finder Vilkaarene til at trives og voxe, men at den derimod gaaer under paa andre Steder. At Faarene ofte kunne komme til at sluge Æg af Hundens Bændelorme, er ganske naturligt, eftersom disse Æg spredes rundt om paa Marken, naar de ere afsondrede fra Hunden, og saa let kunne blive optagne af Faaret, naar det græsser.

Dette er imidlertid ikkun eet Slags Blæreorme. Foruden dette, der har sit Tilhold i Fedthinden, findes nemlig i Hjernen hos Faaret en anden Art, der ogsaa undertiden, skjøndt langt sjeldnere, forekommer hos Oxen, og fremkalder den i Island velbekjendte Sygdom, der kaldes Kuller. Denne Blæreorm bestaaer, ligesom den tidligere nævnte, af en med Vædske fyldt Hinde, men skjelnes fra den ved at være forsynet med flere smaa Udvæxter, der indeholde Hoveder af Bændelormen; disse kunne ofte forekomme i et Antal af flere Hundrede, der sidde samlede i een Klynge paa den ene Side af Blæren. Naar denne sluges af en Hund, gaaer det med den paa samme Maade, som med Blæreormen fra Fedthinden: Blæren opløses nemlig, medens Hovederne voxe ud til Bændelorme, og Æggene af disse afsondres dernæst fra Hundene,

komme med Græsset ind i Faaret og blive til Blæreorme. Men disse trives og udvikle sig ikkun i Hjernen og fortrinsviis hos de yngre Faar. Herom er man ligeledes ved Forsøg kommen til Vished. Hvis man nemlig giver et Faar et større Antal Æg af denne Bændelorm, udvikler Sygdommen sig ikke langsomt, men en hurtigt dræbende Hjerneinflammation opstaaer, idet en Mængde smaa Blæreorme fremkomme paa eengang; Sygdommen begynder da altid efter en vis Tids Forløb, nemlig femten Dage efter at Faaret har slugt Bændelormæggene. Denne Art Blæreorm hos Faaret er meget sjeldnere end den førstnævnte, og ligeledes den tilsvarende Bændelorm hos Hunden; men da den har mange Hoveder, faaer den Hund, der sluger den, et større Antal Bændelorme paa eengang. Krabbe har ogsaa i Overeensstemmelse hermed flere Gange fundet 160—180 Bændelorme af dette Slags i en Hund.

Et tredie Slags Blæreorme forekommer baade i Leveren og i Lungen hos Faar og Kaer, og det er denne Art, som findes hos de Mennesker, der lide af Blæreorm. Paa denne Blæreorm kan man ikke opdage noget Hoved med det blotte Øie. Hos Menneskene kan den blive meget stor og har da temmelig tykke Vægge; men hos Kaer og Faar — den forekommer ogsaa hos Geder og Svin — deer den tidligere og skrumper sammen til en steenartet Masse. Naar den findes hos Mennesker, forekommer den sædvanligt i Underlivet og kan findes i stort Antal; Underlivet oppustes stærkt derved og Tryk paa forskjellige Dele af det volder Smerte. Ikke sjeldent opstaaer Bulning omkring disse Udvæxter, især efter et Stød eller et Fald. Blæreorme kunne derved af sig selv komme ud gjennem Huden, og da den Syge paa denne Maade lettest kan befries for sine Smerter, bruge Lægerne ved Kunst at see at faae Blæreorme ud paa den Maade, enten ved et Indsnit eller ved at irritere Huden. Men Bulningen kan naturligviis ogsaa vende sig mod de indre Dele, Lungerne, Tarmene, eller andre indre Organer, hvilket let kan blive farligt og ofte medfører Døden.

Den indvendige Side af disse Snyltegjesters Væg viser sig ved en betydelig Forstørrelse hos mange at være besat

med vidtlige Hoveder, af lignende Udseende som de forstnævnte, skjøndt betydeligt mindre. Naar en Hund sluger en saadan Blære, voxe dennes Hoveder ogsaa ud til Bændelorme, men de blive ikke saa store, som de forstnævnte, i det Høieste en Fjerdedeelstomme i Længde i fuldvoxen Tilstand. Derimod findes de i særdeles stort Antal, sædvanligt i tusindvis, eftersom Blæren indeholder et saa stort Antal Hoveder. I enhver af disse Bændelorme dannes Æg i tusindvis, hvorfor Antallet af de af denne Bændelorms Æg, der afsondres af en Hund, kan blive uhyre stort. Disse Æg komme ligeledes ind i Kreaturene medens de græsse, og udvikles i dem til Blæreorme, naar de naae Leveren eller Lungen. Man er i den seneste Tid kommen til den sikkre Erkjendelse, at det er denne Blæreorm, der forekommer hos Mennesker, idet man har givet Hundehvalpe, som ikke have havt Leilighed til at sluge Husdyrenes Bændelorm, lignende Orme af Mennesker, hvorved den tilsvarende lille Bændelorm udvikledes hos dem.

Disse tre Slags Blæreorme forekomme ligeledes i andre Lande, den sidstnævnte baade hos Dyr og Mennesker, men langtfra ikke saa almindeligt som i Island. Bændelormene forekomme ogsaa i Lighed hermed meget oftere hos de islandske Hunde, end for Exempel hos de danske, som Krabbe har undersøgt. Af 100 islandske Hunde har han nemlig fundet Bændelorme af det første Slags hos 75, af det andet hos 18 og af det tredie hos 28, medens det tilsvarende Forhold i Danmark har givet Tallene: 20, 1 og 0,6. Desuden er ligeledes Antallet af Individer i hver Hund meget større i Island end i Danmark. Fem andre Slags Bændelorme findes desuden i de islandske Hunde, men de have intet tilfælles med Blæreormen.

Hvorledes Bændelormenes Æg kunne komme ind i de græssedende Dyr er let at forstaae, efter hvad vi forud have paapeget; vanskeligere kan det være at udgrandske, hvorledes de komme ind i Menneskene. Dette kan dog naturligviis skee paa mange Maader, saasom for Exempel derved, at man lader en Hund slikke sig, eller som Følge af en styg Skik, der undertiden skal finde Sted i Island, nemlig at lade Hundene slikke de Fade rene, hvoraf man spiser, uden senere at vaske

dem af, eller ogsaa ved Støv, der føres frem af Vinden. Hvis man nemlig i Blæst gaaer eller rider over en Sandbede, tyger Flyvesandet sædvanligt ind i Munden, og holder man den lukket, da i Næsen, og dette fine Sand kan meget godt være blandet med Støvet af tørrede Hundeudtømmelser. Flere andre Maader, hvorved Ormene bringes videre, kunne naturligviis ogsaa tænkes, især naar Urenligheden kommer med til Hjælp; de talrige Sygdomstilfælde advise, at disse giftige Frøkorn ere spredte vidt omkring. De Midler, hvorved man kan raade Bod paa dette Onde, der i Sandhed kan betegnes som et Nationalonde for Island, eftersom idetmindste 1500 Personer lide deraf, bestaae naturligviis fornemmelig i at forhindre Hundene i at fortære de nedslagtede Dyrs syge Dele, og i saavidt muligt at indskrænke deres Antal. Derpaa synes man dog ikke endnu at have begyndt at rette sit Blik i Island, og man gjør det vel heller ikke forend ved Indførelsen af en passende Hundeskat. Som Hyrdehunde ere de virkelig uundværlige, hvilket man kan see deraf, at da en Hundepest rasede for nogle Aar siden, og bragte Hundenes Antal altfor meget ned, maatte Bønderne give en Ko i Bytte for en Hund. Som Selskabsdyr kan deres Tal dog ganske vist indskrænkes.

Mellem Bjarnanes og Stafafell, mit næste Natteleie, ligger et lille Stykke Fjeldvei ved Navn Almannaskarð, et Forbud paa de større Fjeldveie, der danne Forbindelsesleddene mellem de dybe Fjorde paa Østkysten af Landet. Den smalle Kyststrimmel, der som Lavland indtager Pladsen mellem Jökelerne og Havet, og som har de daglige Overrislinger saavelsom Jökellobene at takke for sin Opkomst, savnes nemlig her. De skarpe Fjeldrygge, der adskille Fjordene, gaae uden særdeles betydelig Sænkning lige ned til Havet; de have derfor tvunget Indbyggerne, naar de skulle færdes fra den ene Fjord til den anden, til at søge Vei over Fjeldpassene, og da disse Passe i Almindelighed ikke tilbyde synderlig bekvemme Samfærdselslinier, men tvertimod besidde de fleste af de Egenskaber, der tjene til at gjøre en Vei rigtig slet — de ere nemlig særdeles steile, opfyldte af Grus og Steen, ofte opblødte af Sneesmelte og afbrudte

af Sneefonder, hvorhos den Reisende som Følge af deres høie Beliggenhed som oftest indhylles i Skyer eller Taage — vil Enhver kunne fatte, at Færdselen mellem disse Fjorde kan være temmelig vanskelig. En Reisende, der færdes med løse Heste, har dog naturligviis mindre Vanskelighed ved at komme frem, især om Sommeren og ved Hjelp af lidt Taalmodighed; men for Befolkningen i Landet, der skal færdes over disse Heder med læssede Heste, maae de ofte være ubehagelige. Om Vinteren blive de desuden farlige og ufarbare. De smaa Steenvarder, som ligge opstablede hist og her, skulde rigtignok da være Veivisere for den Reisende; men kommer der en Storm med Sneefog, seer man ikke meget til disse Mærker. Ogsaa bruger man om Vinteren sædvanligt Skier til Samfærdslen i denne Egn, men undertiden hænder det naturligviis, at Folk fare vild og paa en ynkelig Maade omkomme af Kulde, Sult eller Træthed.

En saadan Begivenhed havde i en af de nærmest foregaaende Vintre tildraget sig paa Fjeldryggen nordfor Eskifjørdur, som ligger længere mod Nord ved denne Kyst. Tvende Personer fore under et Sneefog vild paa Fjeldet. Efter en længere Vandring, hvorved de istedetfor at gaae tversover den ikke saa særdeles brede Fjeldryg, vare fulgte lungs med den ud mod Soen, sank den Ene af de Tre ned, idet han erklærede, at han ikke kunde gaae videre, men vilde lægge sig ned og dø. Begge de Andres Forstand var naturligviis angrebet af Kulden og Anstrengelsen, og da de heller ikke saae nogen anden rimelig Udvei for sig, overlode de ham til sin Skjebne og fortsatte Vandringen. Tilsidst naaede de dog Bygden, men vare da saa forvildede, at de ikke vidste af sig selv, og gik den Gaard forbi, de kom til, istedetfor at gaae ind i den. De bleve dog bemærkede og optagne af Husets Beboere. Da de senere kom til sig selv igjen, afgave de den Forklaring, at de ikke kunde forstaae, hvordan de saaledes havde kunnet overlade deres Kammerat til hans egen Skjebne, men dengang det skete, var det ikke paa nogen Maade forekommet dem unaturligt at skilles fra ham. Selvopholdelsesdriften var det eneste Instinct, der var bevaret i deres forvirrede Sind, skjøndt Døden ligeledes var forekommet dem som en ganske naturlig Sag. Selv i Ulykken bevisser Naturen saaledes Mennesket en Velgjerning, idet den for mindsker Indtrykket af skrækkelige Hændelser for dem, hvem de ramme. De vare forøvrigt agtede Mænd, paa hvis Udsagns Troværdighed man ikke kunde tvivle.

Almannaskarð var, som sagt, et lille Forbud paa Fjeldpassenes Nærmelse, men det var kun en ganske kort, om end steil Sti over den hvasse Fjeldryg mellem den 2797 Fod høie Klifatindr i Sydost og en anden Fjeldtop i Nordvest. Veien gik skjevt op ad Fjeldskrænten og bestod af en smal Gangsti, fasttrampet i en Sort Grus, der bunde ovenfor og nedenfor den laa saa lost og steilt, at man lige ved Veien selv kun med Vanskelighed kunde vandre op og ned ad Fjeldskrænten. Midsommerdagens Sol lyste varmt paa den af Grønsakredet graatfarvede Fjeldside, i hvis tørre Jordskorpe der voxede nogle spredte, men særdeles saftige og yppige Exemplarer af Rhodiola rosea, og nogle andre af de Planter, hvis kjødrige Blade give dem Erstatning for Jordsmonnets Tørhed. Jeg tog ved Almannaskarð en lille Blomst af den herhenhørende Slægt Saxifraga Cotyledon; den har en Roset af tykke stive Blade ved Roden. Derfra skyder Blomsterstængelen frem; men de talrige Knopper vare endnu saa lidet udviklede, at man aldeles ikke kunde see Farven paa de kommende Blomsterblade. Jeg lagde et Par Exemplarer i Presse i en Bog, som jeg havde medbragt i dette Øiemed, og lod dem i en fjorten Dages Tid ligge urørte. Da jeg saa tilfældigviis betragtede dem, havde smaa hvide, fine og friske Blomster imidlertid udviklet sig. Bladene ved Roden vare derimod imidlertid blevne lidt tørre og sammenskrumpede. Jeg syntes næsten det var Synd atter at lægge en Blomst i Presse, der havde givet et saadant Beviis paa sin iboende stærke Livskraft. Paa den anden Side af Skarðen kom jeg efter nogen Tids Forløb ned paa en af en Jökelaa hærjet, gruset Slette, der ved sine mod de snedækte Fjeldtinder indskydende Dalgange lignede den, Dagen forud gjennemvandrende Hornafjørdarbygd, skjøndt noget mindre storartet end denne. Efterat jeg derpaa havde redet over den som sædvanligt i flere brede Arme delte Elv, ankom jeg om Aftenen til Stafafell.

Sira Bjarni i Stafafell var en af de faa islandske Præster, jeg har seet, som ved sit Ydre mindede om Præstestanden i gamle Sverig; thi han var for det Første i Besiddelse af en lille Præstemave, og for det Andet af en maaskee dermed følgende og maaskee nødtiden derpaa berøvende Værdighed i sit Væsen. Men det er sandt, Præsterne i Island bruge ikke, ligesaalidt som de i Danmark, Præstekjole til Hverdagsdragt, og det er maaskee Mangelen paa et Ornat, der ogsaa gjør Sit til Præsteskabets ulige habituse i Island og i Sverig. Sira Bjarni er bekjendt deraf, at han muligen havde kunnet foranledige et Fredsbrud mellem det lille Danmark og det store Frankrig. Han er nemlig i Besiddelse af en lille Ederholm, som for nogen Tid siden plyndredes af en af de franske Fiskerjagter, der sværme omkring Island — og tilbage i Tiden have jo Stater kunnet begynde en Krig for ubetydeligere Aarsag end denne. Nutildags har man opdaget, at det koster begge Parter mindre at give og modtage contant Betaling for det Slags Forseelser — og man giver Slip paa Hæderen. Og det maa man være Vorherre taknemmelig for, thi det var jo blot en Skinhæder. Sira Bjarni kan saaledes prise sig lykkelig ved at være kommen til Verden i en mere oplyst Tid, thi han undgaaer nu at bekæmpe sin Samvittighed med Byrden af en Krig og med den deraf følgende Blodsudgydelse — men han gaaer dog og giver saa smaat Ondt af sig over Regeringen, der ikke kan skaffe ham Ret. Og man maa ogsaa indrømme, at det er harmeligt, naar han sender sin Baad ud til Holmen Vigr for at hente friske Ederfuglæg, og han allerede gaaer sultes og slikker sig om Munden ved Tanken om den fede Æggeblomme, men Baaden saa kommer kun tilbage med — Forladningsstumper af nogle franske eller engelske Dagblade. Vigr er desuden sandsynligvis hans væsentligste Indkomstkilde; den giver ham maaskee 3—400 Rigsdaler om Aaret for Ederdunen og Ederfuglæg, og seet fra det Synspunkt, maa man indramme, at det er mere end harmeligt at være udsat for fremmede Ravéres Anfald.

De franske Fiskerjagter, der aarligen ligge omkring Islands Kyster i et Antal af 2—300, i det mindste en fem

Maaneders Tid, fremkalde overhovedet megen Forargelse, hvoraf den, der bestaaer i Plyndringer af en Ederholm er blandt de mindste. Naar nemlig disse Jagter i Begyndelsen af April naae op til Island og begynde deres Fiskerier, saa er alt Storfiskeri, det vil sige Torskefiskeriet, paa det nærmeste forbi eller i det mindste betydeligt indskrænket for Islænderne, der ikke have Dæksfiskerbaade, men kun aabne Robaade, som ikke kunne holde Søen, og derfor ikke kunne staae sig imod de vel udrustede Franskmænd. Naar nemlig 30—40 franske Jagter lægge sig langs med Kysten — de have ifølge den internationale Særet Lov til at sikre sig Land paa Kanonskuds Afstand, det vil sige omtrent en halv Miil — saa trække de alt Fiskeriet til sig. De kaste nemlig Hovederne og Affaldet af den fangne Fisk ud, hvilket naturligvis hidlokker Fiskestimerne, hvoraf disse Jagter høste desto større Fordeel, da de kunne holde sig i længere Tid liggende omtrent paa samme Plads, eller ogsaa drive med Strømmen. Islænderne kunne derimod ikke anvende denne Fremgangsmaade, thi med deres smaa Baade kunne de ikke holde Søen længere end høist et Døgn, og have saaledes ingen Nytte af den Fisk, som muligen trækker til den Plads, hvor saadant Affald udkastes. Ligesom Franskmændene saaledes paa Grund af deres større Hjelpekilder kunne tilvende sig Fiskeriet paa den Tid, de ligge omkring Island, saaledes maa ogsaa deres uhyre store Fangst paa Havet udøve en Forringelse i Fisketilvæxten, thi det Antal Torsk, som de aarligen fange, beløber sig efter al Sandsynlighed til 6—7 Millioner Stykker.

Grunden til, at Island ikke selv kan høste Nytten af denne Rigdom, har dybe Rødder. Saa besynderligt det end lyder, er det dog en Sandhed, at Islænderne, skjøndt de ere opfødte ved Havet og derfra maae hente en betydelig Deel af deres Næring, alligevel ikke ere hvad man kalder Søfolk. Vistnok synes det at kræve, og det kræver vel ogsaa Mod at gaae flere Miil ud paa Havet i aabne Baade, og Mange omkomme ogsaa aarligen paa denne Maade, hvorfor det ikke kan være af Mangel paa Mod til at gaae Faren imøde, at Islænderne høist undgaae Søfarten. Snarere skulde man

troe, at Uvillien derimod for en Deel hidrører fra det noget uregerlige Folks Vrangvillie, til at underkaste sig den strenge Mandstugt og maaskee ogsaa det haarde Arbeide ombord; thi Islænderen holder af Uafhængighed, og er ogsaa, som det forekommer mig, lidt magelig af Naturen. Imidlertid, hvilken saa end den psychiske Aarsag kan være, synes det En mærkeligt, at de nordiske Vikingers Ætlinge ikke skulde holde af Sølivet. Man kan ikke faae nogen Forklaring herpaa, forend man kommer til at kjende de factiske Aarsager, der have fremkaldt dette. De have deres Rod i det Tryk, som de tidligere Regeringer i Danmark i Aarhundreder have udøvet i Island, idet de hovedsagelig benyttede sig af deres Besiddelsesret til at udsuge Landets Kraft og til ved Hjelp af dets Indtægtskilder at hæve de danske Kjøbstæder, og især Kjøbenhavn. Ved de Forskrifter om Kjøbenhavns Eneret til den islandske Handel og dermed følgende Forbud for Islænderne med selv at udføre deres Producter til andre Lande eller handle med fremmede Folkeslag, hvilke først udfærdigedes under Christian IV's Regering og senere holdtes to Aarhundreder i Kraft, gjorde man det nemlig umuligt for Islænderne at besidde noget Dæksfartøi, idet disse ikke kunde underholdes alene ved Fiskeriet, især naar Prisen paa Fiskene trykkedes paa Grund af Eneretten. Fra hin Tid regner man derfor Tilbagegangen i Islands Sefart; Folket vænnedes herved af med Sødygtighed, og endnu den Dag idag er Uvillien mod Semandslivet saa stor der i Landet, at en Kjøbmand, som udruster en Jagt, med Nød og neppe kan faae Besætning til den blandt de indfødte Islændere. For dog til en vis Grad at søge at afhjelpe Mangelen paa Sødygtighed har rigtignok den danske Regering i de senere Aar velvilligt tilbudt sig at tage Islændere ombord paa danske Øvelsesfarteier, men herfor bedakke de sig. De synes at nære den barnagtige Frygt, at der herunder skulde ligge den Hensigt, siden at presse dem til Krigstjeneste i den danske Marine.

Regeringens fortjenstfulde Bestræbelser i denne Retning ere desværre ligeledes komne for seent. Thi de foregaaende Regeringers, for Island lidet landsfaderlige, og for Danmark

lidet gavnlige Bestræbelser for at monopolisere Handelen hos de danske (kjøbenhavnske) Kjøbmænd have havt den Følge, at da det forbødes Franskmændene, der tilligemed Spanierne i Særdeleshed forbruge den islandske Fisk, at handle direcle med de islandske, besluttede de selv at sende Fiskerflaader til Island og paa den Maade gaae de danske Kjøbmænds Næse forbi. De franske Fiskeriselskaber blive desuden godt understøttede af deres Regering — der har Interesse af disse Farter til de nordlige Have, hvorved der uddannes dygtige Sefolk, — dels ved directe Pengepræmier for hver Person, der følger med Farteierne, dels ved en høi Indførselstold paa Fisk, der indføres til Frankrig med udenlandske Farteier. Herved er ogsaa en anden Vanskelighed beredet den islandsk-danske Fiskehandel, idet et af de betydeligste Afsætningssteder er blevet spærret, saa at de driftigere Islændere ligeledes derved afholdes fra at anvende Penge til Indkjøb af Dæksfarteier til Fiskeri. Den Skade, som den franske Fiskerflaade anretter paa det islandske Fiskeri, er imidlertid almindelig bekjendt og ofte Gjenstand for Klage, og det nuværende Danmark maa bære Skylden herfor. I en gammel islandsk Lov foreskrives nemlig, at Udlændinge ikke maae fiske paa nærmere Hold end fire Miles Afstand fra Land, og da Danmark naturligviis ikke med den gjældende Særet med Hensyn til Kanonskuds Afstand kan sætte nogen for Islænderne fordeelagtigere Bestemmelse igjennem, hverken hos den franske eller nogen anden Regering, er der derved i Island med Urette opstaaet den almindelige Tro paa Regeringens Mangel paa Evne og god Villie m. m., uden at Regeringen vitterligen har bekymret sig om at imødegaae disse falske Forestillinger ved at bekjendtgjøre for Islænderne, hvilke Forandringer i den gjældende Lovgivning den nye Særet mellem Staterne kræver. I den sidste Tid er man dog vel mere og mere i Island kommen til at indsee Umuligheden af, ad diplomatisk Vei at bevirke nogen Forandring i den gjældende Skik og Brug, og veltalende Stemmer have hævet sig for at opmuntre til at udruste en Dæksflaade for at byde Franskmændene Stangen; men man savner Midler hertil i Landet selv, og den svævende Forfatning vanskeliggjør lige-

ledes at træffe Foranstaltninger i denne Retning fra det Offentliges Side. Skjøndt det er et Livsspørgsmaal for Landet, har denne Sag dog endnu ikke gjort noget Skridt fremad, og det har vistnok lange Udsigter, inden den bringes til en lykkelig Løsning. Saavidt have de foregaaende ukloge, selvraadige Regeringsforanstaltninger bragt Landet. Erindringen herom og Følelsen heraf bidrager imidlertid til blandt Islænderne at nære Afsky mod Danmark, hvilken kun undtagelsesviis kan skrives paa den onde Villies Regning. De tilfældige Drillerier, naar de udenlandske Fiskerfarteier lægge sig for nær ind paa Fiskebankerne under Land eller plyndre Ederyngelen, eller tillade sig andre Fribeder, som hverken Islænderne selv eller den danske Regering kunne forhindre, ere glødende Kul, der bidrage til at holde Sindet i Spænding.

Vi forlade for denne Gang dette Emne og sige ligeledes den fortræffelige Sira Bjarni i Stafafell Farvel, idet vi af Hjertet ønske ham, at han maa faae Lov til for Fremtiden uden uformaadne Ærgrelser at spise sine prægtige Ederfuglæg og høste Indtægterne af de blode Ederdunn. Men da Talen nu er kommen paa Ederdunene, ville vi bemærke Følgende: I Anledning af Ederfuglenes Mangfoldighed omkring Islands Kyster — man seer ofte Hundrede i Flok, som ved Ebbetiden ligge langs Stranden og søge deres Føde af de fortræffelige Muslinger og Snegle, som myldre paa Tangen — er Overdynen idetmindste i Regelen af Ederdunn i de Bær'er, hvor den Reisende kan søge Natteleie, eller den erstattes af Svane- eller andre Sofugles Dunn, der ogsaa afgive fortræffelige Underdyner, saa at der sjeldent er Noget at klage paa selve Sengens Beskaffenhed. Alligevel maa det, naar andre Omstændigheder tages med i Beregning, paa en Reise i Island være meget behageligt og nyttigt, at føre Telt med sig til Brug i Nødsfald. Dette ansaae jeg for mig ene Person ikke nødvendigt, men savnede det undertiden, og vil derfor tilraade den eller dem, som muligt agte at foretage en Sommertour i Island, at forsyne sig med et lille Telt. Ligeledes er det næsten nødvendigt at føre nogle Levnetsmidler med sig. Paa en ti til tolv Timers Reise kan man ofte ikke træffe nogen Bolig, hvor Reenlighedssandsen tillader En at kjøbe Mad. Ubekjendt med dette Forhold deilede jeg i Begyndelsen endeel i denne Henseende; thi det kan være smaat nok ofte efter en ikke saa rigelig Frokost af røget Faarekjød, Brød og maaskee ikke videre veltillavet Smør at færdes tilhest hele Dagen paa en Kop Kaffe, som man næsten kan faae overalt. Spisebordet staaer heller ikke dækket, naar man om Aftenen kommer til Bær'en. Er det Risengrynsvælling man skal vente paa, behøver den vist en tre Timers Tid til at koge i, Forberedelserne iberegnede — idetmindste efter min Erfaring. Undertiden skal maaskee Lammet ogsaa først slagtes, idetmindste om Efteraaret, naar denne Mad er almindelig. — Nok er det, det er bedst at have lidt Smør og Brød i sin Taske; dette lærte jeg at indsee paa min fjortendags Reise fra Reykjavik til Berufjörðr. Dette bemærker jeg til Efterretning for de tilkommende Islandsfarere, da det ikke kan have synderlig Interesse for andre Læsere.

Men endnu et Ord om Ederfuglene! Disse ere fredlyste med Hensyn til Jagt og Fangst over hele Landet, og saasnart de bygge Reder paa en Holm ved Havkysten, hvilket er det sædvanlige, medens kun enkelte Par forvilde sig op i Landet, blive de Æg, som de lægge der, Jordrottens Eiendom, ligesom ogsaa de Dunn, som Hønen i Liggetiden plukker af sig og lægger omkring Æggene. En Ederhane lægger fire til sex Æg i første Værp, og naar disse tilligemed Dunene tages bort, lægger den fremdeles tre til fire og plukker nye Dunn af sig til Redens Udfodring. Disse kan man da ogsaa tage bort, og den lægger saa paany, men denne Gang man Hønen ogsaa bidrage til Reden. Denne Beskatning er derfor for stærk. Som Følge af den Fred, der er lyst over Ederfuglene, bliver Hønen undertiden saa tam, naar den ligger paa Æg, at man kan klappe den med Haanden. Videy ved Reykjavik er den største Ederfuglehelm i Island; den skal give ganske betydelige Indtægter i Æg og Ederdunn. Et Pund renset Ederdunn koster i Island sex til syv Rdl. Den aarlige Udførsel er 5—6000 Pund. Man fortæller, at Ederhønen lærer sine Unger at svømme paa den Maade, at den tager dem paa sin Ryg og fører dem ud paa Søen,

samt derpaa selv dukker, hvorved Ungerne blive liggende paa Vandet og naturligviis strax begynde at pladske, før at komme videre.

I Stafafell var der til den egentlige Bær bygget et Træhuus, der brugtes til Sommerbolig. Det indeholdt en lille Dagligstue til Væverstole og andre til Bohavet hørende Sager, samt et lille Gjesteværelse. Paa endeel Kirker nær var dette det første Træhuus, jeg fik at see i Landet, efterat jeg forlod Handelspladsen Eyrarbakki. Men man maa ikke gjøre sig nogen høi Forestilling om dets Udseende hvad Bygningsmaaden angaaer, thi et saadant Huus er ingenlunde opført af Tømmer; nei, deraf bestaaer kun Bindingsværket, forøvrigt ere Væggene, ligesom i Kirkerne, kun af Brædder eller tynde Planker og om det Hele ligger et Brædtetag, Altsammen udvendigt tjæret og indvendigt malet. Boligen er luftig, endog som Sommerbolig, men den er idetmindste lidt tørrere end Bær'en. Hvad disses Bygningsmaade angaaer, hvorpaa jeg tager Anledning til at komme tilbage med nogle Ord, bør det bemærkes, at man i Island ikke kjender Brugen af Næver til Tagtækning. Man lægger derfor Tørven lige paa Brædtetaget, i det Bedste med lidt Straa eller Ris under, hvoraf Følgen naturligviis bliver den, at Regnvandet under vedvarende Regnveir — og det savner man ikke i Island — styrter ind paa alle Kanter og gjør Fugtigheden utaalelig og umulig at fjerne endog i de ellers bedst indrettede Bær'er. Af denne stærke Fugtighed angribes Bohavet paa faa Aar, og man kan saaledes fatte, hvad jeg vist ogsaa forhen har omtalt, at om ogsaa den nuværende Bygningsmaade, seet fra een Side er tillig, er den igjen fra en anden Side betragtet dyr, ja urimelig dyr; thi Husets Træværk maa fornyes hvert femtende eller tyvende Aar. Paa Færøerne bruger man Næver til Tagtækning under Tørven, og Husene staae derfor ogsaa meget længere der. Naar man lægger sig til Hvile i en islandsk Bær, slaaer Fugtigheden sig saaledes paa Legemet, at man næsten troer at ligge i Vand. Gigt og Rheumatisme høre derfor ogsaa til de sædvanligste Plager der i Landet.

Kirken ved Stafafell er et ubetydeligt Jordhuus, omgivet af en lille Mur eller Vold af Tørv eller Stene, jeg mindes

ikke ret hvilket. Jeg befandt mig her en Søndag, og idet jeg stod paa en lille grøn Høi paa den kun nogle faa Skridt rundtom Kirken indtagende Kirkegaard, hørte jeg paa Sangen fra den forsamlede Menighed, som rigtignok var ringe i Tal, men hvis andægtige Stemmer syntes at bevise, at de, der vare i Forsamlingen, følte Betydningen af de Ord: »Hvor To eller Tre ere forsamlede» o. s. v. Solen skinnede klart og venligt den Dag, og Alt rundtomkring var saa tyst og stille; kun en sagte pibende Spove lod sig høre nede paa Engen. I nogen Afstand laa det blaae skinnende Hav, og foran mig hævede den skarpe og takkede Bjergryg ved Almannaskarð sig, som jeg Dagen forud havde forladt. Dens mod Havet udskydende Kant hoinede sig i en trekløvet Spids, nedenom hvilken en sneehvid Sky havde lagt sig saa let, som om den blev baaren af Vinden, hvilket den vel ogsaa i Virkeligheden blev, skjøndt den for Øieblikket havde lagt sig lidt til Ro under Fjeldtoppen. En saadan Udsigt og en saadan Dag høre til de Timer, som fremkalde Kjærlighed til det Land, der frembringer dem — og af saadanne Timer har jeg oplevet mange i Island.

Mellem Stafafell og Hof i Alftafjörðr skulde jeg igjen tilbagelægge et Stykke Fjeldvei over den saakaldte Lónsheiði eller Lónsheden, en Vei, der om ogsaa i Begyndelsen lidt steil, alligevel var temmelig god, i Sammenligning med hvad jeg senere kom til at erfare i denne Retning. Desuden var den meget malerisk, forsaavidt jeg kunde skjønne dette gjennem den Taage, der indhyllede mig, saasnart jeg kom et Stykke op paa Fjeldet. Ved Siden af en saadan Vei, der gaaer mere eller mindre i Zigzag op mod Fjeldryggen, strømmer næsten altid en stri Fos, der har skaaret sig dybt ned mellem steile Bjergvægge, og lader sine skummende Bølger see ved Veiens Snoninger. Disse Fosse faae deres Næring oppe fra de smeltende Sneefonder paa Fjeldet, og deres Vandmasse veksler naturligviis derfor efter Aarstiderne; men om end Vandmængden er ringe, giver Fossen paa Grund af sin betydelige Længde altid et stærkt Drøn eller en mægtig Brusen fra sig. Dermed ledsages man paa flere Steder, naar man rider over en Hede eller bestiger en Fjeldakrænt eller noget

Lignende, og man kan derfor med Grund sige, at Skovens Susen i Island erstattes af Fossens. Disse Drøn ere det Eneste, der bryder Tausheden paa de øde Fjeldheder.

Island er, som jeg forhen har bemærket, et saa godt som skovløst Land. Paa nogle faa Steder forekommer rigtignok en buskartet Skov, hvis Grene kunne reise sig noget høiere, end Ryttereu, der rider igjennem den; høist undtagelsesvis findes en Skovplet med træartede Stammer, saasom ved Hallormstaðir i Fljótsdalr i den østlige Deel af Landet; sædvanligt betaaer den Skov, man træffer paa, af lavt Ris, om hvis Beskaffenhed man trænger til at faae Oplysning af sin Følgesvend, naar han siger: Dette kalde vi Skov! Men selv denne saakaldte Skov er en Sjeldenhed. Jeg havde knap seet noget deraf, saalangt Beretningen om min Reise nu er naaet. Men hvad jeg vil sige er, at skjøndt Udtrykket et skovløst Land forekommer En at indeholde noget Nedslaaende, er dette dog langtfra Tilfældet med Island. Svenskeren Uno v. Troil yttrer rigtignok i sin Beretning om Island, at der ikke findes noget Træ, hvorunder Uskyld og Venskab kunne nydes. Men man savner dog ikke Skoven der. Dette kommer naturligvis af den islandske Naturs Beskaffenhed overhovedet. Naar man for Exempel staaer paa en Høi og i et Par Miles Afstand seer ud til et Fjeld med skjønne Former, iført sin mørkeblaae Sommerdragt eller indhyllet i sin sneehvide Vinterhue, eller glødende i Solen eller Aftenrøden, kan man naturligvis ikke komme til at tænke paa Skovmangelen. Seer man fremdeles ud over en med et fint, grønt Græstæppe belagt Eng, hvor ingen graae, vanzirende Gjerder betage Udsigten, men hvor derimod en Elv snoer sig frem eller en Indsø oplader sit klare Øie, kommer man heller ikke til at tænke paa denne Mangel, thi paa en saadan Mark er jo ikke engang hos os Skovenes rette Hjemstavn. Ved Synet af de store Grussørkener, om hvilke man veed, at de periodevis oversvømmes af de ødelæggende Jökelvande, kan heller ikke Tanken om Skov opstaae, ligesaa lidt som naar man befinder sig foran en stivnet Lavamark. Skuer man igjen op mod Fjeldskrænterne, der egentlig skulde være Skovenes Hjemstavn, ere de enten

bedækkede med et saa levende Tæppe af Græs og Blomster, at man ikke engang der kan tale om noget Øde, som Følge af Mangel paa Skov, eller ogsaa ere de saa steile og utilgængelige, at det vilde være barnagtigt at forudsætte Skovvext paa dem. Hvorhen man saaledes end vender sig, finder man en Erstatning for Skovmangelen, og Hovedindtrykket bliver derfor det forud nævnte: Man savner ikke Skoven. Snarere vilde man næsten blive fornærmet, hvis Skovene kom og lukkede Udsigten, der som oftest baade er smuk og lærerig. Hvor Skoven voxer, paa Fjeldenes eller Hedernes Skrænter, ligner den ogsaa paa Grund af sin buskartede Form mere et Mostæppe end en Skov; man har overalt Udsigt over den, og dermed er man tilfreds. Tanken om Skovmangel trænges saaledes tilbage af Landets storartede Natur — det er Sagen. Vistnok havde man Grund til at ønske lidt Skov paa de grusede og nøgne Høider omkring Reykjavík; men der hærje jo Søvindene saa meget, at man neppe kunde tænke paa, at Skoven skulde kunne trives der, hvilket den sandsynligvis heller aldrig har gjort.

Nu maa jeg maaskee føre Læseren ned fra det skyindhyllede Lónsheiði. Vi komme da først ud i en skaalformet Dal, som fortsættes i en sundoptyldt Rende, hvorpaa den en Stund efter aabner sig mod Sletten i det Indre af Alftafjörðr. Over denne Dal, som, seet i Taage, synes at forgrene sig i flere Smaadale, lude høie Bjergvægge. Blandt disse befinder sig en rundformet, som paa Grund af Ordningen af de bueformet, udspringende Traplag hvis Mellemrum ere udfyldte med Bjergskred, og af hvilket hvert ovenliggende trækker sig tilbage fra det nedenfor liggende, fuldstændigt minder om Formen af en umaadelig Crinoline, hvis jættelignende Bærer dengang fra Issen til Midten var indhyllet i en mystisk, for Blikket uigjennemtrængelig Sky. Udsigten over den med Øer og Holme prydede Alftafjörðr er meget smuk. Efter et kortere Ridt fra Heden naaede jeg til Hofs Præstegaard, og da Erfaringen allerede havde lært mig, ikke at feste for store Forhaabninger til en Præstegaard, tog jeg naturligvis ogsaa her tiltakke med hvad Huset formaaede. Man gjør sig vist ikke skyldig i Uhøflighed mod

det smukke Kjøn, hvis man skriver den herskende Ureenlighed i Flertallet af Bær'ne paa de islandske Kvinders Regning, thi unegteligt hersker der hos dem en Mangel paa at opfatte deres Kald i denne Henseende. Men herom er der maaskee allerede sagt nok.

Verten i Hof, den brave Præst Sira Þorarinn, som jeg senere lærte at kjende, var for Øieblikket ikke hjemme. Jeg oppebiede heller ikke hans Ankomst, men fortsatte den følgende Dag min Vei i Selskab med en Veiviser, som jeg leiede for længere Tid, da jeg nu var kommet til en Egn, hvor jeg vilde ophelde mig noget, og saaledes havde mere Fordeel af at benytte en stadig Følgemand, end at feste en saadan, som hidtil, for hver Dag. Denne Følgemand fik jeg for den billige Pris af 1 Rd. om Dagen, hvorfor han selv skulde holde sig med Hest, samt efter Overeenskomst ogsaa med Kost, hvilket Sidste dog er en Skinbestemmelse, eftersom Følgemanden lever gratis der, hvor den Reisende boer. Daglønnen for Følgemænd er iøvrigt høist forskjellig i Island; thi der findes ingen Gjestgivergaarde, hvor man mod en billig Taxt har Ret til at forlange Følgemænd, hvilket er en temmelig stor Mangel, ligesom Mangelen paa Vertshuse. Hvis man nu ved en Bekjendt kan skaffe sig en Veiviser, kan man i Almindelighed ogsaa under de nuværende Forhold faae denne for billig Pris, for Exempel for en til to Rigsdaler om Dagen, og Veiviseren holder sig selv med Hest, men naturligviis maa han ogsaa have Betaling for Tilbagereisen, der kræver en Dag, hvis Henreisen ogsaa har medtaget en Dag. Men man kan ogsaa blive snydt uforskammet, hvis man er alene med Bønderne. Jeg har saaledes maattet betale indtil 7 Rigsdaler for en Dag, uagtet min Veiviser kun behøvede at anvende den næste Dag paa at naae tilbage til sit Hjemsted. Men jeg skal villigt indrømme, at dette hører til Undtagelserne, hvilket vel dog tildeels kommer deraf, at jeg, som forud meddeelt, paa min Reise havde Anbefalingsbreve med til indflydelsesrige Personer, der med særdeles Velvillie gjorde sig Umiddelighed for ogsaa med Hensyn til Veiviserens Betaling at lette den Reisendes Byrder.

Denne Dag naaede jeg fra Hof til Berufjörðr; paa denne Reise kom jeg først langs Bredden af Alftafjörðr, hvor, som det var rimeligt, en Flok Svaner laa og pludskede — Alftafjörðr betyder jo Svanefjorden — og derpaa op over en lavere Bjergkam, der skiller denne Fjord fra den Nord derfor liggende Hamarsfjörðr. Til denne maa man helst komme ved Ebbetid, eftersom Veien fører gjennem den lige over Fjorden, naar man vil undgaae en betydelig Omvei; men da Floden allerede var stegen betydeligt, da jeg kom dertil, maatte jeg først ride et godt Stykke i Vandet langs den stenede Havkyst, og derpaa under stigende Flod sætte over den en Fjerdingvei brede Fjord, hvor Vandet gik til Hestens Bov. De islandske Heste ere i Almindelighed lave; de naae ikke til Skulderen, men kun til Brystet paa en fuldvoxen Mand; de ere ogsaa temmelig korte, men kunne ikke desto mindre sætte afsted med en betydelig Fart, og de ere særdeles magelige at ride paa, enten de gaae i Passgang eller i Galop. Alle Hestene ere dog ikke af Naturen Passgængere, men de maae vænnes dertil, hvilket imidlertid med endeel af dem aldrig lykkes. En Passgænger ansættes i Island til betydelig høiere Værdi end en Traver; de første koste 40—50 Rd., naar de skulle være gode, men de sidste kunne kjøbes for 20—25 Rd. Undtagelsesviis bliver en Hest i Island betalt med 100 Rd., men dette ansees for noget saa Ubørt, at man taler derom næsten som om en Statsbegivenhed. Da Priserne saaledes i Almindelighed ere lave, tager man sig det ogsaa lettere med Hestene, hvilket jeg allerede forhen har bemærket. Ved Kysterne maae de om Vinteren gaae i det Frie og ernære sig af Tang; ved enkelte Fjorde, hvor Græsvæxten er frodig i Fjeldene, lader man dem om Vinteren under Sneen opsøge det Græs, som man ikke har naaet at faae slaaet om Sommeren, eller ogsaa skrabe de Lyng eller andet Grant frem i Fjeldklafterne. De skaffe sig saaledes selv Føde baade Vinter og Sommer, i det mindste i flere af Landets Egne. I de strengeste Vintre lader man dem dog undertiden faae lidt Hø. De føre da et Liv ligesom Faarene, der — med Undtagelse af Malkefaarene — selv maae søge sig Føde Aaret rundt,

skjøndt de om Efteraaret samles sammen paa Fjeldene, og drives hjem til Bygden, og der føres Tilsyn med, at de saa vidt muligt ikke sulte eller fryse ihjel om Vinteren. Paa denne Maade er man fri for at føde dem, men man mister ogsaa al Gjødningen af disse Dyr, hvilket er et ikke ringe Tab. Man er iøvrigt skjødesles i Island med Hesteavlen, som med saa meget Andet. Hingsterne gaae hele Aaret løse om, hvoraf Følgen er, at der ikke kan træffes noget Valg med Tillæget af Føl, og man veed, hvilken Indflydelse et saadant Valg, især i flere Slægtled, kan have paa Avlens Godhed. En anden Følge af Hestenes Frihed er naturligviis den, at en uhyre Mængde Føl fødes hvert Aar, hvoraf igjen Eieren af en Ridehoppe har stort Besvær, da han en Tid ikke kan benytte denne. Hopper staae derfor ogsaa der i Landet i lavere Pris end Heste. For imidlertid saavidt muligt at holde sig skadesløs i denne Henseende, lader man en Hoppes Føl tye til en anden Moder, der har mistet sit Føl, hvis der gives en saadan. I Begyndelsen er denne rigtignok mindre tilbøielig til at modtage Stedbarnet, men man anvender da det Kneb at indespærre dem i et mørkt Huus, hvor Hoppen ikke kan see Føllet; den vænner sig da snart til at betragte det som sit eget. At Hesteavlen vilde kunne bringes betydeligt i Veiret i Island, kan man vist ikke nære Tvivl om, naar man seer den Kraft, Hurtighed og Haardførhed, der allerede nu udmærke de islandske Heste. Deres Antal er forøvrigt meget betydeligt, nemlig i Aaret 1863 med runde Tal 37000 Stykker, hvilket udgjør over en halv Hest for hver Person. De ere ogsaa Gjenstand for Udførsel; i hint Aar udførtes 828 Heste fra Island, især til Skotland, men ogsaa til Belgien; paa Grund af dens lave Væxt kunne de hensigtsmæssigt anvendes i Steenkulsgruberne, og kjøbes derfor i Særdeleshed til dette Brug. De islandske Heste ere forøvrigt langtfra saa smaa som Ølændingerne, men ere mindre end de norske og ligesom disse svært byggede og stærke. I en Deel af det sydlige Island er man saa fordomsfri, at man spiser Hestekjød, hvorved man befinder sig saare vel; det har desuden den Egenskab, at give en smuk Ansigtsfarve. Naar denne Egenskab ved Hestekjødet bliver almindelig

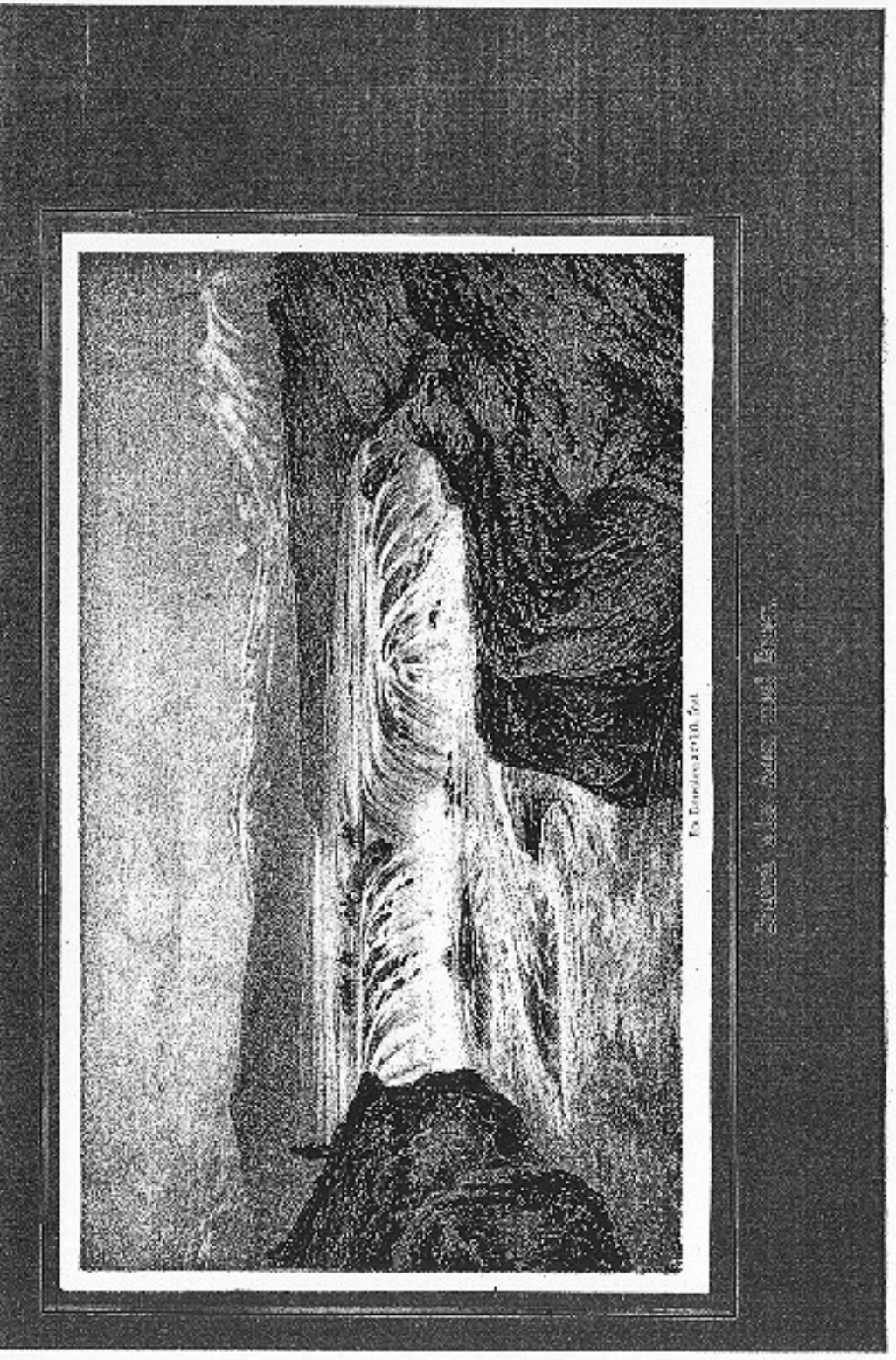

bekjendt, vil det ikke vare ret længe, inden Hestekjød i alle Lande bliver en, især af det smukke Kjøn, eftersøgt Vare. Maaskee var det ogsaa denne Kost, der fremkaldte vore hedenske Forfædres i Sagaerne berømmede smukke Ansigtsfarve; thi de vare, som bekjendt, rigtige Fraadsere, naar det gjaldt Hestekjød. De katholske Præsters tre Bud til de omvendte Hedninger vare jo følgende: Ikke at have flere end een Kone, ikke at udsætte deres Børn, og ikke at spise Hestekjød.

Paa denne Tid af Aaret — i Midten eller Slutningen af Juni, alt eftersom Foraaret kommer tidligere eller senere — er det en af Islændernes Beskæftigelser at vænne de smaa Lam fra, nemlig de Lam, hvis Modre man senere vil malke om Sommeren, hvis Antal atter afhænger af, hvormange man mener at kunne føde inde om Vinteren — en velstaaende Bonde har ofte indtil 100 Malkefaar, en rig endnu flere. Mellem Alfta- og Hamarsfjörðr, som ogsaa paa andre Steder, red jeg ofte forbi saadanne Flokke af smaa Lam, der løb omkring og brægede i alle Mundarter, men stedse i ynkelige Toner, raabende — naturligviis paa deres Maade — paa Moder. Den første Dag æde de smaa Stakler Intet, den næste Dag omtrent ligesaa, den tredie gjør Sulten sin Ret gjældende og efter den fjerde, femte og sjette ere de allerede blevne gode Græsædere. De ældre Faar drives nu tilfjelds, streife vidt omkring, og agte ikke andre Skranker, end en uveihar Flod eller et Isbjerg. Lammene vogtes derimod hjemme tilligemed Malkefaarene, som derfor drives hjem til Gaarden Morgen og Aften. En rig Bonde i Island eier 600 til 900 Faar, hvilket sidstnævnte Antal vistnok er det høieste, som for Øieblikket er i een Mands Besiddelse. Derimod er Kvægets Antal ubetydeligt der i Landet, i Almindelighed holder man een eller to, de mere Velhavende tre, fem eller otte; større Kvægbesætninger ere yderst sjeldne.

Faarenes Antal var i 1863 med et rundt Tal 350,000, Hornkvægets 22,000.

Da den islandske Husdyravl i Særdeleshed er rettet paa Faar, er det naturligt, at de i Folkesproget have faaet en Mængde forskjellige Navne. Et af disse Navne paa Faar er kindr, i hvilken Anledning en almindelig gængs Historie

fortælles i Island. Det traf sig nemlig engang, at en islandsk Biskop var i Besøg i Danmark og ved den Leilighed erholdt Foretræde hos Dronningen, der naturligviis var tydsk. Dronningen spurgte ham da paa sit Modersmaal: »Wie viele Kinder haben Sie?« Hvorpaa Biskoppen, der formodentlig havde sine Tanker hjemme paa sin fede Avlsgaard, svarede: »Nihundrede, Deres Majestæt!« Dronningen, som sandsynligviis fandt dette Antal temmelig stort, bemærkede, at det maatte koste endeel at føde en saadan Skare, hvorimod Biskoppen indvendte, at dermed havde det ikke nogen Nød, thi om Sommeren skaffede de sig selv Føden, og naar Efteraaret kom, nedslagtedes en Trediedeel og blev spiist. Ved denne Meddelelse gjorde Dronningen, der var Katholik, Korsets Tegn over den barbariske Biskop. Biskoppen, hvis Navn var Jón, havde iøvrigt det Held, at han ved sin Fremtræden for Dronningen gled paa det hønede Gulv og derved kom til at indtage en mindre passende Stilling ligeoverfor Majestæten; han fik deraf Øgenavnet »drottningarhlunkr«. »Hlunkr« betyder efter Jonssons »Oldnordisk Ordbog«: Gjénlyd fra et hult Sted.

Paa den korte Reise fra Hamarsfjörðr til Berufjörðr havde jeg til Afvexling et regnfuldt og ubehageligt Veir, der lod den her noget graae Egn fremtræde endnu mere graa. I et saadant Veir skynder man sig naturligviis afsted, og jeg havde derfor her ikke Tid til at anstille noget Slags Betragtninger. Jeg kunde ikkun undre mig over de talrige, flade Bjergvægge, der stege op af Jorden ligesom Mure, og jævnstregs med hverandre skure min Vei, og som bestode af tilbageblevne Gange eller Revnefyldinger, hvis indesluttende Vægge, der havde bestaaet af en løsere Bjergart, for længe siden var bortskyllet af Denudationen. Naar man nu rider fra Hálz' Kirke hen imod den Odde, paa hvilken Djupivogurs Handelsplads ved Berufjörðr ligger, forekommer det En næsten som om man kommer ind i en Ruin, hvor den ene parallele Væg afløser den anden, men hver der ingen Tværmure findes.

Medens jeg drog forbi Hamarsfjörðr, havde jeg forøvrigt Leilighed til at betragte en smuk Ørn, som ganske roligt

lod sig dale ned paa en Klippe, maaskee en Snees Skridt fra min lille Caravane. Fuglelivet i Island frembyder sine Eiendommeligheder, af hvilke jeg allerede har berørt en og anden Side. Vore sædvanlige Huus- og Markfugle, Krager og Skader, savner man der; deres Plads indtages derimod af Ravnen, der er almindelig udbredt, og som Rovdyr anretter Skade paa Lammene og Ederfuglæggene, men dog nogenlunde lades i Fred af Befolkningen. Det seer næsten ud, som om man nærede et Slags Agtelse for den Sorte; thi man kunde let formindske dens Antal, da den om Vinteren fordeler sig paa Bær'ene i Landet, hvor den lever af Affald, og saa naturligviis er let at fælde. Den faaer alligevel for det meste Lov til at være i Ro, uagtet man i Almindelighed klager over dens skammelige Fremfærd*). Krager og Skader findes der ikke, som sagt; men derimod er det mærkeligt at see, hvorledes Vipstjerten, denne lille fine Fugl, med Held kun tilbagelægge hele den lange Vei over Havet. Af andre smaa Sangfugle findes Steensmutten, en lille Lærke og et Par andre Arter; desuden forekommer en Drossel. Den Landfugl, som jeg oftest saae om Foraaaret, var uden Tvivl Spoven, som bekjendt en Vadefugl; Brokfugle og Bekkasiner ere ogsaa almindelige. Der findes endvidere flere Vadefugle. En lille Fugl, der kaldes Odinshane og som opholder sig ved Kysten af alleslags Vande, saavel stillestaaende som rindende, var min særlige Ven. Den er af Størrelse og Form omtrent som en Svale, men har lidt smukkere Farver og Svømmefødder. Ofte kunde man see den komme drivende paa de gyngende Bølger af en Aa, hvor den lod sig føre efter Strømmens Behag, op eller ned eller i Hvirvel.

I Forbindelse med Fuglene maa jeg ogsaa omtale de forskjellige Slags »Græs og Urter«, af hvilke en heel Deel fine og nette Arter findes i Island. Den sædvanligste Blomst er

*) I Island gaaer det Sagn om Ravnene, at de om Efteraaret samles til Thing, saakaldede hrafnaþing (hrafn er paa Islandsk Ravn), hvor de tage Bestemmelse om, hvorledes de den kommende Vinter ville fordele sig over Landet.

upaatvivlelig »hvid Solsie«, som den kaldes, Dryas octopetala, der træffes allevegne baade i Lavlandet og paa Fjeldene; den ligner Skovanemonen, men dens Blomst er lidt større; tvende andre, særdeles almindelige smaa Blomster ere Silene acaulis og Statice armeria, der begge ere lave af Vækst og brede sig til Siderne, og af hvilke den første har røde Blomster, af Størrelse og Form omtrent som en vild Nellike; den sidste er mere lyserød og bærer Blomster i Klynger, som Kloveren. Andromeda hypnoides er en lille krybende, lyngartet Vækst, som sees temmelig ofte; den har smaa hvide Blomsterklokker som Liliecenvaller, men mindre og mere enkeltstaaende. Af Gentianer findes i Island flere Arter, endeel udmærke sig ved deres smukke, reent indigoblaae Farve; desuden forekommer en rød Sedum, gnul Solsie (Saxifraga hirculus), den rødviolette Saxifraga oppositifolia, der trives høit oppe paa de aldeles nøgne Fjelde, og venligt smiler ud Vandreren fra Foden af en Steen eller fra en Bjergkloft paa den bare Mark. De islandske Urter ere, som bemærket, for det meste smaa og fine, men med smukke Blomster og livlige Farver. Azalea procumbens, røde Blomster med risartet Vækst, yndes særdeles meget af Faarene. Det grønne Tæppe i Fjeldskrænterne dannes af forskjellige Slags Græs, blandede med de opskydende Blade af lav, næsten urteartet Vidje, grøn eller grøngraa — ogsaa en af Faarene yndet Føde — og med lidt Fjeldbirk af samme Størrelse. Paa Engene voxer naturligviis Carexarter, paa Tunet et kort Markgræs, tidt som oversaaet med gule Ranunkler. Ligesom de ofte ikkun med et ufrugtbart Fjeldskred bedækkede Fjeldvægge kunne være frastødende øde, om end storartede, saaledes kunne de med et blomsterrigt Græstæppe belagte Fjeld- eller Dalskraaninger danne en særdeles indbydende og venlig Egn: dette er Hovedindtrykket. Omkring Djúpivagur — for atter at komme tilbage dertil — er dog i det Hele lidt sørt, skjøndt Fjorden frembyder særdeles smukke Partier, hvorom senere Mere.

Femte Capitel.

oget særdeles rigt Land i mineralogisk Henseende er Island ikke. Der findes hverken Guld eller Sølv i Jorden, Kobber-, Bly-, Zink- eller andre Malme findes der heller ikke, kun muligviis lidt Myremalm (et Slags Jernmalm). Ifølge Stephensens Beretning bleve rigtignok nogle kobberholdige Slaggestykker kastede op af Skuptárvulcanens Krater, ligesom ogsaa et Mineral med nogen Kobberholdighed er fundet i Svovlkilderne ved Krisuvík. Men det er for Intet at regne. Alt, hvad Island forbruger af Metaller, maa indføres fra andre Lande; det er paa en Maade en Lykke for Island, at dette Forbrug er saa ringe. Der findes næsten ingen Agerbrugsredskaber, da man hverken pløier eller bearbeider Jorden; ved Opførelsen af de smaa Huse er der heller ikke Anvendelse for meget Jern; det meste forbruges til Hesteskoe og Søm, til Spader til at skære Tørv med og til at omgrave de smaa Stykker Kaalrabi- og Kartoffelland, som sjeldent mangle ved en Gaard, samt til Dørlaase, Gryder og andre lignende mindre Gjenstande. Men uagtet Islands Mineralogi staaer saa langt tilbage i Sammenligning med dets Geognosi eller Bjergbygning, have alligevel de islandske Mineralier, skjøndt faa i Tal, til de mere fremragende Prydelser paa vore mineralogiske Museer, som Følge af deres smukke og uddannede Form, deres snehvide og vandklare Farve, og deres pragtfulde Udseende overhovedet.

I de fjorten Dage, jeg tilbragte ved Djúpivogur hos den gjæstfrie Familie Weywadt, hvis Overhoved er Factor paa Handelspladsen, havde jeg rigelig Leilighed til at beundre disse Naturskjønheder, af hvilke de ved Berufjörðr liggende Klipper ved Teigarhorn, ved Foden af den mægtige Bólandstindr frembyde de prægtigste Exemplarer. Disse Mineralier høre til en Classe, der med et fælles Navn kaldes Zeolither, fordi de ved Smeltning med Blæserøret boble op og koge; de bestaae af Formationer, som først ere fremkomne efter Dannelsen af den Bjergmasse, i hvilken de befinde sig, de ere nemlig et Sanderlemmelsesproduct af denne. Ved Teigarhorn, en lille Gaard ved den sødre Side af Berufjörðr, strækker sig langs Stranden, omtrent en halv Miil i Længde, en lodret, undertiden endog ludende Bjergvæg, hvis Fod i Flodtiden overskylles af Bølgerne; i denne finder man de bedste Zeolither. De ligge i et Lag af mere eller mindre forvittret Trap, som man kalder Trapmandelsteen, fordi de Huulheder, hvori saadanne Mineralier befinde sig, i det mineralogiske Konstsprog kaldes Mandler, paa Grund af deres ofte mandelartede Form. Bølgerne, som dels dagligen skylle mod Bjergvæggen dels i Vinterstormene kastes op af Brændingen imod de nogle Fod fra Strandes tilbageskudte Klipper, sønderbryde lidt efter lidt disse, hvorved naturligviis ogsaa Mandlerne skylles ud, hvorfor man især ved Ebbetid allerede ved Kysten kan indsamle Adskilligt af de der liggende Mineralier. Men disse ere dog for det meste beskadigede af Bølgeslaget, og forvittrede som Følge af Vandets og Luftens fælles Indvirkning. Vil man derfor have rigtig gode Exemplarer, maa man lede efter dem i Bjerget, det vil sige opsøge Mundingen af en Mandel i Bjergvæggen, og ud af den hente de uforværede Exemplarer. Disse Mandler, som undertiden næsten ere af en Mands Omfang, i det mindste i deres største Gjennemsnit, ere dog temmelig spredte, men saa lønner det ogsaa sun meget desto bedre Umagen at eftergrandske dem. Deres Indre er fyldt med en rød, klæbrig Leerart, hvori de udmærkede Zeolithkrystaller skyde ind fra alle Sider af Mandelens Vægge, tæt omgivne af den røde Leermasse,

som ombyggeligt maa afvaskes, hvis man vil see Mineralet i dets Glands.

Der ligger noget paa engang Indtagende og Opløftende i at betragte en smuk og velformet Krystal. Det skabende Liv fremtræder her i en saa simpel Klædning, at det næsten saa at sige synes at ligge klart for Dagen; men hvorledes man end vender Klædningen, maa man dog tilsidst indrømme, at man her staaer ligeoverfor den samme uudgrundelige Skaberkraft, der har dannet Blomstens kunstrigere Skrud og har givet Menneskesjælen Vinger. Krystalformen er den simpleste Form, hvori det dannende Liv træder frem, men Krystalformen er i sig selv ligesaa bunden, som hvilkensomhelst anden af Sandseverdenens Livsformer. Ja, Krystalformen afgiver netop ved sin Simpelhed og mathematiske Nøiagtighed det bedste Bevis for disse Formers Individualitet eller Eiendommelighed. Natura non datur saltus — der gives intet Spring i Naturen — er en gammel, ofte gjentagen Sætning, udsprungen fra en theoretiserende Hjerne, der ikke har taget Virkeligheden med i Beregning, men denne Sætning bliver i Sværdelsbed i Mineralriget klart og uimodsigeligt omstødt — og dog er den netop i de nyeste Tider brugt som Grundsteen ved Opførelsen af et System, der nu gjør sin Rende i Verden, som et Mønster paa Klogt og Fortrinlighed, vi mene det Darwinske Udviklingssystem. Hvis der ikke gaves noget Spring i Naturen, hvorfor skulde Naturen da ikke for Exempel kunne danne en Kalkspathkrystal, hvis Hovedaxe — den Linie, som man tænker sig mellem tvende diametralt modsatte Punkter paa Krystallerne — stod i et hvilketsomhelst Forhold til Biaxen — en Linie af samme Beskaffenhed, men dannende en ret Vinkel med den første? — Naturen kan nemlig ikke danne andre Kalkspathkrystaller end dem, i hvilke Hovedaxen er et bestemt Antal Gange større eller mindre end Biaxen. Den kan saaledes ikke danne en Kalkspathkrystal, i hvilken Hovedaxen og Biaxen ere lige lange, eller i hvilken Hovedaxen staaer i et hvilketsomhelst Forhold til Biaxen; dette Forhold er tvertimod heist indskrænket og begrændset, med andre Ord: al Tilfældighed er udelukket. Og dog maa man indrømme, at det mange Gange er en Nødvendighed

for Kalkspathkrystallen ikke at blive fuldt saa lang, som den efter sin Beskaffenhed skulde blive, for Exempel naar den i det Tilfælde ikke faaer Plads i det Hul i Bjerget, hvori den har begyndt at krystallisere. Og en Nødvendigheds Tilstedeværelse er jo efter Darwin tilstrækkelig til at Naturen skal tage sig varmt af den for at afhjelpe den. Men hvorledes bærer Naturen sig da ad med Kalkspathkrystallen, naar den bliver for lang til det Rum, i hvilket den krystalliserer? Den bryder den ganske simpelt af, men dette kan man just ikke kalde at opfylde det skabte Væsens Trang til Udvikling, thi det er jo netop det stik Modsatte. Samme Lov, som Kalkspathen i dette Tilfælde er underkastet, gjælder ievrigt for hele Mineralriget; overalt er der Spring i Krystaldannelsen, og man seer saaledes af dette ene Exempel, sammenholdt med den Darwinske Udviklingstheori, hvormeget theoretiske Paafund kunne gjøre Vold paa Virkeligheden. En udmærket Videnskabsmand lod engang, i Anledning af Orakelsproget «natura non datur saltus», en Yttring falde, som jeg tager mig den Frihed at anføre her. Han sagde nemlig, at det forekom ham som om allerede Menneskets Gang var et fuldstændigt Bevis mod denne Sætnings Rigtighed, thi hvert Trin er jo egentligt kun et Spring; medens man løfter Foden og atter sætter den til Jorden, er der et Mellemrum, man har hoppet over, saavel med Hensyn til Rum som Tid; der er en bestandig Afbrydelse i den Stadighed, hvormed et Menneske føres frem ved sin Gang, Fremskridningen foregaaer saaledes ved et Hop eller «saltus».

Men vi komme maaskee for langt bort fra vort Emne og tage derfor igjen vort Udgangspunkt ved den mineralrige Bjergvæg ved Teigarhorn, for derfra at gjøre en anden Udflugt af aldeles praktisk Natur, nemlig opad den vældige Pyramide Búlandstindr, som hæver sig foran os med en Spids, der i bogstavelig Forstand naaer til Skyerne, ja endog ofte strækker sig op over deres kolde Omfavnelser. Denne Dag er den dog skyfri; Solen staaer klar paa Himmelen og Veiret er stille, saa at vi uden Fare kunne begynde Reisen derop. Jeg skal dog ikke føre Læseren lige op paa Toppen, af den simple Grund, at jeg selv aldrig kom saa langt; men et Stykke

paa Veien, omtrent Totredjedele af de 3,388 Fod fra Søen til Toppen, kan jeg føre Læseren*). Búlandstindr er den yderste, fremskydende Top af Fjeldryggen langs den sydlige Kyst af Berufjörðr, der længere ind er skaaren i flere Spidser, hvor Sneemasser opfylde Kløfterne; paa Búlandstindr selv mangle disse; den er vel ogsaa for steil til, at de om Vinteren kunne lægge sig i større Mængde, og de smelte derfor snart bort om Foraaret. Naar man seer dette Fjeld fra Enden af Fjorden, har det Udseende af en tresidet Pyramide, opreist af Lag paa Lag og endende i en Spids. Aldrig kan Havet tage sig saa godt ud, som naar man seer dets blaae, i Sollyset glindsende Flade fra en Høide af een til tohundrede Fod. Den sønderrevne Fjeldryg paa den anden Side af den snevre Fjord, som ind imod Land hæver sig til det 3,499 Fod høie, sneedækte Kistufell, kan ogsaa sees fra dens Gjenbo paa den søndre Side af Fjorden. Elven nede i Dalen danner en bred Sølvstribe paa grøn Bund, saaledes som disse stride Elve altid gjøre, naar de sees fra en større Høide. Opstigningen paa en saadan «tindr» kræver dog, som rimeligt er, nogen Umage. Efterat man deels tilhest deels tilfods er naaet et Stykke opad Fjeldskraaningen, stiger man op igjennem et saakaldet »gil«, eller en af en Vaarbæk dannet naturlig Fordybning i Fjeldsiden. Dette »gil« er smalt og dybt, fuldt af Stene, paa hvilke man vandrer opad ligesom ad en Trappe; derpaa kommer man til en noget udskydende «háls», hvor man kan udhvile lidt, hvis man trænger dertil; saa begynder Vandringen opad de paa hverandre følgende Traplag; dette gaaer nogenlunde, saalænge man vandrer paa Skredet, men imellemstunder kommer der en saa godt som lodret Væg, opad hvilken man maa klavre. Man gjør da bedst i, naar man er kommen over to eller tre saadanne Vægge, af nogle Steen at danne sig et lille

*) Paa Reisen havde jeg rigtignok et Aneroid-Barometer med mig, forfærdiget af Holst i Kjøbenhavn; men da det skulde benyttes, viste det sig ubrugbart, idet Index-Skiven ikke var fast, men drejede sig rundt og saaledes ikke afgav noget bestemt Udgangspunkt for Høidemaalinger.

Mærke, for at kunne see, hvor man skal gaae ned; thi det er ikke sagt, at Bjergvæggen lader sig bestige paa et hvilketsombelst Punkt. Tvertimod maa man i den Henseende gjøre et nøiagtigt Valg, hvilket ogsaa leder den Vandrende paa Kryds og tvers under Opstigningen. Ved Reisen opad Esja fra Esjubjerg for Exempel kan man ligefrem staae Fare for ikke at finde et Nedstigningspunkt fra de øverste, der særdeles bratte Lag af et Par hundrede Fods Høide, hvis man ikke paa den nævnte Maade afmærker Opstigningslinien. Thi det er naturligviis altid meget vanskeligere at træffe Valget af Vejen ved Nedstigningen, fordi de fremskydende Skrænter hindre Vandreren i at see den nedenfor liggende Fjeldskraaning, end ved Opstigningen. Da jeg var kommen et godt Stykke Vei opad Búlandstindr, fik jeg et Par Veivisere foruden min egen, hvilke jeg ikke havde ventet mig. Der gik nemlig et Par Vædderе og luftede sig, og da de opstigende Vandrere indhentede dem, antoge de det formodentligt for et Vink til at gaae videre, thi de begyndte derpaa at fortsætte deres Vandring opad, hvilket de uneegtelig gjorde med langt større Færdighed end jeg og min Følgemand, og de valgte altid saa gode «Passe», om jeg saa maa kalde det, opad Skrænterne, at vi fandt det hensigtsmæssigt at følge dem et godt Stykke Vei.

Som jeg har fortalt, kom jeg ikke op paa Toppen af Búlandstindr, fordi Solen begyndte at dale, da jeg endnu havde omtrent tusinde Fod tilbage, og fordi jeg maatte have gjort en betydelig Omvei for at bestige den tilbageværende Deel af Fjeldet, der var utilgængeligt fra den Side, hvor jeg befandt mig. I den Heide, hvortil jeg var kommen, ansaae jeg det for mærkeligt at finde Lag af udpræget Lavastructur i Fjeldet; thi Búlandstindr er ingen Vulcan — Vulcaner findes ikke paa Landets østlige Kyst. Dette Fund beviser altsaa, hvad man vel allerede forud almindeligt har antaget, men hvorimod der rigtignok i den seneste Tid har reist sig Stemmer, nemlig at Trapformationen ikke er fremmed for Vulcanismen, skjøndt den Tid, da Traplag opskød i glødende Tilstand fra Jordens Indre, ligger langt tilbage, og dette desuden sandsynligviis er foregaaet under Havfluden. Disse Lag i Búlandstindr

fandtes imidlertid, som nævnt, i de øvre og derfor nyere Afdelinger af Trapformationen. Men ogsaa i de ældre Afdelinger af denne fauer man saa gyldige Beviser paa Lagenes fordums smeltede Tilstand, at man knap kan tvivle derom.

Det er særdeles interessant at vandre langsmed en Fjeldskraaning i Island, selv om man ikke stiger op eller ned ad den, men gaaer langsmed den, idet man følger omtrent samme Høidelinie. I ubetydelig Afstand fra Vandreren kan Skraaningen forekomme jævn og flad, om ogsaa lidt bølgedannet, men naar man gaaer fremad, og det synes som om man uden Vanskelighed kan »holde Coursen», eller gaae ligefrem, møder man pludseligt et dybt indskaaret «gil» eller en Kløft, hvor en strid Bæk skummer frem, hvilket ofte kan nøde til betydelige Omveie. Dette iagttog jeg for Exempel ved Foden af Búlandstindr, hvor Búlandsaaen har skaaret sig ind mellem lodrette Vægge henad 100 Fod dybt, ligesom paa andre Fjeldskrænter i denne Deel af Landet. Det er det Steile og Brudte, der saa meget udmærker den islandske Trapformation; ligesom ogsaa Fjeldskrænterne og de lavere Bjergskrænter for det meste ere meget steile, hvilket, som forud bemærket, kommer deraf, at de i Almindelighed dannes ved Bjergskred, der, om ogsaa bevoxede med Græs, jo ifølge deres Natur indtage en skraa Stilling. Vanskeligst at bestige ere de som oftest vextløse Skred, der bestaae af trachytiske Bjergarter; man har der ikke nogen Skiften af Skred og Lag, thi disse Bjergarter ligge ikke i Trappeform, men hvor de forekomme, er hele Bjergvæggen bedækket med et rus af løst liggende Stene, saa at man, naar man vandrer opad disse, i Ordets egentlige Forstand ofte gjør to Skridt tilbage, naar man gjør eet fremad. Et saadant Skred — i Island kaldes de ofte raudarskriða, fordi Stenene have en rødladen Farve og saaledes stikke af mod den blaagraae Trap — findes ogsaa i Nærheden af Djúpivogur. Da jeg skulde opad dette for at komme til det faste Bjerg, som var dets Udgangspunkt, lagde jeg først, for at undgaae Skredet, Veien gjennem et «gil», hvor en Trapgang skar den trachytiske Bjergart; men her var det vanskeligt at

komme frem, thi man maatte undertiden krybe baade paa Hænder og Fødder, og var alligevel ikke aldeles sikker paa at kunne holde sig fast eller svinge sig over fra den ene Afsats til den anden — det forklarede Ordet »illagil», som jeg senere fik at høre at det kaldes —, men da jeg fra dette «gil» lagde Veien opad Skredet selv, kunde jeg ikkun med Nød og neppe skaffe mig Fodfæste der, thi de løse Stene skrede ud ved hvert Skridt. Disse korte Notitser, hvormed jeg ikke længere skal trætte Læseren, give maaskee et lille Begreb om Vanskeligheden ved at drage hastigt frem opad eller langsad et islandsk Fjeld. Sædvanligviis medgaaer ogsaa den største Deel af Dagen, hvis man vil bestige et Fjeld paa et Par tusinde Fods Høide og see sig noget om der. Denne Høide af et Fjeld — to- eller tretusinde Fod over Havet — er vistnok ikke saa betydelig; i Sammenligning for Exempel med Alpefjeldene, ja selv Kjølens og Dovrefjelds Toppe naae undertiden en betydeligere Høide; men naar vi betænke, at disse stige op fra et Høiland, der allerede rager nogle tusinde Fod over Havet, medens derimod de islandske Fjelde ofte høve sig lige op af Søen, forandrer dette Forholdet betydeligt. Hvis man for Exempel, for at komme til Foden af et Fjeld paa femtusinde Fods Høide over Havet, først maa bestige et med lavere Bjergheider og Dale afvexlende Høiland paa totusinde Fods Høide, bliver naturligviis dette Fjeld, i Forhold til det opnaaede Standpunkt paa Høilandet, ikke høiere end et Fjeld paa tretusinde Fod, der rager lige op af Havet. De islandske Fjeldtoppes Beliggenhed — de fleste og mærkeligste af dem træffes sædvanligviis ved eller i Nærheden af Havet, thi det Indre af Landet bestaaer, som forud omtalt, for Størstedelen af et Høiland, hvorfra Jökelerne reise sig — forklarer det jætteligende Udseende selv af et sammenligneisesviis lavere Fjeld.

En Vandring op til den uasformede Fjeldryg ved Siden af Berufjördr giver en Forestilling om den stærke Denudation eller Afslidning, som disse Fjelde i Tidernes Løb have været underkastet. Den sønderbrudte Ryg, hvoraf snart et Stykke Traplag, snart et Stykke af en Gang, snart af et Mandelsteenslag udgjør det øverste Dække, viser bedst, hvilke Forandringer denne Bjergmasses Ydre har undergaaet siden dens Dannelse. Ryggen er ogsaa nu saa skarp og kantet af store, udskydende Tinder, at man kun undtagelsesviis kan vandre langsad den. Af de øverste Bjerglag, der ved deres Dannelse have ligget udbredt i jævnstrøgs eller næsten jævnstrøgs Lag, findes nu nemlig kun enkelte spredte Pletter tilbage; alt det Overliggende er blevet ført bort. Om Aarsagen til denne Denudation skulle vi nu tale et Par Ord.

Det er bekjendt, at Dale eller Dalgange kunne fremkomme paa to væsentlig forskjellige Maader. Enten derved, at en Sænkning i Jordskorpen finder Sted, for Exempel som Følge af at et Lag, der oprindeligt har ligget jævnstrøgs, har bøiet sig, hvorved en Dal kan opstaae saavel i Fordybningen mellem de ophøiede Dele af Jordlagene som langs deres Ryg, hvis de nemlig briste der; eller ved Denudation, naar det, som engang har opfyldt Dalen, knuses og bortføres under Form af Steen, Grus og Leer, af rindende Vande, Skredjökler eller andre Kræfter. Det første Slags kaldes Elevationsdale, det andet Denudationsdale. Til det sidste Slags høre Dalgangene i Island, hvilket man i Særdeleshed tydeligt kun iagttage i Fjordene paa Østkysten af Landet og de med dem udmundende Dalgange, Berufjördr, Reydarfjördr, Seydisfjördr m. fl. De Bjergvægge, der indeslutte disse Dalgange — Fjordene selv ere naturligviis ikke Andet end de under Vandet fortsatte Forlængelser af Dalgangene — ere nemlig alle stumpt afskaarne, deres Lag ere saaledes ikke bøiede, men beholde i hele deres Udstrækning et jævnstrøgs Leie, og de Lag, hvis udspringende Ender danne Fjeldsiden paa den ene Side af Fjorden, fortsættes, i det mindste naar man taler i Almindelighed, paa dennes anden Side. Endnu tydeligere end i de noget brede Fjorde kan man see dette i de mindre «gil», der hist og her udmunde med Fjordenes Dalgange. I Særdeleshed i Seydisfjördr mindes jeg paa den søndre Side at have seet saadanne «gil», hvor hvert paa den ene Side af dem fremtrædende Traplag passede til de paa den anden Side værende Lag. De skarpe og sønderbrudte, saavelsom de mere blode og afrundede

Omrids i den islandske Trapformation kunne heelt og holdent tilskrives denne Denudation.

Den betydeligste og egentlige Grund til denne storartede Denudation kunne vi med fuldstændig Sikkerhed tilskrive den større Udstrækning af Sneefjeldene og de dem ledsagende Skredjökler i Fortiden. Næsten enhver lavere liggende Plet af Landet, hvor der fremtræder faste Bjerge, bærer Spor af hines afslidende Indvirkning. Men naar vi sige «Fortiden», mene vi dermed en Tidsalder, som, efter hvad man hidtil kjender, rimeligviis ligger forud for den, da Menneskeslægten optraadte paa Jordkloden nordlige Deel, nemlig det Afsnit af den posttertiære Tid, der kaldes den glaciale eller Istiden. Af visse Omstændigheder i de nordlige Dele af Europa og Amerika har man kunnet slutte sig til, at en saadan geologisk Tidsalder virkelig har været til paa Jordkloden, men de tydelige Spor deraf i Island har man, saavidt jeg veed, endnu ikke tilstrækkeligt fremdraget, og det er derfor jeg her har villet henlede Opmærksomheden paa dem. Disse Spor kan man allerede iagttage paa de lavere Heider omkring Reykjavik, hvor de fremtræde som smaa, grunde, med hverandre for det meste jævnstrøgsløbende Ridser i Bjergenes Overflade. Saadanne Ridser dannes nemlig af Skredjökelerne paa det under dem liggende Bjerg ved de i deres Ismasse indefrosne eller indeklemte Stene, der med Isen føres frem over Dalbundene. Vi mindes nemlig fra det Foregaaende, at en Skredjökel skrider frem med sin hele Masse, at det saaledes ikke blot er dens nederste Ende, som befinder sig i en fremadskridende Bevægelse. Det er dog især paa de fra Fjordenes indre Ender opstigende Heder eller Bjergpasse, at man tydeligst kan iagttage Sporene af Jökelernes Virkninger. Ridserne mangle nemlig her aldrig paa de faste Bjergoverflader, og de gaae altid jævnstrøgs med Dalgangens Retning, der jo ogsaa har været Skredjökelens Retning under dens Fremgliden. Denne Jævnstrøgshed er her særdeles iøinefaldende, da disse Bjergpasse ligge temmelig dybt mellem de omgivende Bjergtoppe, hvorfor deres Retning altid er fuldstændigt bestemt, saa at man allerede forud kan sige, hvilken Retning Ridserne skulle have, en Forudsigelse, der aldrig slaaer feil.

Ligesom Overfladerne af de faste Bjerge ere de løse Stene ofte ridsede, og give saaledes ogsaa Beviis paa Jökelernes Udstrækning i Fortiden. Disse Ridser har jeg iagttaget mange Steder i Landet, særdeles tydeligt paa den saakaldte Fjarðarheiði, hvorover den almindelige Landevei til Seyðisfjörðr fører, ligeledes paa Eskifjarðarheiði, nordvest for Fjorden af samme Navn. De smukkeste Ridser fandt jeg dog paa Hederne, paa begge Sider af Elven Blandá i Nordvestlandet, langs Veien fra Mælifell over Stóriasandur; de vare der temmelig dybe, udpræget rendeformede næsten som ågragne med en Høvl samt jævnstrøgs med hverandre og med Dalgangenes Retning*). Tilligemed Ridserne følger ogsaa en Afrunding, undertiden næsten en Polering af Bjergoverfladen, hvilket man sammenfatter under Benævnelsen Frictions eller Gnidningsphænomenet, af en Grund, der er let at fatte. Hvis de lavtliggende Dele af den islandske Trap- og Palagonitdannelse ikke i den Grad vare grus- og sandbedækte, som de ere, vilde man overalt kunne opvise Tilværelsen af Frictionsphænomenet; men ved dette Dække ere Bjergoverfladerne for en stor Deel unddragne vore Blikke. Det smukkeste Exempel paa afrundede Bjergoverflader — Schweitzerne kalde dem roches moutonnées — har jeg seet langs den nordre Strand af den indre Deel af Reyðarfjörðr i Østlandet ved Veien, der fører frem mod Hólmar. Bjergoverfladerne ere der aldeles afrundede lige fra Stranden og et godt Stykke opad Fjeldvæggen. Det er udenfor al Tvivl, at en Skredjökel har skudt sin vældige Ismasse frem der. Paa disse »roches moutonnées« ved Reyðarfjörðr hviler forøvrigt en Rullesteensaas, der afgiver et yderligere Beviis foruden de tidligere anførte, paa Rullesteens- eller Sandaasenes nære Sammenhæng med Skredjökelerne. Ligende Aase som de, der mange Steder paa Slettelandet i

*) Undertiden kunne ogsaa Ridserne krydse hverandre paa den Maade, at een Deel er jævnstrøgs indbyrdes, og en anden Deel ogsaa jævnstrøgs indbyrdes, hvilket tyder paa en periodisk Forandring i Retningen af Ismassens Fremskriden paa dette Sted.

Sverig danne fremragende Puncter (for Exempel Långåsen mellem Upsala og Stockholm, Enköpingsåsen, Badelundsåsen ved Westerås, Kungsörsåsen m. fl.) træffer man hist og her i Island.

For at kunne danne sig en rigtig Forestilling om Island i dets nuværende Skikkelse, er det aldeles nødvendigt at tænke sig dets sønderskaarne Overflade som Jökelernes Værk, og omvendt har man maaskee lettere ved at tænke sig dette i Island, hvor de nuværende Jökelers vedholdende Arbeide ligger nær til Jævnførelse, end i vort Land, i hvilket Frictionsphænomenet ogsaa forekommer i saa storartet Scala, men hvor Jökelernes nuværende afsides Beliggenhed ligesom fordunkler Indsigten eller svækker Troen paa deres fordums Udbredelse. De islandske Trapfjelde med deres udmærkede Former, Búlandstindr, Esja osv., have saaledes hovedsageligen erholdt deres Form derved, at Jökelerne have bortført de Masser, som sammenbandt de nu afbrudte Lag til eet Hele. Der, hvor man nu finder en dyb Dalgang eller en Fjord, var saaledes paa en vis Tid et sammenhængende Bjerglag, men det er nu ført bort. Egnen omkring Reykjavik afgiver et godt Exempel herpaa, som er det smukkeste, da det er det nyeste og tydeligste.

Den Bjergart, der danner de langstrakte Høie omkring Reykjavik, saavel mod Nord ud til Esjas Fod, som mod Syd til Hafnarfjörðr, og ligeledes tildeels mod Øst ud over Mosfellsheiði til i Nærheden af Þingvallavatn, og som man fremdeles træffer i Egnene Syd for Okjöknll samt omkring den i Kaldidalr og langs Veien Nord for den saakaldte Skúlaskeið, bestaaer af gammel Lava, hvilket man tydeligt kan see af den flydende Beskaffenhed, der hos den træder for Dagen paa flere Steder. Skjøndt denne Lava naturligviis under sin Dannelse er flydt frem i en bred Dal eller over et Lavland, hvor den, i Lighed med Nutidens Lavaer, har udbredt sig i omtrent eensartet Tykke, efter Breden vandrette Lag, danner den nu, som alt omtalt, et bakkeformet og bølgedannet Land, hvor Bjergarten forekommer saavel paa de een til tohundrede Fod høie Bakketoppe, som ved Kysten, ja endog ude paa Øer i Havet. Og da en flydende Lava

ikke fra Begyndelsen har kunnet indtage et saadant Leie — eftersom den naturligviis ikke har kunnet flyde op ad Bakke — naar der ikke laa Noget iveien, der opdæmmede den, kan man ikke finde nogen anden Grund til dens nuværende, en Lavastrøm modstridende, ydre Former, end Denudationen. Og da de nogne Overflader af denne Lava, i Forening med Gruset og de løse Stene, der bedække dem, alle bære Mærker af Afslidning ved Skredjökler, behøver man naturligviis ikke at opstille kunstige Forudsætninger om den Denudation, som man bestemt kan paavise har fundet Sted, men man maa heri see det bedste Beviis for den saakaldte Glacialtheori eller Istiden i fordums Dage.

En berømt amerikansk Forfatter, Dana, har søgt at vise, at alle de dybt i Kysterne af de nordlige Lande i Europa og Amerika indskærende Fjorde ere fremkaldte ved Jökelerne, og hvad Island angaaer ligger dette klart for Dagen. Spørger man om Aarsagen til, at disse Lande, hvor Klimaet nu er tempereret, engang have været heelt dækkede af Snee og Is, besvare vi dette med et andet Spørgsmaal. Hvad er Grunden til, at Grønland endnu i vore Dage heelt og holdent er bedækket med en sammenhængende Isskorpe (med Undtagelse af den smalle Kyststrækning paa Vestkysten, hvor de danske Colonier ligge), uagtet dette Land med sin sondre Ende skyder langt nedenfor Islands Bredegrad? Ganske vist kommer dette af Jordfladens hele Dannelsesform paa denne Deel af Kloden, af Fordelingen af Vand og Land, Havstrømmenes Retning, Jordskorpens Høide over Havet m. m. Man maa tænke sig, at lignende Aarsager have foranlediget den tidligere Udstrækning af Is- og Sneemasser over de nordligere Dele af hine to Fastlande.

Jeg skal her, siden Talen er kommen paa Grønland, i Korthed meddele, hvad der er mig bekjendt om den seneste Opdagelsesreise til dette Lands lidet kjendte Østkyst, hvilken Reise foretoges i Sommeren 1855.

Ved mit første Ophold i Reykjavik ankom nemlig dertil et engelskt Dampskib, som forinden Bessætningen havde sexten Colonister, nemlig otte Danske og otte Engelskmænd eller Folk

af andre Nationer ombord, anførte af en Mr. Taylor og ledsagede af en Læge, samt dennes og Mr. Taylors Hustruer og et ti Maaneder gammelt Barn, der alle havde i Sinde at søge Land paa Østkysten af Grønland og overvintre der. Angaaende Øiemedet med Reisen anstillede man i Reykjavik adskillige Gisninger, blandt hvilke den rimeligste var, at Expeditionen var udsendt for at søge efter kosthare Mineralier, af hvilke Grønland har endeel. Mr. Taylor havde i flere Aar opholdt sig ved Colonierne paa Landets Vestkyst, og sandsynligviis af Eskimoerne der modtaget Meddelelser, som havde givet Anledning til det nuværende Foretagende, hvortil et engelskt Huus havde udredet Pengene — efter hvad man antog en halvtrediehundredetusinde Rigsdaler. Expeditionen syntes at være veludrustet, og Skibet særdeles stærkt bygget, for at kunne holde Tømene ud i Drivisen. Et Huus af Tømmer førtes med til Brug for Colonien, tilligemed det fornødne Behave og endeel Varer til at drive Handel med de Indfødte, man ventede at finde. Expeditionen var ved godt Mod. Damerne førte endog et Pianoforte med for at mildne Opholdet i Grønland, og Mere i den Smag. Med mange Ønsker om Lykke paa Reisen afgik saaledes Mr. Taylor fra Reykjavik i Begyndelsen af Juni, men — kom tilbage i Sommerens Lob, uden at have fundet noget Landingssted. Afstanden mellem Island og Grønland er, som bekjendt, ikke meget stor, kun omtrent 70—80 Miil. Naar man kommer halvveis mellem Landene, hvilket med gunstig Vind kun er en Dagsreise, kan man see Jökelerne paa begge Sider. Skibet var ankommet ved Grønland omtrent paa Høiden af Reykjanes, mellem 63° og 64° nordlig Brede, men mødte paa en Afstand af omtrent sex Miil fra Land tætpakket Drivis; at den ikke var landfast, kunde man slutte deraf, at man efterat Skibet var forteiet i Isen, drev 9 Miil i 24 Timer. Fra Merset kunde man med Kikkert ikke opdage Andet end Snee og Is, ikke den ringeste Plet Jord paa Land, hvorfor ogsaa Grændsen mellem den drivende og den landfaste Is ikke kunde bestemmes med fuldkommen Sikkerhed. Mr. Taylor havde derpaa ladet Skibet gaae omtrent 4° mod Nord langs Iskanten, men var ingensinde kommen Land nærmere end paa tre til fire Miles Afstand,

paa Grund af den overalt sammenpakkede Drivis. Han kom da, som sagt, tilbage til Reykjavik, men seilede snart igjen bort, for at søge et sydligere Landingssted; derpaa hørte jeg ikke noget til Skibet førend min Afreise fra Island. Men i November samme Aar kom der Meddelelse til Kjøbenhavn, at Foretagendet heller ikke dengang var lykkedes; Skibet havde derfor styret Cours gjennem Davidstrædet og Besætningen var gaaet iland paa Øen Cumberland, ligeoverfor Colonien Godthaab paa Vestkysten af Grønland. Mr. Taylor havde ogsaa Aaret forud foretaget en lignende Expedition, der ligeledes var løbet af uden gunstigt Resultat. Den kolde Polarstrøm, der flyder ned mellem Island og Grønland, og presser Drivisen stærkt imod Grønlands Østkyst, hindrer Adgang til Land. Det lader til, at denne Kyst af Grønland, ifølge Taylors Iagttagelser er heelt og holdent indhyllet i Snee og Is; i saa Fald er den ubebnelig, selv om man kunde komme ind til den gjennem Isbeltet. Drivisen kommer ligeledes til Islands nordlige Kyster, men kan sjeldent komme forbi Lánganes, den paa Landets Nordøstkyst fremskydende Odde, da den der mødes med Golfstrømmen. Hvert Aar viser Drivisen sig langs Landets Nordkyst, skjøndt den ikke altid gaaer saa langt ind, at den spærrer Søfarten langs Land. Efterat den er bleven landfast, udøver den forholdsviis ringe Indvirkning paa Klimaet, men medens den kommer og gaaer, er det altid daarligt Veir.

Undtagelsesviis indtræffer det dog, at Isen skyder ned forbi Lánganes og fylder alle Fjordene paa Østkysten; undertiden strækker den sig ligeledes langt nedenom Landets Sydkyst. Paa denne Maade lagde Isen sig engang i det forløbne Aarti, og standsede al Søfart paa denne Deel af Landet lige til August Maaned, da den atter drev bort. Paa Vestkysten i Faxu- eller Breiðifjörðr lægger Drivisen sig derimod aldrig. Med Havisen dreve engang tvende store Hvaler ind i Skagafjörðr paa Nordkysten, og vare da saa udmattede, at de uden Vanskelighed kunde dræbes. Isen var da saa tyk, at de ikke kunde dukke ned under den. Isbjørne ankomme ogsaa undertiden paa denne Maade, men blive naturligviis snart skudte.

Islænderne tilkommer Æren af at være Grønlands Opdagere, ligesom ogsaa Amerikas. Gunnbjørn var den Første, der fik Grønland i Sigte, da han engang af Storm blev dreven tilsøes; dette indtraf kort efter Islands første Bebyggelse, men noget videre Forsøg paa at finde Landet gjordes ikke førend i Aaret 982, da Eirikr rauði foretog en Opdagelsesreise derhen. Efterat han havde anvendt henved tre Aar paa at undersøge Kysterne, og havde taget de Pladser i Besiddelse, som han ansaae for brugbare, vendte han tilbage til Island, hvor han meget fordeelagtigt omtalte det nye Land, som han kaldte Grønland. Derved fremkaldte han hos sine Landsmænd stor Lyst til at opsøge Landet, og det følgende Aar afgik til Grønland en Flaade paa ikke mindre end fem og tyve Farteier, af hvilke dog kun fjorten naaede derhen. Mellem denne Nybygd og Moderlandet fandt efter den Tid en regelmæssig Samferdsel Sted, og Nybyggernes Antal tiltog, saa at der efter Christendommens Indførelse, omtrent Aar 1000, opbyggedes endeel Kirker langs Kysten, og en Biskop indsattes. I et Tidsrum af over 350 Aar vedligeholdt Norge og Danmark Samkvemmet med denne Nybygd. Aar 1406 sendtes den sidste Biskop over til Grønland, men fra den Tid har man ikke hørt noget til Nybygden; Adgangen til Østkysten af Grønland, hvor denne Nybygd af Nogle antages at have ligget, har ogsaa senere været utilgængelig paa Grund af Drivis. Nybyggernes endelige Skjebne er derfor ubekjendt; man tvivler endog med Rette om, at Bygden nogensinde har ligget paa denne Side af Landet, men antager, at den snarere har ligget paa Vestkysten, hvor de nuværende danske Colonier findes. I Sagaerne omtales nemlig ganske vist en Østerbygd og en Vesterbygd; men de kunne ikke desto mindre godt begge have ligget paa den samme Kyst af Landet, nemlig den vestlige. Da Grønland i Begyndelsen af forrige Aarhundrede paany toges i Besiddelse af Europæerne, fandt man der Levninger af gamle Boliger. Hele Nybygden er saaledes sandsynligviis uddød eller bleven udryddet af Eskimoerne.

Amerikas første Opdagelse skete ligeledes fra Island, i Aaret 1001. Dette Aar blev Bjarni Herjulfssonur, paa sin Fart fra Island til Grønland, af en heftig Østenstorm drevet

ud i Atlanterhavet, og efterat han havde seilet i nogle Dage, opdagede han et smukt, skovbevoxet Land, hvor Slætter voxlede med smaa Bakker, der bredte sig langs Kysten. Da han imidlertid ikke kunde formaae sit Mandskab til at lægge i Land, vendte han med gunstig Sydvestvind tilbage til Grønland, og kom efter sex Dages Reise derhen. Hans Beskrivelse af dette Land fremkaldte Lyst hos hans Landsmand Leifr Eiriksssonur, Søn af Eirikr rauði, til videre Efterforskninger. Leifr forlod derfor Norge med et Fartøi, bemandet med femogtredive Mand, og fandt først sydvest for Grønland et Land, der efter Beskrivelsen antages at have været Labrador, men længere mod Syd gjenfandt han det skovbevoxede Land, som Bjarni havde opdaget. Han vilde nu undersøge dets Kyster i større Udstrækning og seilede derfor videre, og kom med nordvestlig Vind to Dage derpaa til en Ø, skilt ved et Sund fra Fastlandet. Efterat han havde seilet gjennem dette Sund, kom han til en smuk Indsø, paa hvis Strand han opbyggede sin Vinterbolig. Søen vrimlede af fortræffelig Lax, og Græsset beholdt for en stor Deel sit friske Udseende hele Vinteren. Dagene vare her ikke saa korte som i Grønland og Island; den korteste Vinterdag var Solen ni Timer paa Himmelen. Da en af Skibets Besætning, der var fra Tydskland, havde opdaget, at der her voxede vilde Vindruer, kaldte Leifr Landet Vínland. Leifr vendte det følgende Foraar tilbage til Grønland. Landet blev senere besøgt af Þorvaldr, Leifs Broder, som dog dræbtes af de Indfødte, men en Nybygd, der fæstede Bo i Landet, vedblev i tohundrede Aar at drive Handel med dem.

Under mit Ophold ved Djúpivogur begyndte Handelstiden for Alvor; Bønderne kom med deres Uld, for at betale, hvad de skyldte fra det foregaaende Aar eller Vinter, og toge saa igjen paa Regning hos Kjøbmanden. Paa den Tid er der Liv og Bevægelse paa Handelspladsen; enhver Ankommende skal naturligviis modtages med Brændevin og Kaffe — det vilde ikke være godt for Handelsmanden, hvis han afskaffede denne Skik — saa samles man og snakker og gjør sig lystig i og udenfor Handelsboden, thi Islænderen har af Naturen et forneiet Sind og er ikke nogen Surmuler. Han leer gjerne,

taler gjerne, og lader sig — saavidt man kan skjønne — ikke nedbøie af denne Verdens Bekymringer. Han er tilfreds og glad, og gjør ingen sure Miner, i det mindste saavidt min Erfaring strækker. Han er desuden ofte ret vittig i sin Tale, og lægger undertiden en forbausende Kundskab for Dagen i sin Yndlingslæsning, Historie og Geographi.

Man kan derfor befinde sig ganske vel i Selskab med en islandsk Bonde, naturligvis saafremt man forstaaer Sproget; man skal ingenlunde troe, at man faaer dumme Svar eller Bemærkninger at høre. Tvertimod synes de i det Hele taget at være gode Hoveder, hvorover Kjøbmændene, i Parenthes sagt, klage lidt. De pleie saaledes at forene sig i Bygden og sende en Mand til Kjøbstæderne, for at høre hos hvilken Kjøbmand man kan kjøbe billigst. Denne kan da være sikker paa at faae hele Compagniet til Kunder. Derfor ere ogsaa Kjøbmændene nødte til at holde omtrent eens Priser i de større Districter af Landet*).

Indbyrdes ere Islænderne i Regelen hjelpsomme og gavmilde; har en Bonde ved en ulykkelig Hændelse mistet sine Kreaturer, for Exempel sine Faar, sammenskyde de Øvrige i Nabolaget hver et Faar, for at holde ham skadesløs. Det er christeligt og ædelt handlet. — Naar Bekjendte træffes, snakker og leer man, medens der udvexles Kys og Omfavnelser, hvorved man bruger de hjerteligste Tiltaler, saasom min gode, velsignede, eller min elskede Ven, eller lignende Udtryk. Undertiden falder det vanskeligt at troe, at alt Dette kan være rigtig alvorligt meent, og en Sysselmand i Østlandet har ogsaa meddeelt mig, at da engang tvende Parter tvistedes for Domstolen, og efter stedfundet Forlig talede sammen, yttrede den Ene i Forbittrelse til den Anden: Du lyver, min elskede Ven! Er saaledes Hjertelighedeu undertiden forstilt, kan den dog ofte være virkelig meent, derom er jeg overtydet.

Jeg forlod Djúpivogur den 10de Juli, idet jeg fulgte en stenet Vei langs den sondre Side af Berufjörðr og undertiden

*) Den islandske Kjøbmand maa for det meste være belavet paa, at træffe Forslagenhed til en vis Grad hos sine Kunder.

maatte ride opad virkelige Trappetrin, opad og langsad de fra Fjeldryggen nedskydende Bjergrygge; senere kom jeg paa en endnu mere stenet Vei over en Fjeldhede ved Navn Øxi, der adskiller den trange Dalbund i Fjordens indre Ende fra en anden dyb Dalgang, Skriðdalr, der igjen udmunder imod Lagarfliðts udvidede Dalgang. Tilligemed Hederne eller Bjergpassene begyndte nu Sneesamlingerne paa disse næsten at høre til Dagens Orden; thi paa Grund af det sildige Foraar og den kolde Sommer laa der endnu megen Snee, ogsaa paa Fjeldenes lavere Afsatser. Opstigningen til Øxi fra Dalen ved Berufjörðr er særdeles steil og kan kun med Vanskelighed tilbagelægges tilhest; Marken er stenet og graa, de sorte Trapvægge skyde frem paa flere Steder. Som en desto mere levende Modsætning bruser derfor den sneehvide Fos frem i den dybeste Deel af Fjeldvæggen, hvor den lille Elv, der har skaaret sig ned og skjult sig mellem lodrette Klippevægge, pludseligt springer frem og kaster sig svalmende ned ad en steil Trapvæg. Der er, som sagt, lidt graat i Berufjörðr, men den mangler dog ikke derfor Naturskjønhed. De pragtfulde Solnedgange, jeg saae fra Djúpivogur, ville længe leve i min Erindring. Naar man fra dette Sted om Aftenen kastede Blikket ind imod Fjorden, saae man Solstraalerne samle sig til et blændende Rosenskjær — en Virkelighed saa pragtfuld og glimrende, som Phantasien, eller i det mindste min Phantasi, ikke har formaaet at fremtrylle. Lig en rig men luftig Pude, udbredt fra det Indre af Fjorden, hviler denne Straalemasse en Tidlang paa Vandet, inden den bleguer og forsvinder. Kun et Par Gange mindes jeg at have seet ligesaa smukke og imponerende Solnedgange i Island, den ene Gang ved Reykjavík, hvor alle Fjeldene, der i Afstand omgive Staden i en Halvbue, vare farvede purpurrøde af Gjenskinnet fra den livligt skinnende Skymasse, bag hvilken Solen gik ned, og den anden Gang paa Reisen mellem Mývatn og Husavik paa Landets Nordkyst. Solen var der allerede gaaet ned bag en skraanende Fjeldvæg, som paa den venstre Side begrændsede Horizonten i Nord, men snart titter igjen et lille Stykke af dens Purpurskive frem bag den blaae Fjeldvæg og efter nogle Øieblikkes Forløb staaer Ildkloden der igjen

straalende og skjælvende, paa den skyfrie Himmel. Ved dens Nedgang skilte Solskivens Kant sig ikke fra Fjeldvæggen, men Kloden rullede efterhaanden ned, som om dens Bane lan paa Fjeldskrænten, og sank derpaa ligesom til en hellig Ro stille og høitideligt i Havet.

Skriðdalr, som jeg før talte om, har sit Navn af et stort Bjergskred, der i smaa Tner bedækker dens Bund, men er gammelt og græsbevoxet; om det berettes allerede i Landnámabók: En Mand ved Navn Hrafnkell havde nemlig begivet sig til denne Dal, men dromte om Natten, at der kom En til ham og advarede ham mod at opholde sig paa dette Sted. Han flyttede da derfra, hvorpaa Skredet fandt Sted.

Fra Øxi gjennem Skriðdalr kommer man til Præstegaarden Þingmúli, hvor man hos den gjestfrie Præst, Sira Þorgrimr, nyder en fortræffelig Modtagelse, der ikke lader Noget tilbage at ønske. Derfra maa man igjen færdes over en Fjeldvei mod Øst, den saakaldte Þórdalsheiði, der er temmelig jævn og god, skjøndt den skraaner meget steilt ned mod den prægtige Reyðarfjörðr, den betydeligste af Fjordene paa denne Kyst, omgiven ligesom de øvrige af takkede Fjeldrygge, hvis Toppe tildeels hvile i evig Snee. Navnet paa denne Fjord, der af de Danske er blevet forvandlet til Redefjord, udledes af det islandske Ord reyðr, der betyder Hval. Denne Benævnelse er sandsynligviis bleven brugt om Fjorden, fordi disse Havets Vidundere, af hvilke visse Arter findes omkring Island, fortrinsviis have sagt ind i denne store Fjord. Flere andre islandske Navne ere paa denne Maade blevne fordanskede; det holder Islænderen ikke meget af, men de Danske tage, efter hvad jeg har mærket, ikke meget Hensyn til hans Pirrelighed i denne Henseende. I vor Tid, efterat Kortene over Island ere blevne let tilgjængelige, burde en saadan Navneforvanskning rigtignok ikke finde Sted; saalænge man imidlertid beholder den i Skriftsproget, har man naturligviis ogsaa Lov til at anvende den i daglig Tale. Mange anse maaskee dette for en Ubetydelighed; men for et lille Folk som det islandske, der hellere vil døe, end offre sin Nationalitet, er det ikke Tilfældet. — Fra den nordlige

Side af Reyðarfjörðr skyder en lille Fjord ind, som kaldes Eskifjörðr, ved hvis Strand der ligger en Handelsplads.

Eskifjörðrs Handelsplads er et bekjendt Sted, naar Talen er om Islands Mineralogi, da den Reisende sædvanligviis derfra gjør sin Udflugt til det berømte Kalkspathbrud, hvor den saakaldte Dobbeltspath findes. Dobbeltspathen er en fuldkommen farveløs, vandklar og gjennemsigtig Kalkspath; hos den kan man derfor ganske tydeligt iagttage den dobbelte Straalebrydning, der er fælles saavel for Kalkspathen som for en heel Mængde andre Mineralier. Denne dobbelte Straalebrydning viser sig derved, at naar man seer en Gjenstand gjennem to modstaaende, indbyrdes jævnstregs liggende Overflader af det gjennemsigtige Mineral, viser Gjenstanden sig dobbelt. Bedst iagttager man dette, naar man lægger et Stykke Dobbeltspath over en skreven Linie; man seer da to jævnstregs Linier istedetfor een. Menneskets Syn beroer som bekjendt ikke derpaa, at Lyset udstrømmer fra Øiet til den Gjenstand, paa hvilken man seer, men tvertimod derpaa, at de Straaler, som ved Sollyset eller et andet Lys kastes paa en Gjenstand, tildeels eller heelt og holdent af dette kastes tilbage til Menneskets Øie, der modtager Lysindtrykket. Grunden til, at man seer en Skrift, er derfor, at Lyset kastes fra Skriften til Øiet. Dog er det naturligviis ikke de sorte Bogstaver man seer — thi det Sorte er Lysets Fraværelse, men det er det lyse Mellemrum, hvis Omrids opfattes af Øiet. Naar imidlertid et Stykke Dobbeltspath lægges over en Skrift, viser Skriften sig, som sagt, dobbelt, hvilket kommer deraf, at de fra Papiret udgaaende eller tilbagekastede Lysstraaler af Mineralet deles i tvende, hvorhos de ligeledes forandre Retning noget eller brydes ud af deres Bane. Lysbrydning er nemlig Noget, som finder Sted med alle Legemer af meensartet Tæthed: Glas, Vand, Svovlsyre, Luft osv.; naar en Straale, der gaaer gjennem Glas, træffer Vand, brydes den eller forandrer sin Retning; men Brydning i Forbindelse med Deling eller dobbelt Straalebrydning, som man kalder det, findes ikkun hos en vis Classe Mineralier, af hvilke Dobbeltspathen er den vigtigste Art, fordi den findes i store Stykker

af overordentlig Klarhed og Gjennemsigtighed. Man har fundet aldeles gjennemsigtige Stykker paa ect- til tohundrede Punds Vægt — en halv indtil een Kubikfod eller noget større. Saa store Stykker høre dog til de største Sjeldenheder. Det Bjergbrud paa den nordlige Side af Reydarfjörör, i hvilket Dobbeltspathen findes, ligger i Trap. Denne Trap er paa nogle Steder forvittret eller omdannet, og det er tydeligt, at Kalkspathen er fremkommet ved dens Omdannelse; thi denne forekommer i smaa Gange, skifteviis med en grønladen Bjergart, som er det Tilovers blevne af den omdannede Trap. Men ligesom det Store ofte skjuler sig under en ringe og ubetydelig Skal, saaledes er det ogsaa Tilfældet her. Den overveiende Masse af Kalkspath bestaaer nemlig ikkun af sædvanlig hvid, noget grovkornet Kalkspath, i hvilken Dobbeltspathen maa søges ved sædvanlig Bjergbrydning. Det forekommer nemlig kun i Massens spredte Huulheder, paa hvis Vægge den vandklare Dobbeltspath har krystalliseret. I Lighed med Zeolitherne ved Berufjörör er den i disse Huller omgiven af rødt Leer, hvormed Hullerne ere udfyldte, og efterat den er befriet for Leret, desuden af en tynd Forvittringsskorpe af gulladen, næsten ugjennemsigtig Kalkspath, saa at man med Rette kan sige, at den er vel indfattet, hvilket jo ogsaa kan sees deraf, at dens indre Masse i mange, mange tusinde Aar har kunnet bevares pletfri i Bjerget.

Undertiden træffer man Vanddraaber indesluttede i Dobbeltspathen, hvilket blandt Andet beviser dens Dannelse ved Vandets Medvirken. Det er nemlig klart, at Dobbeltspathen er en secundair Dannelse, det vil sige, at den fra Dybet i smeltet Tilstand fremskudte Trap senere er bleven forvandlet, hvilket vi ligeledes forud have bemærket, da Talen var om Zeolithernes Dannelse, og at dette er skeet ved Medvirkning af Vandet, der er sivet gjennem Klippen. Dobbeltspathen har ingen særlig praktisk Betydning; den bruges nemlig kun ved Forarbeidelsen af endeel optiske Instrumenter. Som Pragtstykke i Mineraliesamlingerne indtager den derimod en fremragende Plads. I Kjøbenhavn findes for

Øieblikket et fuldkomment gjennemsigtigt Stykke paa 160 Pd. tilfals, hvilket ansættes til en Værdi af 400 Rd.

Fjeldene omkring Eskifjörör, ligesom omkring Beru- eller Seydisfjörör, hvilket Sted jeg ogsaa besøgte, gave mig et lidet Indblik i Trapdannelsens Bygning i denne Deel af Landet. Jeg skal dog blot i Korthed berøre dette. Saaledes fandt jeg, at Lag af tæt eller mandelsteensartet, fast Trap — af 10 til 20, maaskee 50 Fods Tykkelse — vexlede deels med Lag af forvittret Mandelsteen, deels med Lag af en fin, jordartet Tuf, deels ogsaa med Lavabreccier eller Lag, der fuldkomment have Udseende af at bestaae af sammenpakkede, flydende Lavastykker, saasom i Fjeldet Gråkollur ved Reydarfjörör, og som ligeledes er bemærket om de øvre Lag i Búlandstindr. Dette Sidste beviser tydeligt, at Traplagene ere skudte frem af Jordens Indre i glødende, smeltet Tilstand, skjøndt det naturligviis kan være vanskeligt eller umuligt at angive de Punkter, hvorfra de ere trængte i Veiret, især da dette er skeet under Havfladen. Det kan ofte være vanskeligt at angive, hvorfra denne eller hin af de ældre blandt de nyere Lavastrømme har sin Oprindelse, og dog ere disse i Sammenligning betydelig yngre end Trap'en, ere flydte ud siden Landet hævede sig over Havfladen og have desuden i Almindelighed ikke været underkastede den stærke Denudation, der fandt Sted i Glacialtiden — hvormeget vanskeligere maa det da ikke falde, at angive Udløbscanalerne for den fjerne Olds Trap.

Eftersom dette er et Capitel, der tildeels handler om Steen, skal jeg her ligeledes omtale et Fund, som man gjør ved Havkysterne omkring Island, og som Indbyggerne kalde lausnastein. Den er dog ikke nogen Steen, som man formoder i Island, men Frugten af en Bælgvext; den kommer drivende med Golfstrømmen fra Amerika, og er rund og flad samt steenhaard, een til tre Tommer i Diameter*). Denne »Steen« har ifølge Folketroen den mærkværdige Egenskab, at naar man koger den i Vand, og lader Kvinder

*) Frugter af flere Vextarter forekomme, saasom: Dolichos urens, Entada gigalobium.

eller Dyr, der skulle fede, drikke dette, ferer det til et særdeles nyttigt og lykkeligt Resultat. Den steenhaarde Frugt undergaaer derved ingen Forandring, og kan derfor anvendes flere Gange. Den holdes i temmelig hai Pris i Island.

Fra Eskifjörðr gjorde jeg en Udflugt til den Nord derfor liggende Seyðisfjörðr, en af de snevreste men prægtigste af de smukke Fjorde paa Islands Østkyst. Naar man rider til Seyðisfjörðr fra Eskifjörðr, kommer man ad tvende Fjeldveie, nemlig først ad Eskifjarðarheiði, over hvilken Veien farer fra Havet til Lagarfljót- eller Fljótsdalr, som den kaldes paa Kortet, og derpaa over en Hede, som slet og ret kaldes Fjarðarheiði, der gaaer fra den nævnte Dal til Havet. Man maa saaledes gjøre en betydelig Omvei, hvis man vil drage fra det ene til det andet af disse to Steder; den lige Vei over Fjeldene er nemlig utilgængelig for Andre end Fodgængere, paa Grund af dens Sneemasser og Steilhed. Af Snee har man dog ogsaa tilstrækkeligt paa begge de nævnte Heder. Om Sommeren er den los og blad, saa at den kun undtagelsesvis bærer alle Hestens fire Been; snart træder den igjennem med et Forbeen, snart med et Bagbeen, og undertiden ligger den paa Maven i Sneen med alle fire Been nede i Sjappet, i hvilket Tilfælde Ryttereu gjør bedst i at staae af, da det flinke Dyr snart er paa Benene igjen. Under disse Sneefonder risle desuden ofte større eller mindre Bække, over hvilke Sneen ligger som en Hvælving, da den smelter bort paa den nederste Side. Naar man færdes over disse skøre Broer, gjør man sig gjerne saa let i Sadelen som muligt, for ikke altfor meget at udsætte sig for et koldt Bad, hvis Hvælvingen skulde briste. Paa Grundserne med den smeltende Snee er det leerblandede Grus, som Fortidens Jökeler have efterladt paa disse Heder, ofte saa opbløt, at Hesten synker ned til Knæerne, og Ryttereu er da ikke stort bedre faren, end naar den ligger paa Maven i Sneesjappet. Af og til er Heden opfyldt med smaa og store Stene med Vandpytter imellem; saaledes er Veien.

Ved Nedgangen fra Eskifjarðarheiði til Túngudalr, en af Sidedalene til den brede Dal ved Lagarfljót, ligger en Sneefond, der er saa steil, at man maa lede Hestene langs dermed.

En Lignende ligger ogsaa ved Opgangen til Hellisheiði, mellem den nævnte Dal og Vopnafjörðr, hvor jeg endvidere kom forbi. Man kalder en saadan steil Afsats en brekku. Min første Lærdom om en saadan Vei havde jeg allerede faaet kort efter min Ankomst til Reykjavik, da jeg færdedes opad det Pas over Esja, der kaldes Svínaskarð; men det var dengang Foraar, og jeg troede ikke, at jeg om Sommeren skulde have oplevet saadanne Farter, der, hvis de skulde gjentages, vilde være meget kjedsommelige. De faa Gange, jeg var nødsaget dertil, havde de dog naturligvis endnu Nyhedens Interesse for mig. Som Beviis paa saadanne Heders Utilgængelighed og det Ry, hvori de selv i Island staae, kan følgende Historie tjene, som handler om en Hede ved Navn Hrútafjarðarháls i den nordvestlige Deel af Landet. Tvende Kjærlinger kom engang i Strid, hvorved de ikke sparede paa Hug og djærve Ord, saaledes som det ofte gaaer ved slige Leiligheder. Den ene Kjærling ønskede tilsidst den anden Fanden i Vold, men den saaledes Tiltalte, der ansaae et sligt Ønske som altfor ringe og undte sin Medpart alt muligt Ondt, ønskede hende til Gjengjeld, at hun maatte blive dømt til at ride over Hrútafjarðarháls.

Da jeg den 15de Juli red over den foran nævnte Fjarðarheiði, faldt der Snee paa den, og den følgende Nat lagde der sig ikke saa lidt Snee paa Fjeldet omkring Seyðisfjörðr. Dagen derpaa var kold, regnfuld og stormende, med kun 5° C. ved Havkysten. I disse Dage trak ogsaa et svært Uveir over hele Island; paa Nordlandet faldt saa megen Snee nede i Bygden, at man maatte skaffe Faarene i Huus, men den smeltede naturligvis igjen efter et Par Dages Forløb.

Mit Formaal med Reisen til Seyðisfjörðr var dels et mere videnskabeligt: at tage en interessant Bjergdannelse i Øiesyn, nemlig et saakaldet Surtarsbrand-Lag, et Slags Brunkul, som findes paa adskillige Steder i Landet, skjøndt i Almindelighed i ringe Mængde, dels af mere almeen Interesse, nemlig at blive bekjendt med et Anlæg til Hvalfangst, som er oprettet der af en Amerikaner ved Navn Roys; det er saaledes begge disse Mærkværdigheder hver

for sig, for hvis Skyld jeg nu maa lægge Reslag paa Læserens Opmærksomhed. Maaskee man jeg gjøre Begyndelsen med Hvalfangsten.

Mr. Roys, som for Øieblikket er en Mand paa omtrent halvthundrede Aar, er den anden Søn af en Jordbruger i Staten New York i Nordamerika. Da han var sytten Aar gammel, raadede Lægen ham paa Grund af Sygdom at gjøre Søreiser. Han gik da ombord i en Hvalfanger, fandt Behag i denne Beskæftigelse og har siden offret sig dertil. Hans ældste Broder bestyrer nu Landeiendommen, men af de yngre følge fire ham paa Hvalfangsten. Mr. Roys har forhen besøgt adskillige Dele af Verdenshavet, jaget Grønlandshvaler og deslige; men efterat Grønlandshvalen, der er fed, fad og dum — og derfor lettere at fange — er bleven sjeldnere og sjeldnere, har Mr. Roys begyndt at see sig om efter nogle andre Repræsentanter for de kostelige Hvalers Slægt, og disse har han fundet i Masse omkring Islands Kyster. De ere der rigtignok mindre fede og mere forsigtige og vevre — forsaavidt man kan tale om Veverhed hos en Hval — samt derfor mindre lette at komme nær, men dette var netop en desto større Spore for Mr. Roys til at lægge sin Yankeenatur for Dagen, og udfinde Midler til at fange dem. Tidligere havde man benyttet den gamle bekjendte Methode, at harpunere Hvalen og lade den gaae med Harpunen i en to, tre Dage, indtil den døde, hvorpaa den fløi paa Vandet, eftersom Spækket bar den. Men hvis man forsøger denne Fremgangsmaade paa de magrere Finnehvaler ved Island, synke de ganske simpelt tilbunds, naar de dø, og komme først op, naar de begynde at raadne; de kunne da af Strømmen være førte langt fra deres forrige Stade. Desuden ere de, som allerede berørt, livligere i deres Bevægelser og udsætte derfor Harpunerbaadene for de største Farer. Dette er Grunden til, at de hidtil have faaet Lov til at være i Ro. De ere dog ikke at foragte som Fangst, thi en saadan 72 til 80 Fod lang Hval giver en Indtægt af 2000 Rd., hvis den bliver tilborlig behandlet. Det indsaae Mr. Roys tilfulde, og hvad foretog han sig saa? Ja, han lod lave en Sprænggranat, ved hvis ene Ende han fæstede en hvas, trongget

Kniv, medens han ved den modsatte anbragte en Raket med Harpun, den første til at sprænge Granaten, og den sidste til at hage Baaden fast ved Dyret, og med disse Redskaber forsøger han nu, just ikke at sprænge Hvalen i Luften, men at sprænge den død paa Stedet, saa at den hverken formaaer at løbe afsted med Baadene, eller synke inden den bugseres i Land. Og dette Foretagende lykkedes, eller lykkes i det mindste undertiden, og Fremgangsmaaden har saaledes i Princippet vist sig at være rigtig, om den ogsaa i Resultatet endnu ikke fuldkommen svarer til Forventningerne. Mr. Roys havde nemlig naturligviis tænkt sig at kunne gjøre en særdeles storartet Fangst af de talrige Hvaler, som svømme omkring Landets Kyster og i dets Fjorde; men i dette Aar havde han endnu ikke kunnet fange flere end syv til otte Stykker, og dette ansaae han for lidt. Han havde nemlig skudt henved en Snees Stykker, men det er naturligt, at Skuddet skal træffe paa en bestemt Maade, for at gjøre den rette Virkning, saa at Hvalen strax dør og flyder. Træffer man den rigtigt, dør den efter fem til ti Minutters Forløb, og hvis man ikke har for svær So, kan man da som oftest bugsere den i Land. Den Dag, da jeg kom til Seyðisfjörðr, havde man været ifærd med at bugsere en dræbt Hval ind i Fjorden, men den var saa tung at synke omtrent i en Mils Afstand fra Havnen, hvor den skulde skæres itu. En anden Gang havde man skudt en Hval, men formodentlig kun truffen den i Halen, thi den stak tilbunds med en saadan Fart, at man neppe fik Tid til at kappe Harpunlinen, inden Baaden var nærved at synke. Man antager desuden, at en vis Grad af Fedme er nødvendig hos Hvalen, for at den kan flyde, og at det derfor er de magreste, som synke, og fremdeles beroer Flydevnen derpaa, om Krudtgassen forbliver i Hvalen, eller strømmer ud, hvilket naturligviis igjen beroer paa, hvorledes Skuddet træffer. Den nærmere Indretning ved Skyderedskabet oplyses ved omstaaende Tegning. Kniven og Granaten rage frem udenfor det vide Jernblikrør, som hviler paa Mandens Skulder, og som indeslutter Raketten med tre smaa Harpuner, fæstede paa en Jernstang bag denne. Raketten er indeslutet i en Jerncylinder, som er skruet fast til

Granaten og til den Jernstang, som bærer Harpunerne, der kunne bevæges, saa at de falde ind i et Hylster naar Skuddet gaaer af, men fare ud, naar Bevægelsen skeer i modsat Retning. Jerncylinderen, der omslutter Raketten, er omtrent en Fod lang, Granaten og Kniven tilsammenlagte lige saa lange. Den Første, omtrent af tvende knyttede Nævers Størrelse, fyldes med et Pund Krud, hvis Explosion naturligviis foranlediger en svær Ødelæggelse i Hvalen. I Jernstangen, hvorpaa Harpunerne sidde, er ogsaa fastgjort et Toug, der gaaer omkring en Rulle i Baadens Forstavn. Det vide Jernrør, der omslutter Redskabet, er i sin forreste Deel forsynet med en Aabning paalangs, hvorigjennem Krudtgassen strømmer ud naar Raketten tændes, og med en lille Sigteskiver og

Ke Harpunerer.

en Faldskjærm, som af den udstrømmende Krudtgas slaaes op og beskytter den Affyrendes Ansigt. Han staaer nemlig opreist i Baaden, med Bøssen, eller hvad man vil kalde det, paa Skulderen, og affyrer Raketten med en lille paa høire Side af Blikcylinderen anbragt Pistol. Denne Cylinders bageste Deel er temmelig lang for at danne en Modvægt mod Granaten og Raketten. Naar Skuddet løsnes, maae ikke blot Kniven og Granaten, men ogsaa Raketrøret og Stangen med Harpunerne trænge ind i Hvalen, hvis den tilsigtede Virkning skal opnaaes. Derfor nærmer man sig ogsaa Dyret paa en 40—50 Fods Afstand, inden man brænder af. Det temmelig stærke Knald, som Raketten foraarsager ved Afbrændingen, bevirker da ikke, at Hvalen skræmmes bort,

inden den paa denne korte Afstand rammes af det dræbende Redskab.

Hvalerne ere, i det mindste efter Fleres Udsagn, meget almindelige omkring Island, især om Foraaret. Sysselmand Smith, min elskværdige Vert i Seyðisfjörðr og senere Reisekammerat gjennem et Stykke af Landet, fortalte mig, at han har kunnet sidde i sit Hjem, der ligger i den indre Ende af Seyðisfjörðr, og høre deres vældige Aandedræt eller Pusten, naar de tumlede sig mellem Sildene, som de forfølge lige ind i den snevre, men dybe Fjord. Det Samme har man berettet mig i Akureyri ved Eyjafjörðr paa Landets Nordkyst. Vandet er da næsten som i Kog, deels paa Grund af Sildestimens deels af Hvalernes Bevægelser. Naturforskere, som jeg senere har talt med, ere dog af en anden Mening med Hensyn til Hvalernes Mængde. De sige nemlig, at det kun er enkelte Exemplarer, der findes ved Island, og at man i ti Aar efter hverandre har kunnet gjenkjende den samme Hval, naar den kom ind i Fjorden. De troe derfor, at Hvalfangsten ikke kan holdes gaaende i mere end nogle faa Aar paa dette Sted. Om det er saa, maa Fremtiden vise.

Hvalkjød er en særdeles yndet Ret blandt Islænderne, og Læserne maae ikke trække altfor meget paa Næsen derad; thi naar det er vel tillavet, er det en ganske behagelig Spise. Det er dog ikke det nærmest Benene siddende, egentlige Kjød, der fortæres, men det er, foruden Spækket, et mellemliggende Lag, som kaldes rengi — hvad Beskaffenheden angaaer, en Mellemting mellem Kjød og Spæk — som bruges i dette Øiemed. Da nu Mr. Roys skyder mange flere Hvaler, end det lykkes ham at bringe i Land til sit Trankogeri i Seydisfjördr, hvor han, foruden en lille Dampbaad, hvormed han bugserer de smaa Harpuneer- eller rettere Raketbaade, har et stort Barkskib, ved hvilket Hvalen skæres i Stykker — hænder det ofte, at ihjelskudte Hvaler drive op hist og her paa Islands Kyster. Inden jeg iaar forlod Østlandet, vare fem Hvaler drevne i Land eller blevne indbugserede af Fiskerjagter mellem Mýrdalssandr i det vestre Skaptárfellssyssel og Vopnafjörðr. Naar en

saadan Begivenhed indtræffer, straale alle Islænderes Ansigter af Glæde; thi deels faae de deres Andeel deraf, naar de hjelpe med at skære Hvalen, deels kunne de kjøbe det fede, beenlose rengi for ikke engang to Skilling Pundet, hvilket er billigt for Kjød eller Flesk, hvad man nu vil kalde det. Naar man tillaver rengi til at spises, hvorom jeg vist maa give mine Læserinder, som nuværende eller tilkommende Husmødre, — og muligt ogsaa en eller anden Lækkermund blandt mine Læsere — Beretning, koger man det først en Tid og ovenikjøbet en rum Tid, og derved faaer man en Olie eller hvid Tran, der er fortrinlig som Lampeolie. Derpaa lægger man det kogte rengi i Eddike, sure Valle eller Lignende, og lader det ligge deri en Tid, da er det færdigt. Det har saa Udseende af — ja det har et eget Udseende, er hvidgrult af Farve og en Mellemting mellem Flesk og Oxebrusk, men smager omtrent som Grisesylte — appetiteligere formaaer jeg ikke at beskrive det.

Koger man Spækket, faaer man, som Enhver veed, Tran, og tillige en fleskartet Masse, der smager endnu bedre end rengi, idetmindste i en Islænders Mund, men hvorom man dog maa have Lov at tænke, at det smager noget tranet.

Som man kan forestille sig, er der ikke saa lidt Spiseligt paa en Hval. Sysselmand Smith og jeg udregnede, at af 355 Hvaler kunde alle de 68,000 Indbyggere i Island hver faae et Pund Spæk eller rengi om Dagen hele Aaret rundt. Hvis vi forøge hint Antal til 365, bliver det en Hval for hver Dag i Aaret, og det er jo et prægtigt Dyr, naar eet Exemplar kan mætte et helt Folk, idetmindste ved eet af Dagens Maaltider. Mr. Roys anvender dog ikke sine Hvaler paa denne Maade; han koger Tran af hele Dyret, endog af dets Kjød og Been, som han lader koge i en Dampkjedel, hvor det stærke Damptryk udpresser Fedtemnet, der ikke siver ud ved sædvanlig Kogning. Han agter desuden med det Første at anskaffe sig en Pressemaskine, for at sammenpresse det udkogte Kjød til Kager, og derefter sælge det i England som Hundefode, Hønsefode, Svinefode og Gud veed hvormange andre Slags Føde.

I Sammenhæng hermed maae vi omtale en anden Art Hvalfangst, som ligeledes forekommer i Island, men især

drives efter en storartet Maalestok ved Færøerne. Dette er den saakaldte Grindehvalfangst. Grindehvalen er en Hvalart af ikkun 10—12 Alens Længde, der driver om paa Havet i store Flokke paa flere hundrede Stykker. Naar en saadan Flok opdages af en Fiskerbaad ved Færøernes Kyster, heiser denne et vist Signal, hvorpaa Signalblus tændes omkring paa Øerne, for at samle saa mange Baade som muligt til Fangsten. Denne gaaer for sig paa den Maade, at Flokken ved Steenkast drives ind i en passende Bugt af Landet, hvor da Hvalerne dræbes eller drives paa Land. Dersom Flokken eller Grinden, som den kaldes, ikke er altfor stor, kan een eller et Par Baade drive den foran sig ude paa Havet, men naar den kommer henimod Land, behøves saa mange Baade som muligt. En Grind paa 400 Stykker ansees for at være den bedste. Grunden til, at Grinden lader sig drive og ikke dykker under Baadene tilbage ud i Havet, er den, at de kastede Stene, naar de synke, danne en Lysstribe efter sig i Vandet, for hvilken Hvalen er bange. En Betingelse for Foretagendets heldige Udfald er derfor, at Baadene ere forsynede med et tilstrækkeligt Antal Smaasteen; derfor bruger man ogsaa at binde Stene ved Snore, for efterat de ere kastede ud at kunne trække dem op og benytte dem paany. Efterat Grinden er dreven ind i en Bugt, hænder det undertiden, at den i sin Forskrækkelse og af Frygt for Baadene render op paa Stranden, hvor Folk strax ere rede til at dræbe Dyrene. I sædvanlige Tilfælde maa man dog stikke dem i Vandet, hvilket udføres med Knive paa lange Skafter. Ved den Leilighed maa man passe, at stikke den første Hval i Halen, medens den vender sig mod Land, thi saa render den undertiden paa Land og drager hele Flokken med sig. I modsat Tilfælde maa man vedblive at stikke, indtil Dyrene døe, hvorved de saarede ofte vælte sig op paa Land. Naar Vandet engang er bleven farvet med Blod, behøver man ikke at være bange for, at nogen af Hvalerne sniger sig bort. Thi hvis en af dem skulde komme ud i det klare Vand, vender den strax igjen tilbage; de synes at holde af Blod. Undertiden hænder det, at en saaret Hval støder Hovedet op gjennem en af Baadene, hvorved denne naturligviis strax synker, men

andre Baade ligge da saa nær, at de paa denne Maade Forulykkede strax reddes. Intet Menneskeliv gaaer derfor tabt ved denne blodige Leg.

Man har meddeelt mig som fuldkommen troværdigt, at det ved en af de sjeldnere Grindefangster i Island hændtes, at en Hval dukkede op ved Siden af en af de forfølgende Baade. Da denne krængede derved, kom en af Baadfolkene til at stikke Haanden udenfor Rælingen, og mistede ved den Leilighed sin Vante. En Stund efter fød en død Hval op; den blev trukken i Land, og da man skar den itu, fandtes Vanten siddende i Luftrøret og havde saaledes kvalt Dyret. Manden havde ved Baadens Krængen, uden at ane det, stukket Haanden lige ned i Hvalens Aanderør. En lignende Historie, hvis Sandfærdighed jeg dog ikke vil borge for, beretter fra Færøerne om en Terne, der paa sit uskyldige Fiskeri var kommen til paa samme Maade at kaste sig lige ned i Luftrøret paa Hvalen og kvæle den.

Grindefangsten er naturligviis en stor Helthd for Færingerne; i Island forekommer den, som sagt, sjeldnere. Det hændtes dog nyligt paa Vestlandet i Island, at en Grind kom ind i en Fjord, hvor et Fartei med Ballast af Smaasten laa for Anker. Man havde da et rigt Forraad af Stene til at drive Grinden med, og dette lykkedes ogsaa saa vel, at hele Flokken ilede mod Land og strandede.

Medens vi ere ved at tale om de Undere, der findes i Havet ved Island, skulle vi ogsaa berøre et andet Slags af disse, nemlig en Fisk, der kaldes háskerðingr. Det er en Hai, og som saadan naturligviis graadig og umættelig; men, for at tale med Darwin, den er som en Følge af sin store Graadighed forsynet med en stor Lever, af hvilken man koger en værdifuld Tran, som gaaer i Handelen og ligesom Hvaltranen anvendes i Garverierne. Ved de islandske Handelspladser findes sædvanligviis een eller flere Kjøbmændene tilhørende Smaajagter, der gaae paa Fangst efter denne Hai, hvilket er en indbringende Syssel, skjønt heller ikke den drives efter nogen større Maalestok eller i Forhold til Havets Rigdom paa disse Udyr. Udyr kunne de vel kaldes, paa [illegible] store Graadighed, thi de vrage ikke noget

»Kjødagtigt«, om jeg maa bruge dette Udtryk. Ifølge Udviklingstheorien havde naturligviis denne Fisk fra Begyndelsen ikke samme graadige Natur som nu, men gik ganske vist som en skikkelig Fyr om paa Havbunden, og tog tiltakke med Krabber, Snegle, samt maaskee en og anden Sild. Dens Lever var naturligviis da ogsaa af en passende Størrelse; men senere foer den Onde i den, den begyndte at blive større og større Lækkermund, og nu er den Sælhundenes, Torskenes, Hvalernes og flere andre Havboers værste Fjende, ja, den undseer sig end ikke engang ved at æde en stakkels Skibbruddon, der flyder omkring paa Havet paa sin Planke. Men ved dens tiltagende Graadighed har den ikke kunnet nøies med en lille Lever, der ikke hurtigt nok udfører Fordøielsesprocessen og giver Lyst til at fornye dens lucalliske Maaltider. Sandsynligviis har den ogsaa ofte i de senere Tider taget Mere til sig, end den har kunnet fordøie, hvilket naturligviis er bekommet den mere eller mindre ilde. For nu at afhjælpe denne Mangel eller tilfredsstille dette Behov har Naturen velvilligt ladet dens Lever voxe, saa at den indtager hele Kroppens Længde fra Hovedet til Halen, og større kunde den ikke godt blive.

Naar man aabner Maven paa en Háskerðing, finder man de vidunderligste Ting at see, et rigtigt Museum af alle Havets gastronomiske Herligheder. Nilsson beretter i »Skandinaviens Fauna« om en Háskerðing, der havde slugt et heelt Rensdyr, og om en Anden, i hvis Mave man fandt en Sælhund, otte Torsk, fire Langer og flere Stykker Hvalfiskespæk. Som Bevis paa deres Graadighed har man i Island meddeelt mig, at der engang ved Seydisfjörðr fandtes opdrevet en Hval, i hvis Side en Háskerðingr havdeædt sig ind uden at kunne komme ud. Sagen lyder utrolig og kan kun forklares derved, at Háskerðingen, efter først at have hugget et Hul i Hvalens Side, er bleven ved at æde der, indtil Hullet blev dybere, og at den da ved et raskt Tag er kommen saa langt ind, at den blev siddende: en ny Prophet i Hvalfiskens Bug, men en, der kom ind fra Sidelinien, altsaa en apokryphisk.

Håskerdingens Kjød kan spises ligesaa vel som Hvalens, skjøndt man maa indrømme, at der ligger noget Uappetiteligt i at spise et Dyr, der æder Mennesker — men det gjør Svinet ogsaa, naar det kan komme til det — og Menneskет med — alt Kjød er Hø, det skal Alt gaae sammen Vei, tænker den Vilde. Dog kan man ikke spise Håskerdingens Kjød ferskt, thi da er det giftigt. Man graver det derfor først ned i Jorden, og lader det ligge og raadne, eller, smagfuldere udtrykt, lader det undergaae en Forraadnelsesproces, hvorefter det hænges op til Tørring. Efter sex Maaneders Forløb kan den, der ikke er altfor kræsen, spise det istedetfor Smør til tør Fisk; men bedst lader man det hænge i tre eller fire Aar, jo længere desto bedre, hvorpaa det i Manges Mund ansees for en Lækkerbid. Det Ubehagelige ved at spise dette Kjød bestaaer egentlig deri, at det stinker lidt, og det ikke saa lidt endda, men det har det jo tilfælles med sur Sild, gammel Ost o. s. v. Naar man har spist Håskerdingkjød, kan det lugtes i en vid Omkreds; men det skal ikke smage ilde. Det er alligevel naturligviis kun Almuesfolk, som nyde denne Føde. Hvalkjød kan man derimod byde i ethvertsomhelst Huus.

Blandt de Lækkerier, som Havet byder, staaer naturligviis Fisken i første Række. Den islandske Fisk kan, hvad det angaaer, stilles i Klasse med den bedste. Naar Torskefiskeriet er mindre betydeligt i Island, stiger Prisen paa Klipfisk paa det spanske Marked, hvorhen de islandske Kjøbmænd bringe deres meste Fisk. Klipfisk er Torsk, der ikke saltes i Tønder, men i saadne Bunker, saa at Lagen leber af; siden lægges den paa Klipperne for at tørres. Saltet Fisk tilberedes ikke i Island; men den, der ikke bliver til Klipfisk, tørres og spises i den Tilstand med Smør, uden Brød. Hosstaaende Træsnit forestiller nogle Islændere, Mænd og Kvinder, sysselsatte med at tilberede Fisk. Paa Stilladserne hænger den Fisk, der skal tørres og derpaa lægges i Tønder eller Bunker, og opbevares til Vinterbrug. Tørret Fisk har en ganske behagelig Smag, men er sej og haard. Den bankes dog først paa en Steen, før at Kjødfibrene kunne

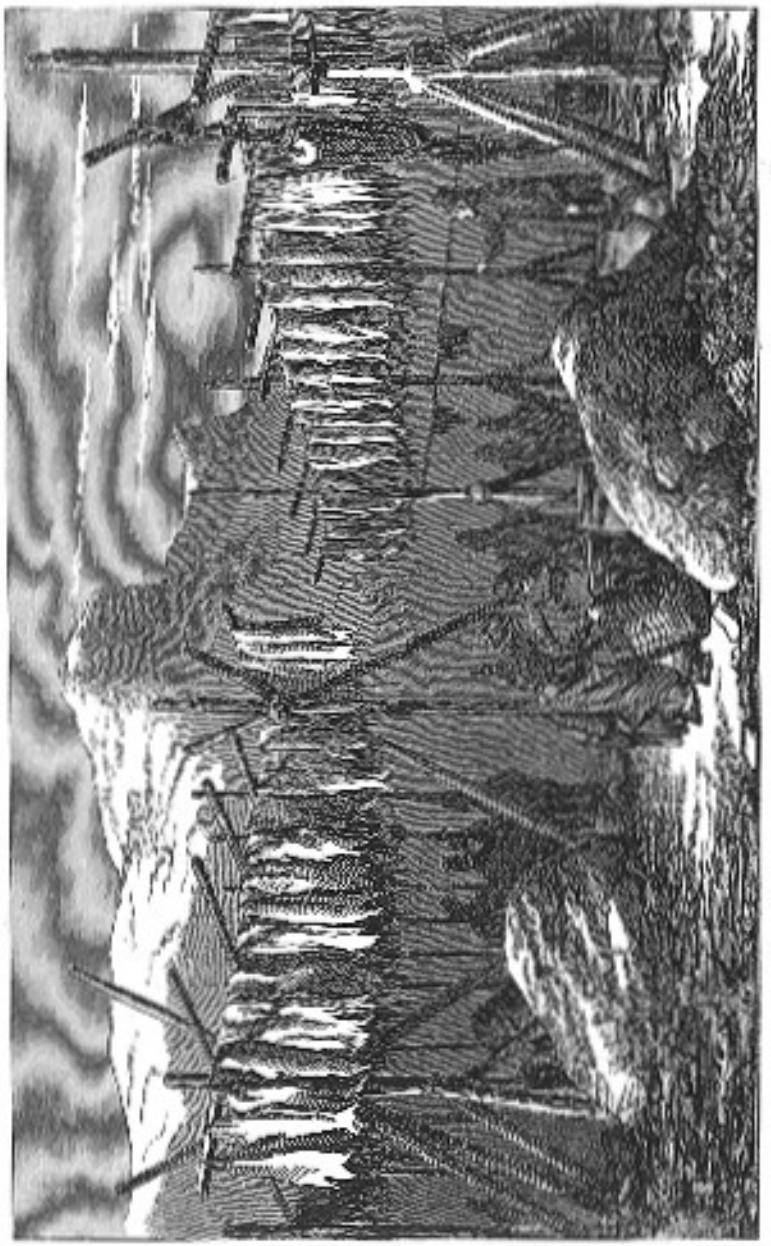

Tilberedelse af Fisk.

skilles lidt ad, hvorefter den lettere kan deles i Smaastykker, som Enhver maa afpasse efter sin Ganes og sine Tænders Beskaffenhed; thi efterat Fisken er banket, er den færdig til at spises, og slides da itu med Fingrene, der her maae træde istedetfor Kniv og Gaffel. En Steen til at banke tør Fisk paa finder man derfor udenfor hver islandsk Bolig. Som tør Fisk bruges især Kuller, men man kan ogsaa hos fornemme Folk faae Torsk og Helleflyndere. Den sidstnævnte Fisk hører forøvrigt, fersk tilberedt, til en af de fornemste Lækkerier fra Søen; den islandske Helleflynder er delicat.

Af Ferskvandsfisk har man i Island, som forhen nævnt, Lax og Foreller, men det er ogsaa Alt. De ere dog af god Beskaffenhed og ret talrige i visse Floder og Søer. Engelskmændene bruge den Industri at tage til Island og indkøge Lax; indkøgt Lax maa derfor være en værdifuld Handelsvare i England; thi de anvende ikke saa ringe Summer derpaa.

Sjette Capitel.

jennemskaarne og blottede ved de to Slags Denudationer, som vi ovenfor have omtalt, fremvise Islands Fjelde deres Indre for Dagens Lys. Derved ere Trapformationens Lag saaledes skaarne af, at deres vexlende Indhold af tæt Trap, Trapmandelstene, Vakke og Tuflag er kommet tilsyne. Disse sidstnævnte eller Tuflagene ere indenfor Trap'ens Omraade underordnede, det vil sige, de opnaae hverken den Tykkelse eller den Udstrækning, som den tætte Trap, Mandelstenene og Vakke. Alligevel indeholde de en Dannelse af stor Betydning og fremragende Interesse. Tuflagene ligge nemlig undertiden udenom en Art Kul, der i Island kaldes surtarbrandr (paa Islandsk surtar-brandr eller Surturs Ved); det er et Slags Brunkul, der deels kun bestaaer af enkelte, forkullede Træstammer, deels af mere sammenhængende Lag af skiferblandet Kul.

I praktisk Henseende har Surturbranden dog ikke synderlig Betydning; paa sine Steder kan den vistnok indeholde saameget Kul, som i en Tid kan være tilstrækkeligt til Brændsel paa den lille Skorsteen i en Bær eller en lille Smedie, hvor man smedder Hesteskoe og Søm, men som Kilde til Nationalrigdom kunne disse Kullag saa meget mindre ansees, som de deels ere i mere eller mindre Grad utilgængelige ved deres Leie bøit oppe paa Fjeldene, deels i kort Tid vilde blive udtomte, hvis man med synderlig Iver begyndte at søge efter dem. I Island benytter man vel derfor stedse de skotske Stenkul, endogsaa til den ubetydeligste Husholdning, skjøndt

man maa indremme, at der ligger noget Afskrækkende i at maatte føre Stenkulstønden paa Hesteryggen mange Dagsreiser ind i Landet.

For det Meste bestaaer Surturbranden af enkelte, fladtrykte, mere eller mindre forkullede Stammer. Disse ere i Almindelighed endnu i Besiddelse af en saadan Fasthed, at de kunne skæres som Træ; i deres Indre ere de sortebrune som Ibenholt og kunne undertiden med Fordeel bearbeides paa samme Maade som dette kostbare Slags Træ.

I de Tuflag, der omslutte slige Træstammer, træffer man ofte talrige Aftryk af Blade og Frugter, bevarede i den fine Tufmasse. Disse Aftryk ere allerede i Slutningen af det forrige Aarhundrede blevne bemærkede af Eggert Olafsen, men det er først Professor J. Steenstrup, hvem den Ære tilkommer, at han, under sit Ophold i Island i Aarene 1839 og 1840, nærmere har henledet Opmærksomheden paa disse i videnskabelig Henseende heist interessante Fund. Besynderligt nok undgik disse Aftryk af Frugter og Blade af Vexter, som fuldstændigt mangle i Island, den store videnskabelige Expedition, som i Midten af Aaret 1830 udgik fra Frankrig under Gaimard, og som tilligemed Island og andre arktiske Lande ogsaa besøgte Sverig. Den egentlige Surturbrand ingtoges ganske vist af denne Expedition, men Vækstaftrykkene i Tuflagene oversaae man.

De Blade og Frugter, af hvilke man har fundet Levninger, tilhøre, som meddelelt, Træsorter, der fuldstændigt mangle i Island. Derimod minde de i høi Grad om saadanne Arter, som voxe i det subtropiske Amerika, skjøndt de ikke tilhøre nulevende, men uddøde Vækstarter. Man kjender blandt Andet Levninger af flere Arter smukke Naaletræer, af et Par Arter Birk, af El, Hassel, Eeg, Pil, Alm, Løn, Vinranke, Tulipantræ, Valnød og desuden, skjøndt i mindre Mængde, af urteartede Vækster. Ialt ere omtrent tredive forskjellige Arter, for det meste Træ- og Buskarter, fundne i Surturbrandslagene.

Overensstemmende med den i Geologien herskende Anskuelse, at Jordkloden under sin Udvikling er skredet frem fra en varmere til en koldere Tilstand, at i ældre Tider

skilles lidt ad, hvorefter den lettere kan deles i Smaastykker, som Enhver maa afpasse efter sin Ganes og sine Tænders Beskaffenhed; thi efterat Fisken er banket, er den færdig til at spises, og slides da itu med Fingrene, der her maae træde istedetfor Kniv og Gaffel. En Steen til at banke tør Fisk paa finder man derfor udenfor hver islandsk Bolig. Som tør Fisk bruges især Kuller, men man kan ogsaa hos fornemme Folk faae Torsk og Helleflyndere. Den sidstnævnte Fisk hører forøvrigt, fersk tilberedt, til en af de fornemste Lækkerier fra Søen; den islandske Helleflynder er delicat.

Af Ferskvandsfisk har man i Island, som forhen nævnt, Lax og Foreller, men det er ogsaa Alt. De ere dog af god Beskaffenhed og ret talrige i visse Floder og Søer. Engelskmændene bruge den Industri at tage til Island og indkøbe Lax; indkøbt Lax maa derfor være en værdifuld Handelsvare i England; thi de anvende ikke saa ringe Summer derpaa.

Sjette Capitel.

jennemskaarne og blottede ved de to Slags Denudationer, som vi ovenfor have omtalt, fremvise Islands Fjelde deres Indre for Dagens Lys. Derved ere Trapformationens Lag saaledes skaarne af, at deres vexlende Indhold af tæt Trap, Trapmandelstene, Vakke og Tuflag er kommet tilsyne. Disse sidstnævnte eller Tuflagene ere indenfor Trap'ens Omraade underordnede, det vil sige, de opnaae hverken den Tykkelse eller den Udstrækning, som den tætte Trap, Mandelstenene og Vakke. Alligevel indeslutte de en Dannelse af stor Betydning og fremragende Interesse. Tuflagene ligge nemlig undertiden udenom en Art Kul, der i Island kaldes surtarbrandr (paa Islandsk surtar-brandr eller Surtars Ved); det er et Slags Brunkul, der deels kun bestaaer af enkelte, forkullede Træstammer, deels af mere sammenhængende Lag af skiferblandet Kul.

I praktisk Henseende har Surturbranden dog ikke synderlig Betydning; paa sine Steder kan den vistnok indeholde saameget Kul, som i en Tid kan være tilstrækkeligt til Brændsel paa den lille Skorsteen i en Bær eller en lille Smedie, hvor man smedder Hesteskoe og Sæm, men som Kilde til Nationalrigdom kunne disse Kullag saa meget mindre ansees, som de deels ere i mere eller mindre Grad utilgængelige ved deres Leie høit oppe paa Fjeldene, deels i kort Tid vilde blive udtømte, hvis man med synderlig Iver begyndte at søge efter dem. I Island benytter man vel derfor stedse de skotske Steenkul, endogsaa til den ubetydeligste Husholdning, skjøndt

man maa indrømme, at der ligger noget Afskrækkende i at maatte føre Steenkulstonden paa Hesteryggen mange Dagsreiser ind i Landet.

For det Meste bestaaer Surturbranden af enkelte, fladtrykte, mere eller mindre forkullede Stammer. Disse ere i Almindelighed endnu i Besiddelse af en saadan Fasthed, at de kunne skæres som Træ; i deres Indre ere de sortebrune som Ibenholt og kunne undertiden med Fordeel bearbeides paa samme Maade som dette kostbare Slags Træ.

I de Tuflag, der omslutte slige Træstammer, træffer man ofte talrige Aftryk af Blade og Frugter, bevarede i den fine Tufmasse. Disse Aftryk ere allerede i Slutningen af det forrige Aarhundrede blevne bemærkede af Eggert Olafsen, men det er først Professor J. Steenstrup, hvem den Ære tilkommer, at han, under sit Ophold i Island i Aarene 1839 og 1840, nærmere har henledet Opmærksomheden paa disse i videnskabelig Henseende høist interessante Fund. Besynderligt nok undgik disse Aftryk af Frugter og Blade af Vexter, som fuldstændigt mangle i Island, den store videnskabelige Expedition, som i Midten af Aaret 1830 udgik fra Frankrig under Gaimard, og som tilligemed Island og andre arktiske Lande ogsaa besøgte Sverig. Den egentlige Surturbrand iagttoges ganske vist af denne Expedition, men Vextaftrykkene i Tuflagene overssaae man.

De Blade og Frugter, af hvilke man har fundet Levninger, tilhøre, som meddelt, Træsorter, der fuldstændigt mangle i Island. Derimod minde de i høi Grad om saadanne Arter, som voxe i det subtropiske Amerika, skjøndt de ikke tilhøre nulevende, men uddøde Vextarter. Man kjender blandt Andet Levninger af flere Arter smukke Naaletræer, af et Par Arter Birk, af El, Hassel, Eeg, Pil, Alm, Løn, Vinranke, Tulipantræ, Valnød og dessuden, skjøndt i mindre Mængde, af urteartede Vexter. Ialt ere omtrent tredive forskjellige Arter, for det meste Træ- og Buskarter, fundne i Surturbrandslagene.

Overeensstemmende med den i Geologien herskende Anskuelse, at Jordkloden under sin Udvikling er skredet frem fra en varmere til en koldere Tilstand, at i ældre Tider

Jordens egen Varme har været tilstrækkelig til at vedligeholde et varmt Klima over hele Kloden, have de Vexter, af hvilke der findes Levninger i Surturbrandslagene, engang prydet det nuværende Islands Jord. Der skal saaledes i hine længstbesvundne Tider være forefundet den Skovvegetation, af hvilken der nu knap findes Spor; men en Vegetation, der har omfattet ganske andre Vækstarter end de nuværende. Tiden, da dette fandt Sted, maa dog have ligget Millioner Aar tilbage, og kan saaledes paa ingen Maade sammenblandes med den i Sagaerne omtalte Tid, da der var Skov over hele Landet fra Havet til Fjeldene.

Til Støtte for den Mening, at de nævnte Vækstarter virkelig have voxet paa Islands Jord, anfører man, at de spæde Vækstlevninger, af hvilke Aftryk forefindes, ikke have kunnet føres en lang Vei, uden at ødelægges; de maae derfor stamme fra Arter, der voxede paa Stedet.

Efter en anden Formening skulle de Træstammer, der danne Surturbranden, være blevne førte som Drivtømmer med Havstrømmen, paa samme Maade, som lignende Stammer endnu den Dag idag føres med Golfstrømmen fra Amerika til Islands Kyster.

Herimod indvender den foranævnte Anskuelses Forfægter, at de Træstammer, der findes i Surturbrandslagene, ofte have bevaret deres Beklædning af Bark, hvilken derimod Drivtømmeret, der samles ved Islands Kyster, altid mangler; desuden henvises til Aftrykkene af de spæde Vækstlevninger, der nys omtaltes.

Med Hensyn til disse, hinanden saa modsatte Meninger, kan Følgende bemærkes: Det er uomtvisteligt en Sandhed, at Drivtømmeret, der træffes ved Kysterne, mangler Bark; det er fremdeles en Sandhed, at man heller ikke ved Kysterne finder Levninger af spæde Blade og Frugter, hvilket ligger i Sagens Natur, eftersom de smuldres sønder af Sandet i Brændingerne — dog finder man Aftryk af større Frugter, som Exemplet med den saakaldte Lausnasteinn (Side 187) udviser — men saafremt de nævnte Blade, Frugter og Stammer have drevet med Strømmen, og af den ere aflagrede paa Havets Bund, have de jo aldrig naaet Kysterne og saaledes heller

ikke kunnet blive afslidte eller søndersmuldrede i Brændingerne. I det aabne Hav derimod, i Golfstrømmen, kunne de drive fremad uden at forstyrres, især da de ikke behøve at drive umiddelbart paa Havfladen, men under Forraadnelsen rimeligviis indtage en svævende Stilling midt i Strømmen, inden de synke tilbunds. I dette Tilfælde, naar de heller ikke ere udsatte for Bølgernes Brydninger, synes det endog, at de spædeste Vækstlevninger maae kunne føres Hundreder af Mile bort uden at gaae tilgrunde. Fra dette Synspunkt betragtet, bærer saaledes Surturbranden ikke noget Vidne om en Skovvegetation i Island i Fortiden, men afgiver ikkun et Bevis paa, hvad man ogsaa paa anden Maade kan udfinde, at de islandske Traplag dannedes under Havets Overflade.

Under mit Ophold ved Seyðisfjörðr besøgte jeg et derværende Surturbrandslag, der blev truffet høit oppe paa Brimnesfjall ved Fjordens nordlige Strand. Det ligger i den steile Fjeldskrænt mod Havet, maaskee 1200 eller 1500 Fod over dettes Flade. Surturbranden bestaaer blot af nogle fladtrykte, forkullede Træstammer uden Bark, der ligge indesluttede omtrent i Midten af en løs, palagonitartet Tufmasse af idetmindste halvhundrede Fods Tykkelse. Derover ligger et Lag Trap, med Antydning af søileformet Afdeling. Paa Toppen af Fjeldryggen er denne Trap blæret og lavaartet. Et Stykke fra Tuflaget med Surturbranden træffer man længere ude mod Søen Levninger af en ved Denudation sønderbrudt Trachytgang.

Fra Brimnesfjall har man en glimrende Udsigt over et Par af de dybe Fjorde paa Østlandet, nemlig den nedenfor liggende mørkeblaae Seyðisfjörðr og den nordfor indskydende, endnu snevrere Loðmundarfjörðr, med de dem begrændsende Fjeldryggе, hvis mod den klare Himmel opskydende med Sneefonder prydede Toppe med deres mosgrønne eller græsmykkede Skrænter altid ville staae for mit Minde i en uforglemmelig Glands. Veien op til Brimnesfjall var en af de steileste, som jeg kom ud i Landet; gjentagne Gange maatte vi staae af Hestene — jeg ledsagedes paa denne Udflugt af endeel af Seyðisfjörðrs Beboere, Mr. Smith, Mr. Roys og Flere — og lede dem op ad Brinkerne, hvilken Benævnelse jeg dog kun vil anvende om de steileste Steder, skjendt i mine

Øine hele denne Vei bestod af en eneste stor Brink. Og denne er dog den saakaldte alfare Vei, der forbinder begge de nysnævnte Fjorde med hinanden, og som Bønderne i Handelstiden, Embedsmændene paa deres Reiser, og tilfældige Reisende maae benytte. Højest oppe paa Fjeldskrænten laa en steil Sneefond; foran den overlodes Hestene indtil videre til deres Skjebne paa det fuldkommen ufrugtbare Sand; thi det Punkt, vi besøgte, laa hinsides den nævnte Sneefond, og Veien derop var for steil, selv for en islandsk Hest. For at Hestene ved saadanne Leiligheder ikke skulle løbe deres Vei, bruger man den List at binde dem sammen, to og to med den Enes Hoved ved den Andens Hale, og omvendt, hvorved deres Betænkelser for at komme hort forvandles til en bestandig Kredsgang.

Saadanne Sneefonder, som dem jeg sidst omtalte, kunne være meget besværlige. Er Sneen blød, som sædvanligt i Sommerdagene, kan man dog ganske ligefremt stille sig paa Sneehakken og ved Hjelp af en lille Bevægelse med Fødderne glide ned, som om man løb paa Skøiter, eller hvis man er en lille Dreng, sætter man sig ganske simpelt ned ved den øverste Sneekant og glider paa denne Maade ned i en hvinende Fart. Ved Vintertid, naar Sneen er frossen, kunne dog saadanne Brinker være aldeles umulige at komme over, hvis man ikke fører Øxe med sig til at hugge Trappetrin i Sneen, som da ofte er ligesom Is.

For at vise Læseren, at man i Island ogsaa forstaaer sig paa at «leve», maa jeg meddele, at vi paa Toppen af Brimnesfjall drak Bjergdrottens Skaal af det med ædel Champagne fyldte Bæger. Vin er forresten en almindelig Drik i Island, især ved Handelspladsene; som Følge af Toldfriheden er Prisen lav paa denne Vare, ligesom ofte ogsaa andre Varer ere ligesaa billige i Island, som i Kjøbenhavn.

Efter mit Besøg i Seydisfjörðr vendte jeg tilbage til Eskifjörðr, for at foretage nogle flere Udflugter i Egnen. Har jeg ved min første Tour over Fjarðarheiði havt Aarsag til at klage over Taage og Sneesjap, begunstigedes den anden derimod af desto smukkere Veir, hvorfor jeg i fuldt Maal kunde nyde det imponerende Skue, som Fljótsdalr frembød, da jeg nærmede mig den efter en omtrent tre Timer lang Fart over

Heden. Men det er forgjæves at ville beskrive alle de skjønne Naturscener, der møde paa en Reise i Island, for udsat, at Veiret er gunstigt; de ere virkelig henrivende. Over den brede, men dog i Henseende til de omgivende Fjeldes Høide dybe Dal, laa, da jeg om Aftenen fik den i Sigte, udbredt et blaahvidt, lidt taaget, men fuldkommen gjennemsigtigt Luftlag, der gav saavel Dal som Fjeld en magisk Belysning. Dernede speilede sig Lagarfljóts hvide Stribe, i Baggrunden tilvenstre hævede sig i elleve geographiske Miles Afstand Snæfells næsten 6000 Fod høie Top, paa den modsatte Side af de ved en lavere saakaldet hals adskilte Fljóts- og Jökuldalr drog sig en vældig Fjeldryg, som i Smjörfjall naaede sit høieste Punkt med 3,859 Fod over Havet, og som endnu i Diúpifjall, en med Nordost i Havet udskydende Odde af samme Fjeldryg, beholdt en Høide af 2272 Fod over dette. Havet selv var skjult af mellemliggende Bjergrygge.

Naar man er kommen ned over Fjarðarheiði og netop har berørt den egentlige Fljótsdalr, dreier man ad Veien mod Sydost til Eskifjörðr, saaledes som Kortet angiver. Inden jeg naaede op paa Heden af samme Navn, brød Natten frem; det var allerede da Skumring om Nætterne, dog tilstrækkeligt lyst til at finde Vei. Frosten havde dengang stivnet det øverste Sneelag paa Sneefonderne lidt, og paa Heden var der koldt, stille og høitideligt, efterat vi havde forladt den brusende Aa nede i Dalen — men dens Brusen var jo ogsaa høitidelig. Efterat jeg var kommen op paa Heden, ned jeg paany en smuk Udsigt over den snevre Eskifjörðr, begrændset paa den venstre Side af den høie, majestætiske, næsten pyramideformede Hólmatindr og paa den østlige af en ikke lavere Fjeldryg. Over Fjordens stille Vande havde lagt sig et tykt og sneehvidt Taagedække, som fra mit betydeligt ophøiede Standpunkt næsten saae ud til at forene sig med Vandfladen, skjøndt det, efter Heiden paa Fjeldene at regne, ikke steg saa ubetydeligt tilveirs. Alt efterson jeg kom ned fra Heden syntes dette Taagedække at hæve sig, og tilsidst indsvøbte det mig og min Følgemand i et tæt Slør. Vi vare dog nu komne ned paa en jævn og god Sti,

thi Vei kan man neppe kalde den, og med løse Teiler sprængte vi afsted og ankom snart til den ved Seen liggende, i Taagen og Mørket næsten skjulte Handelsplads. Det var da bælgmørk Nat, og medens min Følgemand var ifærd med at banke en af Husets Tjenestefolk op, havde jeg god Tid til at lytte til det pladskende Liv ved den i Taagen indhyllede Strandbred, hvor Ederfuglene laae og snaddrede med deres Unger og lærte dem at fange Muslinger, både sig, dykke, med eet Ord: et Stykke Seliv, der kan være godt nok for en Ederfugl.

Da jeg forlod Eskifjörður, lagde jeg Veien nordefter gjennem Fljótsdalr til den ved Mundingen af denne Dal liggende Præstegaard Hjaltastaðr. Der blev jeg hjerteligt modtaget af Præsten Sira Jakob Benediktsson, bekjendt i Egnen som en dueli Rytter og Hestekjender. Paa en Udflugt fra dette Sted til Húsavík Øst derfor, maatte jeg atter over en med Sneefonder bedækket Hede mellem begge de høie Fjelde Beinageitarfell (3517 Fod) og Dyrfell (3606 Fod), hvilket sidste har sit Navn deraf, at en bred Kløft i Form af en Dør eller Port findes i dets Top, som tydeligt sees fra Dalen nedenfor. I Húsavík havde jeg Kvarteer hos en rig Enke, som eiede baade Sølvskeer og andet Sølvtøi, hvorom min snaksomme Veiviser fra Hjaltastaðr underrettede mig. Strax sønden for Húsavík ligger en anden mindre Bugt, Alftavík kaldet, der skilles fra den førstnævnte ved en hvas, i Havet udskydende Odde, ved Navn Alftavíksfjall. Dette Fjeld frembyder adskillige Mærkværdigheder i geologisk Henseende. Det bestaaer for en stor Deel af en trachytisk Bjergart, der gjennemskæres af Trapgange. Fjeldets mod Havet vendte Side er stærkt gjennemskaaren af Afgrunde, der aabne sig ved hvert Skridt. Toppen dannes af en hvas Kant, langs hvilken man med Møie kan stavre sig frem, undertiden krybende paa Hænder og Fødder. I den søndre Deel af Fjeldet naaer det sin største Høide, rimeligviis dog ikke over 1000 eller 1200 Fod. Men Toppen dannes der ene og alene af en smal Ryg af en næsten fritstaaende Trapgang, der paa den ene Side reiser sig aldeles lodret, mindst 200 Fod. Opklavringen til denne Ryg maa foretages over nogle op-

staaende Blokke, paa hvilke man kun vanskeligt kan finde Fodfæste, og naar man dreier omkring en ludende Klippe, har man den svimlende Afgrund lige under sig. I Blæstveir er det derfor ikke godt at vove sig did. Om det ogsaa lykkes at svinge sig omkring Klippen, seer det ud, som om man neppe kunde holde sig staaende paa den smalle Ryg.

Noget Syd for Njarðvík, ved Borgarfjörðr, er man nødt til ridende at passere en lignende Skrænt, der gaaer brat ned i Havet. — Efter et kort Besøg i Húsavík og Borgarfjörðr vendte jeg igjen tilbage til Hjaltastaðr.

Mellem Húsavík og den Nord derfor liggende Borgarfjörðr reiser sig et Fjeld af et særdeles eiendommeligt Udseende, ved Navn Hvítserkr: en pyramideformet Masse, der bestaaer af en hvidgraa, trachytisk Bjergart, hvorfor Fjeldet paa Grund af sin lyse Farve træder særdeles tydeligt frem mod den mørke Baggrund, som ellers er den sædvanlige i Island. Fjeldskrauningen er gjennemvævet med talrige Trapgange, som skyde op fra dens Fod, krydsende hverandre i flere Retninger, og forsvindende i et sort Traplag, der ligesom en Hue dækker Fjeldets Isse. Den østlige Side af Borgarfjörðr begrændses ligeledes af et Fjeld, som i hele sin Udstrækning synes at bestaae af trachytiske Bjergarter, og som derfor allerede lyser i Frastand, paa Grund af den rødgule Steenskred langs dets Sider.

Da Folkemængden i Island i en lang Aarrække omtrent er bleven staaende ved det samme Antal, idet snart en Formindskelse, snart en Forøgelse har fundet Sted, hvorom flere Enkeltheder senere, har dette hos Adskillige vakt den Forestilling, at Landet rimeligviis ikke er istand til at underholde en betydeligere Folkemængde, og at denne nu, da den er naaet op til 68000 Personer, det største Antal, som den nogensinde efter Folketællingens Indførelse har havt, skulde have nærmet sig sit Høidepunkt. Men naar vi for Øieblikket lade uberørt, hvilke Aarsager der have hæmmet Landets Udvikling i de forløbne Aarhundreder, ligge flere Forhold nær forhaanden, som temmelig tydeligt gjendrive en saadan Anskuelse. Jeg har allerede forud henledet Opmærksomheden paa den forholdsviis ringe Udvikling, som Fiskeriet har naaet i

Island; et Opsving heri vilde give Nationalvelstanden et særdeles betydeligt Stød fremad; thi store Skatte ligge uden Tvivl endnu ubenyttede i Havets Skjød, hvorhos en Udvidelse af det islandske Fiskeri naturligviis vilde berove Franskmændene noget af deres aarlige Fordeel. Hvad nu dernæst Landets Frembringelser angaaer, have disse langtfra naaet deres Høidepunkt, hvilket man tydeligt kan see ved at reise gjennem Landet; thi der findes store Græsmarker, der endog om Efteraaret synes at være urørte af Faarene. Et smukt Exempel netop i den modsatte Retning frembyder Præstegaarden Hjaltastaðr, der viser de Fremskridt, som den islandske Faareavl kan gjøre. Ved den nuværende Præsts Tiltrædelse holdtes der paa denne Gaard kun 150 Faar, og efter den almindelige Mening ansaaes dette Antal for det høiest mulige. Sira Jacob har imidlertid i de ni Aar, han har havt Gaarden, drevet sin Faareflok op til 600 Stykker eller fire Gange det nævnte Antal. At en Foregelse efter denne Maalestok af Faarenes Mængde over hele Landet vilde være mulig, kan man dog ikke slutte deraf; thi Fljótsdalr omfatter en af Landets frugtbareste Dele. Men en Fordobling af det nuværende Faareantal er dog maaskee ikke utænkelig. Til at opnaae dette udfordres imidlertid der, som andetsteds, Oplysning hos den menige Mand, og derfor er vist det Forslag, som for ikke længe siden brugtes paa Bane til at fremme Islands Vel, nemlig Oprettelsen af en Skole i Landet for Jordbrugere, eet af de vigtigste. De Bestræbelser, som i denne Retning hidtil anvendtes, ere gaaede ud paa at forsøge at indføre Korndyrkning i Landet, og Folk have derfor med Regeringens Understøttelse begivet sig til Danmark for at lære dette. Men som man kunde vente, have disse Bestræbelser ikke ført til noget Resultat. — I den ganske heldige Sommer, da jeg opholdt mig i Island, var Havre, der voxede i en Have ved Reykjavik, endnu i Slutningen af September langtfra moden og desuden slaaet til Jorden af Regnskyl, ja endog paa Færøerne stod Kornet endnu den 28de September paa Roden. — Modne Ribs havde man dog det Aar i Reykjavik.

Fra Hjaltastaðr reiste jeg langs Kysten til Vopnafjörðrs Handelsplads nordvest derfor. Man kan hertil vælge to Veie,

enten man vil gaae over Broen eller med Færge over Jökulsá, den anden af de to store Elve, som her flyde ud mod Nord fra Vatnajökull mod Havet. I det første Tilfælde kommer man over Elven længere borte fra Havet og reiser derpaa over Smjörvatnsheiði, Syd og Vest for Smjörfjall, i sidste Tilfælde over Hellisheiði i nordlig Retning for dette Fjeld, efter at man er kommen over Jökulsá paa et Sted længere nede mod Havet. Denne sidste Vei valgte jeg som den korteste. I begge Tilfælde maa man først gaae i en Færge over Lagarfljót, den største af de to nævnte Elve. Dette kan skee paa flere Steder, thi mange Færger findes over dette Vanddrag, der i sit mellemste Løb breder sig ud til en Sø, hvor ogsaa de mest benyttede Færger ligge, da Vandmassen der er temmelig rolig. Et Par Færger ligger igjen nedenfor dette udvidede Bassin, hvor Floden atter har draget sig sammen og er meget strid samt fører en betydelig Vandmasse. Ved en af disse, nordfor Kirkjuhær, maatte jeg sætte over Floden, ved hvilken Leilighed jeg oplevede et Eventyr.

Hvad var vel ogsaa Beretningen om en Reise i et naturvildt Land, som Island dog er, hvis den Reisende ikke undertiden kunde gjøre sig til af et saadant? Jeg veed ikke, om der gives Formularer for Reisebeskrivelser, ligesom for Frierbreve, Samtaler, Handelscorrespondancer o. s. v.; men det forekommer mig, at hvis der gaves en saadan Formular, vilde det være en stor Mangel, dersom der ikke blandt de første Regler stod: Den Reisende har engang imellem stedes i Livsfare*). Med et saadant Princip for Øie kan det kun glæde mig, at jeg selv fik Leilighed til at følge denne Regel, hvorom Læseren kan fælde en Dom efter det Følgende.

Da jeg og min Følgemand kom ned til Lagarfljót for at faae en Færge, var der ingen af Karlene hjemme i den Gaard, hvortil Færgen hørte. Vi fik dog Lov af Bondekonen til at benytte

*) Det forstaaer sig af sig selv, at den næste Paragraph i en saadan Formular her lyde saaledes: Men Alt maa tilsidst lobe heldigt af — thi ellers kunde der jo ikke blive nogen Reisebeskrivelse.

Færgen, en liden ussel Baad til tre Personer, til Overfarten, men da vi kom for at gaae ombord i den, manglede den ene Aare. Vi sammede da et Par Brædderstumper sammen til en Aare, og efterat vi havde taget Sadlerne af Hestene og lagt Bagagen i Baaden, skulde vi drive Hestene ud i Strømmen, for at de kunde svømme over foran os; thi Strømmen i dette Vand er for stærk til at man kan føre dem i Line bagved Baaden, saaledes som i Ölfusá og Þjorsá. De skulde derfor svømme over paa egen Haand, men dette vilde ikke ret lykkes; thi uagtet vi, saalangt vi kunde række, forfulgte dem med Raab og Steenkast, som det er Skik og Brug, vendte de dog tvende Gange om. I Floden, som her omtrent var 800 Fod bred, laa nemlig en Holm, og Strømmen deelte sig, idet den løb om Holmen. Efter at nu Hestene havde svømmet et Par hundrede Alen, saa at de befandt sig i det smale Vande, der dannedes ved Holmens Ende, og derpaa skulde videre, mødte de Strømmen, hvis Styrke forøgedes af den herskende voldsomme Blæst, og de vendte derfor om. Vi besluttede da at drive dem saaledes, at de maatte komme op paa Holmen, for derfra igjen at jage dem ud over det andet Strømløb; dette lykkedes for saa vidt, at de kom op paa Holmen, hvorhen vi nu skulde roe. Men efterat vi vel vare komne ud i den stærke Strøm, gik Fartøiets ene skrøbelige Aaretol itu. Følgen af denne uforudsete Begivenhed blev naturligviis, at vi med rivende Fart dreve med Strømmen, saa at vi ikke kunde naae Holmen. Vi forsøgte da at komme op paa et lille Rev et Stykke fra Enden af den, men dette mislykkedes ogsaa; vi kom istedet ud i det større Strømløb, og da Vinden netop bar paa, gik det hurtigt fremad, skjøndt just ikke i den Retning, vi ønskede. Jeg greb da Aaren og vrikkede i Baadens Forstavn, for at holde den gaaende med Strømmen, medens min Ledsager forsøgte at hjelpe paa Aaretollen, og ved denne Nødtvang nærmede vi os endelig lidt efter lidt, skjøndt med betydelig Anstrengelse, den modsatte Strandbred, der heldigviis skød ud i en lille Spids eller afrundet Odde, ligesom særligt indrettet for vor Skyld, thi der naaede vi omsider til Land. Og det var paa høie Tid, thi det skrøbelige Fartøi var allerede halvt fuldt af Vand.

Hestene vare imidlertid blevne tilbage paa Holmen, og derhen kunde vi umuligt komme fra denne Side med en saadan Baad; thi deels var Strømmen bredere her, deels tiltog Vinden betydeligt i Styrke. Vi sendte derfor en os ledsagende Dreng til en Gaard, der laa en halv Mil fra Færgestedet, for at laane en Aare, og efter et Par Timers Venten kom ogsaa en Mand ridende med den. Men da blæste det en halv Storm, og han erklærede, at det nu var umuligt at komme tilbage til Holmen. Vi maatte derfor finde os i vor Skjebne: at vente, og gik altsaa op til Bær'en, hvis Navn var Geirarstaðir, overladende Hestene til deres Skjebne paa den ufrugtbare Holm, i den skarpe Blæst, vaade og forfrosne af det kolde Jökelvand. Hidtil havde vi blot spøgt over vor Hændelse; da vi dreve paa Floden, sagde min Følgemand mig, at vi i det mindste maatte kunne komme op til Hóll, et Færgested længere nordefter mod Havet; men efterat vi vare komne til Bær'en, forsikrede de godmodige Mennesker os der, at hvis vi ikke havde været saa heldige at komme op paa Odden, vare vi uden Redning drevne ned i den Fos, som laa mellem os og Hóll, og som min Følgemand ikke kjendte. Der, berettede de, rage hvasse Skjær op af Flodsengen, mellem hvilke Vandet styrter med rivende Fart, og hvor aldrig nogen Baad er kommen over. Dette gav dog en lille Anledning til Eftertanke.

Det var Middagstid, da vi foretoge vor eventyrlige Fart over Lagarfljót, og først om Aftenen stillede det saa meget af, at man igjen kunde sætte over den. Hestene, der havde fundet Eensomheden for lang paa Holmen, og som vel desuden lugtede Græs paa det Land, de havde forladt, havde taget deres Parti og vare vendte tilbage didhen, hvorfra de vare komne. Men de fandtes dog atter, og vi gjensaae dem med stor Glæde Klokken ti om Aftenen. Nu var det for seent at reise, thi vi frygtede, at hvis vi midt om Natten kom til Jökulsá, maatte vi tilbringe den paa Sandbankerne der, uden at Færgemanden paa den anden Side af denne Elv lagde Mærke til os, hvorfor vi toge den kloge Beslutning at overnatte i Geirarstaðir, især da min Følgemand befandt sig ilde ovenpaa den besværlige Baadefart.

Næste Morgen forlode vi de velvillige Mennesker i den nævnte Bær, og kom efter et kortere Ridt og efterat vi havde færdedes over flere af Jökulsás Arme — i en af dem vare vi nær komne til at foretage en lille Svømmetour med vore Heste — til Hovedstrømmen selv, stege der af og vakte med Raab Opmærksomheden i Gaarden Hnitbjörg paa den anden Side af Elven. Snart kom Færgemanden; Hestene, svømmede her godvilligt over, thi de saae den grønne Eng forun sig; hvorimod der paa den Sandbanke, hvor vi stode, Intet var at faae. Den høie og kraftige Færgemand bar os næsten som Fjederbolte ombord i sin Baad, der ikke havde kunnet lægge til lige ved Land — en Bærescene der forekom mig temmelig overflødig, eftersom jeg strax forinden ved at ride over den ene Flodarm, omtrent var bleven saa vaad som muligt. Denne Færge gjorde ikke noget Forsøg, saaledes som den anden, paa at blive os en Charons Færge; efterat vi lykkeligt vare komne over, fortsatte vi derfor vor Fart, først over nogle lavtliggende Enge, derefter over Hellisheiði og tilsidst langs den sydlige Strand af Vopnafjörðr, indtil jeg om Aftenen naaede til Handelspladsen i Fjordens Indre.

Hosstaaende Tegning giver et Billede af en Flodovergang i Island, hvor der benyttes Baad eller Færge. Kister og anden Bagage ere bragte over, ligesom de fleste af Caravanens tobenede Medlemmer. Af Hestene ere endeel i Begreb med at svømme over Floden; andre opmuntres af Manden med Pidsken, der staaer paa den modsatte Strandbred, til at give sig ud i den. De øvrige tilbageblevne Heste synes at tilhøre tilfældige Ledsagere, som vende om ved Floden, formodentligt Færgemændene; de synes nemlig ikke at nære nogen Lyst til at følge deres Kammerater i det kolde Bad.

Inden jeg forlader den minderige Flótsdalr, der er en af de græsrigeste Dale i Landet, hvor derfor Velstanden har temmelig hjemme, og den jævnstrøgs med den løbende Jökuldalr, hvorigjennem Jökulsá flyder, skal jeg omtale den tredie Maade, foruden Broen og Færgerne, paa hvilken man færdes over denne sidstnævnte Elv. Paa et Sted høiere oppe i Dalen, hvor den flyder frem mellem dybe,

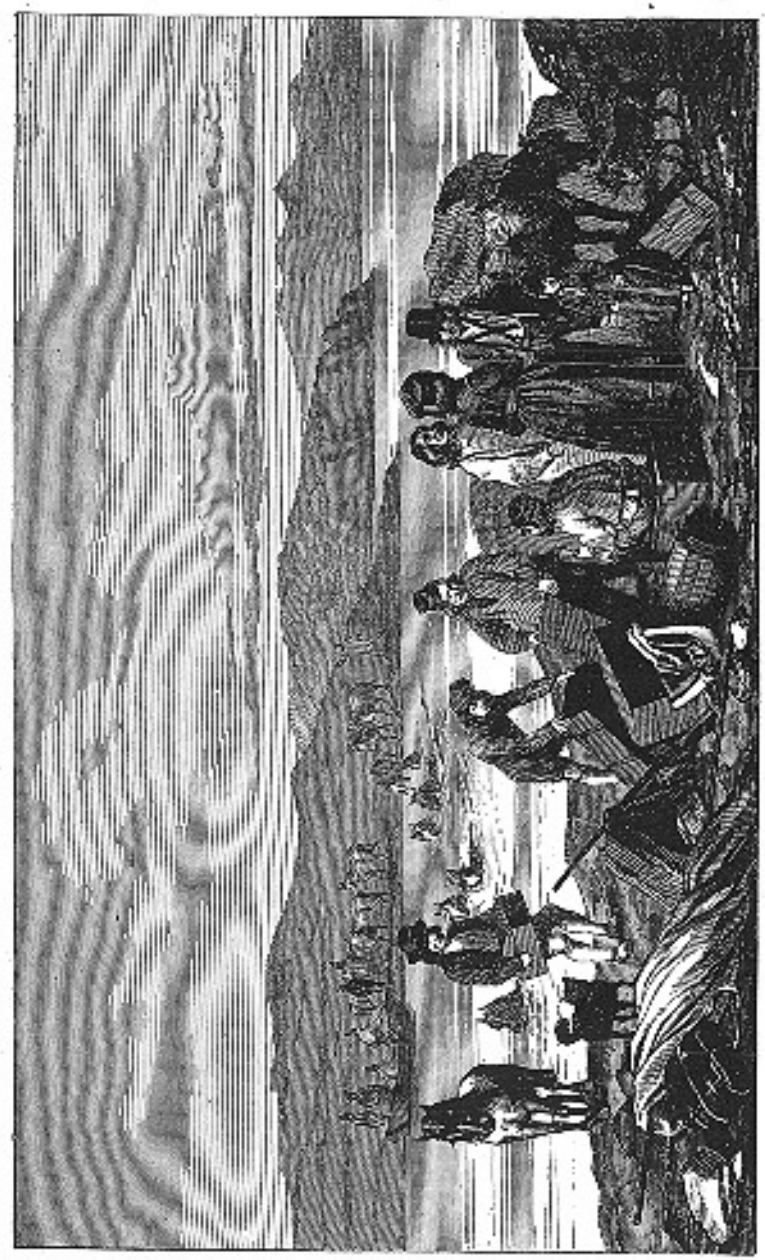

Flodovergang i Island.

trange Bredder, bar man nemlig spændt tvende Touge over Floden, i hvilke der hænger en Stol, paa hvilken Delinkventen, som man gjerne kan kalde den, der skal sættes over, tager Plads, hvorpaa han ved Hjelp af nogle ved Stolen fæstede Reb selv maa besørge sig over; Hestene derimod drives over et Stykke ovenfor Faldet. Denne Maade at befordres paa, kalder man at *fara i klúf* — Kurv. Hertil udfordres en stærk Hjerne.

Vopnafjörðrs Handelsplads ligner de øvrige i Landet: nogle tjærede, sorte Træhuse, med ligeledes tjærede Brædde-tag — i Island bliver man ikke forvænt med livlige Farver. Fjorden selv er næsten saa bred som en Bugt. Fjeldene omkring den synes derfor at trække sig mere tilbage, og deres storartede Udseende gaaer derved tildeels tabt. Landet forneden bliver paa den Maade noget større end i de snevre Fjorde, jeg nu havde forladt. Fjeldene i Landet vestfor Vopnafjörðr, der ligge paa et Høiland, synes derfor ogsaa noget lavere; de vare ligeledes i ringere Grad bedækkede med Snee end ved Østkysten, ja inde i Landet — jeg tog fra Vopnafjörðr mod Vest til Mývatn — ere de aldeles frie for Snee, og derved efter min Smag beraavede deres bedste Prydelse. De faae en graa eller blaa ensformet Farvetone, der i det mindste langs Veien mellem Vopnafjörðr og Mývatn, samt omkring denne Sø, ikke forhøies af Græsvæxten; thi disse Fjelde ere ofte aldeles nogne, bedækkede med Sand eller Grus. Med eet Ord jeg syntes, at Landet her i det Hele taget havde tabt endeel af sit storartede Udseende, hvortil jeg i længere Tid havde vænnet mig, og at det blev mere fladt og graat. Det var naturligviis Modsætningen, som fremkaldte disse Følelser. Jeg havde jo allerede siden min Ankomst til Island været vant til hver Dag at kaste Blikket op paa Sneefjelde, der thronede saa stolt mod den klare Himmel; det varede derfor noget, inden jeg kunde vænne mig til den blaae Farvetone.

Vopnafjörðr frembyder et mærkeligt Punkt af større naturhistorisk Interesse, nemlig nogle Surturbrandlag, der ligge paa den søndre Side af Fjorden i Nærheden af Gaarden Vindfell. Et af disse findes lige ved Søkysten, bedækket

med et Traplag, som hæver sig langs Kysten i en lodret Væg af over 200 Fods Høide, og bestaaer af særdeles smukke, ranske Piller, der yde et herligt Skue.

Nedenstaaende Træsnit giver et Billede deraf. Ved Skræntens Fod ligge Lag af Tuf med Surtarbrand, bedækkede af en mægtig pilleformet Trapvæg; til denne Væg slutter sig en anden, der tydeligt tilhører en særskilt Strøm, i hvilken Pillerne i Begyndelsen staae lodret, men siden efterhaanden forandre deres Retning, saa at de altid

Trappiller ved Vindfoll.

staae i ret Vinkel mod Strømmens nedre Overflade, eller, hvad der er det samme, mod Bereringsfladen med den førstnævnte Trapvæg. Dette er dog ikke blevet udført tydeligt paa Tegningen, som i denne Henseende derfor ikke er nøiagtig. I Foden af Trapmuren tilhøire, mod hvilken Brændingen skyller op, har denne dannet smaa Fingalshuler, der bidrage til at forhøie det storartede Sceneri.

Under mit Ophold ved Vopnafjörðr ankom dertil en engelsk Jagt, bugserende en Hval, der var fundet død i Søen. Det var et prægtigt Dyr, omtrent 72 Fod i Længde. Der blev Liv og Bevægelse ved Vopnafjörðr i denne Anledning; thi som jeg alt forud har bemærket, vækker det glade Følelser i Islænderens Bryst, naar han hører, at en Hval er flydt op, og hele Omegnens Befolkning iler med at tilbyde sin Hjelp med at skære den — det er kun Spækket og rengi'et der skæres af — samt med at kjøbe til deres Forbrug. Jeg roede omkring denne Hval, medens den endnu laa heel ude i Søen. Gasarterne, som dannede sig, hvæste og pustede ud af den paa et Sted, hvor Indvoldene vare trængte ud, hvorfor den udbredte en ubehagelig Lugt; men man kan heller ikke vente andet af et Cadaver paa 72 Fods Længde.

Fra denne Deel af Landet udføres i Særdeleshed det islandske Faarekjød. Det sælges ferskt til Handelsfactoriet og saltes der. I Aaret 1862 udførtes i det Hele fra Island 1,042 Tønder saltet Kjød. Af Talg udførtes i det samme Aar 326,117 Pund.

I Vopnafjörðr traf jeg, efter Aftale, sammen med Sysselmand Smith fra Seyðisfjörðr; han skulde til Húsavik paa Landets Nordkyst, hvorhen vi gjorde Falgeskab. Efterat vi havde tilbragt et Døgn i den i alle Henseender udmærkede Præstegaard Hof i det Indre af Vopnafjörðr — Provsten Halldor Jónsson i Hof er for Øieblikket Islands mest ansete Præst — tiltraadte vi først Reisen til Mývatn, den store Indsø i denne Deel af Landet. Vor Vei gik da over det saakaldte Dymmagil, et Bjergpas mellem to langstrakte Fjeldrygge paa den Høideslette, over hvilke vi skulde drage, for til en Begyndelse at naae Gaarden Grimsstaðir, det sædvanlige Nattekvarteer paa denne Vei. Efterat vi vare komne over de grønklædte Høie omkring Hof, naaede vi snart en ufrugtbar Sand- eller Grønsørken, af hvilken den nævnte Høideslette bestaaer; denne Ørken fulgte os siden næsten bestandigt lige til Mývatn, afbrudt af nogle grønne Pletter og naturligviis af nogen Vegetation omkring Grimsstaðir og de øvrige enkeltliggende Gaarde paa denne Ødemark. Grimsstaðir ligger efter Gunnlangssons Kort i en Høide af 1,365 Fod over Havet; den er en af de høiest liggende Bær'er i Island. Det var vel ogsaa denne høie Beliggenhed, der bidrog til Svalingen i Luftens Varme den

Dag, da vi befandt os i Grimsstaðir; den var 4° Celsius, hvilket man maa indremme er en for den 30te Juli temmelig lav Temperatur. Grimsstaðir er en velbygget Gaard; man maa undre sig over i en saadan Bær, der ligger to Dagsreiser — i det mindste for Lastheste — fra Handelspladsen, at finde Væggene tapetserede og kantede med Guldlister, at see Mahagonimeubler og Saadant, medens man nede ved Seen ofte endog savner Gulv i Bær'ene. Jeg bley dog indkvarteret i Bondens egen Stue; thi i Værelset med Guldlisterne fandtes kun een Seng, og som Læseren mindes, vare vi denne Gang to Reisende, og hverken Smith eller jeg vare vante til at ligge i Sostersenge.

Saavel af hvad jeg forud har berettet om Islændernes Skikke og Sæder, som særligt af det Exempel paa kostbar Indretning, som Gjesteværelset i Grimsstaðir udviste, haaber jeg, at Læseren forlængesiden har indseet, at om ogsaa Fattigdom, Mangel paa Skov og andre ubekvemme Omstændigheder i visse Tilfælde have virket trykkende paa Islænderens huuslige Forhold, saasom i Henseende til Byggemaade, Reenlighed osv., kan den islandske Almue alligevel, som Folk betragtet, fuldkommen stilles ved Siden af Europas øvrige civiliserede Nationer. Som jeg allerede engang har berørt, kunne alle Islændere læse og de Fleste skrive, og naar man veed, at dette finder Sted uden nogen Bestræbelse eller Foranstaltning fra Øvrighedens Side, har man allerede deri et Bevis paa, hvor høit Nationalaanden staaer over Raaheden. Deres Kundskaber i Historie og Geographi, deres Yndlingsstudier, ere ofte forbausende. Især synes den første Napoleons Bedrifter at have grebet dem; Bernadottes mærkelige Skjebne kjende de ligesaa godt, endog i Enkelthederne, ligesom de i Almindelighed interessere sig for Heltedaad. Nordens Geographi er dem naturligvis fortrinsvis bekjendt, som Følge af de mange Berøringspunkter dermed, som de gamle Sagaer frembyde. Man behøver ikke at være bange for at see en Islænder, i det mindste af de bedre, staae raadvild og forlegen, naar Spørgsmaalet er om de vigtigste geographiske Forhold i vort Fædreland. »Sviar« og »Svíþjóð«, som de sædvanlig kalde Svenskerne og Sverig, synes

ogsaa for dem kun at være gamle Bekjendte, for hvilke de, hvis jeg ikke tager feil, nære et vist Slags Sødskendekjærlighed, som let kunde bringes til at blusse op i Flamme. Dette er nok værd at lægge Mærke til, da saagodtsom ingen Forbindelse mellem Sverig og Island nu for Øieblikket finder Sted. I Henseende til Kundskab om hinandens Land og Folk staae Svenskerne derfor i stor Gjeld til Islænderne.

Men vi vende tilbage til Grimsstaðir. Den Dag, da jeg tilbragte Formiddagen der, var en Søndag; de unge Bondepiger stege derfor til Hest og rede til Kirke. De islandske Kvindesadler bestaae af en med en høi Ryg og Skammel forsynet Stol, der ligger temmelig høit paa Hestens Ryg, og hvori man sidder fuldstændigt vendt mod Hestens Side. Der udfordres derfor et godt Sæde, som man kalder det i Rytterssproget, for at Rytterske skal kunne holde Sadelen fra at svinge omkring, især da Gjorderne efter en Stunds Ridt blive løse — et Omsving, der kan blive særdeles ubehageligt for Rytterske, eftersom hun da maa gjøre en baglænds Kolbytte. Men det kan heller ikke tilraades Kvinder at benytte engelske Ridesadler, thi hvis Hesten snubler eller der tilstøder andet Uheld, have de i saa Tilfælde større Vanskelighed ved at komme af. Nu behøve de blot under saadanne Omstændigheder at springe ned, hvilket er let at iværksætte. Disse Islænderinder ere forøvrigt raske Piger, der kunne tumle deres Hest saa godt som noget Mandfolk. Til Ridedragten bruge de rigere Bønders Døtre et Slags sort Schäferhat med flagrende Flor, saa at man knap kan vide hvad det er for en Dame der kommer, naar de sprænge frem paa deres raske Gangere. Jeg tilstaaer, at denne om en vis Smag vidnende Mode i Begyndelsen tiltrak sig min Opmærksomhed, ligesom jeg ikke kunde lade være at undre mig over den Mangel paa Smag, der har bevirket, at Bønder og Præster ride med sorte Skorstene paa Hovedet. De sorte Hatte seer man nemlig ligesaa almindeligt hos Bønderne i Island som hos os; men rigtignok har jeg hørt Eieren af en saadan beklaget sig over, at naar han havde redet med sin nye Hat i Regnveir nogle Timer, var ikke blot Glandsen gaaet af den, men hele Hatten faldet sammen. Man maa indrømme, at dette er det mindst

hensigtsmæssige Klædningsstykke i et Land, hvor man altid skal færdes til Hest, og hvor man ofte er udsat for Storm, Regn eller Snee. Men hvem er ikke en Slave af Moden?

Da vi skiltes fra Grimsstaðir, tog Bonden en Flaske Portvin frem og bød os et Glas paa Falderebet, og viste sig saaledes ogsaa heri som en Gentleman. Men denne Gaard ligger ogsaa paa en Alfarevei, saa at han ikke har havt vanskeligt ved at lære, hvorledes han skal tee sig, det vil sige, hvorledes Skik og Brug er i de fornemmere Huse i Island.

Omtrent en Times Vei fra Grimsstaðir flyder den store Elv Jökulsá í Axarfirði, der har sit Udløb i Axarfjörðr. Den har sine Kilder paa Vatnajökull i Brede med Lagarfljót og Jökulsá med Broen, som den kaldes, men har styret sin Cours lige mod Nord langs en flad Dalsænkning i den Høislette, paa hvilken Grimsstaðir ligger. Den er en af de ødeste Floder, man kan tænke sig. Vi nærmede os den over en øde, ufrugtbar Sandslette, og paa den anden Side af dens snavsede, modbydelige Vand udbredte sig en stor, kun magert bevoxet Sandhede, den saakaldte Mývatns öræfi, over hvilken vi nu skulde færdes. Vinden drev desuden Taagen langs Jorden og Flodens Overflade, hvorfor jeg forestillede mig, at den Alt indhyllende Taage bidrog til at forøge Egnens Øde, ved at afskære Udsigten til de nævnte Sandheder og det snavsetgraae Jökelvand, men man fortalte mig, at Egnens Ødhed traadte endnu mere for Dagen i klart Veir. Her var da en Egn, som man ikke kunde kalde smuk, men storartet var den alligevel; thi hvorfra skrev sig disse uhyre Sandmasser, som vi kom over og som vi havde foran os? Jo, deels ere de Levninger fra den gamle Jökeltid, de af Jökelerne sønderknuste Bjergoverflader — hertil regner jeg de af os den foregaaende Dag tilbagelagte Sandstrækninger og de nogne, grusdækkede Fjeldrygge — deels ere de dannede af vulcansk Sand, der udspyedes fra det brede Vulcanbelte mellem Mývatn og Vatnajökull, om hvis Nærmelse jeg allerede var bleven paamindet af Palagonitconglomeratet i Dymmagil, og om hvilket jeg strax paa den anden Side af Jökulsá erholdt yderligere og mere ligefremme Paamindelser, thi allerede der bestod Jordbunden af Lava, der

stak frem under Sandet, og som siden ikke forlod mig i lang Tid.

Jökulsá befares med Færge, og Hestene maae selv hjelpe sig frem over denne Elv, ligesom over begge de foregaaende. Man kunde see, at de havde en haard Kamp at bestaae mod Strømmen og Bølgerne. Ikkun een Gang skal man have redet over denne Flod, i det mindste i de senere Tider. En Hesteprange fra Nord- eller Vestlandet, der havde øvet sine Idrætter Øst for den nævnte Flod, var nemlig af de forbittrede Bønder bleven eftersat lige hertil; da han nu ikke havde synderlig Lyst til at blive overtrumfet, især da hans Samvittighed formodentlig ikke lovede ham nogen synderlig Overbærenhed med hans Gjerninger, spillede han sin sidste Trumf ud, red ud i Elven og kom ogsaa lykkeligt over. Hans Forfølgere, der ikke fandt det raadeligt at spille et saa hoit Spil, vendte da slukørede tilbage. Vandet i denne Elv kan undertiden, ved stærk Sneesmeltning i Fjeldene, bruse frem med en saadan Fart, at Elvens Flade hæver sig i Midten. Man kan derved danne sig en Forestilling om dens Kraft.

I Taageveir ankom vi sent om Aftenen til Reykjahlið, en bekjendt Bondegaard ved Mývatn, saa at vi i Øieblikket ikke kunde betragte de interessante Punkter, vi i Stedets Nabolag kom forbi. De bleve derfor Gjenstand for de følgende Dages Udflugter. Disse Punkter vare Vulcanen Krafla (udtales Krabla) og de saakaldte námar, eller Svovlkilder og kogende Dyndkjedler, der findes i Egnen sønderpaa. Man behøvede blot at lukke sine Øine op for at see, at man befandt sig i en vulcansk Egn. Som jeg allerede forud har nævnet, stak Lavaen frem hist og her under Sandet, allerede ved Overgangen over Jökulsá; naar man nærmer sig Námafjall ved Mývatn, gaae disse Lavastykker over til sammenhængende Lavastrømme, det vil sige, de ere der ikke bedækkede med Sand, men bestaae af yngre, ubedækkede »hraun« uden Vegetation. Ligedan er det mellem Námafjall og Mývatn, ligesom ogsaa rundtom denne Sø. Vulcankratere ligge vistnok ikke ganske ved denne Vei, men derimod findes adskillige langs en vulcansk Revne, som gaaer

i Nord og Syd paa den østlige Side af Mývatn. Et Krater, Hverfjall, er, som Navnet antyder, et lille Fjeld for sig, efter Gunnlaugssons Kort en Fjerdingvei ved Grundfladen og adskillige hundrede Fod i Høide. Da dets ene Side er noget lavere, kan man i Afstand iagttage den skaalformede Fordybning i dets Top.

For til Hest at kunne besøge Krafla fra Reykjahlíð, maa man tage tilbage over Námafjall og siden mod Nord langs den østlige Side af Dalfjall. Den østre Skraaning af dette Fjeld, der er skovbevoxet, seer ret venlig ud, men i Dalbunden ligger en Lavastrøm og siger sit: Giv Agt! At Dalfjall har bidraget til denne Strøm, kan man slutte deraf, at den stivnede Lava paa eet Sted kommer lige ned langs Fjeldvæggen. Revnen, hvorfra Strømmen er flydt ud, skal dernæst være synlig oppe paa Fjeldryggen. Fjeldene paa den nordøstlige Side af Dalen danne en langstrakt Ryg, hvis Toppe have faaet forskjellige Navne: Jörundr, Hrafntinnuhryggr og Krafla, som er den nordligste og høieste. Paa den flade Dalbund mellem Dalfjall og denne Fjeldryg, hvis nederste Skraaninger kaldes Sandbotnafjall, ligger en lille Sæter eller Fæhuus, og der forbi flyder en lille Bæk, som kommer fra de varme Kilder ved Krafla — det eneste Vand, der findes paa disse tørre Steder. Det vulcanske Sand er ved sin Porøsitet en slet Vandbeholder.

Fjeldet Krafla er lettilgængeligt; man kan ride lige op til dets Top, hvis man har Lyst; ingen Fjeldvæg hindrer det, thi det er overalt dækket med et finkornet Sand, som har afrundet Jordbundens Ujævnheder. Paa Fjeldets Top træder dog det faste Bjerg frem, hvilket her er Palagonittuf, ligesom i de fleste, sandsynligt alle, Vulcaner i Island. Krafla har just ellers ikke noget vulcansk Physiognomi for nærværende Tid. Det danner en skraat opadskydende Ryg; ingen Lavastrøm, der er flydt ud derfra, ligger nu bar; Alt er bedækket med Sand. Men paa Fjeldets Nordside ligger ved dets Fod et Vulcankrater, som har et rødselfuldt Navn, da det kaldes Helvede eller paa Islandsk Helvíti, skjøndt det i Nutiden ikke svarer til Navnet. Det er en kjedelformet Fordybning i Jorden, af omtrent hundrede

Fods Dybde og nogle hundrede Fods Diameter, omgiven af steilt skraanende Vægge af Sand og Lava, med et Bassin med smukt blaagrønt Vand i Bunden. For ikke mere end 50 Aar siden, og sandsynligt lige fra den nærliggende Vulcan Leirhnúkrs Udbrud 1724—1730, bestod denne venlige Sø af en kogende Pøl, der skal have seet modbydelig ud, og som naturligvis har skaffet Krateret dets Navn. Henderson, der besøgte dette Sted i Aaret 1815, siger nemlig om det nuværende Bassin, at det fra sit Midtpunkt hvert femte Minut opkastede en Salle af sort, leret Vand indtil tredive Fods Høide. Om man nu end ved Ankomsten til Helvede paa den ene Side kan sige, at man kommer til et Sted, som man i det Hele taget helst vil undgaae, maa det paa den anden Side være berettigende, nu at finde den behageligste Egn i denne Ødemark der; dette Helvede har mistet sin Brand. Flere mindre Vil'er findes forøvrigt i dets Nærhed.

Fra Krafla skal man kunne have en ret god Udsigt til de sydlige Fjelde, men dengang blæste deroppe en saa heftig Vind, at man knap kunde staae paa Benene, og som Følge deraf var den nedenfor liggende Ørken indsvøbt i en fuldkommen Regnsky af Sand.

Nogle Minutters Vei fra Krafla ligger Hrafntinnuhryggr, som Navnet antyder, en Ryg, der bestaaer af en trachytisk Lava, der paa visse Steder dannes af saakaldet Obsidian, en særdeles smuk Stenart, med et Udseende som sort, glindsende Glas; af Islænderne kaldes den hrafntinna. Obsidianen fra de Liparisk Øer ved Sicilien forarbeides til Prydelser, som Broscher, Knapper, Armbaand m. m., hvortil denne Stenart fortrinligt egner sig paa Grund af sin Haardhed — den skærer Glas — og sit stadselige Udseende; men den islandske Obsidian har endnu ikke faaet nogen Anvendelse, formodentlig af den simple Grund, at der i Island ikke gives nogen Industri. Det vilde dog være et saavel patriotisk som lønnende Foretagende, at forarbeide denne Sten, der findes i rigelig Mængde. Transporten kan i dette Tilfælde ikke virke afskrækkende, thi af nogle Centner Obsidian kan man naturligvis forarbeide en heel Deel Smaasager.

Paa Tilbageveien fra Krafla besøgtes de foran nævnte námar eller Svovlkilder; de kaldes her hlíðarnámar. De ligge langs en skaldet og nøgen, med dybt, løst, radagtigt Sand bedækket Fjeldryg, det forannævnte Námafjall, der paa Grund af sin rødgule Farve allerede i lang Frastand falder i Øinene. Svovlkilderne ere af to Slags, hvilke dog paa det Nærmeste hænge sammen med hinanden. De første, de egentlige Svovlkilder, Solfatarerne, bestaae af Udstrømninger fra Jorden af gloendehede Gasarter, der afsætte Svovl; disse ere saaledes tørre Kilder, om man maa udtrykke sig saaledes. De sidste derimod, Dyndkilderne eller Makkaluberne, ere kogende Kilder, fyldte med et af Svovljern sortfarvet, leerblandet Vand, af Udseende som en mere eller mindre tyk Leervælling. De første ligge paa Fjeldets Skraaning, hvor det af de vandholdige Gasarter fortættede Vand ikke kan samle sig; de sidste derimod paa en flad Mark ved Foden af Fjeldet paa dets østlige Side, mellem dette og Lavamarkerne, som strække sig ud henad Sandørkenen deromkring. Solfatarerne, der deels ligge enkeltvis, deels samlede i større Antal, betegnes i det Ydre ved smaa, flade Opheininger, nogle Fod i Diameter, af hvis Midtdeel Gasarterne presses frem gjennem eet eller flere smaa Huller, ofte kun af en Fingers Tykkelse i Gjennemsnit. Disse Gasarter der bestaae af Svovlsyrling, Brint, Svovl- og Vanddampe, blandede mellem hverandre, pible sædvanligviis roligt frem, fortætte sig for en Deel i Luften og føres bort med Vinden som en hvid Røg, der angriber Aanderedskaberne stærkt. Men undertiden strømmer ogsaa Gassen ud med stor Voldsomhed, med Dran og Susen, næsten som ved en Ventils Aabning paa en Dampmaskine. Den har i saa Fald brudt sig en noget større Aabning i Jorden.

Paa Overfladen ere disse Solfatarer øverst bestrøede med Flyvesand, der dog naturligviis ikke egentlig hører til dem, men som giver dem et snavsetgraat eller snavsetrødt Overtræk. Naar man med en Stok gjennemsteder dette Overtræk, træffer man derunder en Skorpe af gult, glindsende næsten reent Svovl, sammensat af en uendelig Mængde smaa Svovlkrystaller. Denne to til tre Tommer tykke Skorpe er ikke synderlig sammenhængende; den er porøs og kan let bringes til at smuldre eller til et fint, grynet Sand. Dette Svovl afsættes af Gasarterne, naar de komme op mod Jordfladen og afkøles. Man antager, at det for Størstedelen opstaaer ved den indbyrdes Paavirkning af Svovlsyrling og Brint, hvilke to Gasarter ikke kunne bestaae ved Siden af hinanden, men sønderlemme hinanden ved at blive til Svovl og Vand. Denne Sønderlemmelse foregaaer i Dybet, og Svovlet sublimeres siden som Følge af Heden, ligesom Svovlblomsten i Fabrikerne. Da vi ovenfor have angivet, at Solfatarernes Gasudstrømninger indeholde Brint, maa dette dog kun forstaaes saaledes, at de indeholde Spor af denne ildelugtende Gas, nemlig de smaa Partier, der have undgaaet Berørelsen med den herskende Svovlsyrling. (Svovlsyrling er som bekjendt den for Aandedrættet kvælende Gas, der udvikles ved Svovls Forbrænding i Luften, for Exempel af en Svovlstik, og Brint er den Gas, der udvikles i raadne Æg og giver dem den modbydelige Lugt. Disse Gasarter kunne, som sagt, ikke bestaae ved Siden af hinanden, og hvis man derfor har faaet Lugten af raadne Æg i Næsen, behøver man blot at tænde en Svovlstik og aande over den, saa forsvinder den førstnævnte Lugt. Men man maa naturligviis ikke stikke Næsen for nær til Svovlstikken, hvis man vil undgaae at hoste). Brintmængden er desuden saa ringe, at man ikke vilde kunne paavise den, hvis man ikke havde et særdeles fint Iagttagelsesmiddel eller en saakaldet Reagens derfor. Dette bestaaer i, at stikke en brændende Cigar eller et andet glødende Legeme ind i Gassen, hvorved da en lys Dampsky udbreder sig fra denne over Fumarolfeltet.

Under den dækkende Svovlskorpe, der udgjør den Deel af Solfataren, som ved Svovlets Brydning til Udførsel borttages, findes de Sønderlemmelsesproducter, som opstaae ved de nævnte Gasarters Indvirkning paa Palagonittufen, i hvilken Solfatarerne ligge. Ved chemiske Paavirkninger af Svovlsyrlingen, paa hvilke vi her ikke kunne indlade os nærmere, sønderlemmes nemlig Palagonitten, der er et kiselsyreholdigt Mineral med Jernoxyd, Leerjord, Kalk, Talk, samt Natron og Kali, til Gips og reent eller jernholdigt Leer. Disse to sidste Sønderlemmelsesproducter danne, ifølge Loven

for Sønderlemmelsen, Lag over hverandre, af hvilke det ene bestaaer af et hvidt, jernfrit, og det andet af et farvet, jernholdigt Leer. Gipsen derimod forekommer i mere eller mindre udstrakte Lag eller Skifter mellem disse, især henimod Overfladen, eller ogsaa indblandet i deres Masse. Disse ere Slutningsproducterne af Svovlsyrlingens Indvirkning paa den harpixgule eller brunsorte, steenhaarde Palagonit. Sperger man endelig, hvorfra de nævnte Gasarter, der foranledige Solfataernes Dannelse, have deres Oprindelse, kunne vi for Øieblikket kun svare, at de komme fra Jordens Dyb. Man er nemlig endnu ikke kommet fuldstændigt paa det Rene med Aarsagerne til deres Dannelse, men maa indtil videre blot antegne som Factum, at slige Gasudstrømninger stedse findes i Nærheden af eller i Følge med vulcanske Udbrud.

Mange Tegn tyde paa, at Solfatarerne i fordums Tid have strakt sig ud over Dele af Námafjall, hvor de nu ikke findes, lige op paa dets Ryg. Saaledes træffer man næsten overalt paa Fjeldryggen større eller mindre Stykker Gips.

Vi vende os nu til Dyndkilderne eller Makkalunerne. De betydeligste ved Námafjall værende Dyndkilder ligge næsten i en Række lige ved hverandre paa Sletten, et Stykke fra Fjeldets Fod. De største ere syv eller otte i Tallet: kjedelformede Fordybninger, otte til tolv Skridt i Diameter, der ere fyldte med det kogende, sorte Dynd, som ved Kogningen kastes op paa Kjedlernes Kanter og forhøier dem. Endeel koge som Vand, andre skrutte som Grød eller Vælling. Den chemiske Proces ved disse Kilder og ved Solfatarerne er eens, skjøndt Producterne indtage en noget ulige Plads, som Følge af de to Phænomeners forskjellige Beskaffenhed. Om en Svovlafsætning paa Overfladen kan saaledes her naturligviis ikke være Tale. Men paa Marken mellem Dyndkilderne foregaaer Solfataravirksomheden, ligesom oppe paa Fjeldet: Gasudstrømninger, Svovlafsætninger m. m. finde Sted der, skjøndt efter en mindre Maalestok. Jorden undermineres paa saadanne Steder; Jordskorpen kan udenpaa see fast ud, men forsøger man at gaae paa den, træder man snart med Foden ned i det sorte, gloendehede Leer, et Forsøg, ved hvilket en vis Forsigtighed derfor er nødvendig. Hvad Dyndkildernes

ydre Udseende angaaer, er det just ikke særdeles indbydende; det er tvertimod saa modbydeligt som muligt, skjøndt Modbydeligheden forsvinder ligeoverfor det Storartede i Phænomenet. I en af Kilderne kastes Dyndet ved de store Gasblærers langsomme og regelmæssige Opstigen gjennem den tykke Leervælling indtil femten Fod op i Luften, og falder ned under Dran og Pladsken, deels i Kildens Bund, deels paa dens Vægge. Gasblærerne komme op paa tvende Steder i denne Kilde, der er den største af dem alle; snart er det ene Gasapparat i større Virksomhed, snart det andet, og saaledes afløse de bestandigt hinanden. Nogle Secunder kan Overfladen ligge rolig eller kun lidt bævende over de nævnte Punkter, men derpaa stiger en Blære tilveirs, som brister med et Pladsk i Overfladen; derpaa kommer en større, der kaster Dyndet op paa Kildens Kant, saa atter en endnu større, der slynger det lidt høiere, saa en og saa igjen en, indtil Udbruddet atter bliver svagere. Imidlertid forholder det andet Punkt sig roligt, som om det gav Agt paa sin Søsters Bedrift, men medens denne sagtner, begynder hin, gjentagende det samme Phænomen med samme Kraft. Naar man til disse snavsede Opkastninger lægger den omgivende Egns Øde: ufrugtbart Sand og Lavastrømme, maa man indrømme, at man med Skjønhed og Ynde for Øie paa denne Plet just ikke fristes til at synge: »Hvila vid denna källa«, eller til at søge Vederkvægelse der.

Hertil føler man sig derimod i høieste Grad fristet, naar man kommer til de smilende og smukke Springkilder, som jeg den følgende Dag besøgte paa Veien til Húsavik. Disse Kilder høre til det Slags, som i Island kaldes geysir, af hvilke den store Geysir nordvest for Hekla paa Sydlandet indtager den fornemste Plads. De bestaae af et klart, blaagrønt Vand, der afsætter Kiselsinter, af hvilken disse Kilder bygge sig en lille, flad Kegle, i Midten forsynet med et i Jorden ladret nedgaaende Hul, som ved Overfladen i Almindelighed udvider sig til et Bassin i Form af en flad Skaal. De nuomtalte Kilder, af hvilke den fornemste lidt upoetisk kaldes Uxahver, hvilket oversættes ved Oxekilden, ligge

ved den vestre Fod af en grønklædt Fjeldskrænt paa en Eng, bekladt med yppig Græsvæxt. Allerede i Frastand tilkjendegive de deres Nærværelse ved de hvide Røgskyer, som paa flere Steder hæve sig fra deres kogende eller næsten kogende Vandflader. Disse Dampe have ingen ubehagelig Lugt; Vandet er ogsaa, naar det bliver koldt, fuldkommen drikkeligt. Tre eller fire af disse Kilder tiltrække sig i Særdeleshed Opmærksomheden. Den betydeligste af dem, hvis Bassin er omtrent tolv Skridt i Diameter, er indtil Randen fyldt med Vand, der siver ned i smaa Render over den flade Kegle. Vandet forholder sig her iøvrigt stille, kun udsendende en tyk Vanddamp, igjennem hvilken man, naar Vinden driver den tilside, kan skimte det i Bassinets Midtdeel nedgaaende Rør, hvorom der forben er talt. Denne Kilde er nu aldeles ophørt at være Springkilde. Ganske tæt ved den findes en anden, betydeligt mindre, i hvis Rør Vandet er i et bestandigt voldsomt Kog, hvilket man bedre kan iagttage med Øret end med Øiet, da den tykke Vanddamp, som udvikles, hindrer En i at see. Uxahver selv er en Springkilde; i den kastes Vandet ud under voldsom Kogen hvert tredie eller fjerde Minut, hvorved de glimrende Vanddraaber slynges et Par Mandshøider op i Luften. Vandet synker da omtrent en Fod i Bassinet, men stiger umiddelbart derpaa, til det naaer Randen og rinder over igjennem en lille Rende, hvorefter Gasboblerne atter begynde at udvikle sig i Bassinets Midte, indtil Kogning eller Udbrud paany indtræder. Den fjerde Kilde har lignende, skjøndt svagere Udbrud. Disse Kilders Bassiner ere tre til fire Skridt i Diameter. Omkring disse større Kilder findes ogsaa mindre, kogende Kilder, der ligne smaa, skjæmtende Legesøstre omkring de større, bedagede Kammerater. At en lille Kilde med koldt Vand springer op lige ved Siden af en kogende kan man vel just ikke undres over, da den første har sin Aare oppe i Fjeldskrænten, medens den sidste kommer fra Jordens Dyb, men det maa dog for den store Modsætnings Skyld anføres. Disse Kilders Egenskaber blive forøvrigt nærmere afhandlede længere henne, i Sammenhæng med Betragtningerne over den store, verdensberømte Geysir.

Fra Reykjahlíð gjorde jeg en Udflugt til Húsavíks Handelsplads ved Landets nordlige Kyst. Dette Steds Beliggenhed er et af de mest glimrende i Island: ved en aaben Havbugt, kaldet Skjálfandi (skælvende, dirrende: af Bølgebevægelsen), paa hvis vestre Side Víknafjálls vældige Ryg skyder frem, prydet med Sneefonder og skarpe, opstigende Fjeldspidser. Ved Foden af disse ligger den saakaldte Náttfaravík, hvor en af Islands fordums Nybyggere nedatte sig. Handelspladsen paa den modsatte Side af Bugten er nærmest omgivet af grønne Heder, og nogle lavere, men steile Fjeldtoppe; Skrænten mod Stranden er steil, undertiden næsten lodret, og stiger mod Nord langs Kysten indtil et Par hundrede Fods Høide. Paa Lavlandet ovenfor ligge talrige Gaarde, hvorhos tidt og ofte smaa, stride Bjergstrømme afbryde den langs Kysten mod Nord førende Vei. Denne Vei færdedes jeg nogle Gange paa videnskabelige Udflugter, og havde der Leilighed til paa nært Hold at betragte de talrige Sælhunde, der laae og solede sig paa Stenene ved Stranden, og kun lidet syntes at bekymre sig om, at en Ryttер nærmede sig. Man fanger her, ligesom i Landets andre Bugter og Fjorde, Sælhundene i Næt paa visse Tider af Aaret, naar de stryge langs Kysterne. En saadan Sælhundefangst kan indbringe indtil 150 Stykker ud Gangen, men det er et blodigt Arbeide, thi saasnart Sælhunden sidder fast i Nættet, trækkes den i Land og slaaes ihjel, det vil sige, man slaaer den paa Hovedet med en Kølle, saa at den bedøves, men ofte lever den op igjen, saa at Køllen atter maa frem — Blodet flyder og Dyret pines efterhaanden tildøde.

Kysten nordfor Húsavík henimod en Bjergvæg, som efter en der liggende Gaard kaldes Hallbjarnarstaða kambr, dannes af en Tuf, der indeholder fossile Snegle og Muslinger i stor Mængde, tilhørende den yngre Afdeling af den saakaldte tertiære Formation. I denne Tuf forekommer ikke saa ganske ubetydelige Lag af den forhennævnte Surturbrand, der som et hidtil ubrugt Kulforraad muligviis fortjente nogen Opmærksomhed med Hensyn til den omliggende Egns Tarv. Kullagene ere her sammenhængende paa længere Strækninger langs Kysten og synes ogsaa at fortsættes lidt ind i Landet. Man kan

saaledes paa eet Sted med Øiet følge Kullagenes Strækning omtrent 200 Fod i Længde langs den øvre Kant af den nære steile Kyst, og en lille Aa, Skeifá, der har skuuret sig ned gjennem disse Lag, og med et smukt, ledret Vandfald styrter sig lige ned i Havet, har blottet dets Gang i en Længde af 500 Fod indad Landet til. Kun med den største Vanskelighed kunde jeg fra Havstranden klavre op til disse Lag, hvis Høide fra Havfladen vel udgjør omtrent 150—200 Fod; men da jeg ikkun med Ned og neppe kunde holde mig paa den glatte Bjergvæg, var jeg ude af Stand til nærmere at undersøge Lagene der. De vigtigste ere fire i Tallet, omtrent een Fod tykke, skilte ved en sandstenartet Tuf. Det øverste af disse Lag ligger nær Jordskorpen. Paa et andet Sted, sydfor det nævnte, var Bjergvæggen noget lettere at bestige. Lag af Tuf og Kul afvexlede der med hverandre, saa at paa et Stykke af omtrent 23 Fod i ledret Høide udgjorde den sammenlagte Tykkelse af Kullagene, som der vare fem i Tallet, otte Fod og sex Tommer. Kullet er tyndtskifret, blandet med liggende Træstammer; Askeholdigheden er kun omtrent fjorten Procent. Disse Kullag saae blottede i en Strækning af omtrent 500 Fod langs Kysten. Et tredie rigt Lag, der ligger nordfor det forannævnte, kunde jeg følge omtrent 700 Fod i Længden; alle Lagene ligge iøvrigt næsten vandrette eller helde kun lidt mod Horizonten. Som man seer ere disse Kullag ikke saa betydelige, i Særdelesbed naar man tager Hensyn til Egnens Forbrug, hvortil man nu maa benytte de dyre Steenkul; det er derfor mærkeligt, at de aldeles ikke gjøres frugtbringende, i hvilket Tilfælde det efter al Sandsynlighed skulde vise sig, at Indbyggerne kunde have nogen Fordeel deraf.

Den smukke Egn omkring Húsavík forskjønnedes under mit Ophold der af klar Himmel og godt Veir; Solen brændte hedt om Formiddagene, og man længtes efter hafgola, den Vind, som paa hede Sommerdage lufter fra Havet ind mod Land. Her iagttog jeg den højeste Varmegrad i Skyggen denne Sommer, nemlig 16° C., hvilket rigtignok ikke kunde sammenlignes med den Varme af 36°, som Thermometret viste i Upsala enkelte Dage paa samme Tid; men sammenligned med Temperaturen nogle Dage forud oppe paa Heden ved Grímsstadir, var den fortræffelig.

Fra Húsavík vovede jeg at ride alene den syv til otte Timers Vei til Reykjahlið, hvorhen jeg atter begav mig efter nogle Dages Ophold paa det forannævnte Sted. Denne Vei er en af de bedste i Island. Heden sønderfor Húsavík er steenfri og jævn, skjønt noget sparsomt bevoxet med Græs; heller ikke findes Høie eller Fjelde paa denne Vei, og man skal kun over nogle smalle Rækker. De sidste sex Fjerdingvei nordfor Mývatn bestaae rigtignok af en Sandørken, men denne er kun lidt bukket, og Veien der desuden noget ryddet, som jeg antager, fra den Tid, da Svovlet i raa Tilstand førtes fra Solfatarerne i Mývatnsegnen til Húsavík, hvortil der skal være anvendt indtil hundrede Heste ad Gangen. Uagtet Veien saaledes hverken frembød nogen Fare eller anden Vanskelighed, er det dog ikke saa ganske let at ride alene i Island, da de lose Heste, som man maa drive foran sig, ikke altid ere villige til at gaae den lige Vei, men tidt og ofte lade sig forlede af de duftende Græsplæter til at stikke af tilhøire eller tilvenstre. Ere de tillige lidt stædige, hvilket især forekommer, naar man færdes forbi en Gaard — thi de islandske Heste ville gjerne, ligesom deres Herrer, «tage ind» — volde de paa den Maade den Reisende den ene Fortrædelighed efter den anden. Hurtigst kommer man derfor afsted i Sønderkenerne, hvor intet Græs lokker de den grønne Farve særdeles hengivne Dyr.

Mit Øiemed med Tilbagereisen til Reykjahlið gik blandt Andet ud paa at faae lidt nøiere Underretning om Solfatarerne i Mývatnsegnen. Foruden de tidligere omtalte saakaldte Hliðarnámar ved Námafjall østfor Søen, findes nemlig ogsaa lignende Kilder langt i Sydost for denne, ved den nordlige Kant af den uhyre Lavastrækning, der under Navnet Ódáðahraun forvandler en stor Deel af Egnen nordfor Vatnajökull til en frygtelig Ødemark. Disse Kilder kaldes Fremrinámar. Det er dem, der have leveret det meste Svovl. Bearbeidelsen ophørte dog for 22 Aar siden og efter et Udsagn af Pjetr, Bonden i Reykjahlið, havde Ingen siden den Tid besøgt disse Svovlkilder. Man nærede endog

for Øieblikket den, som det viste sig, falske Forestilling, at Fremrinámar da vare udtørrede. Efter fire Timers stærkt Ridt fra Reykjahlið, for det meste gjennem en nogen, af Lavastrømme og Sandmarker eller grusede Huler opfyldt Ødeslette, naaer man til disse Solfataurer, der ligge paa den nordlige og østlige Skraaning af et Vulcankrater, som maaskee er det største i Island. Dette Krater, der vistnok ligger høit, hvilket man kan slutte deraf, at det fra sin Top yder en meget vidtstrakt Udsigt, staaer dog ikke i Sammenhæng med noget egentligt Fjeld, men er i Lighed med mange andre Vulcaner i Island opstaaet paa et Høiland, og den vidtstrakte, øde Slette, som omgiver det, flyder derfor sammen med Vulcanen uden nogen fremragende Begrændsning imellem dem. Jeg naaede til Krateret fra den Side, paa hvilken Lavaen var flydt ud, og da Lavastrømmen — som pletviis var bedækket med et brunsort, for al Vegetation blottet Flyvesand, der ikke bidrog til at formindske Ødet ved den kulsorte, ligeledes nøgne Lava, som optraadte paa alle Sider — ikkun havde en svag Hældning eller Skraaning, og derfor ingen Hei eller Bakke angav Kraterets Beliggenhed fra denne Side, blev jeg pludseligt overrasket ved at befinde mig ved Kanten af dets omtrent 2000 Fod vide og 200 Fod dybe Aabning. Denne har af Indbyggerne fanet det passende Navn «Kjedelen». Man er her paa alle Sider omgivet af Lavastrømme, der mod Syd hænge sammen med det nævnte Ódáðahraun og mod Øst sandsynligt strække sig under Flyvesandet lige til Jøkulsá, hvorved Overgangen i Nærheden af Grimsstaðir Lava udgjorde den synlige Bjergart. Hele den Heislette, som mod Syd begrændses af Vatnajökull, med Vest af Skjálfandafljót — en betydelig Elv, der har sine Kilder paa Vatnajökull, og falder ud i den forneevnte Havbugt Skjálfandi — med Nord af Mývatn og Fjeldene deromkring, og mod Øst af Jökulsá i Axarfirði, er derfor en af ældre og yngre Lavastrømme dækket Höislette, fra hvilken alligevel flere betydelige Fjelde — tildeels vulcanske — hæve sig. Af disse danner den, blot paa faa Punkter afbrudte Fjeldstrækning, hvoraf det forneevnte Námafjall udgjør en Deel, et halvkredsformet Bælte paa den østlige og sydlige Side af

Mývatn. Sellandafjall og Bláfjall paa denne Side udmærke sig ved deres skjønne, afrundede Former. I Ódáðahraun reiser sig et Par Fjelde, kaldede Tröllaðyngjur eller Troldenes Sovekamre, og i Sydvest kunde man fra Kjedelen øine de sneedækte Toppe af enkelte af Vatnajökulls Forgreninger. Det smukkeste af alle Fjelde baade her og i hele Island er dog vistnok Herðubreið (Skulderbred) hvis ydre Omrids, sete fra Kjedelen, antage den Form, som nedenstaaende Tegning udviser. Det ligger, som man seer af Kortet, i Kanten af Ódáðahraun nær Jökulsá, sydost for Fremrinámar. Dette Fjeld er ogsaa et af de høieste i Lan-

Herðubreið.

det, 5290 Fod over Havet; dets Top har, som Læseren seer, Form af en Skjoldbugle, og er bedækket med Snee, men de steile Sider ere sortebrune*).

Svovlkilderne bestaae ved Fremrinámar, ligesom Solfatarerne ved hlíðarnámar, af hede Gasudstrømninger fra Jorden, hvilke ved deres Svovlafsætning dannede ganske lave, kredsformede Opheininger over Marken. De laae saavel paa den ydre som paa den øvre-indre Skraaning af Kjedelens Kratervæg. Den dækkende Masse, der var to til tre Tommer i Tykkelse, bestod for en stor Deel af reent, glindsende Svovl,

*) I Aarene 1340 og 1510 skal der have fundet Vulcanudbrud Sted fra dette Fjeld.

men Svovlbeholdningen er dog her ligesom andre Steder i Island yderst ringe, eller idetmindste en Ubetydelighed i Sammenligning med de sicilianske. Hele Svovlproductionen i Island, i de Aar, da Solfatarerne bearbeidedes, udgjorde nemlig kun nogle hundrede Centner, medens den i Sicilien naaer op til en Million, hvorhos de islandske Solfatarer ikke tilstede nogen stadig Bearbeidelse. Man kan antage det for givet, at Fremrinámar for to og tyve Aar siden, da Arbeidet der ophørte, paa det nærmeste vare udtømte, men Gjenavlingen var dog nu skreden frem i den Grad, at min Felgemand Pjetr ansaae Beholdningen for næsten at svare til det Forraad, der forefandtes, da Beboerne af Mývatns-sveit (Bygden) sidste Gang begyndte at bearbeide dem. De kunne saaledes nu atter tilstede en Udtammelse, skjendt Fordelen kun kan blive ringe, naar man betænker, at Svovlet skal føres paa Hesteryggen tvende Dagsreiser til Handelspladsen, at Prisen kun udgjør omtrent tre Mark for Centneret, og at en Hest ikke godt kan hære mere end tre eller tre og et halvt Centner, hvorhos der ogsaa paaløber Arbeidsomkostninger for at grave Svovlet op af Jorden. Sterre vilde naturligviis Fordelen blive, hvis man kunde rense eller smelte det raae Svovl oppe i Landet, men dette lader sig ikke udføre af Mangel paa Brændsel. En Nationalrigdom kan man saaledes ikke kalde de islandske Solfatarer, om de end kunde afgive en tilfældig Indtægt for et eller andet Individ.

Som Læseren seer, kan man fra Reykjahlið som Midtpunkt med Held foretage Udflugter til flere omliggende interessante Punkter i denne Deel af Landet. Eet blandt de mærkeligste af disse var endnu tilbage, nemlig Vulcanen Leirhnúkr, der ligger en Miil Nordost for Reykjahlið.

Derhen foretog jeg paa en smuk Søndagmorgen en Fodvandring langs den Lavastrøm, som Vulcanen ved sit Udbrud i Aaret 1725 eller 1727 udsendte, om hvilket Udbrud mere senere. Denne Lavastrøm flyder frem i en snever Dalgang mellem tvende høie Fjelde, Hliðarfjall og Dalfjall, og udbreder sig nedenfor disse langs den øvre Strand af Mývatn og over Bunden i denne So; ovenfor den nævnte Dalgang danner den en næsten uoverskuelig Lavamark. Under Vandringen optil Vulcanen fulgte jeg deels Lavastrømmen selv, som stykkeviis var temmelig jævn paa Overfladen, men atter paa andre Steder kun bestod af løst opdyngede Lavastykker, deels dens vestre Side langs Foden af Hliðarfjall, men da jeg var kommen saa langt frem, at jeg efter Kortet troede at burde kunne see Vulcanen selv og styre Coursen derhen, holdt den sig dog egensindigt skjult for mit speidende Blik, og da jeg ved denne Leilighed ikke havde anseet det nødvendigt at tage Veiviser med, maatte jeg nu saa godt som paa Lykke og Fromme rette min Vandring mod det Punkt, hvor jeg efter Compasset troede den laa. Det havde vel under sædvanlige Forhold ikke frembudt nogen synderlig Vanskelighed, men det Stykke Vei, som her laa mellem mig og Vulcanen, bestod af en Lavamark, saa vidtstrakt, at jeg paa visse Steder ikke kunde opdage nogen Grændse for den. Da der ikke var Andet at gjøre herved, end med Taalmodighed at arbeide sig frem over denne Hindring, styrede jeg min Cours derover, først stilende min Gang mod en fra Lavastrømmen opstigende lille Fjeldryg, i Haab om at faae bedre Udsigt derfra. Her fik jeg saaledes paany en rig Leilighed til at lære alle en Lavastrøms Eiendommeligheder og Nykker at kjende, og skjøndt det Bekjendskab nok lønner sig, er det dog meget trættende, naar det erhverves paa denne Maade. Jeg har forhen bemærket, at en Lavastrøm paa sin Overflade deels er flad og jævntflydende, naar den dannes af flade Hvælvinger, som oftest eller altid ere brustne langs Midten i Revner, der vistnok i Almindelighed kun ere een eller et Par Fod brede, men dybe nok, deels er takket og ujævnt paa Grund af opretstaaende og paa alle Maader omkastede Lavastykker, deels endelig kan dannes af last sammenhobede Stene af en Haands eller et Hoveds Størrelse. Disse ere hvasse og takkede, saa at de knirke mod hverandre, naar man gaaer paa dem; men skjøndt de ligge ganske løst paa hverandre, glide de dog sjeldent ned, hvorhos deres takkede Ydre bevirker, at man har et temmeligt sikkert Fodfæste. Alle disse Former optraadte paa den Lavastrøm, over hvilken jeg nu skulde vandre, og da dens Ydre ved Foranderligheden i disse forskjellige Stivneformer og tillige

indenfor hver enkelts Omraade er i høieste Grad hullet og ujævnt, bliver Vandringen derover flere Steder til en Hoppen op og ned, og en Balanceren paa de opstaaende Steenstykker. Efterat jeg saaledes havde arbeidet mig frem omtrent en Times Vei fra Illiðarfjall, i Retning med den forhen nævnte Fjeldryg, blev jeg noget mere til Høire et Punkt var, hvor Ødelæggelsens Vederstyggelighed tydeligt havde hærjet endnu mere end ellers paa denne Dødens Mark, og efter en halv Times Vandring til naaede jeg dette Punkt, hvor de sønderbrudte Slaggestykker, som her dannede Lavaens Overflade, tydeligt nok angave Kratrenes Nærhed. Efter nogen Leden eller Vandring frem og tilbage over den knagende og bristende Lava — Lavadækket var nemlig her paa Overfladen belagt med tynde, noget opblæste Bobler af Lava mellem Slaggemasserne, og disse Bobler brast stundem under Fødderne ligesom Iskrav — naaede jeg ogsaa den første Krateraabning, der var en Fordybning i Lavastrømmen og derfor næsten blot tilfældigvis kunde findes. I Bunden af denne Aabning paa ti til tolv Skridts Dybde fra Jordfladen opstege endnu gjennem tvende nærliggende Revner i Lavaen gloendehede Vanddampe, som ved deres Udtrædden i den kolde Luft dannede en tynd Røg. Nordfor denne Fordybning, der var nedsunket mellem ujævne Lavablokke, befandt sig en anden større, 200 Fod i Diameter og omtrent 40 Fod dyb, i Bunden jævn og flad med Lava i brustne Hvælvinger, og lige derved en lille ophøiet conisk Kegle, omtrent 16 Fod høi, 12 Fod i Diameter, i Toppen forsynet med et lodret nedadgaaende Hul, et saakaldet Pseudovulcankrater, en Skorsteen til Gasarter, der tilfældigvis havde samlet sig i Lavaen og pludselig vare brudte ud, idet de tillige opmurede den af Slaggestykker dannede Skorsteen. Tætved og nordfor disse findes igjen en større, vidtstrakt Indsænkning, med en vild, opretstaaende Lavaklippe i Midten. Alt Dette findes ved den sandre Fod af »Hnúkr« selv, der bestaaer af en i Nord og Syd løbende Ryg, langs hvis vestre Side en nu af Sand næsten udfyldt Revne kan følges et længere Stykke Vei. Jævnstregs med denne Revne bemærkede jeg tretten Vulcankratere af forskjellige Størrelser, det nordligste og største, af hvilket en Tegning her meddeles, 100 Fod høit; eet eller flere syntes desuden at hæve sig længere mod Nord fra det Punkt, hvor jeg vendte tilbage. Af Sandet i den nævnte Revne opsteg paa et Sted hede Vanddampe, ligesom ogsaa fra en af Kratervæggene. Af de fleste Kratere var der flydt Lava ud. Endeel bestod derimod kun af løse Slaggestykker, opkastede fra Dybet og nedfaldne rundt om Krateraabningen, i andre fandtes desuden vulcansk Sand i Kraterkeglens Sammensætning. Som forhen bemærket ligge disse Vulcankratere, ligesom den ved dem sig befindende et Par Fod brede Revne i Lavastrømmen, nøiagtigt i Nord og Syd, hvilken saaledes er Vulcanrevnens Retning. Paa den vestlige og nordvestlige Side af Leirhnúkr breder sig den

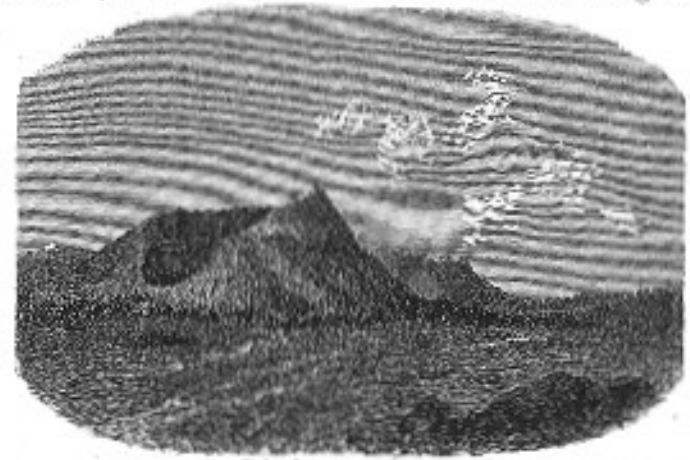

Vulcankratere ved Leirhnúkr.

aabne Slette, over hvilken jeg trængte frem til Vulcanen. Denne Slette er i den mest udstrakte Grad bedækket af Lavastrømme, en i visse Retninger uoverskuelig Lavamark. Paa den østlige Side af Fjeldryggen, som der heelt og holdent dækkes af Sand, vidne nogle endnu vedvarende, skjøndt aftagende hede Kilder og Gasudstrømninger (Solfatarer) om den underjordiske Varmes fortsatte Virkninger.

I Aarene 1724—30 fandt der gjentagne vulcanske Udbrud Sted i Egnen omkring Mývatn. Af disse har det, ved hvilket den nu omtalte Lavastrøm fra Leirhnúkr dannedes, utvivlsomt været det frygteligste. Da denne Lavastrøm bred

frem og naaede Mývatn samt styrtede sig deri, bragte den Søens Vand til at koge, saa at den efter nogle Dages Forløb udtørredes, hvorved Fiskene døde. Søen opfyldtes desuden af Lavastrømme, der endnu rage op over Vandets Overflade, og danne Holme og Øer i den. Lavastrømmen oversvømmede og ødelagde ogsaa Husene ved Reykjahlið, med Undtagelse af Kirken, der laa paa en lille Høi og derfor reddedes, idet Strømmen deelte sig og løb paa begge Sider af den. Dette ansaaes naturligviis af Befolkningen for en særlig Tilskikkelse af Vorherre. Den nuværende Gaard ved Reykjahlið er opbygget lige i Kanten af Lavastrømmen, hvis ihobkastede, opbrudte og kantede Masser bedække en stor Deel af Marken, mellem Bæ'en og Søen.

Fra de nævnte hede Kilder paa den østlige Skraaning af Leirhnúkr kunde jeg tydeligt skimte den kredsformede Aabning til Helvíti ved Foden af Krafla, et Syn, som for Øieblikket var mig særdeles indbydende, da dette Sted var Egnens eneste Vandbassin. — Men da jeg havde været paa Benene ligefra Morgenstunden, vilde jeg nu om Aftenen ikke længere løbe vild paa disse Ødemarker, især da den Mil, jeg havde at tilbagelægge til Reykjahlið, ikke var af de korteste. For at undgaae den besværlige Vandring over Lavastrømmen, der om Morgenen havde været mig en Nødvendighed, søgte jeg nu at komme frem paa Strømmens østlige Side langs den nordlige Skraaning af Dalfjall, den nordlige Fortsættelse af Námafjall. Denne Skraaning var dog paa sine Steder altfor steil, endog for en Fodgænger, og jeg maatte derfor tidt og ofte, med eller mod min Villie, ned paa braadet og vandre over Strækninger af det. Undertiden kunde jeg dog liste mig til en Gjenvei gjennem en Aabning i Fjeldet, og jeg vandrede da langs Palagonittufens nøgne og mørke Vægge, en over al Beskrivelse vild og øde Strækning. Efterat jeg var kommen Fjeldet forbi, stode nogle Forgreninger af Lavastrømmen tilbage, der havde udbredt sig i tilsvarende Bugter i Fjeldvæggen, og tilsidst den meget bakkede, deels nøgne, sandbedækkede, deels græsbevaxede, ujævne Hede overfor Reykjahlið, hvilket Sted det faldt mig vanskeligt nok at naae inden Nattens Frembrud.

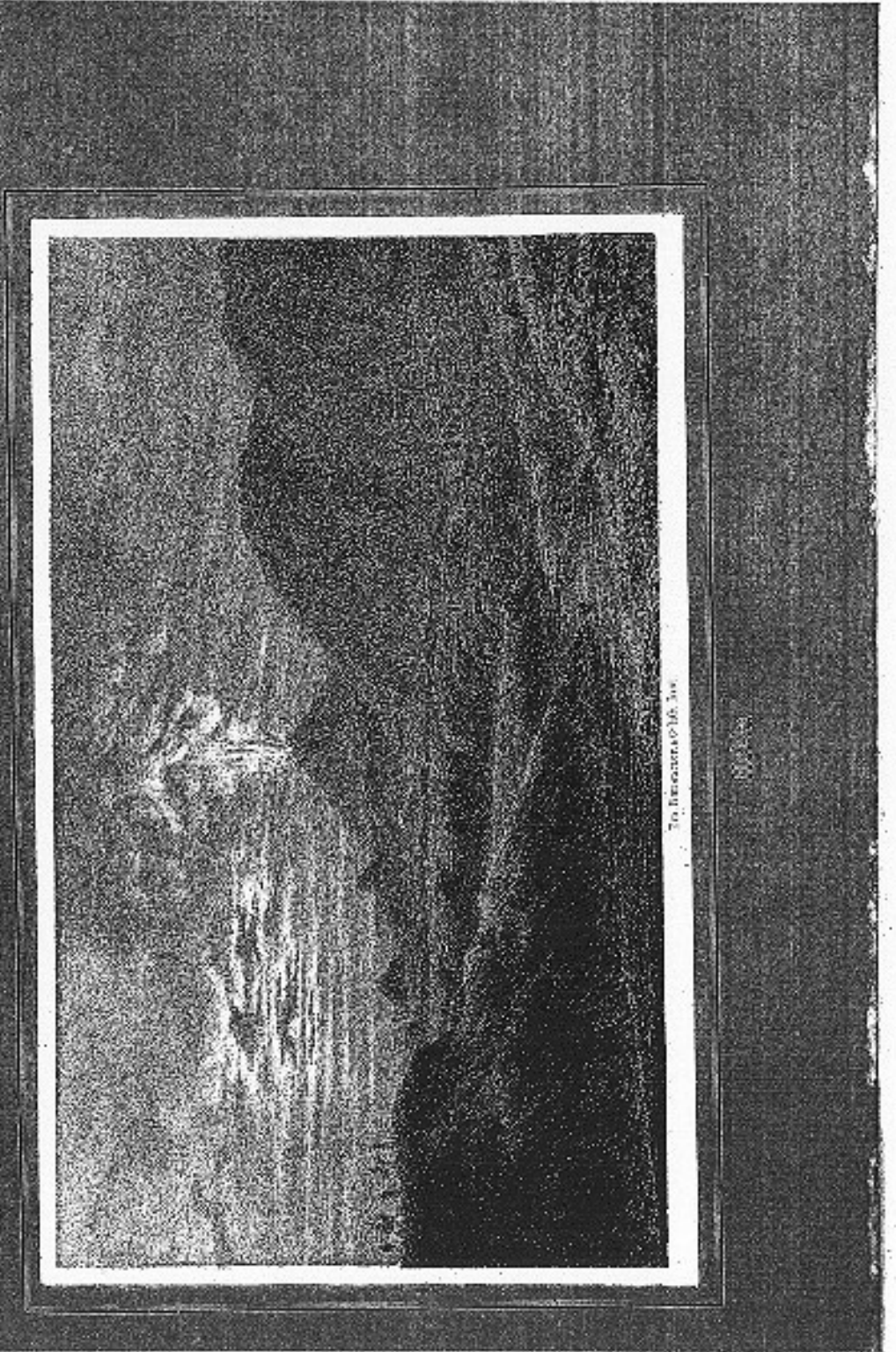

Man kan ogsaa tilbagelægge Veien til Leirhnúkr tilhest, og denne Maade er uomtvistelig at foretrække, naar man betragter Sagen fra Bekvemmelighedens Synspunkt, men man gaaer i saa Tilfælde glip af endeel interessante Enkeltheder, der forekomme ved en Fodvandring. Rideveien følger nemlig ikke Lavastrømmen.

Inden jeg forlader Reykjahlið, maa jeg dog ogsaa med nogle Ord berøre Mývatn, eller som den hedder paa Dansk Mygsøen. Den har sit Navn af de talrige Mygsværme, som have Tilhold der, og over hvilke Reisende pleie at beklage sig gudsjammerligt; af dem havde jeg under mit Ophold der paa Stedet dog ikke nogen Ulempe, men kun ubetydeligt den Dag, da jeg forlod Egnen. Aarstiden og Veiret bidrage naturligviis deres i denne Henseende. Mývatn er en af Islands større Indsøer, men dens Dybde er ikke synderlig betydelig; den overstiger sjeldent tolv Fod, efter hvad Bønderne der i Egnen angive. Laxørreder findes der i stor Mængde, og paa dens Overflade svømme utallige Skarer Vandfugle, Ænder, Maager, Søsvaler og andre Arter. Laxørrederne leve naturligviis af Myggene, og Vandfuglene baade af Myg og Laxørreder, og saaledes gaaer denne Kredsgang Aar for Aar, til alle Parters synlige Velvære og Forøgelse. For Menneskene ere saavel Fiskene som Fuglene, de sidste især ved deres Æg, betydelige Indtægtskilder, og saaledes ogsaa middelbart Myggene, som derfor ogsaa have et Slags Ret til at stikke, naar de blot holde sig til Indbyggerne og lade de Fremmede være i Fred. Paa Bunden af Søen Mývatn udspringe adskillige varme Kilder, omkring hvilke Fiskene i Særdelesbed samle sig. Søens Overflade lægger derfor heller ikke til om Vinteren.

Den forben omtalte Ødemark Ódáðahraun, sydfor Mývatn, og dens ubeboede Omgivelser ere det væsentligste Tilholdssted for de Rener, der findes i vild Tilstand i Island. Renen indførtes 1770 i Landet, da der fra Norge bragtes tre Stykker did. Disse have siden formeret sig temmelig stærkt, men opholde sig, som anført, paa de vidtstrakte Ødemarker, og gjøre Indbyggerne næsten ingen Nytte — thi de fældes sjeldent — men snarere Fortræd, idet de

afgnave Græsset paa Markerne og i Særdeleshed fortære den saakaldte islandske Mos, som i Landets Tungemaal kaldes fjallagras, og som Indbyggerne ville æpise selv.

Hvis vi ville gjøre et lille Indblik i Reykjahlið, saa maa jeg forudskikke den Bemærkning, at jeg havde gjort mig store Forventninger om dette Sted, da man havde sagt mig, at der fandtes det eneste Vertshuus i hele Landet, og som saadant burde det jo i en vis Grad tilbyde Bekvemmeligheder. Gjestestuen var virkelig ogsaa ganske reenligt, omtrent som i de svenske Gjestgivergaarde af anden Rang; men allerede det første Maaltid lærte mig at nedstemme mine altfor overdrevne Forhaabninger, der dog ikke strakte sig videre end til Gjenstande som reent Smør og deslige. Smørret var dog her ligesaa fuldt af Haar, som det synes at være Skik og Brug der i Landet, og den nationale Feil, Ureenlighed, viste sig ogsaa paa andre Maader. Paa min Reise til Húsavik forsynede jeg mig derfor med Smør, Ost og Brød til mit næste Besøg ved Reykjahlið. Derimod lode Laxørrederne fra Mývatn sig ganske vel fortære. Min Vert, Pjetr, forstod sig desuden ret godt paa, som det hedder, at trække Folk op, saa at hvis det hører til Charakteren af en Vertshuusvert at «snyde» Folk, saa var Pjetr Vertshuusvert; thi den Konst forstod han. Til Islændernes Ære maa jeg dog tilføie, at en saadan ugjestfri Behandling, hvad mig angik, hørte til de sjeldneste Undtagelser. Det hændte mig egentligt kun i Reykjahlið og i Kalmannstúnga paa Vestlandet, at jeg udsattes for Optrækkeri efter samme storartede Maalestok. Men Bonden paa dette Sted syntes at have gaaet i Pjetrs Skole, forsaavidt han ikke overgik ham. Kun paa et Par Steder til fandt man sig beføiet til at benytte sig af den forladte Tilstand, hvori en Reisende i Island er stedt, naar han ikke kjender Veie eller Vadesteder m. m. og saaledes umuligt kan komme afsted paa egen Haand. Saadant hændes dog i alle Lande. De Klager over Optrækkeri, som ere blevne reiste mod Islænderne, maa jeg derfor paa det Bestemteste afvise.

Syvende Capitel.

Fra Reykjahlið fører en Vei lige over Landet til Sydlandet, nemlig den saakaldte Sprengisands-Vei, som gaaer over det mere end 2000 Fod stigende Høiland mellem Hofs- og Vatnajökull, samt langs ad Þjórsás Flodleie til den bebyggede Deel af Landet nord for Hekla. Ad denne Vei kan man dog om Efteraaret ikke godt færdes uden Telt, da man ellers maa tilbringe tre Nætter under aaben Himmel; thi naar man har fjernet sig en Dagsreise fra Reykjahlið, kommer man ind i en fuldkommen ubeboet Egn, lige indtil man nærmer sig Stórinúpr ved Þjórsá paa Sydlandet. Desuden er Græsforsyningen knap; aexten Timers Ridt maa tilbagelægges uden Ophold, idet der ikke findes nogen Græsgang for Hestene. Den anden Vei fra Reykjahlið mod Syd gaaer over Akureyri, Landets anden Stad, der ligger ved den sendre Ende af den fem Miil dybe Eyjafjörðr.

Veien fra Reykjahlið til Akureyri er en temmelig drei Dagsreise, skjøndt jeg dengang let nok lagde den tilbage, deels fordi Veiene paa Grund af den stadige Tørke vare faste og gode, deels fordi Vandmængden i de to Floder, Laxá og Skjálfandafljót, over hvilke vi skulde vade, var ringe, sandsynligviis af samme Grund, og Ophold ved disse Vanddrag saaledes kunde undgaaes. Laxá kommer fra Mývatn og falder ud i Havbugten Skjálfandi. Hvad Mývatn er for Laxørreden,

det er Laxá for Laxen, en god Vugge; thi ved dens Udløb drives et ikke ubetydeligt Laxefiskeri. Den nærmeste Egn nordfor Mývatn, efterat man er kommen over Leirhnúkrs her fremskydende, sorte og ujævne Lavastrøm, er noget mere indbydende end den østlige, den er i det mindste bedækket med Græs; men dette Græsteppe udgjør kun et tyndt Dække over gamle Vulcankratere og Lavastrømme, af hvilke tydelige Levninger overalt stikke frem af Græstørven, deels i Form af kantede Slaggestykker, deels som Indgange til underjordiske Lavahvælvinger. Det maleriske Vindbelgjarfjall, ved Søens nordvestlige Side, bestaaer ogsaa af en gammel Vulcan, hvorfra der er udstrømmet en Lavamasse, der har fulgt Laxás Flodleie lige ned til Havet. Landet mellem Laxá og Skjálfandafljót bestaaer af græsbevoxede Heder, som ere fortrinlige Græsgange; de danne flade, langstrakte, i Nord og Syd løbende Fjeldrygge. Fra Skjálfandafljót, i hvis sandede Leie ogsaa en gammel Lavastrøm titter frem, gaaer Veien gjennem det ganske kjønne Pas Ljósavatnsskarð forbi Søen Ljósavatn. Paa begge Sider omgives man der af steile Trapvægge, indtil man naaer Háls' Præstegaard, der har en baade storartet og henrivende Beliggenhed ved Siden af den idylliske Fnjóskárdalr. Jeg gjorde i al Hast et Besøg i denne udmærkede Præstegaard og bevertedes af Præsten og hans fortræffelige Datter med Kaffe og tynde Pandekager, en »Tilsætning« til Kaffen, der i Island ofte bruges istedetfor Tvebakker. Paa Skraaningen af Fnjóskárdalr red jeg gjennem den første virkelige Skov, jeg traf paa min lange Vei gjennem Landet; den bestod imidlertid kun af buskartet Birk, hvis Grene dog naaede noget høiere end Rytteren. Paa den anden Side af Fnjóská ligger den høie og steile Vaðlaheiði, hvis vestre Skraaning næsten er for steil til at ride over, hvorefter kun den i flere Arme deelte Eyjafjarðará skiller den Reisende fra Akureyri.

I Aftenskumringen vadede jeg over de talrige Arme af dette Vanddrag, som deltaformet omgiver adskillige græsrige Holme, hvor nogle smaa hvide Telte hist og her vare reiste til Brug for Høstfolkene, thi nu var hele Verden sysselsat med Høbjergningen.

Akureyri, der ligger tæt ved Eyjafjörðrs Strandbred, har langt ringere Betydning end Reykjavík. Den ene Halvdeel af Byen bestaaer kun af en eneste Husrække; i den anden derimod findes rigtignok to Længdegader, men den ene af dem, der løber tæt ved Kysten, bliver ved Flodtid paa nogle Strækninger overskyllet af Havet. Bygningerne ere for det meste tjærede, baade paa Vægge og Tag. I een Henseende har Akureyri dog Fortrin fremfor sin Søskendestad og det øvrige Land, nemlig deri, at den besidder de eneste større plantede Træer, der findes i Island. Disse bestaae af nogle Rønner, hvoraf den største for nogle Aar siden maaltes og fandtes at være 25 Fod i Høide, med en yppig Krone. Disse Træer høre ved deres enestaaende Forekomst til Landets Mærkeligheder. I Reykjavik er det ikke lykkedes at opelske noget Sligt, uagtet Aarets betydeligt høiere Middelvarme der paa Stedet*). Forsaavidt dette ikke reent ud heroer paa Tilfældigheder, maa det have sin Grund deri, at Reykjavik ligger paa en aaben Kyst, udsat for alle Vinde, medens derimod Akureyri ligger dybt nede mellem de paa begge Sider af Fjorden fremskydende Fjeldrygge — af hvilke den østlige i Vaðlaheiði hæver sig 2,118 Fod, den vestlige i Stóribnúkr 2,898 Fod over Havet — og saaledes er mere skjermet mod de skarpe Vinde.

I Akureyri boede jeg hos Districtslægen, Doctor Jón Finsen, hvor jeg modtoges med sædvanlig Gjestfrihed og Velvillie. Lægetilsynet i Island er, som man kan vente, langtfra saa tilgængeligt, som det burde være. De syv Districtslæger og den saakaldte Landphysicus i Reykjavik udgjøre hele Lægepersonalet; deres Districter ere derfor ogsaa saa store, at de med den bedste Villie af Verden umuligt kunne tilfredsstille Districtets Krav. Island er nemlig saa stort som Toniendedele af Sverig, og man kan deraf slutte sig til, hvor utilstrækkeligt det nævnte Lægepersonale

*) Aarets Middelvarme er i Reykjavik + 4,5° C., i Akureyri derimod kun + 0,52°. Denne usædvanlig store Forskjel maa fornemmelig beroe paa Havstrømmenes forskjellige Retninger. Kysten ved Reykjavik beskylles af Golfstrømmen, mod Nordkysten driver derimod den kolde Polarstrøm, i det mindste for en Deel.

maa være for Landet. Naar Lægen, hvilket stundom er Tilfældet, bruger fire til fem Dage, for at naae til Yderpunkterne af sit District, kan man forstaae, at dette er eensbetydende med, at han aldrig kommer derhen, ligesom han heller ikke kan raadspørges af Syge derfra. Denne Omstændighed, der rigtignok er særdeles beklagelig, idet deels naturligviis mange Mennesker omkomme af Mangel paa Lægehjelp, deels en Læge i Island bande bør og kan udrette meget Godt til Sundhedstilstandens Forbedring — Helbredet er en Capital, om hvilken Islænderne i Almindelighed kun synes at have en ringe Forestilling — denne Omstændighed har imidlertid foranlediget, at der er stiftet en Indretning, som i Ideen vistnok kan være velmeent, men om hvis praktiske Nytte man kan have Lov til at tvivle. Landphysicus i Reykjavik har nemlig mod en lille Godtgjørelse af Staten paataget sig i Løbet af to eller tre Aar at uddanne Doctores medicinæ, der af Regeringen have faaet Rettighed til at beklæde Districtslægeposter i Lighed med dem, som have taget deres Examen ved det medicinske Facultet i Kjøbenhavn. Det forekommer mig, at Regeringen ved denne Foranstaltning kun har sat Lovlighedens Stempel paa et Kvaksalveri i stor Skala; thi at en Person, der, fra han forlader Skolen, staderer Lægekonsten i to eller tre Aar, kun haist undtagelsesviis kan naae udover en Kvaksalvers Konst, synes at være temmelig klart. Der findes i Reykjavik ingen Hjelpemidler for saadanne Studier, intet Hospital eller Deslige, og Forberedelserne kunne saaledes kun blive en Læren af Recepter mod Sygdomme, hvorved det virkelig var en Lykke for Patienten, hvis samme Recept gjaldt for alle*). Efterat det er lykkedes at besætte Lægeposterne i Island med saadanne Personer, har man naturligviis med det Samme fordrevet Lægestanden fra Landet, og dette burde man dog betænke sig paa.

*) Som Undervisningen er, saaledes er ogsaa Examen; ved den første af disse Examiner bestode nemlig Censorerne af — Apothekeren og en Assessor i Overretten. Dette tyder unegteligt paa Begrebsforvirring.

Sandsynligviis som Følge af det indskrænkede Lægetilsyn, har Homœopathien taget stærkt Overhaand i Island, dog ikke i de paa Læger mest blottede Egne. Homœopathiens Ophav og Beskytter der i Landet synes nemlig Amtmanden over Nordlandet at være, der er bosat i Nærheden af Akureyri. Desuden skal der indenfor denne Landsdeel findes ikke mindre end syv praktiserende Homœopather, for det meste Bønder. De øse deres Kundskaber af nogle tydske Bøger, og søges selv i lange Afstande af Almuen, samt nyde naturligviis ikke ringe Tiltro; thi i saadanne Tilfælde ere jo Folk i alle Lande barnligt lettroende, hvilket man jo ikke kan undre sig over. Vertshusværten Pjetr i Reykjahlið spurgte mig, om der fandtes mange Homœopather i Sverig. »Nei,« svarede jeg, »og vi betragte desuden det Slags Folk med mistænkelige Blikke.« Dette forundrede ham. »Der findes altsaa kun Allopather,« indvendte han.

Intet Land i Europa har været saa hjemsøgt af Landfarsot, som Island. Aarbøgerne opregne fra Aaret 1306 indtil 1846 ikke mindre end 134 Farsotaar, af hvilke de fleste have havt mere eller mindre betydelig Indflydelse paa Dødeligheden. Herved bør dog bemærkes, at de ældre Aarbøger kun omtale de betydeligere Landfarsoter, medens de derimod i de følgende Tider ere noiagtigere angivne, hvorfor deres Antal synes at tiltage, hvilket dog for en Deel er tilsyneladende, af den anførte Grund, men ogsaa i en vis Grad virkeligt; thi uhørte Ødelæggelser ramte Landet i Særdeleshed i det attende Aarhundrede, deels som Følge af Vulcanudbruds Hærjen, deels som Følge af Monopolhandelens skadelige Virkninger. I det 14de Aarhundrede kjender man 7 Farsotaar, i det 15de 8, i det 16de 12; i det 17de Aarhundrede, der var det første, i hvilket Monopolhandelen i al dens Strenghed indførtes, stiger dette Antal til 28 og i det 18de Aarhundrede til 41. Næsten hvertandet Aar i forrige Aarhundrede var Landet saaledes hjemsøgt af Landfarsot. De forfærdeligste af disse Aar vare 1704, da Island antages at have mistet 18,000 af sin 50,000 Mand stærke Befolkning, og Aarene 1783—85, da, saaledes som vi tidligere have havt Leilighed til at bemærke, rædsomme Ødelæggelser overgik Landet. Dr. Schleisner, af

hvis fortjenstfulde Skrift om Island det Foranstaaende for en væsentlig Deel er taget, anseer det for givet, at Landfarsoternes Talrighed hovedsagelig er en Følge af den usle Byggemaade, idet Befolkningen pakker sig sammen, uden tilstrækkelig Adgang til Lys og Luft, i Fugtighed og Stank. Kjender man noget til Bøn'ernes usle Beskaffenhed, maa man nødvendigviis underskrive denne Formodning. Man veed jo, hvorledes endogsaa i velbyggede Stæder og Byer Landfarsoterne stedse rase mest i de ureenligste Kvarterer.

I Havet nordfor Eyjafjörd, fem Mil fra dens Udløb, ligger en enkelt Ø ved Navn Grimsey, saa langt mod Nord, at den skæres af Polarkredsen. Denne Ø er i Gjennemsnit bebodet af omtrent 50 Personer. Blandt dem var sidstledne Sommer udbrudt en Typhus, der allerede havde bortrevet ti til tolv Personer, da den Fiskerjagt, der bragte Meddelelse derom til Akureyri, forlod Øen. Paa dette Sted, der savner al Lægehjelp, kan Befolkningen naturligviis let uddøe. Man skal have tilbudt disse Grimseyboere at flytte over til Fastlandet; men Nei! de ville hellere blive paa deres Ø. De ernære sig for Størstedelen af Fiskeri og Fuglefangst, og skulle paa denne Maade ikke føre et saa ganske usselt Liv, men ere hele Aaret udelukkede fra Samkvem med andre Mennesker; endeel af Befolkningen deeltager dog een Gang om Sommeren i Handelsreisen til Akureyri.

Jeg har forhen talt Noget om Islændernes Opfattelse af Sverig og Svenskerne, men vil komme tilbage dertil med nogle Ord. Denne Opfattelse er, idetmindste efter hvad jeg har erfaret, særdeles venskabelig. Som Følge af deres gode Kundskaber i Geographi og Historie ere Islænderne feldkomment hjemme i vore Forhold, ligesom deres gamle historiske Bøger, Sagnerne, deres Yndlingslæsning, som bekjendt indeholde mange svenske geographiske Stedsnavne, der naturligviis for Islænderne maae skinne i en vis poetisk Glands, og for hvilke deres Hjerter saaledes maae kunne slaae. Da jeg meddelte dem, at jeg var fra Uppland, begyndte de at ramse: Uppland, Wärmland o. s. v. En spurgte mig: »Er De virkelig fra det gamle Upsala?« Han udtalte med en særlig Følelse det gamle; jeg maatte beklage, at det gamle var fortrængt

af det nye*). Den anden eller tredie Dag under mit Ophold i Reykjavik, indfandt der sig hos mig en herlig Islænder, en Embedsmand i Landet**), der forestillede sig, idet han sagde, at han havde hørt, at jeg var Svensk, og tilbød mig sin Hjelp med Oplysninger og Raad med Hensyn til min Reise gjennem Landet. Han nærede Kjærlighed til Sverig, sagde han; han havde med saa stor Henrykkelse læst flere svenske Skrifter, hvoraf Geijers og Tegnérs stode i første Række, at han kun meente at betale en Taknemmelighedsgjeld, naar han kunde vise en Svensker en eller anden Tjeneste. »Frithiofs Saga« er, naar man taler om det hele Folk, en særdeles yndet Bog i Island; den findes ogsaa i islandsk Oversættelse. I Almindelighed ere Islænderne ikke saa ukyndige i Henseende til det svenske Sprog, som omvendt er Tilfældet, hvilket dog naturligviis for en stor Deel har sin Grund i deres Samkvem med de Danske. Man er i Island i Almindelighed enig om, at det Svenske er det Sprog, der mest ligner det Islandske. Disse, tilligemed flere Omstændigheder, forvissede mig om, at saafremt Skandinavismens Maal engang naaes, bliver Island ikke uvilligt til at udgjøre en Deel af dette Statsforbund, naturligviis i Personalunion, ikke som et Lydland, hvortil Island paa Grund af sin afsondrede Beliggenhed og sine ejendommelige Forhold i Almindelighed ikke passer. Island er vistnok ikke et Land, ved hvis Tilslutning man føreger de materielle Kræfter, men det yder derimod et rigt Maal af Forstandsdyrkelse, der naturligviis snarest udvikles i Forening med Stammebeslægtede, og tilligemed maa udøve en velgjørende Indflydelse paa disse. Ved en festlig Sammenkomst i Reykjavik henpaa Sommeren, i Anledning af den islandske Rigsdags, Althingets, Slutning, tog Forfatteren Anledning til at paavise det gjensidige Baand og den gjensidige Trang, der forenede Island med det øvrige Norden, og det Fremtidsmaal, der kunde bygges derpaa, en Fremstilling,

*) Uppsalir er et temmelig almindeligt Stedsnavn i Island; det betyder et Sted, der ligger paa en Høi, saa at det kan sees i vid Afstand.

**) Procurator Páll Melsted.

der fandt stærkt Bifald, hvoraf Forfatteren drager den Slutning, at Følelsen for Nordens Eenhed, skjendt endnu slummrende, snart kan blive stærk i Island. Sverig staaer dog for Øieblikket i saare ringe Berørelse med dette Land. Naar man undtager de faa Gange, da et svensk Krigsskib har udstrakt sit Øvelsestogt til Reykjavik, vaier det svenske Flag aldrig i nogen islandsk Havn. Nordmændene sende derimod flere smaa Farteier derhen med Tømmerlast; Sverig kunde vistnok sende baade Jern og Tømmer.

Den svenske Handel maa dog sage Island; thi som jeg vist forhen har bemærket, ligger den islandske Handel endnu for det meste i de danske Kjøbmænds Hænder, der naturligvis vogte sig for at fremkalde nogen Concurrence.

Islænderen elsker, ligesom Nordboen i Almindelighed og Øboen i Særdeleshed, sit Fædreland heit. Derfor er først i den sidste Tid den Tanke opstaaet hos Islænderne, at vandre ud til fremmede Lande. De have derved alligevel ikke fæstet deres Tanker paa det nærliggende Nordamerika, men paa — Brasilien. Hvorfra denne besynderlige Modsigelse hidrører, har jeg forgjæves eftergrandsket; thi en Modsigelse er det dog at flytte fra Polarkredsen til tropiske Egne, forbi den nordamerikanske Republik til Keiserdømmet Brasilien. For tvende Aar siden begave dog tre Mænd sig til Brasilien — man har fortalt mig, at de havde læst i en Bog om dette gode(?!) Land — og maatte egsaa efter adskillige Omveie derhen, samt skrev siden Breve til Hjemmet med Opfordring til at udvandre. Dette havde til Følge, at adskillige Bønder solgte deres Eiendomme og forberedede sig paa at udvandre. Afvigte Sommer vare 150 Personer, Kvinder og Børn iberegnede, ifærd med at forlade deres Fædreland. En af dem, der vel var Sjælen i Foretagendet, havde truffet et Slags Overenskomst med de Øvrige om, at han skulde skaffe et norsk Fartøi til Overreisen, men til alt Uheld kom der intet Fartøi, enten det nu beroede paa Uefterrettelighed eller paa Intriguer, og de stakkels Mennesker stode da med Vinteren for Døren raad- og hensvilde. Den paatænkte Udvandring sees imidlertid med meget skjæve Blikke af de øvrige Indbyggere; de betragte deres udvandrende Landsmænd reent ud som

Landsforrædere, og med deres despotiske Sindelag beklage de, at Lovene ikke kunne sætte en Grændse for en saadan Reiselyst.

Medens denne Uvillie med Udvandring unegteligt afgiver et smukt Bevis paa Fædrelandskjærlighed hos Islænderen — et bekjendt islandsk Ordsprog siger: Island er det bedste Land, som Solen skinner paa — bidrager den tillige til at lægge den theoretiske eller indadvendte Sjælsretning for Dagen, der udgjør et fremtrædende Træk hos Folket, og deels er en Arv fra Forfædrene, deels i sin Fortsættelse unegteligt beroer paa Landets eiendommelige Natur. De Raastoffer, hvis Bearbeidelse tvinger andre Folkeslag til at rette deres Tanker paa praktiske Foretagender, og som saa igjen tjene til at forege deres Velstand, savnes jo næsten ganske i Island. Da Bonden selv udfører de simple Arbeider, som forefalde i hans Bedrift, findes Haandværker temmelig sjeldent i Landet. Deraf følger ogsaa, at de skjønne Konster ligge næsten ganske brak, ligesom egsaa Skjønhedssandsen overhovedet kun synes at være uddannet i ringe Grad. Man er derfor næsten fristet til at betragte det som en Tilfældighed, et Indfald af Naturen, at Billedhuggeren Thorvaldsen var af islandsk Slægt — hans Fader var en Islænder. Dog er Billedskærerict ikke aldeles ukjendt; derom vidne Husholdningssager, udskaarne paa mangehaande Maader. Maleri, Billedhuggerarbeide, Musik, disse Konster, hvis Natur skal opfattes gjennem de ydre Sandser, staae dog overhovedet paa et lavt Trin, eller dyrkes i særdeles ringe Grad der i Landet. Der gives ingen Folkesange, kun et Slags Recitativer, der minde om de gamle Barders Sange, og Instrumentalmusiken repræsenteres af de gammeldags Harper eller et lignende Strengeinstrument. Dands forekommer sjeldent. I Reykjavik er der rigtignok en ung og ret dygtig Portraitmaler, Sigurðr Guðmundsson, men han nyder kun ringe Opmuntring. Hans Portraiter ere dog heldige. Den eneste Konst, hvorpaa man i Island i Almindelighed synes at lægge noget Værd, er Guldsmedarbeidet; man kan see ret nette Ting i denne Arbeidsgreen, men det er egsaa et Minde fra gamle Dage; til Nationaldragten hører nemlig, som bekjendt, en-

deel Guld- og Sølvsmykker. Herved maa dog bemærkes, at man hos et saa lille Folk som det islandske ikke kan vente at finde Mange, der drive en skjøn Konst som Hovederhverv, især da der ikke gives nogen Understøttelse for Studier i denne Retning. I saa Tilfælde vilde maaskee her som andetsteds de slumrende Anlæg vækkes. Skjaldekonsten har jo i Island altid fundet værdige Repræsentanter.

Som en Følge af Skjønhedssandsens ringe Hoide, maa man naturligviis regne den store Sorgløshed med Hensyn til Bygningernes brøstfældige Udseende og Urenlighed; thi Ingen, der er begavet med nogen Sands for det Ydres Berettigelse, kan udholde, hvad Islænderen taaler i disse Henseender.

Det er ligeledes værd at bemærke, og et Beviis paa Islændernes indadvendte Sjæleretning, at saare faa Individer af dette Folk hengive sig til Naturvidenskaben, uagtet Naturens Bog ligger opslagen i Island, og dens Sider ere skrevne med en saa smuk Skrift. De svenske Nordlændinger staae i denne Henseende paa et lignende Punkt; naar de hengive sig til Studier, blive de som oftest enten Philologer eller Theologer, eller sysselsætte sig med andre, reent theoretiske Videnskaber. Dette har vel sin nærmeste praktiske Grund deri, at Præsten, paa mere afsides og mindre bebyggede Steder, er første Hane i Kurven; hans Lærdom bliver den Sol, hvis Straaler man vil opfange, for selv engang at blive en lignende Sol. Hos Svenskerne begynder Eensidigheden paa dette Omraade dog af flere Aarsager at udjævne sig, men i Island endnu ikke, saavidt jeg veed. Man kan neppe troe, at der ved Skolen i Reykjavik ikke findes nogen Samling af Landets Naturprodukter, eller i det mindste ikke nogen, der er værd at tale om. Man har fortalt mig, at da Prinds Napoleon engang for nogle Aar siden besøgte Øen, viste man ham Skolens daværende Samling og sagde: «Vær saa god at tage, hvad De har Lyst til!» Saa lidet brød man sig om Prøverne fra Fædrelandets Bjerge! —

De vældige Heider paa begge Sider af Eyjafjörðr vare under mit Ophold i Akureyri indhyllede i en egensindig Taage, der rigtignok lettede noget ved min Afreise [a]), men snart igjen

[a]) Allerede i Hjaltastaðir havde jeg afskediget min under Opholdet paa Østkysten leiede Ledsager, og reiste derfor nu med Følgemænd, der leiedes for hver Dag.

sænkede sig over Fjeldryggene paa begge Sider af den lange og dybe Øxnadalr, vestfor Akureyri, gjennem hvilken min Vei førte mig. Min Hensigt var nu saa hurtigt som muligt at reise over Land til Reykjavik, for derfra, inden Høsten med altfor stærke Skridt nærmede sig, at besøge de bekjendte Størrelser Geysir og Hekla. I Akureyri havde jeg ventet Meddelelser fra Reykjavik og Udlandet, men Postgangen i Island er saa slet ordnet, at den Post, der naaede til Reykjavik med «Arcturus» i Begyndelsen af August, ikke afsendtes til Nordlandet førend midt i September, uagtet Veien mellem Reykjavik og Akureyri tilbagelægges i sex Dage. — Mit første Nattekvarteer paa Veien mod Syd tog jeg i en Bondegaard, Steinstaðir, i Øxnadalr. Paa den første Dag af min Reise fra Akureyri mødte mig forøvrigt intet Mærkeligt, hvis jeg dertil ikke vil regne et lille Selskab af tre Ræve, to sorte og een hvid, der ganske ugenert havde opslaaet deres Legeplads paa den Vei, ad hvilken jeg skulde ride, og

En islandsk Ræv!

neppe vege tilside for Hestens Fødder. Ræven er Islands største og farligste(!) Rovdyr blandt de vilde Dyr, og den lader til her i Landet, ligesaalidt som andetsteds, at fornegte sin listige Natur. Blandt de Historier, som berettes i denne Anledning, vil jeg anføre tvende, hvis større eller mindre Troværdighed Læseren selv maa bedømme. Ifølge den første samles Rævene om Efteraaret, naar Fuglеungerne blive voxne, i smaa Klynger ovenpaa de Bjerge, paa hvis Skrænter Fuglerederne ligge, for ved at virke i Forening lettere at tilfredsstille deres Lyst til Fuglesteg, thi Tilfældet gjør, som bekjendt, ofte

Ræven til en stor Lækkermund. For nu at naae de paa Bjergskrænterne liggende Unger danne de forsamlede Ræve en Kjede paa den Maade, at den ene bider sig fast ved den andens Hale, og derpaa begynder Nedklavringen. En gammel stærk Ræv danner naturligviis Eftertroppen øverst paa Bjergtoppen, thi det er paa den, at Ligevægten fornemmelig beroer. Denne Forening er i Særdeleshed rettet paa Maagernes og Vandfuglenes Ødelæggelse, thi det er disse Fugle, der yngle paa de mod Havet vendende Fuglebjerge.

Den anden Fangst gjelder Rypeslægten, der er meget udbredt paa Island. Ryperne ere nogle magelige og meget dumme Fugle, som ved indtrædende Sneefog om Vinteren ikke rore sig af Pletten, hvorfor de da let fanges. Dette har Ræven med sin fine Næse iagttaget, og naar derfor en stærk Vind blæser, uden at der falder nogen Snee, frembringer Ræven Sneefog derved, at den lægger sig paa Maven i Sneen og krybende nærmer sig Rypen fra Vindsiden samt med Kleer og Hale oprører Sneen, som saaledes driver Rypen i Øinene. Denne, som da i sin Eenfoldighed troer, at Vorherre har sendt et Sneefog, lægger sig derpaa stille hen og lader Ræven nærme sig, indtil den for seent vaagner op som et Bytte i Udyrets Gab. Desuden ere Rævene ofte til stor Skade for Faareflokkene, thi saasnart en Ræv har faaet Smag paa Faarekjød, vælger den gjerne denne Steg fremfor nogen anden. Men da den er for svag til i Tvekamp at overmande Faaret, bugger den sig ganske simpelt fast i dets Pels, hvorpaa Dyret af Skræk løber, indtil det styrter. Det er saaledes en Parforcejagt, Mikkel her udfører. I Island skjelner man mellem vilde og tamme Ræve, og forstaaer ved de første dem, der bide Faar, og ved de sidste dem, der ikke gjøre dette. Det er vel med Ræven, som med mange Hunde, at de, naar de engang have faaet Smag paa Faar, siden have Vanskelighed ved at lade være at bide dem; heraf kommer Forskjellen.

I Nærheden af Steinstaðir færdes man paa en lille Træbro over en skummende Aa ved Navn Bægisá; dette hører til Undtagelserne og maa derfor anføres. Paa den anden Side af Steinstaðir gaaer Veien i et snevert, stenet Pas over Øxnadalsheiði ned i Norðrárdalr, hvor Vanddraget

løber ned til den betydelige Elv Héraðsvötn, der har sit Udløb i Skagafjörðr, og som dengang var svulmet saaledes op, at Hestene næsten vare nødte til at svømme. Vandet steg nemlig næsten op over Boven paa den lille Hest, jeg dengang red. En tilfældig Veiviser fra en Gaard paa den østlige Side af Floden, som havde fulgt mig over Vadestedet, maatte ogsaa paa Tilbageveien gjøre en Svømmetour, der syntes eventyrlig nok i den rivende Strøm. Han søgte nemlig at sætte over Floden et Haarsbred nedenfor det Punkt, hvor vi vare gaaede over, men kom paa altfor dybt Vand. Da han red en stærk Hest, naaede han dog lykkeligt tilbage, skjøndt først efter at have drevet et Stykke nedad med Floden, og maatte derpaa opsøge det rette Vadested.

De forbennævnte Dalgange ere paa begge Sider omgivne af steilt opstigende Trapvægge, hvis Toppe undertiden lode sig tilsyne som vældige Jætteskikkelser igjennem Tungen.

I Præstegaarden Mælifell, hvor jeg tog mit andet Natteksvarteer, blev jeg opholdt en Dag med at vente paa Veiviser til det to Dagsreiser derfra liggende Kalmannatúnga; for at komme derhen, maatte jeg drage over en vidtstrakt Ødemark, hvis mellemste Deel optages af den saakaldte Stórisandur.

Skagafjarðardalr er en af de mere frugtbare Dale i Landet; derhen sendtes hvert Efteraar flere hundrede Heste fra Østlandet for at søge Vinterføder i Fjeldene. Maaskee er den indre Jordvarme for en Deel Skyld heri. Idetmindste ligger der varme Kilder paa flere Steder langs Dalen. De betydeligste af disse befinde sig ved Reykir, lige nordfor Mælifell; fra dem sees en hvid Røg paa langt Hold. Man meddeelte mig, at Lig, der begraves paa Kirkegaarden ved Reykir, der ligger ved disse Kilder, i Løbet af to eller tre Aar aldeles opløses og forsvinde; de underkastes sandsynligviis ved Jordvarmen en saakaldet tør Destillation, der i høi Grad paaskynder Henmuldringen. Paa saadanne Steder maatte det betale sig at anlægge Haver; Græsset voxer idetmindste frodigt omkring de varme Kilder, der ikke ved at udkaste det hede, kiselholdige Vand ødelægge Væxten.

Mælifell er et godt Opholdssted for Reisende; man skilles ugjerne fra den gamle hæderlige Præst, Sira Sigurðr, og den prægtige Præstekone ved hans Side. Derfra færdes man lige ved Foden af den 3,476 Fod høie Mælifellshnúkr, som dog dengang var bleven usynlig paa Grund af den herskende Taage, og senere ud paa en stenet og mager Hede, kaldet Haukagilsheiði. I Anledning af den stærke Taage, som fuldkomment skjulte Fjeldtoppene, yttrede min Veiviser nogen Tvivl om sin Evne til at lodse mig over denne Ødemark, som nu laa foran os, da han kun een Gang for et Par Aar siden var færdedes denne Vei. Selv var jeg ligeledes kjed og led af denne Taage, der nu paa sjette Dag betog mig Udsigten, og stor var derfor Begges Glæde, da vi ved at komme ud af Mælifellsdalr og op paa Heden fik Øie paa de snechvide Toppe af Hofsjökull i Sydøst og Lángjökulls runde, sneedækte Isse i Syd, begge omtrent ni Mile borte. Skyerne stode saaledes heit over Jökelerne og sandsynligviis ogsaa over Stórisandur. Under disse glade Forhaabninger om en heldig Fart ilede vi saaledes frem, kom om Eftermiddagen over den betydelige Elv Blandá, der i dette sit øvre Løb, om ogsaa dengang lidt løs i Bunden, dog ikke var vanskelig at vade over — den skal ellers undertiden være ufremkommelig, i hvilket Tilfælde man maa søge ned til den Nord derfor liggende Bygd, hvor der findes en Færge, hvilket foraarsager en Omvei paa mange Mile — samt fortsatte Veien paany over magre Heder, indtil Mørket faldt paa. Vort Maal for denne Dag var et lille Fjeld, ved Navn Sandfell, hvor vi vidste, at vi kunde faae Vand og Græs til Hestene; men dette Maal havde vi nær ikke naaet, thi om Aftenen kom Skyerne igjen frem og indhyllede os, og da Veien undertiden kun bestod af nogle Hestespor, saa at man derfor ved høi lys Dag let kunde tage Feil af den, hvilket vi paa nogle Steder ogsaa gjorde, blev det temmelig vanskeligt nu i Mørke at holde Sporet. Engang imellem kom vi ogsaa ud af det, ved hvilke Leiligheder jeg iagttog den Forsigtighed at standse min Hest og de løse Heste, og lade Følgemanden «ride i Ring» om os, indtil han paany havde fundet Sporet. Efterat vi en Stund vare redne frem paa denne besværlige

Maade, kom vi til en lille Aa, hvor der fandtes noget Græs og hvor vi antoge, at det var bedst at gjøre Holdt, enten vi saa vare ved Foden af Sandfell eller ikke. Da Taagen senere lettede noget, fandt vi, at det Første var Tilfældet, og at vi saaledes vare paa rette Vei. Klokken var nu omtrent ni om Aftenen, og her skulde vi saaledes tilbringe Natten; en fortsat Reise i Mørket var hverken mulig eller raadelig, thi nu laa Sandet for os, hvor der ikke findes nogen Hvileplads. Da vi ikke førte Telt med os, sov jeg denne Nat

«paa min Kappe, bredt paa Jorden»,

og da Veiret var roligt og stille, skjøndt Aarstiden var noget fremrykket — det var Natten mellem den 16de og 17de August — havde jeg vistnok sovet

«saa sødt, som paa en Blomstersenge»,

dersom jeg ikke engang imellem havde anseet det for nødvendigt at vaagne; thi jeg maatte purre min snorkende Følgemand op for at see til Hestene, da vi ellers maaskee kunde miste nogen af dem i Taagen, der vedblev hele Natten — de vare rigtignok bundne; det vil sige, Forbenene vare surrede sammen, saa at de ikke kunde komme synderligt laagt, men Synskredsen var jo ogsaa dengang temmelig indskrænket. Min Følgemand og hans Hund krøb om Natten — naturligviis for Varmens Skyld — saa nær til mig som muligt, men jeg holdt dog stadigt et aabent Rum mellem mig og Kammeraterne, og da dette Rum var vaadt og dugget, ansaae jeg det saa uoverstigeligt som en Fæstningsgrav for de eneste natlige Vandrere, jeg frygtede, hvilket Udfaldet heldigviis gjorde til Sandhed. Jeg lagde mig derfor denne Aften, hjerteglad over at være fri for at strøe Insectpulver, for at faae Nattero.

Den følgende Morgen satte vi os igjen tidligt i Bevægelse, og fandt efter nogen Leden Veien op paa Sandet, hvor vi til vor store Glæde fik friske Spor af en Caravane at see, som var gaaet nordefter, hvorved vi vare istand til let at holde Coursen, selv om den Taage, der endnu indhyllede os, varede ved og skjulte Fjeldene, der ellers skulde være vore Veivisere. Men efter et Par Timers Forløb begyndte en

frisk Vind at blæse, Skyerne hævede sig, Solen bred frem — og foran os laae de af dens Skin purpurfarvede Sneefjelde, der allerede Dagen forud havde ladet sig tilsyne i Frastand. Det var et herligt Syn, et af de stolteste jeg har seet i Island; thi hvad kan man forlange mere end en klar Himmel, en straalende Sol, et uoverskueligt Sneefjeld, hvis Isse ved Horizonten næsten smelter sammen med Luftlaget derover, og — Læseren maa ikke smile — en uoverskuelig Sandørken. Hvorfor er Havet saa gribende? Er det ikke fordi det er uoverskueligt? Hvorfor er den stjernestraalende Himmelhvælving saa fortryllende? Er det ikke fordi den er uendelig? — Kan da ikke ogsaa en vidtstrakt Sanderken være en Bestanddeel i et stolt Syn, hvilke Ubehageligheder man end ellers maa tænke sig knyttede til et saadant Naturproduct?

Långjökulls Isse var paa denne Side jævn og afrundet, uden Spidser; hvidblaae Skredjökler skjød ned langs dens steile Vægge. Lige ved den nordlige Side af denne Jökel, noget nærmere ved vor Vei, ligger et andet, i Omfang betydeligt mindre, men i Høide anseeligt Kjeld, kaldet Eyriksjökull, af næsten cirkelrund Omkreds, paa Toppen dækket med en Hue af Snee og langs de særdeles steile Vægge prydet med nedhængende Sneefonder og mindre Skredjökeler; dette Fjeld var mine Øines Lyst en stor Deel af Dagen.

Efterat vi havde færdedes over Sandet en tre til fire Timer, kom vi til en Hede eller et Høiland, bevoxet med magert Græs, den saakaldte Arnarvatnsheiði, opkaldt efter en af de mange større og mindre Indsøer, der i et Antal af over halvtreds — saa mange findes angivne paa Gunnlaugssons store Kort over Landet*) — opfylde den øde Egn nordfor Eyrikasjökull, og med et fælles Navn kaldes Fiskivötn. Disse Søer ere Svanernes Yndlingssted. De smukke Fugle svømmede der frem og tilbage paa de blaae Vande, og lode deres melodisk kaglende Toner høre.

Da vi efter nogle Timers Ridt vare komne over Heden og en mindre Jökelelv kaldet Norðlingafljót, laa der foran

*) Sandsynligviis er deres Antal i Virkeligheden flere Hundrede; de ere Producter af den fordums Jökelvirksomhed.

os en gammel Lavastrøm, der paa tre Sider omgiver Eyrikasjökull, hvilken Strøm — der paa sin Fart mod Sydvest deler sig i tvende Arme, paa begge Sider af Fjeldet Strútr og Fjeldskrænten Tánga — har en Længde af noget over sex Miil. Denne Lavastrøm indeslutter en af Islands mange Mærkværdigheder, nemlig Hulen Surtshellir, en Tunnel nede i Jorden, henved en Fjerdingvei i Længde, mellem 50—60 Fod bred og omtrent 36 Fod høi i sin forreste Ende. Nedgangen til denne Tunnel skeer gjennem en større Aabning i den paa dette Sted nedstyrtede Hvælving. Derpaa følger et Stykke af Hulen, nogle hundrede Fod i Længde; deels fra Indgangen, deels fra en ligeledes ved Hvælvingens Indstyrtelse opstaaet Aabning i Taget, oplyses den saa meget, at man, naar man famler for sig med Hænder og Fødder, kan finde Vei derigjennem. Bunden er her i høieste Grad ujævn ved store, fra Taget nedfaldne Blokke; Taget gjør desuden det Indtryk, som om det ikke kunde holde Stand ret længe, thi hist og her lyser Dagen frem gjennem smaa Aabninger i det, hvoraf man kan slutte, at det engang kommer til at gaae samme Vei som de foran nævnte indstyrtede Dele af Hvælvingen. Bagved den anden, større Aabning, der som Følge af sine steile Vægge ikke tilsteder nogen Udgang, strækker sig Hovedtunnelen selv, som blot er forsynet med trende mindre Aabninger, der naturligviis langtfra ere tilstrækkelige til at sende Lys gjennem Hulen. Den er af den Aarsag fordetmeste bælgmørk, hvorfor jeg var forhindret i at trænge længere ind, da jeg hverken førte Lys eller Fakler med mig. Dens Charakteer er forøvrigt, efter andre Reisendes Beretning, eensartet i heledens Længde, med den Forskjel, at Taget naturligviis sænker sig mod Hulens indre Ende. Den forgrener sig iøvrigt i flere mindre Sidehuler. Som man kan vente, drypper det gjennem Lavaen sivende Vand ned langs Grottens Vægge og Tag, og udspreder en fugtig Luft, ligesom i en Grubehvælving. Paa eet Sted i det Indre af Hulen skulle disse Vanddraaber danne et Tag af Istapper, der glimre ved Belysning, og hvis Udseende skildres som meget fortryllende.

Surtshellirs Opkomst har sat flere end een Reisende Fluer i Hovedet. Man har forklaret den ganske simpelt som en i Lavastrømmen af de medførte Gasarter dannet Blære, omtrent ligesom de forommtalte Hvælvinger paa Overfladen af Lavastrømme ere fremkomne af denne Grund. Men mod en saadan Antagelse anfører man paa den anden Side dens store Udstrækning i alle Retninger, og man maa indrømme, at det synes utroligt, at den betydelige Hvælving skulde være frembragt af Gas alene. Hvælvingen maatte saa danne en Forhøining over Jordens Overflade, hvilket jo ikke er Tilfældet, thi Taget i Surtshellir ligger i Linie med den øvrige Deel af Lavastrømmen, i hvilken Hulen befinder sig. Det synes derfor naturligere at antage, at dens Dannelse beroer paa Lavastrømmens naturlige Egenskab at stivne paa Overfladen, medens dens indre Masse endnu er flydende. Vi have tidligere fæstet Opmærksomheden paa dette Forhold og viist, hvorledes Steenmassernes Form paa Lavastrømmenes Overflade er afhængig af deres forskjellige Stivningsforhold. Tænker man sig saaledes, at den omtalte Lavastrøms Flade er stivnet, idet den antog den sædvanlige hvælvede Form, medens dens Indre er vedblevet at flyde, kan man forstaae, hvorledes Hulen under gunstige Forhold har kunnet opstaae i sin nuværende Udstrækning. Disse Omstændigheder behøve blot at have bestaaet deri, at Hvælvingen holdt sig urokket, medens den smeltede Lavamasse derunder fled bort, og at Tilstrømningen af ny Lava ovenfra blev standset.

Surtshellir er forøvrigt ikke den eneste Hule i denne Lavastrøm. Sin Navnkundighed har den erholdt ikke alene som en Naturmærkværdighed, men tillige som et Tilholdssted for «Udeliggere», útilegumenn, fredløse Folk, som i de ældre Ufredstider toge deres Tilflugt til Fjeldegnene og der levede af Plyndring og Ran — Folk, om hvis Tilværelse eller Ikketilværelse i vore Dage Islænderne endnu ikke ere ganske paa det Rene. Naar nemlig, som det undertiden hændes, et større Antal Faar omkommer paa Grund af Uveir ude mellem Fjeldene, vil man gjerne skyde Skylden paa Utilegumændene, i Stedet for paa sin egen mangelfulde Regt. Man kan derfor høre ganske forstandige Folk paa engang

troende og tvivlende fremsætte det Spørgsmaal: Disse Utilegumænd skulde dog vel ikke være til endnu? — At de ikke findes mere, kan man slutte deraf, at Ingen i Aarhundreder har seet noget til dem, og naar Folk nede i Bygden i strenge Aar kunne sulte ihjel i massevis, er det rimeligt, at Udeliggerne snarere skulde lide samme Skjebne oppe paa Fjeldene. Den vigtigste Grund, hvorfor de, eller deres yngre Slægtled, ikke findes nutildags, fremsatte en af mine islandske Venner, idet han sagde, at der ikke gaves nogen Aarsag for dem til at opholde sig paa Ødemarkerne, eftersom intet Menneske vilde gjøre dem noget Ondt, hvis de nu kom ned i Bygden.

Udeliggernes Bedrifter have givet Anledning til adskillige Beretninger af større eller mindre Troværdighed. Blandt disse er den, som berører Surtshellir, en af de bedste, om end ikke den sandsynligste. Man fortæller nemlig, at Skoleungdommen af den senere inddragne Skole ved Hólar i Skagafjörðr, hvor, i Forbigaaende sagt, Islands ene Bispestol har været, havde faaet det uskyldige Indfald at lave en Sneemand, men tillige den mindre heldige Idee, i denne Anledning at tage en stakkels forbivandrende Kjerling, og bruge hende som Form og Skelet til Sneestetten. Folgen heraf blev, som man kunde vente, at Kjerlingen satte Livet til ved at sættes ind i Sneen. Af Forskrækkelse herover og for at undgaae Straf flygtede Deeltagerne i denne Daad til Surtshellir og levede der af at plyndre og røve, indtil de dræbtes af Bønderne, der havde samlet sig for at udrydde dem. Dette gik saaledes til, at Bønderne forledte en Dreng til at give sig i Lag med Forbryderne under det Foregivende, at han var en Flygtning fra Bygden ligesom de. Han optoges da ogsaa i Broderlavet, men for at sikkre sig mod Forræderi, afskar man Haserne paa ham, saa at han ikke kunde gaae. Med Tiden lægedes dog Saarene, og en Dag, medens Banden var ude paa Forretning, hinkede Drengen afsted til Bygden og underrettede Indbyggerne herom. Bønderne samlede sig derpaa, droge op til Surtshellir og fandt Røverne sovende i en lille Dal i Nærheden af deres Opholdssted; de gave dem Banesaar, med Undtagelse af En, der

bed Eirikr, der undslap til Jökelen, som fik sit Navn efter ham. I en af Sidehulerne ved Surtshellir træffer man paa en Mængde Been af Faar og andre Dyrearter; dem antager man Raverne have slæbt did.

Fra Surtshellir naaede jeg snart mit næste Nattekvarteer i Kalmannstúnga, hvilket Sted jeg igjen forlod den følgende Morgen, idet jeg fulgte Veien til Þingvellir, Islands mest classiske Sted. Efter at have redet over et Par Jökelelve, Kilder til den store Flod Hvítá, der falder ud i Borgarfjörðr, kom jeg op paa en kun af kantede Steenblokke bestaaende Vei, der heder Skúlaskeið. I Oldtiden har nemlig en Mand ved Navn Skúli, for at undgaae sine Forfølgere, ladet sin Hest skeiða (gaae i Pasgang) ad denne Vei. Det synes for Øieblikket umuligt at befare den paa anden Maade end i Skridt. Paa den anden Side af Skúlaskeið — hvilket Navn man gjerne kan tillægge hele Egnen mellem Ok og Lángjökull, som den her kaldes Geitlandsjökull, idet dens Overflade, saalangt Øiet rækker, bedækkes af sønderbrudte Steenstykker, de gamle Jökelers Værk — begynder en trang Dalgang, kaldet Kaldidalr, hvilken naturligviis har sit Navn deraf, at det undertiden kan være noget koldt der, med det sneedækte Ok paa den ene Side og Geitlandsjökull med dens Skredjökler paa den anden. Disse Skredjökler nedskyde deres blaae Ismasser flere Steder ad Jökelens steile Vægge, paa hvilke de mere hænge, end hvile, og frembyde et høist opløftende Skue i Modsætning til det hvide Sneedække længere oppe paa Jökelen, de deelviis frembrydende, sorte Bjergvægge, og det graabrune Grus i Dalen nedenfor.

I den sondre Ende af Geitlandsjökull ligger en mærkværdig Dal, som har faaet Navnet Þórisdalr, om hvis Opdagelse berettes Følgende i den gamle saakaldte Grettissaga, en af Islands vigtigste Sagaer:

Grettir drog om Efteraaret til Geitland og afventede der godt Veir; saa gik han op paa Geitlandsjökull og tog Retningen mod Sydost til Isbjerget samt førte en Kjedel og Fyrtøi med sig. Tilsidst fandt han i Jökelen en Dal, der var lang og smal, og paa alle Sider omsluttet af overhængende Isbjerge. Da han var kommen ned i den, saae han smukke, græsbevoxede Bjergsider og Smaakrat. Varme Kilder fandtes ligeledes der, og han drog deraf den Slutning, at vulcansk Varme var Grunden til, at Jökelen ikke bredte sig over Dalen. En lille Elv flød langs med Dalen, og jævne Grusvolde strakte sig paa begge Sider af Elven. Solen saaes kun der en kort Tid af Dagnet (som Følge af Dalens Dybde); han kunde ikke tælle alle de Faar, der fandtes i denne Dal; disse Flokke vare desuden meget bedre og federe, end han nogensinde forhen havde seet. Grettir bosatte sig der og byggede et Huus af det Træ, som han kunde samle dertil. Han slagtede et Faar for at have Fede, og eet Faar der var ligesaagodt, som to paa andre Steder. Et Lam havde 40 Pund Fedt, og dets Kjød var meget lækkert; men ved Lammet var der noget forhexet; thi Moderen, der havde mistet Lammet, klavrede hver Nat op paa Grettirs Huus og brægede, saa at han ikke kunde sove. Hver Aften i Skumringen hørte han desuden en Hyrdestemme, der kaldte paa Faarene, og de løb da altid hen til en bestemt Plads. Over denne Dal herskede en Halvjætte eller Purs ved Navn Þórir, med hvis Tilladelse Grettir opholdt sig der, og efter hvem han kaldte Dalen Þórisdalr. Denne Jætte havde ogsaa Døttre, som i deres Ensomhed godt kunde lide den Fremmede. Om Vinteren blev dog Tiden Grettir for lang, saa at han ikke kunde holde det ud; han gik derfor bort fra Dalen og i sydlig Retning tvers over Jökelen, indtil han kom midt for den nordlige Side af Skjaldbreið, en sydfor Jökelen liggende Vulcan. Der reiste han et fladt Klippestykke, huggede et Hul deri og sagde, at naar man lagde Øiet ved Hullet, kunde man see lige ind i den Bjergkløft, der gaaer ud fra Þórisdalr. Saavidt den gamle Saga.

Efter Grettirs Tid kom man i Uvished om, hvorvidt denne Dal virkelig var til eller blot fandtes i Phantasien, og to Præster forsagte derfor i Aaret 1664 at naae derhen, for at bringe Lys i dette Spørgsmaal. De kom ogsaa op paa Jökelen og saae Dalen, men kunde ikke komme ned i den.

Tvende navnkundige islandske Reisende i forrige Aarhundrede, Bjarni Paulsen og Eggert Olafsen, den Sidstnævnte Skjald og Naturforsker, der har skrevet et classisk

Værk om Island i to tykke Dele i Kvartformat, fornyede i Aaret 1753 Forsøget, men maatte for Snee og Storm vende tilbage uden Udbytte. Det sidste Forsøg, som kroned es med Held, foretoges af Skoleadjuncten i Reykjavik, Björn Gunnlaugsson, der, kun med en ubetydelig Understøttelse fra Regeringen, i en Tid af atten Aar bereiste sit Fædreland, for at udarbeide det ddmærkede Kort over Island, som nu tjener enhver Reisende til Veiledning.

Gunnlaugsson er uden Tvivl den mest bereiste Mand i Island; hans Besøg i Þíðriadalr fandt Sted i Aaret 1836*). Derved opdagedes, at Dalen vistnok ligger paa samme Sted, som der angives i Grettissaga, men at den idetmindste nu for Tiden kun er fyldt med Grus og Is, uden Tegn til Vegetation. Der findes heller ikke varme Kilder, og Grettirs lokkende Beretning om Dalen synes saaledes i det Tilfælde ikke at have været Andet end Opspind, saafremt man ikke vil antage, at den vulcanske Varme siden den Tid er udslukket der og Kilderne med den, hvilket kan være rimeligt, og i hvilket Tilfælde Plantevexten naturligviis har kunnet forsvinde sporløst.

Ved den sondre Ende af Kaldidalr, som er en gruset Fortsættelse af den stenede Skálaskeið, ligesaa ufrugtbar som denne, staaer en lille eenlig Varde, formodentlig for at betegne Indgangen til Dalen mellem Fjeldene; Islænderne kalde den Kerling. De sortebrune Fjeldklinter, som paa begge Sider af den ligesom vogte Dalens Indgang, eller danne smaa Forposter til de store Jökeler, vise, at vi nu igjen ere indenfor Palagonittofens fuldt udviklede Herskervælde. Den golde Rand omkring Skálaskeið er derimod kun den af de gamle Jökeler sønderbrudte Flade af en Lavastrøm, som er ældre end den nyere Tids Strømme, det vil sige, falder indenfor Istidens Omraade. Under Gruset stikker hist og her det faste Bjerg frem; dets Overflade er vistnok som oftest skuret og furet, men paa mindre Pletter beholder den endnu sit oprindelige, flydende Ydre, ligesom Lavabygningen ogsaa fremtræder flere Steder paa de løsbrudte eller af Frosten løssprængte

*) See Sunnanpóstur for Aaret 1836.

Steenstykker. Denne Lava, der utvivlsomt er kommen fra Oktjall, ved hvis Skrænter den samme Steenart udbreder sig, er maaskee samtidig med den lavaarted e Bjergart, som danner det øverste Bjerglag af Lavlandet omkring Reykjavik. Den mineralogiske Lighed er ogsaa overeensstemmende, og den sidste Art har ligeledes Furer fra Istiden.

Naar Opmærksomheden, mere end det hidtil har været Tilfældet, rettes paa den stærke og eiendommelige Denudation, som har gjennemfuret den islandske Bjergflade, vil man vistnok paa flere end dette Sted kunne opdage og følge de gamle Lavastrømme, der opstode under Glacialtiden. Disse Lavastrømme danne den naturlige Overgang mellem Nutidens Lava og Trapformationens Lag, og deres nærmere Bestemmelse er derfor af største Vigtighed med Hensyn til Forholdet mellem de ældre og yngre Formationer i Island. Ofte er denne Lava naturligviis dækket af nyere Lavaudgydelser og af alluviale Dynlag samt af Jökelgrus, ligesom Forholdet er med den farnævnte, fra Ok kommende Lava; den er altid skuret og furet af Skredjökelerne, hvorved dens Niveauforhold ere blevne forandrede, saa at det oprindelige, flade Ydre er blevet udfuret i Dale og Holdedrag; men adskillige Kjendetegn, der charakterisere den som Lavastrøm, maa den dog beholde, ligesom ogsaa visse Eiendommeligheder, der fremkaldtes ved Landets Overflades Forhold paa den Tid, da disse Lavaer udgodes. Saaledes kan man vente at finde disse Lavaer indtagende Ryggen af det lavere Hailand, fra Havet regnet op mod Foden af de Fjelde, der bere til de uddøde Vulcaner; fremdeles maa naturligviis disse Strømmes Lavabygning være tydelig og udpræget, fordi de ere Lavastrømme, det vil sige, ikke opstaaede under Havfladen. De maae saaledes i alt Væsentligt stemme overeens med en Nutidens Lavastrøm, men da deres øverste Lag ofte ere mere eller mindre ødelagte, kan man ikke vente alle Steder at kunne iagttage samme Flydenhed paa Overfladen, som hos den nyere Lava, men netop det Modsatte. Vi kunne ikke her gaae ind paa flere Detailler. Adskillige af de ældre under Glacialtiden udslukkede Vulcaners Lavastrømme maae kunne gjenfindes ved Eftergrandskning, og det er Vigtigheden heraf, som vi have

villet gjøre tydelig. Okfjall og Egnen om Reykjavik ere for Øieblikket, saavidt jeg veed, enestaaende Exempler herpaa, men disse Dele af Landet here ogsaa til de mest kjendte. Alligevel har et Par senere Reisende i Island*) reentud benegtet Lavabygningen ved Steenarterne omkring Reykjavik, men dette beroer paa, at de have overseet den.

Efterat jeg havde faaet »Kjerlingen« bag mig, færdedes jeg langs det nogne, svagt hældende Høiland sønden for Kaldidalr og Ok, indtil jeg omsider efter i det Hele omtrent syv Timers Ridt fra Kalmannstúnga atter naaede til en græsbevoxet Mark, hvor der holdtes en kort Hvile paa en Eng

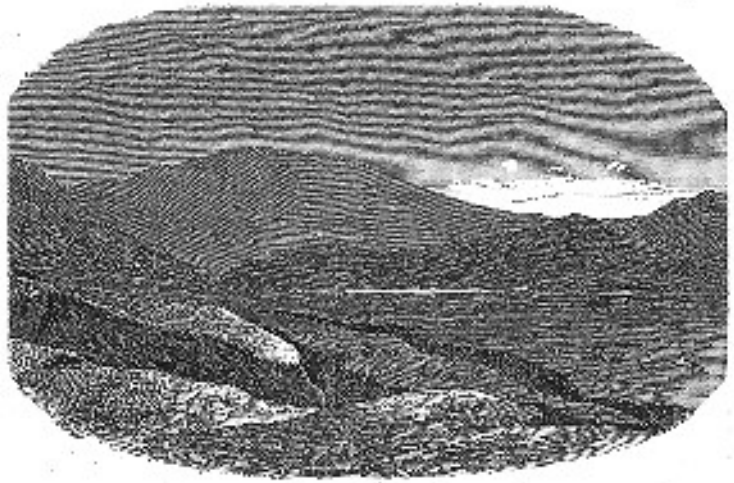

Revner i en Lavastrøm.

mellem nogle smaa Vandsteder, der kaldes Brunnar, hvorfra der kun var tre Timers Vei til Þingvellir. Denne Vei tilbagelagdes for Størstedelen i Taage, der igjen indhyllede den lille Caravane. Vi droge over Skjaldbreiðs Lavastrømme, over smaa Sandheder, mellem trange Dalfordybninger, og kom tilsidst ned paa den berygtede Lavastrøm, der paa den ene Side strækker sig op mod sin Anme, den sneedækte Skjaldbreið (Navnet kommer af Skjöldr Skjold, og

*) Prayer og Zirkel.

breiðr bred); paa den anden Side løber den ud i Þingvallavatn, Islands største Indsø — i hvilken Lavastrøm de berygtede Revner Almannagjá og Hrafnagjá, med flere mindre Revner ligge. Omstaaende Tegning fremstiller et Billede af disse Revner, sete fra en Høi i Lavastrømmens Nærhed. I Dalgangens Bund seer man den jævnt udbredte Lava med dens brede og dybe Revner, tilhøire og tilvenstre de omgivende Bjergrygge, og i Baggrunden Skjaldbreið, med dens hvælvede Isse.

Almannagjá er en Revne af en geographisk Miils Længde. Den begrændses paa sin vestre Side af en lodret, næsten overalt lige høi Væg, hvis høieste Punkt ligger 140 Fod over Revnens Bund. Denne er flad, og næsten lige saa bred som Væggens Høide. Den østre Væg er derimod paa et Par Steder nedstyrtet, og iøvrigt, som Følge af Maaden, paa hvilken Revnen blev dannet lavere end den vestre Væg, desuden mere ujævn end denne, men har dog paa den længste Strækning en ansselig Høide over Revnens Bund. Almannagjá paa den vestre og Hrafnagjá*) paa den østre Side af Lavastrømmen fra Skjaldbreið ere opkomne paa den Maade, at den mellemliggende Strøm, hvis Bredde er en geographisk Miil, er sunket ned. Den vestlige Væg af Almannagjá og den østlige af Hrafnagjá danne derfor ligesom tvende Sidemure, fra hvilke de tilsvarende Vægge have skilt sig, da Bjergmasserne brast ved det mellemliggende Lavalags Synken.

Paa den omtalte Lavastrøm voxer i lange Strækninger et temmelig yppigt Krat og Græs; den har derfor et grønt og venligt Udseende. Gjá'erne ere ligeledes græsbevoxede i Bunden, hvilket stikker stærkt af mod de sorte Vægge. Over den vestlige Væg i Almannagjá kaster sig en Elv, ved Navn Öxará eller Øxeelven — en Mand i fordums Dage har nemlig tabt sin Øxe deri, da han skulde hugge Hul paa Isen — i et smukt Vandfald, følger derpaa et Stykke Revnens Bund, men har senere hanet sig Vei over den anden lavere Bjergvæg og flyder ned paa Sletten mellem Þingvallakirken og Almannagjá, og derfra ud i Søen. Paa Sletten paa' begge Sider af Elven var lige til Aaret 1800

*) Det islandske Gjá betyder Revne.

Samlingspladsen for dem, der droge til Althinget, Islands ældgamle Folkeforsamling. Nogle gamle Steenrøser, kaldede Boðar, vise endnu de Punkter, hvor Fyikingerne leirede sig. De gamle islandske Sagaer ere opfyldte af Beretninger fra dette Sted. Nærved Althingsstedet — Althinget selv traadte sammen paa en Holm i Öxará, der nu ved Elvens i Tidernes Løb forandrede Retning er ødelagt; Kirkepladsen forbandtes i ældre Dage ved en Bro over Elven med den hinsides liggende Almannagjá — paa den østlige Side af Elven ligger Lögberg eller Lovbjerget, fra hvilket Domnene forkyndtes. Dette bestaaer dog ikke af et Bjerg i sædvanlig Betydning, men af en, kun nogle faa Skridt bred, men tre, firehundrede Skridt lang, fritstaaende Mur af Lava, der paa begge Sider er omgiven af kæmpemæssige Revner med lodrette Vægge, i Bunden fyldte med et gjennemsigtigt, klart, blaagtigt Vand; disse to Revner slutte sig sammen til een omkring den nordlige Ende af Lovbjerget. Dette staaer saaledes ikkun med sin sydlige Ende i en smal Forbindelse med det øvrige Fastland og behøver derfor blot fra denne Side, hvor det kun er nogle faa Skridt bredt, at forsvares mod Uvedkommendes Indtrængen. Stedet var saaledes særdeles vel valgt til en Domstols Sammentræden, thi som man veed, vare ikke de nuværende Islænderes Forfædre et saadant fredeligt Folk, som deres Ætlinger i vore Dage. De to Revner paa begge Sider af Lovbjerget gaae jævnatrogs med de to store Hovedrevner, Almannagjá og Hrafnagjá; de efterfølges af flere andre Revner med samme Længderetning; endeel af disse ere opkaldte efter historiske Personligheder.

Almannagjá og Lovbjerget, den grønklædte Lavastrøm der nedenfor, pingvallavatns vidstrakte Flade, de steile Fjelde omkring denne Sø: Alt danner et Maleri, som, uden Hensyn til de historiske Minder, er et af de smukkeste og mærkværdigste i Island. Særdeles slaaende fremtræder Almannagjás dybe, mystiske Revne, naar man kommer derhen fra Reykjavíksiden. Man færdes da over en Deel af den samme Lavastrøm, uden at ane Revnens Tilværelse, indtil man pludseligt ved en lille Svingning af Veien befinder sig ved dens øvre Kant, hvor en eventyrlig Vei i trappeformede

Almannagjá.

Afsatser leder ned til Revnens Bund; allerede ved de første Skridt paa denne Vei kan man skue ned over den morke Revne med dens skumle Vægge, som tabe sig i Frastand. Det er et herligt Syn. Den meddeelte Tegning af en Deel af Almannagjá fremstiller netop det Parti deraf, hvor den trappeformede Vei mellem Reykjavik og Þingvellir skærer Revnen. Paa samme Side seer man den jættemæssige, vestre Væg af Almannagjá; af den tilsvarende østre sees kun en lille Deel længst i Baggrunden tilvenstre. Den jævne, græsbevoxede Bund ligger paa Tegningen midtfor Beskueren og taber sig mellem begge Lavavæggene i Baggrunden. Menneskenes Ubetydelighed i Sammenligning med Lavavæggene giver en Forestilling om deres høie og prægtige Udseende. Man lægge Mærke til, at denne jævne, lodrette Væg fortsættes henimod en Miil i Længde uden Afbrydelse. Selv Öxarás Fald har kun sønderbrudt lidt af den. Ravnen gaaer ligeledes ned under det nærliggende Þingvallavatns Flade.

Lavastrømmen, der indeslutter alle disse Mærkværdigheder baade fra Natur- og Menneskeverdenen, er forhistorisk. Derom vidne de gamla Sagaer med Bestemthed. Da Spørgsmaalet om Christendommens Indførelse kom frem paa Althinget i Aaret 1000, opstod samtidigt et vulcansk Udbrud i Ölfus, sydfor Þingvallavatn. Saasnart de mod Christendommens Indførelse uvillige Hedninger fik dette at høre, raabte de: «Kan man undre sig over, at Guderne vredes over det, vi have for?» Men da reiste Snorri Goði sig, der arbeidede i Christendommens Tjeneste, og spurgte: «Paa hvem vrededes da Guderne, da det hraun flød, hvorpaa vi nu staae?» Landet var nemlig dengang ubeboet, og dette Spørgsmaal var altsaa slaaende; Forsamlingen udsatte Modet en Dag, og da den atter traadte sammen, blev Christendommens Antagelse besluttet.

Inden Öxará forlader Gjáen for at kaste sig ned paa Sletten, danner den i Revnen selv et trangt, men dybt Bassin, omgivet af skarpe Tinder og stærke Fremspring. I dette Bassin nedstyrtedes i fordums Tider de Kvinder, der dømtes til Døden for Barnemord. Bassinet skal dog ogsaa være blevet anvendt til Badning og Svømning, hvori de gamle Nord-

boere vare Mestere. Denne Konst have Nutidens Islændere i Almindelighed forglemt.

Et Stykke fra Lovhjerget er et Sted, hvor Hexene i fordums Tider bleve brændte for Trolddom. Mændene domtes, som bekjendt, i gamle Dage ikke til Døden, men erklæredes fredløse, det vil sige, at Enhversomhelst sagesløst kunde slaae dem ihjel. I Middelalderen indrettedes dog et Galgested i en afsides Deel af Almannagjá*).

Fra Þingvellir til Reykjavik reiste jeg alene; det er et sex til syv Timers Ridt. Efterat man har forladt Lavastrømmen, der paa den vestlige Side omslutter Þingvallavatn, kommer man op paa en Hede omtrent 400 Fod over Havet, den saakaldte Mosfellsheiði, der paa enkelte Stykker er temmelig stenet og ubanet, men hvor Veien nu ved Sommertid dog var fasttrampet og let kjendelig. En Deel af denne Vei, nemlig fra Reykjavik til Seljadalr, havde jeg tidligere tilbagelagt, og betragtede mig derfor som nogenlunde hjemme der. Uden Eventyr naaede jeg ogsaa til Reykjavik, og saae med Glæde atter de velbekjendte Huse, Havnen med de gyngende Skibe, Esja m. m., og efterat jeg paany havde taget mit gamle Værelse paa Hotellet i Besiddelse, udhvilede jeg her nogle Dage ovenpaa Reisens Besværligheder.

*) I vore Dage maa en i Island til Døden dømt Forbryder føres til Danmark, for der at lide sin Straf, da ingen Islænder har villet paatage sig det Hverv at være Bøddel, hvilket til Nationens sande Ære bør bemærkes.

Ottende Capitel.

Efter Landnámabók, det Kildeskrift, i hvilket Islands første Opdagelse og Bebyggelse med den største Nøiagtighed findes beskrevne, gik det ved disse Begivenheder til paa følgende Maade. En berømt norsk Viking, Naddoddr, der var bleven nødt til at nedsætte sig paa Færøerne som det eneste Sted, hvor han kunde være i Ro for dem, han havde plyndret, blev ved sin Tilbagekomst fra en Reise til Norge omtrent i Aaret 860 af Storm drevet til Islands Kyster. Efterat være seilet ind i en af Fjordene paa Østkysten, besteg han et høit Bjerg, hvorfra han havde en vid Udsigt, men ikke kunde opdage noget Spor af, at Landet var beboet. Om Efteraaret stak han atter i Søen; da der faldt megen Snee og den bedækkede Fjeldene, kaldte han Øen Snæland. Det opdagedes paany 864 af en Mand af svensk Herkomst ved Navn Garðar Svafarsson, der paa en Reise til Øerne vestom Skotland, for at tage en Arv i Besiddelse, ligeledes af Uveir blev drevet ind til Islands Østkyst. Han seilede rundt om Landet og fik saaledes at vide, at det var en Ø, som han kaldte Garðarshólmr. Han seilede ind i den Fjord, som nu kaldes Skjálfandi, og landede paa den østlige Kyst (der, hvor nu Húsavik ligger). Der reiste han sig en Bolig og blev Vinteren over; men det følgende Foraar vendte han tilbage til Norge.

Den lokkende Skildring, han gav af Landet, opvakte Normændenes Lyst til Eventyr, og Flóki, en anden berømt Viking, besluttede at opsøge det nyopdagede Land, for at tage det i Besiddelse. Compasset var dengang ikke opfundet, men Flóki medtog som Veivisere tvende Ravne, som han først ved en Offerfest indviede til Guderne. Efterat han havde naaet Hjaltland og Færøerne, sagte han paa denne Maade at trænge frem til Island. Han slap da den ene af Ravnene les, men den vendte tilbage til Færøerne; den anden steg først tilveirs, men vendte siden tilbage til Skibet; den tredie derimod styrede sin Flugt mod Island, hvor Flóki inden kort Tid ogsaa landede. Da han ikke var rigtigt tilfreds med Landets Beskaffenhed paa Østkysten, hvor han først bemægtigede sig Land, seilede han rundt om Sydkysten til Vestkysten, indtil han kom til Vatnsfjörðr (i Barðastrandarsyssel paa den sandre Kyst af Landets nordvestlige Halvø); der tog han et Stykke Land i Besiddelse. Men i Sommerens Løb sysselsatte han sig udelukkende med Fiskeri, og forsømte aldeles Høhøsten, hvoraf Følgen blev, at alt det Kvæg, han havde ført med sig, døde om Vinteren. Ærgerlig over dette Tab og nedslaaet paa Grund af det følgende Foraars Kulde, besluttede han, da han dernæst fra Toppen af et Bjerg havde opdaget, at en af Fjordene var heelt og holdent opfyldt med Is, at vende tilbage til sin varmere Egn, efterat han først havde givet Landet Navnet Island, som det saa herefter beholdt. Efterat Flóki endnu en Vinter havde overvintret i Hafnarfjörðr eller der i Nærheden, vendte han den følgende Sommer igjen tilbage til Norge, fast bestemt paa for stedse at opgive Tanken om at bosætte sig i Island.

Flóki synes imidlertid at have været Misanthrop, eller at have holdt af at see Alt sort; thi et ganske andet Indtryk af Landet faaer man af den Beretning, som begge hans Ledsagere, Herjólfr og Þórólfr, give om det. Den Første udmaler det som et særdeles behageligt Land, og den Anden formaaer ikke at kunne give nogen bedre Forestilling om dets Rigdom og Frugtbarhed, end ved den Forklaring, at »der dryppede Smør fra hvert Straa« der i Landet.

I Aaret 870 besøgtes Island paany af tvende Normænd, Hjörleifr og Ingólfr, om hvem vi før have talt. Disse bleve saa indtagne af dets Udseende, at de, efterat have overvintret der, vendte tilbage til Norge, for der at indrette sig paa at tage fast Bopæl paa Øen. Dette iværksatte de i 874, og fra denne Tid kan man derfor regne, at Landet har været bebygget. I Lighed med hvad der var Skik og Brug hos Flere af Ingólfs Landsmænd, der senere nedsatte sig i Island, lod han Tilfældet raade for sin Bosættelse der, naturligviis under overtroisk Forudsætning om Gudernes Medvirken. Da han nærmede sig Landet, kastede han nemlig Højsædesstotterne ud, som han havde ført med sig, med det Løfte at ville bygge der, hvor de flode i Land. Dette skete ved Reykjavik, hvor Ingólfr, sit Løfte tro, ogsaa bosatte sig, nagtet hans Trælle, som han havde sendt ud, for at lede efter de nævnte Støtter, bebreidede ham, at han valgte denne magre og sandede Kyst til sin Bopæl istedetfor en af de frugtbare Egne, som de paa deres Vei østfra vare komne igjennem.

Intet bidrog i høiere Grad til at befordre Islands Bebyggelse end den Undertrykkelse, der paa denne Tid udøvedes i Norge af Kong Harald Haarfager, da han forenede Smaakongernes Riger under sin Krone.

Harald grundlagde ved denne Bedrift Norges Rige; de underkuede Odelsmænd trivedes dog ikke under det nye Herredømme, men valgte i dets Sted Landflygtighed. Med deres Familier og Trælle flyttede de derfor i stort Antal ud og bosatte sig paa Hebriderne, Orkney, Shetlands- og Færøerne, men stærkest i Island, didlokkede deels af de gængse Beskrivelser om dette forjættede Land, deels af Haabet om der at kunne undgaae Undertrykkeren. De norske Udvandrere bleve rigtignok ogsaa i ikke saa ringe Mængde blandede med Irlændere, om hvis Udvandring dog Historien har mindre at berette.

I Løbet af noget over et halvt Aarhundrede bleve Kysterne rundt om Island tagne i Besiddelse af Nybyggerne, og for at formindske Udvandringen var Harald nødt til at lægge en høi Afgift paa Alle, der flyttede bort fra Norge til Island. For at

de efterhaanden ankommende Nybyggere ikke skulde lægge Beslag paa større Landsdele, end de kunde bruge, bestemtes det, at Ingen maatte tage mere Land i Besiddelse, end han paa een Dag kunde gaae rundt om med Ild.

Paa denne Maade fik hver tilkommende Mand et Stykke Land, thi de Førstkomne modtoge med Gjestfrihed og Velvillie de Efterfølgende, og stode dem bi i deres Nybyggerbeskæftigelser. Man antager, at en patriarchalsk Regering i Begyndelsen har været den herskende i Landet, men omtrent i Aaret 928 grundlagde Indbyggerne en fri Republik, som derefter stod i noget over trehundrede Aar. Landet inddeeltes i den Anledning i fire Districter eller Fjórðúngar, der efter Retningen kaldtes Nord- Øst- Syd- og Vestfjerdingen. Enhver saadan Fjerding inddeeltes igjen i tre Þing eller Thinglag, undtagen Nordfjerdingen, der deeltes i fire; endelig fandtes der i enhver af disse tretten Thinglag tre Herreder eller Goðorð, altsaa ialt niogtredive. Øvrighedspersonen i hvert Goðorð hed Goði, og ham tilkom det at holde Thing angaaende almindelige Anliggender, føre Ordet paa disse og afsige Domme, samt have Tilsyn med Dommenes Udførelse og forestaae Præstecmbedet. Disse Goðar beskikkede ved Fjerdingsthinget, der holdtes hvert Foraar (Vaarthinget), de tolv Dommere,' der dømte i alle de til Thinget henviste Retssager. Endelig vare disse mindre Districter inddeelte i Hreppar eller Communer, en Inddeling, der, som vi vide, endnu bestaaer. Disse Communalembedsmænd kaldtes dengang ligesom nu Hreppstjórar; deres vigtigste Hverv var at besørge Fattigpleien.

Den høieste Myndighed over Landet udøvedes af Althinget, der traadte sammen hvert Aar i fjorten Dage om Sommeren, hvor da Republikens Love forfattedes, og hvortil de Stridigheder indenfor Folket henlagdes, der ikke paa anden Maade kunde bilægges. Formanden i Althinget kaldtes Lögsögumaðr eller Lovenes Forkynder. Han valgtes ved fri Stemmegivning af hele Folket og beholdt sædvanligt sit Embede for Livetid. Hans Domme, vedtagne af Folket, vare uomstødelige. Skjøndt han udenfor Thinget kun havde liden eller ingen Magt, betragtedes han alligevel af Folket som dets fornemste Mand,

og paa en Maade som dets Overhoved. Han havde det Hverv at opbevare de skrevne Love, af hvilke det Exemplar, som han havde i sit Værge, betragtedes som det oprindelige. Den bekjendte Historieskriver Snorri Sturluson, der levede i Aarene fra 1178 til 1241, var den navnkundigste og mægtigste Lögsögumaðr.

Den første Lovbog, der antages i Island, er samlet af en Mand ved Navn Ulfljótr, en Normand af Fødsel, der i alt tresindstyvende Aar gjorde en Reise til Norge, for at raadføre sig med sin lovkyndige Morbroder Þorleifr den Vise, og ved sin Tilbagekomst til Island i Aaret 927 foretog en Reise omkring i Landet for at forberede Folket paa sit Lovforslag. Dette antoges ogsaa næsten eenstemmigt paa et Fællesmøde ved Þingvellir det følgende Aar. Paa en saadan Maade traadte Indbyggerne saaledes sammen til et selvstændigt Samfund. Den norske Lovbog, som antages at have ligget til Grund for Ulfljóts Lov, var den bekjendte Gulaþingslov. I Aaret 1118 indførtes af den daværende Lögsögumaðr Bergþór en fuldstændigere Lovbog, den senere saa berømte Grágás; tilsidst udgaves i Aaret 1280 den Lovsamling, der under Navn af Jónsbók endnu ansees for Islands vigtigste Lov og for en stor Deel endnu er gjældende.

Den Frihed, som de fra Norge udvandrede ædle Slægter havde vidst at grundlægge og rodfæste i Island, formaaede deres Ætlinge alligevel ikke at holde vedlige i Længden. Landets Ro begyndte at forstyrres ved indvortes Feider og blodige Stridigheder, der igjen foranledigede Indblanding fra de norske Kongers Side, idet disse stadigt havde deres Blik rettet mod dette Land, og anvendte alle Midler for at bringe det under deres Scepter. Dette lykkedes tilsidst i Aarene 1262—64, medens Hakon var Konge i Norge. I det førstnævnte Aar aflagde nemlig Størstedelen af Landet Hyldingseed til Hakon, dog med udtrykkeligt Forbehold af Islands Selvstændighed som et kun sine egne Love underkastet Samfund. Angaaende de gjensidige Forpligtelser, som Island paa den ene Side paatog sig ligeoverfor Kong Hakon, og hvortil denne paa den anden Side forbandt sig, oprettedes en særlig Act, der, da den endnu ikke er ophævet med det islandske Folks Samtykke, ogsaa af Islænderne betragtes som den retslige

Grundvold for Landets Forening under samme Krone med et andet Land, først Norge og siden Danmark. Det Forhold, hvori Landet først traadte til Norge, har imidlertid senere i Aarhundredernes Løb og efterat Folkets fordums saa stærke Selvstændighedsfølelse var bleven slovet af mange samvirkende Aarsager, gjentagne Gange undergaaet Forandringer. Efterat Landet nemlig som Følge af de indvortes Stridigheder ikke kunde bevare sin Selvstændighed, men kom under Kongeacceptoret, mistede Indbyggerne efterhaanden deres Indflydelse paa Landets Anliggender, der tilsidst næsten heelt og holdent gik over i Kongemagtens Hænder. Landet blev imidlertid aldrig fuldstændigt indlemmet i Norge eller Danmark, men beholdt for en væsentlig Del sine eiendommelige Love og Forfatninger. Indbyggerne ophørte derfor heller ikke at bestaae som et selvstændigt Folk, og det er naturligviis dette, som vi kunne takke for Bevarelsen af deres Sproges Reenhed. Paa deres politiske Stilling har denne Adskillelse virket i samme Retning.

Da nemlig Landet i Slutningen af forrige og Begyndelsen af dette Aarhundrede begyndte paany at reise Hovedet efter sin lange Afkræftelse, og ved den Leilighed ligeledes at tænke over sin politiske Stilling, fandt det sine fordums Rettigheder saagodtsom opslugte af den samme enevældige Regering, hvorunder Danmark og Norge dengang sukkede. Og da det sidstnævnte Land efter Kielfreden indgik en Statsforbindelse med Sverig, stod Island tilligemed Danmark tilbage under den samme Enevoldsmagt. Da nu tilsidst i de følgende Aartier det danske Folk efterhaanden øk sin Selvstændighed tilbage, begyndte ogsaa Baandene, for Islands Vedkommende, at løsnes. Men dette var ikke saa let gjort som sagt; thi da man skulde begynde at ordne Forholdene, fandt man, at det i Virkeligheden var status quo, der gjaldt i Island, medens Folkets Ideer med Hensyn til Landets Regering langtfra havde kunnet gjøre sig gjeldende, selv om de overhovedet under Landets Tilbagegang havde været bestemt udprægede. Hvorledes det nu end forholder sig hermed, har der i denne Anledning aabnet sig et Svælg mellem Danmark og Island, idet man i Island ikke har villet anerkjende status

quo, der var Landets umiddelbare Afhængighed af den danske Enevoldsmagt, medens man derimod i sidstnævnte Land har stræbt saa vidt som muligt at bevare sin Indflydelse over Island. Striden herom er ikke uden Interesse, og jeg har derfor villet fremstille nogle Træk af den, selv om dette har sine Vanskeligheder, idet man ved Behandlingen af Danmarks og Islands gjensidige Forhold mærker, at man staaer paa en vulcansk Grund. Island og Danmark betragte nemlig ikke hinanden for Øieblikket med fuldstændigt venlige Blikke, ja man skulde næsten tro, at der ligesom fandtes en lille Tilbøielighed til Nationalhad mellem de to Folk. Ordet er dog maaskee ikke ganske betegnende; thi i Danmark er man, efter hvad jeg har mærket, altfor ligegyldig med Hensyn til Island, til at man skulde hade det. Men venlig er Stemningen ikke. Man synes gjensidigt at være kommen til det Punkt, at de Danske betragte alle Islændernes Paastande som ubillige og overdrevne, medens Islænderne derimod endog holde strengt ved de Paastande, der muligviis kunne fortjene disse Tillægsord. Islændernes Feil er, at de i flere Henseender ville staae paa et altfor forældet og tilbagelagt Standpunkt, samt at de ville, at det nuværende Danmark skal være ansvarligt for al den Ubillighed, som dets foregaaende Regeringer have øvet, og som kun har været en Følge af de forløbne Aarhundreders Aand, hvori Nutiden ikke har nogen Deel. Paa Danmarks Side mener jeg, at Feilen, saavidt, væsentligst bestaaer i den gængse Formening om Ubilligheden i Islændernes Paastande, altsaa i en Smule Fordom og Ligegyldighed. Det maa dog i Henseende til de forskjellige Paastande bemærkes, at Stemningen i Island just ikke er ganske den samme, som Stemningen hos Islænderne i Kjøbenhavn. Jeg har idetmindste der i Landet truffet flere indflydelsesrige Mænd, selv blandt de Indfødte, der langtfra ville underskrive de nationale Bestræbelser, saaledes som de lægge sig for Dagen i Kjøbenhavn. Men da de Danske mest komme i Berørelse med disse sidste, kan den Forestilling let opstaae blandt dem, at den udelukkende nationale Retning er overvejende i Island, hvilket ikke er Tilfældet. Dog kan den nok regne paa Stemmeflerhed, idetmindste efter Stemmegivningerne i Althinget at dømme.

Forøvrigt begaae naturligviis Islænderne et uhørt Misgreb, naar de slaae den danske Regering sammen med det danske Folk. Men i et ligesaa stærkt Misgreb gjør det danske Folk sig skyldigt, naar det med Hensyn til Island slaaer sig sammen med sin Regering. Idet man nemlig i Danmark ofte temmelig skarpt angriber Regeringen i mange Tilfælde, synes man derimod at ville indbilde sig, at Islændernes Besværinger over den samme Regering stedse ere grebne ud af Luften. Men det er rimeligviis den afsides Beliggenhed, der bevirker, at Begreberne Regering og Folk i dette Tilfælde smelte sammen.

Ber man end saaledes ikke lægge for megen Vægt paa et af status quo forlængesiden kuldkastet Standpunkt, kan det dog maaskee interessere en eller anden af mine Læsere idetmindste at kjende de almindelige Træk til den Grundvold, paa hvilke en politisk Tilværelse fra Aaret 1262 stetter sig, betragtet fra et islandsk Standpunkt.

I dette Øiemed*) gaae vi tilbage til Foreningsacten med Norge af Aaret 1262, da Island første Gang traadte i politisk Forbindelse med en af de nordiske Stater. For denne Tid var Frihedsfølelsen meget stærkt udpræget i Island, og den nævnte Foreningsact bærer ogsaa Vidnesbyrd om, at om end Folket forandrer sin republicanske Forfatning til en monarchisk, nærer man dog i høi Grad Ombu for, at denne Forening ikke skal faae et saadant Præg, som om man underkastede sig et andet Folk; Foreningen med Norge blev derfor kun en Personalunion under den samme Konge; man forbeholdt sig sine Friheder og Rettigheder, «efter sin Lovbogs Ord» og opsatte endogsaa Vilkaar med Hensyn til fremtidige Hændelser. Foreningsacten slutter nemlig med følgende Ord: »Vi og vore Arvinger skulle bevare Troskab mod Eder, saalænge I og Eders Arvinger holde Eders Løfter med os og de her ovenfor anførte Bestemmelser, men vi erklære os løste (fra vore Forpligtelser), hvis den efter de bedste Mænds Omdømme brydes fra Eders Side.« Overeenskomsten bærer

*) See Islands statsretslige Forhold af Jón Sigurðsson. Kjøbenhavn 1856.

desuden alle Tegn paa fri Villie. Kong Hakon lod et Sendebud gaae til Island, paa hvis Opfordring — naturligviis efter foregaaende Bearbeidelser, paa hvis Charakteer vi her ikke kunne indlade os — der aflagdes Eed paa at hylde Kong Hakon og evindelig betale ham Skat, i Overeensstemmelse med Indholdet af det Brev, som blev opsat desangaaende. Paa denne Maade have ogsaa flere baade ældre og yngre Skribenter opfattet Foreningen. Saaledes siger Professor Munch herom, at Island blev forenet med Norge »uden at danne en egentlig Provinds af det og uden at kunne regnes dertil i administrativ Henseende.« Althingets Deeltagelse i Lovgivningsmagten var desuden dette forbeholdt. Heraf kan man see, at Island ved Foreningens Afslutning ikke traadte i noget underordnet Forhold til Norge, men vel til den norske Konge; Landet var saaledes endnu frit og uafhængigt.

Om det end ikke med bestemte Kjendsgjerninger kunde bevises — hvilket dog er Tilfældet — vilde det dog være den største Unaturlighed, om et republicansk Samfund, der har nydt sin Selvstændighed i mere end 300 Aar, af egen Drift skulde have underkastet sig et andet Folk, det vil sige, overgivet sin Andeel i den lovgivende Magt i dette Folks Hænder. Som man saaledes a priori kan slutte, viser det rette Forhold sig ogsaa i dette Tilfælde. Hvis man derimod forudsætter, at de norske Konger, efter at de engang havde faaet Fodfæste i Landet, havde villet nøvide deres Rettigheder mere og mere, og at maaskee ogsaa disse norske Kongers norske Raadgivere havde havt til Hensigt at lægge Myndigheden over Island under sig, forudsætter man derved Noget, som ikke er den menneskelige Natur saa aldeles modstridende. Det viser derfor Frihedens seie Livskraft i Island, at disse Hensigter strandede eller først lidt efter lidt kunde trænge sig frem.

I Tidsrummet fra 1262 til 1360, da Island stod under de norske Kongers Overherredømme, opfyldte disse i det Hele de Forpligtelser, de havde paataget sig ligeoverfor Landet, af hvilke den vigtigste naturligviis var, at der ikke skulde kunne gives nogen Lov for Landet, uden at Althinget havde meddeelt sit Samtykke dertil. Hyldingseden aflagdes des-

uden, ogsaa til de følgende Konger, særskilt af Island, og at dette ikke var blot en Formsag, kan man see af de Forbehold, som Folket endog i en senere Tid knyttede hertil. I Erik af Pommerns Hyldingsbrev nævnes nemlig Hyldingen som en frivillig Yttring af Islænderne selv, i Overensstemmelse med Landets Lov og under Forbehold af, at Landet kommer til at nyde godt af de Rettigheder, hvoraf det forinden havde været i Besiddelse. At Islænderne ved den Leilighed ikke ansaae sig som følgende paa Slægtetog med Norge, kan man desuden slutte deraf, at efter Erik af Pommerns Afsættelse kunde Islænderne ikke bringes til at hylde hans Efterfølger, idet de vedblev at betragte Erik som deres rette Konge. Men vi ere nu komne ind i et nyt Tidsafsnit, nemlig i det, da Island styredes af de dansk-norske Konger, inden disse Folks Frihed endnu var tilintetgjort; thi dette Tidsrum efterfulgtes som bekjendt af Enevoldsmagten. Ved Begyndelsen af dette Tidsafsnit finder man, at Island behandles med ringere Omhu fra Regeringens Side. Man antager, at dette fulgte dels af det mere udstrakte Herredømme og den derved foranlediget Ligegyldighed for de mere afsides liggende Lande, førenden at Unionsspørgsmaalet i disse Tider fortrinsviis tildrog sig Opmærksomheden, dels af den tiltagende Ukyndighed og Ligegyldighed for de ældre, ægte nordiske Indretninger, Sprog og Sæder, hvis sidste Repræsentant Island var, og Tilbøielighed til tydsk Dannelse, Sæder, Indretninger og Sprog. Desuden vare Islænderne ogsaa blevne mere slappe og ligegyldige for Bevarelsen af deres Ret, samtidigt med at denne Ret ligeledes blev vanskeligere at bevare.

Under Dronning Margretes Regering fandt saaledes et Forsøg Sted paa at udskrive Skatter i Island, hvilket var et Indgreb i Althingets Rettigheder som skattebevilgende Myndighed. Forsøget blev derfor ogsaa tilbageviist af Islænderne, saaledes som Aarbogerne berette under Aaret 1392: «Da kom Bjørnbjørn ud (til Island) med Dronning Margretes Brev, hvori hun opfordrer enhver Mand til at give hende en halv Mark efter gammel Værdi, med Trudsel om Tiltale for Høiforræderi (i modsat Fald). Paa dette gave Alle først et utilfredsstillende Svar. Björn Einarsson gjættede sin

Datter Christina med Jón Guttormsson og holdt Brylluppet samt paa Efteraaret ved Vatnsfjörðr. Der tog Statholderen (Vigfúss Ivarsson) først Dronningens Skrivelse frem, hvortil mange af de fornemste Mænd strax svarede ja.» Aarbogen for 1393 fortsætter om samme Emne: «Statholderen foredrog Dronningens Opfordring paa Thinget, og da lovede alle de fornemste Mænd at give otte Alen Handelsvadmel for Vigfúss' Skyld (han var en afholdt Mand i Island) dog paa den Betingelse, at det ikke skulde kaldes Skat og ikke oftere opkræves, med Undtagelse af Eyafjörðingerne, der Intet vilde give.»

Ved de Hyldinger, som de danske Konger modtoge i Island i det sextende og Begyndelsen af det syttende Aarhundrede, udtales det i Kongernes Opfordringer til at afsægge Hyldingseden, at de ville lade Islænderne beholde deres Lov og Ret, eller mere udtrykkeligt Islands Lov og Ret, samt Privilegier og Frihed. Islænderne selv vise ogsaa ved deres Andragender og Beslutninger, at de endnu have den gamle Foreningsact af 1262 i frisk Minde, at de ville holde sig til de gamle islandske Love og de senere Forfatninger, som Landet har billiget og antaget, hvorpaa allerede bestemte Beviser ere fremlagte. Det vilde blive for vidtløftigt her at følge alle disse Beviser i deres Enkeltheder. Nok er det, at Island, endnu ved Enevoldsmagtens Indførelse, var i Besiddelse af «en særlig Lovsamling, juridisk og borgerlig Regering, særlige Indretninger, Sprog og Sædvaner,» med eet Ord, indtog en retslig Stilling, sideordnet, men ikke underordnet, Danmark og Norge.

Ifølge det islandske nationale Partiets Anskuelse, medførte Enevoldsmagtens Indførelse heller ikke nogen retslig Forandring i denne Henseende, idet Souverainitetsacten kun ved List og Overraskelse havde erholdt Islændernes Underskrift. Hermed gik det nemlig til paa følgende Maade. Efterat Enevoldsacten i Aaret 1661 var bleven udstedt i Danmark og Norge, vendte man sig det følgende Aar til Island og benyttede der liggende Omsvøb som dem, ved hvilke man havde formaaet Norges Stænder til at opgive deres Selvstændighed og lægge den i Kongens Haand. Ved et Brev til Indbyggerne paa

Island og Vestmannaserne af 24de Marts 1662 opfordredes disse nemlig til at lade Deputerede af geistlig og verdslig Stand samt et bestemt Antal Bønder møde paa forstkommende Althing for at aflægge Hyldingseden. De indfandt sig ogsaa paa den bestemte Tid, men da Kongens Sendebud, Admiral Henrik Bjelke ikke ankom, medens den ved Lov fastsatte Althingstid varede, forføiede de sig igjen hjem. Kort efter ankom imidlertid Bjelke, og sendte strax Bud om i hele Landet for at samle de Deputerede til at aflægge Hyldingseden. Denne aflagdes ogsaa den 28de Juli 1662, men i den berørtes ikke med et Ord »Enevoldsregeringen«. Men efter Edens Aflæggelse tog Bjelke et Document frem, som han havde ført med sig fra Kjøbenhavn, og anmodede Embedsmændene og de Deputerede om deres Underskrift. Dette Document var en Souverainitetsact for Island, i Lighed med den for Norge. Den var affattet paa Dansk, og man antager derfor, at den var uforstaaelig for de fleste af de islandske Deputerede; men efterat de havde faaet den Forklaring, at Documentet indeholdt, at de skulde overgive deres Privilegier og Friheder i Kongens Haand, bleve de bange og vilde ikke underskrive — hvortil de iøvrigt heller ikke vare berettigede, aldenstund deres Committenter ikke havde valgt dem til dette Hverv. Men Bjelke udviklede da for dem, at det ingenlunde var Meningen at fratage det islandske Folk dets Ret, at Underskriften blot var en Formsag, at der i Virkeligheden ikke paatænktes nogen Forandring i Landets Stilling i den ene eller anden Henseende, og at de trygt kunde stole paa Kongen. De gave da tilsidst efter og skrevе under, med den Bemærkning, at de ventede, at Kongen vilde opfylde de Løfter, som Bjelke paa Kongens Vegne havde givet dem. Saaledes var den arvelige Enevoldsregering indført i Island; den grunder sig altsaa kun paa et politisk Skaktræk, et Statscoup, hvorved den bestaaende Ordning kuldkastedes. Derved er dog, siger det nationale Parti, ingen Forandring foregaaet i Landets Stilling ligeoverfor Norge og Danmark. Island har ligesom disse Lande erholdt en anden Regeringsform; men det gjensidige Forhold mellem Folkene er derfor ikke bleven forandret.

Mærkeligt nok følte Enevoldsmagtens Konger ogsaa en Tid et Slags Undseelse ved at optræde altfor despotisk i Island. Man synes at kunne antage, at de vare vidende om det Løfte, som Bjelke paa Frederik III's Vegne havde givet og at de ikke vilde sætte deres kongelige Ord paa Spil, skjøndt naturligviis et saadant mundtligt Løfte senere i Tidernes Løb gik i Glemmebogen. Island fik dog Lov til at beholde sine egne Love, og Althinget vedblev at bestaae endog længe efter Enevoldsmagtens Indførelse. Det ophævedes egentligt først i Aaret 1800, skjøndt dets selvstændige, besluttende Virksomhed allerede hørte op omtrent i Aaret 1720. Senere var den indskrænket til at høre de af Kongen givne Love blive forkyndt, hvilket dog stedse ansaaes som nødvendigt for Lovens Gyldighed, nemlig at den skulde være oplæst paa Althinget. Hvad forøvrigt Lovgivningen angik, lod Enevoldsregeringen det være sig magtpaaliggende at holde de islandske Love ved Magt, at anbefale Udarbeidelsen af en islandsk Lovbog, at lægge den gamle Jónsbók til Grund derfor, at benytte Landets Sprog o. s. v., hvilke Omstændigheder bevise, at man dog ikke blandede Island sammen med de danske eller norske Provindser.

Det er besynderligt, at Island, der i Republikens Dage var et fuldkomment selvstændigt Samfund, senere, da det hyldede de norske Konger, ikke brød sig om at tragte efter nogen Titel, der svarede til dets nye Stilling. Dette synes at bevise, at skjøndt Folket var kommet under et kongeligt Scepter, holdt det dog endnu strengt fast ved de republicanske Former og Kjærligheden til Republiken. Den vigtigste Forpligtelse, som Island paadrog sig ved Foreningsacten, bestod i Virkeligheden deri, at Landet skulde betale Skat til Kongen, og den eneste Benævnelse det fik, var derfor Skatteland. Mangelen paa en særlig Titel for Landet har imidlertid bidraget til at forøge Begrebsforvirringen med Hensyn til dets retslige Stilling; thi spørger man i vore Dage: Hvad Slags Land er egentlig Island? saa kan man faae det Svar: Det er en Provinds af Danmark. Men som saadan skulde det jo staae direkte under den danske Rigsdag, hvilket det ikke gjør; thi Island regeres enevældigt af Kongen, medens

Danmark har en constitutionel Forfatning. Endnu mindre er det en Colonі, hvilket man strax seer af dets Historie; thi om Afhængighed af Moderlandet Norge var allerede fra første Færd ingen Tale.

I det officielle Sprog er Islands Stilling til Danmark betegnet forskjelligt, hvilket ogsaa paa dette Omraade tyder paa en uklar Opfattelse af Forholdet. Snart har man nemlig kaldet det Colonі, snart Provinds; endelig har man dannet et nyt Ord og kaldet det Biland. Islænderne selv kjende ikke til nogen Titel, men kalde det simpelthen Landet.

Med Hensyn til de Forunstaltninger, der i dette Aarhundrede ere vedtagne for at bestemme Islands politiske Stilling i Kongeriget, kunne vi bemærke Følgende. Ved Provindsialstændernes Indførelse i Danmark 1831 gjordes der et Forsøg paa at indlemme Island i Danmark, hvilket Forsøg ogsaa iværksattes, men viste sig upraktisk og ophævedes af Christian VIII, der atter aabnede Islands Althing i Aaret 1843. Derpaa fulgte den kongelige Kundgjørelse af 4de April 1848, hvori Kongen meddeelte sin Beslutning, at indføre en constitutionel Regering i sit Rige, hvilken Kundgjørelse efterfulgtes af et Patent af 7de Juli samme Aar, i hvilket Rigsforsamlingens Sammensætning bestemtes, og ifølge den vilde Kongen udnævne fem Medlemmer til at repræsentere Island. Da Meddelelsen herom naaede til Island, afsendtes derfra en Ansegning til Kongen om at sammenkalde en særlig islandsk Folkeforsamling, som skulde træde sammen der i Landet og have Ret til at forhandle om den paatænkte Grundlov, med særligt Hensyn til Island. Denne Ansegning erholdt den 23de September 1848 et gunstigt Svar af det Indhold, at Grundlovsbestemmelserne med Hensyn til Islands Stilling i Riget ikke skulde blive fastsatte, førend en Forsamling i Landet selv var bleven hørt om disse. Denne Forsamlings Egenskaber bestemtes, efter Forslag af Althinget, i Overensstemmelse med en Valglov af 28de September 1849. Indtil den Tid vare saaledes Althinget og den danske Regering komne hinanden imøde med Beredvilligbed, men fra nu af begyndte Rivningerne. Althinget havde lagt Vægt paa, at den nye Forsamling skulde træde sammen det følgende Aar, 1850,

men Sagen var ikke itide forberedt af Regeringen, og Forsamlingens Sammenkaldelse blev derfor opsat. Det Althing nu, der efter Lovens Mediør skulde være afholdt i 1851, til hvilket Valgene skulde udskrives om Efteraaret 1850, udsattes, og alt dette tilsammen vakte endt Blod i Landet; men man beroligede sig dog, da den lovede Forsamling sammenkaldtes i Aaret 1851, og da Forventningerne vare store om den nye Forfatning, som man haabede ved Forsamlingens Bestræbelser at skulle bringe tilveie. For denne Forsamling fremlagdes en »Lov om Islands forfatningsmæssige Stilling i Riget og Rigsdagsvalg i Island«, der gik ud paa Landets Underordnelse under den danske Rigsdag. Men da dette ikke stemmede overens med Islændernes Ønsker — i Lovforslaget bestemtes nemlig blandt Andet, at de indirecte Skatter skulde flyde ind i den danske Statskasse, skjøndt Althinget ikke havde nogen afgjørende Stemme ved Spørgsmaalet om disse Skatters Paalydelse; den danske Rigsdag, paa hvilken Island skulde repræsenteres ved fire Medlemmer i Folkethinget og to Medlemmer i Landsthinget, skulde saaledes for Exempel kunne anordne Toldafgifter for Island, hvilke Afgifter skulde tilflyde den danske Statskasse — saa fremsatte Forsamlingen ved et i den Anledning modsat Udvalg et Modforslag, der gik ud paa, at Island skulde komme til at nyde godt af en constitutionel Forfatnings Rettigheder ved Siden af de øvrige Statsdele. Imidlertid blev der afskaaret Forsamlingen Leilighed til at drøfte Udvalgets Forslag; thi da den kongelige Commissarius mærkede, at Forsamlingen ikke vilde gaae ind paa Principerne i Regeringens Forslag, men indtog et selvstændigt Standpunkt ligeoverfor dette, opløste han Forsamlingen, idet han betegnede dens Forhandlinger som oprørske — en Handlemaade, som kun maatte tjene til endnu yderligere at opirre Stemningen og tilintetgjøre Muligheden af en Overenskomst. Sexogtredive af Forsamlingens fyrretyve fulkevalgte Medlemmer indgik da til Kongen med et Andragende om, at et Udkast til en Grundlov for Island, bygget paa Udvalgs-Flertallets Forslag saasnart som muligt maatte forelægges en Forsamling, valgt efter samme Grundlag som den forhennævnte. Denne Adresse fik ved at sendes om i Landet

over 2200 Underskrifter, altsaa af hver tredivte Person*). Paa denne Adresse fulgte en kongelig Kundgjørelse af det følgende Aar 1852, ved hvilken hele Sagen skjødes til Side, og, i Strid med det kongelige Rescript af 23de September 1848 og Valgloven af 28de September 1849 for den Forsamling, hvilken det i Overensstemmelse med disse Forordninger var forbeholdt at høres angaaende Grundbestemmelserne for Landets forfatningsmæssige Stilling — denne Forsamling var ved et Magtsprog bleven ophævet — foreskreves paany Valg til Althinget efter Forordningen af 1843, og ligeoverfor dette Althing udtaltes det paa Tbingets Foranledning, der gjorde Forsøg paa, at bringe Sagen frem paany, ved en anden Kundgjørelse, at »ingen Forandring i Islands forfatningsmæssige Stilling i Riget skulde finde Sted, uden at et Lovforslag derom først forelagdes Althinget til Betænkning». Og derved staaer Sagen for Øieblikket; thi hverken Althinget eller Regeringen synes at være betænkt paa væsentlige Indrømmelser. Island vedbliver derfor ogsaa at ligge bundet i Absolutismens Skjød.

De finantsielle Forhold mellem Danmark og Island ere ligeledes Gjenstand for forskjellig Opfattelse, og i Anledning heraf er der opstaaet Misforstaaelser. Danmark anslaaer aarligt 30—40000 Rigsdaler til Islands Udgifter, et Beløb hvorved den Forestilling har gjort sig gjældende i Danmark, at dette Land har et tilsvarende aarligt Tab ved Island. Men man tager saa ikke Hensyn til den betydelige Fordeel, som den islandske Handel yder. Landets aarlige Indførsel, der for Størstedelen skeer ved danske Kjøbmænd, beregnes til 1½ Million Rigsdaler, hvilket ikke kan ansees som ringe. Hvad nu de sædvanlige Udgifter for Islands Vedkommende angaaer, da har den danske Statskasse til forskjellige Tider inddraget Pengemidler fra Island, hvilke Midler saaledes vedblivende synes at burde udgives i dette

*) En Adresse, der udtalte Ønskeligheden af, at det hvilende, svenske Reformforslag, der siden blev Sveriges Grundlov, antoges, fik ved at sendes om i Landet 60,000 Underskrifter, eller omtrent kun af hver sexogtresindstyvende Person.

Øiemed. Til disse høre først og fremmest Summerne for det i Island solgte Krongods, med hvis Udbytte Skole, Bispestol m. m. underholdtes. Dette Underhold, som før udredtes af Godserne, er nu omtrent 20000 Rdl., hvilken Sum saaledes bør trækkes fra de Penge, der som anslaaet Underskud sendes fra Danmark til Island. Foruden disse gives der, efter Indrømmelse af Justitsministeriet i Kjøbenhavn, som styrer Islands Finantser, endvel andre Midler, der med Rette tilhøre Island; men derpaa bliver det for vidtløftigt at indlade os her. Det er tilstrækkeligt, at det nuværende saakaldte Bidrag idetmindste ikke overstiger Renterne af de Capitaler, der fra Island ere gaaede ind i den danske Statskasse, hvorfor Island synes at have en gyldig Fordring derpaa. Hvormeget den danske Rigsdag kan komme til at bevilge Landet udover dette, maa nu Fremtiden vise. I denne Henseende have Islænderne, efter Forfatterens Mening, ført deres Efterregninger temmelig langt tilbage i Tiden. Thi at en lille Capital med Rente og Rentes Rente i Tidernes Løb bliver til en stor Sum, lader sig let fremsætte — paa Papiret, men det bliver sjeldent til Virkelighed. De Fordringer, som bygges paa saadant Grundlag, kunne derfor kun betegnes som overdrevne. Ligesaa synes det, som om der kun kan tilregnes det nuværende Danmark en ringe Skyld i det Onde, som ukloge Handelsforordninger i fordums Dage have medført, da der med Hensyn til Handelen gjorde sig Grundsætninger gjældende, hvis Feilagtighed først i senere Tider er bleven indseet. Kan man saaledes end ikke med Føie erkjende nogen Forpligtelse for Danmark i vore Dage ligeoverfor Island, enten med Hensyn til de Ulykker, Monopolhandelen førte med sig, eller til de aarlige Indtægter, denne Handel forskaffede den danske Krone, saa maa man dog paa den anden Side indrømme, at de Saar, der i Monopolhandelens Dage tilføiedes Island, vare saa dybe, at man neppe kan undres over, at Mindet om disse Smerter endnu bevares. Men at dette virkelig kan avle Uvillie mod det nuværende Danmark, der har indrømmet Island den mest udstrakte Handelsfrihed, er en sørgelig Kjendsgjerning. Monopolhandelens lærerige, om end sørgelige Historie skulle vi forøvrigt i det Følgende berøre med nogle Ord.

Islands mest glimrende Tidsalder maa uden Tvivl regnes fra Begyndelsen af det tolvte til Midten af det fjortende Aarhundrede. Denne Tid frembragte den mærkværdige Literatur, som med Foie er Islands Stolthed og som har tjent til lige indtil vore Dage at bevare Kundskaben om det Sprog, der taltes af vore Fædre, hvilket jo er af den største Vigtighed for vort eget Sproges rette Forstaaelse, samtidigt med at de historiske Dele af denne Literatur, de saakaldte Sagaer, danne selve Kilderne til de nordiske Landes ældste Historie, saavel hvad Begivenhederne selv, som hvad Skikke og Sæder angaaer. Disse Kilder burde det for os skandinaviske Folk idetmindste være lige saa vigtigt at lære at kjende i Enkelthederne, som den latinske og græske, for vor ældre Tids Historie ligegyldige Literatur, ligesom ogsaa det islandske Sprog ved sin Formrigdom i en vis Grad kunde sættes ved Siden af de døde Sprog. Det er derfor beklageligt, at Skoleunderviisningen i Sverig, idet den for en Deel har frigjort sig fra de trykkende Baand, som Læsningen af de døde Sprog medførte, ikke samtidigt har gjort et raskt Skridt og stillet sig paa folkelig Grund ved at indføre islandsk Sprog og Literatur i Skoleunderviisningen. De burde uden Tvivl der have deres selvskrevne Plads, ligesom de vistnok fra Skoledrengenes Side vilde blive omfattede med Interesse.

Efter det for Island glimrende Tidsrum, hvilket, som nævnt, udgjorde omtrent tre Aarhundreder, fulgte i de følgende Aarhundreder efterhaanden en Svaghedstilstand, under hvilken Landet mere og mere forfaldt, saa at Folket endog i Slutningen af forrige Aarhundrede med stærke Skridt gik sin Undergang imøde. Som den vigtigste Grund hertil sætter man Reformationens Indførelse, hvorved den eneste Magt, der fandtes i Landet som Modvægt mod Kongemagten, undertrykkedes, og hvorved ligeledes med det katholske Præsteskabs Forsvinden dets Rigdomme udspredtes, og Danmarks, hvis Repræsentant det var, udslettedes. Fra det politiske Synspunkt prise derfor Islænderne ikke Reformationens Indførelse i Landet, men anse den snarere som en Ulykke. En nærmere Aarsag til Landets Forfald laa vistnok

i de Ulykker, som ved de forfærdelige vulcanske Udbrud og de dermed følgende Sygdomme overgik Landet, i Særdeleshed i det 17de og 18de Aarhundrede, men hovedsagelig i det trykkende Handelssystem, hvorunder Landet paa samme Tid sukkede. Den islandske Handels Historie er derfor paa eengang et af de sørgeligste og et af de lærerigste Capitler af Landets egen Historie.

Dengang Island i Aarene 1262—64 forenedes med Norge, optoges i den da oprettede Foreningsact den Bestemmelse, at Kongen skulde sikkre Landet en aarlig Tilførsel af sex Skibsladninger, hvilken Bestemmelse naturligviis ansaaes for at være til Landets Fordeel, eftersom den opsattes fra Islændernes Side. Men heraf toge de norske Konger senere Anledning til at ansee Handelen paa Island for dem særligt tilhørende eller for et Regale. Efter Unionen forandredes dette Forhold, idet Unionskongerne, der havde faaet Mere at tænke paa, opgave denne Eneret og overlode Handelen paa Island deels til Hanseatæderne, deels til kjøbenhavnske Borgere. I dette Tidsrum vare dog hverken Grændserne for den inden- eller for den udenlandske Handel saa strengt afstukne, som de senere bleve. I Aaret 1602 bortforpagtedes nemlig den islandske Handel af den danske Regering for en vis Sum Penge til et Compagni af Kjøbmænd i Kjøbenhavn, hvilken Tilstand vedblev indtil Aaret 1787. Compagniet fik herved Rettighed til udelukkende Handel paa Øen, hvis egne Indbyggere paa den Maade ganske udelukkedes fra det udenlandske Marked. For at kunne indsee, hvilken Betydning en saadan Foranstaltning maatte have for Island, maa man erindre, at Island er et blot kvægdrivende Land, der maa hente hele sit Forbrug af Korn og Industrifrembringelser fra fremmede Lande; Udførselsartiklerne ere hovedsagelig Fisk og Uld. Forholdene ere derfor her ganske simple. Dengang Regeringen, deels for at berige den danske Statskasse, deels i Kjøbmandsstandens Interesse, stiftede Monopolhandelen for Island, forhøiede den herved med det Samme Prisen paa en Mængde Fornødenhedsartikler, som Landet nødvendigt behøvede, saafremt dets

Beboere ikke skulde sulte ihjel eller føre et kummerligt Liv. Denne Maade at trække Indtægterne til Kronen og at samle al Fortjenesten paa visse enkelte Hænder ved at stifte et Handelsmonopol svarer saaledes til en Indkomst ved Toldsystem og en Stigen i Priserne som Følge deraf, skjøndt den første Maade at naae samme Maal paa er nemmere, naar man har at gjøre med en fjerntliggende Landsdeel, hvor Afsondring let kan gjennemføres.

Hvad blev nu den nærmeste Følge af det Baand, der saaledes lagdes paa Handelsfriheden ved Forordningen af 1602? Naturligviis den, at Prisen paa indførte Varer steg, saa at disse i de nærmest paafølgende Aar forhøiedes med tre til fire Gange Beløbet, medens Priserne paa Fisk i deres Sted formindskedes. Hvilken Indvirkning dette eydvidere maatte udøve paa et fattigt Lands Udvikling kan man let forstaae. De smaa Indtægter bleve nemlig svækkede, hvoraf igjen fulgte, at Landets Erhvervsevne overhovedet formindskedes, saavel hvad Fiskeriet som Kvægavlen angik, Fattigdommen udbredte sig og Folketallet sank. I et eneste District af Landet døde i de tre første Aar efter Monopolhandelens Indførelse ikke mindre end 800 Personer af Hungersnød, og i hele Landet omtrent 9000 Personer, hvilket udgjørde omtrent en Sjettedeel af Befolkningen. Denne forfærdelige Følge af Monopolhandelens Indførelse havde man næsten forud kunnet beregne; thi da Landet tidligere frembragte omtrent Saameget, som der var nødvendigt til Indbyggernes tarvelige Underhold — hvilket man kan slutte deraf, at Velstanden, uagtet en høist simpel og neisom Levemaade, kun tiltog i ubetydelig Grad eller slet ikke — er det naturligt, at det vilde blive særdeles vanskeligt eller umuligt for Indbyggerne at slaae sig igjennem, naar Indførselsvarerne paa en kunstlet Maade fordyredes. Og Følgen deraf blev altsaa, at de Fattigste sultede ihjel, hvilket forøvrigt er den yderste Følgeslutning, hvortil et Forbudssystem kan komme.

Uden at agte paa disse Forhold gik den danske Regering imidlertid frem paa den betraadte Bane, idet den trak Baandene fastere istedetfor at løsne dem. I en Forordning af Aaret 1684 indskærpedes paany strengeligen, at de Indfødte ikke maatte have Ret til at handle med hverandre eller med Udlændinge, men at al Handel skulde gaae gjennem Handelscompagniet i Kjøbenhavn; de maatte paa ingen Betingelser handle med Andre hverken paa Landet eller Havet, i Havne, paa Fjorde eller andetsteds, ikke heller maatte de sælge deres Fisk fra Baadene, naar de vare ude at fiske, under Trudsel om de strengeste Straffe.

Ved at forbyde Folket selv at udføre Landets Varer til fremmede Steder, undertryktes naturligviis al Søfart, da det ikke lønnede sig at udruste Dæksfarteier til Fiskeri, naar Fiskene betaltes med den lave Pris, som Handelscompagniet fandt for Godt at sætte paa dem. Fiskeriet indskrænkedes derfor til de aabne Baade, der naturligviis ikke længe, neppe over et Døgn, kunne holde Søen, og hvorved deels Faren ved denne Bedrift forøgedes, deels Fordelen i betydelig Grad mindskedes. Under denne Ettervee af Monopolhandelen lider Island, som bekjendt endnu; Indbyggerne roe tre til sex Mil ud paa Havet i deres aabne Baade, miste saaledes megen Tid ved Frem- og Tilbageroningen og ere ofte i stormfuldt Veirligt ude af Stand til at komme tilsøes, uagtet de vide, at det myldrer med Fisk udenfor Kysterne. Hensigten med Forbudet, at al Fisk, som fangedes ved Islands Kyster, skulde gaae gjennem danske Kjøbmænds Hænder, inden den kom paa Verdensmarkedet, opnaaedes heller ikke. Thi da Franskmændene — som ere de største Forbrugere, efterdi Frankrig er et katholsk Land, hvor der i Fastetiden spises megen Fisk — forhindredes i at gjøre deres Indkjøb hos Islænderne selv, hvorved de havde kunnet erholde Varerne for bedre Kjøb, begyndte de, som forhen omtalt, selv at udruste Farteier til disse nordlige, fiskerige Farvande. De have erholdt rigelig Understøttelse af den franske Regering, og Udbyttet af Franskmændenes Fiskerier ved Island er saa betydeligt, at det i et af de nærmest forløbne Aar, nemlig i Aaret 1864, fra hvilket de sidste Optegnelser over dette Fiskeri have været at erholde, beløb sig til en Værdi af ikke mindre end sexten Millioner Francs. Islands hele Fiskeudførsel i den samme

Tid beløber sig neppe til halvanden Million Francs. Meget af den Fisk, som Islænderne selv fange, bliver naturligviis i Landet, men der var Intet til Hinder for, at den islandske Befolkning selv kunde nyde godt af idetmindste en betydelig Deel af den franske Fangst, saafremt ikke ved den uheldbringende Monopolhandel deres »Erhvervsevne var forringet«, Foretagelseslysten var bleven svækket og hele Udviklingen trængt tilbage.

Ved Handelsforordningen af 1684 steg paany Prisen paa Indførselsvarer, saa at den næsten flere Gange fordobbledes. Handelscompagnierne betalte aarligt i Gjennemsnit 45000 Rdl. til den danske Krone.

I det 18de Aarhundrede hjemsøgtes Island mere end ellers af tunge Følger af de ulykkebringende vulcanske Udbrud, og da Landets Modstandskraft var lammet ved det trykkende Handelssystem, blev dette Aarhundrede særlig uheldigt for Folket. I Aaret 1762 var en ondartet Faaresyge udbrudt, og omtrent 280000 Faar eller det halve Antal af hele Faareavlen blev nedslagtet i dette og de nærmest følgende Aar. I Aaret 1783 omkom af Pest og Sult 11000 Koer og 27000 Heste eller Størstedelen af de Sidstnævnte og en betydelig Deel af de Første, samt 186000 Faar. Folkemængden aftog som Følge heraf i en betydelig Grad. I den indtil da forløbne Deel af hint Aarhundrede havde snarere Tilbagegang end Tilvæxt i Landets Folkemængde fundet Sted. Den havde været omtrent 50000 Personer, idet den undertiden i en Række af Aar ubetydeligt overskred dette Tal, undertiden sank under det, et unaturligt Forhold, eftersom Landet stadigt levede i Fred, og derfor just i fuldeste Maal havde kunnet nyde Frugterne af en fredelig Udvikling. I Aaret 1783 bestod Islands Folkemængde med et rundt Tal af 48000 Personer; den sank i Aarene 1784-85 ned til 38000 og formindskedes saaledes igjen med 9000 Personer, der for Størstedelen døde Hungersdøden. I det følgende Aar formindskedes atter Befolkningen med 1200 Personer.

Som Følge af disse ulykkelige Forhold vaktes hos den daværende danske Regering den Tanke, at flytte Befolkningen

ud af Landet, fordi den ikke kunde finde sit Underhold der. Men i Forveien nedsattes dog en Comitee for at undersøge Aarsagerne til Landets Tilbagegang. Denne Comitee kom til det Resultat, at disse Aarsager ikke maatte søges i Landet selv, men havde deres Grund i de fordærvelige Regeringsforanstaltninger, og i Særdeleshed i det Tryk, der hvilede paa den frie Omsætning, og derved paa Landets hele Productionsevne i Almindelighed. I denne Anledning og som Følge af den store Nød, der havde rammet Landet, bleve nu Handelsbaandene løsnede ved tvende paa hinanden følgende Forordninger af Aarene 1786 og 1787.

Hermed var Handelen dog langtfra frigiven; Havnene vare kun aabnede for danske Undersaatter, og disse maatte ikke engang føre deres Fartøier umiddelbart til Island fra udenlandske Steder, men skulde først anløbe Danmark. Eiheller maatte nogen Indfødt drive Handel uden at være i Compagni med danske Kjøbmænd; det forbodes Udlændingerne at lægge an ved Island, undtagen i Havnene, og de skulde i saa Tilfælde forlade sig bort saa snart som muligt. Den til en vis Grad aabnede Concurrence kunde dog ikke undlade at bære gode Frugter. Efter tvende Aars Forløb vare de indenlandske Producter tiltagne flere Fold i Værdi; i Særdeleshed steg Prisen paa Fisk i en mærkværdig Grad. Et Skippund Fisk, der i Aaret 1776 kostede 7 Rdl. 16 Sk., betaltes saaledes i Aaret 1792 med 24—30 Rdl. eller det Firdobbelte med før. Denne Vare gjaldt forøvrigt i Handelsmonopolets Dage paa Verdensmarkedet 30—40 Rdl., medens den i Island betaltes med 7 Rdl., uden at nævne andre Exempler. Antallet af Kvæg tiltog ogsaa i en mærkelig Grad efter Handelsbaandenes Løsning, og Antallet af Befolkningen, der i hele Aarhundredet snarere var gaaet tilbage end fremad, steg i Aarene 1788 til 1800 med 8,500 Personer. De paa Island sejlende Fartøiers Antal, der under Monopolet havde udgjort omtrent 30 aarlig, steg hurtigt — i Aaret 1788 til 55 og i Aaret 1790 til 68.

Denne Fremadskriden forekom den danske Regering for hurtig, eller rettere sagt, Privatinteresserne gjorde sig gjældende, af hvilken Aarsag Indskrænkninger i den bevilgede Handelsfrihed

paabødes i Aarene 1792 og 1793, saa at Landhandel heelt og holdent forbødes, hvorhos Befolkningen fik Tilbud om at handle paa visse Havne; Handelen ligc fra Fartøierne, den saakaldte Speculationshandel, som den kaldes i Island, indskrænkedes, idet det forbødes Førerne af saadanne Fartøier at ligge mere end fire Uger i Land, og i Sommerens Løb at lægge an i mere end een af de autoriserede Havne. Denne Forandring viste sin Virkning blandt Andet deri, at de aarligt ankommende Skibes Antal gik ned, i Aaret 1793 til 49 og i Aaret 1794 til 39. En Ansøgning fra Befolkningen, der i Anledning heraf indgik til Regeringen i Aaret 1795 med Begjering om udvidet Handelsfrihed, afværdigedes med den Erklæring, at en saadan Indrømmelse kun vilde blive til Skade for Island. Udenlandske Fartøier vare saaledes fremdeles udelukkede; ingen Varer maatte føres fra udenlandsk Sted umiddelbart til Landet, men skulde først passere en af Kongerigets Havne. Af denne Grund vare Islænderne ved Udbruddet af Krigen i Aaret 1807 mellem Danmark og England igjen nærved at komme i stor Nød, eftersom den danske Regering da ligefremt advarede mod at udruste Fartøier til Island af Frygt for engelske Krydsere. Men ved nogle enkelte Personers Mellemkomst tilstod den engelske Regering, at danske, til Island bestemte Fartøier under visse Betingelser maatte faae Lov til at passere.

I de nærmest følgende Aartier vedtoges rigtignok nogle Ændringer i Handelsforordningen for Island, saasom Aar 1816, da Udlændinge først fik Tilladelse til at handle paa Landet, skjøndt mod den betydelige Afgift af 50 Rdl. for hver Commercelæst, hvilken intet Fartøi kunde bære, og hvorved Beskyttelsen saaledes i ingen Henseende blev ophævet. I Aaret 1836 nedsattes endelig denne Afgift betydeligt, hvorhos andre Friheder indrømmedes, indtil tilsidst i 1854 fuldstændig Handelsfrihed bevilgedes. Der opkræves nu ingensomhelst Toldafgifter og kun ubetydelige Lastepenge. Haand i Haand med denne lidt efter lidt vundne Handelsfrihed steg Landets baade materielle og intellectuelle Udvikling i en mærkværdig Grad. Folketallet, der i det 18de Aarhundrede lige indtil Aaret 1787 ikke var gaaet et Skridt frem, naaede nu efterhaanden op til 68000 Personer, der udgjør den nuværende Folkemængde; den steg saaledes fra Aaret 1800 næsten med 50 Procent. Udførselen tiltog ligeledes i Overeensstemmelse hermed. Af Talg udførtes saaledes i ni betegnende Aar af 1600 og 1700erne i Gjennemsnit kun 114000 Pund om Aaret. Senere har denne Udførselsartikel stadigt været i Stigen, saa at Udførselen i Aaret 1855 endog beløb sig til 933000 Pund. Af Eiderdunn udførtes i Aaret 1784 og Aarene forud i Almindelighed 2000 Pund; i Aaret 1855 var denne Udførselsartikel steget til 4000 Pund, altsaa til det Dobbelte. Af Fjer udgjorde Udførselen i det 18de Aarhundrede i det Høieste 4500 Pund for eet Aar, nemlig i Aaret 1753, men sank ogsaa stundom ned til nogle hundrede. Denne Udførselsvare har ogsaa været i Stigen siden dette Aarhundredes Begyndelse, og steg i 1855 til 25000 Pund. Det største Fremskridt viser dog Fisk og Uld. Af Fisk udførtes i de sidste Aar, medens Handelsmonopolet bestod, omtrent 8000 Skippund aarligt; i 1855 var Udførselen af denne Vare 24000 Skippund; den var saaledes forøget til det Tredobbelte. Udførselen af Uld, der i den sidste Halvdeel af det afvigte Aarhundrede undertiden sank ned til ikkun nogle tusinde Pund — i Aaret 1734 udgjorde denne Udførsel 107000 Pund, i Aaret 1743 84000, i Aaret 1764 59000 Pund — steg ved den aabnede Concurrence i Aaret 1806 til 260000, i 1840 til 940000, og i Aaret 1855 til 1,600,000 Pund. — Udførselen af forarbeidede uldne Varer er dog derved formindsket, om end i betydeligt mindre Forhold.

Disse glimrende Resultater stille sig endnu fordeelagtigere ved Sammenligningen mellem Priserne før og nu, saavel med Hensyn til Indførselen, som til Udførselen. Hvad nu Fisk angaaer, da have vi allerede forhen anført et Par Notitser i denne Henseende. Fremdeles steg Prisen paa Uld, der i Aarene 1840—49 i Gjennemsnit for hvid Uld udgjorde eenogtyve Skilling for Pundet, i 1850—59 i Gjennemsnit til tredive Skilling. Dette Forhold er i de senere Aar blevet endnu gunstigere, hvilket dog tildeels kommer af den forringede Tilførsel af

Bomuld paa Verdensmarkedet. Afvigte Aar betaltes Uldon nemlig med tre Mark og sex Skilling Pundet. De gunstige Omstændigheder, som Følge af Handelens uindskrænkede Frigivelse, have forøvrigt uafbrudt viist sig paa det Fordeelagtigste, og skjøndt Island især i dette Aarti har været hjemsøgt af haarde Aar, har man dog ikke blot været fri for Gjentagelse af de Rædsler, som det forløbne Aarhundredes haarde Tider medførte — Hungersnød og Hungersdød — men Velstanden og Fremgangen have heller ikke lidt i nogen væsentlig Grad. Den udvidede Handelsomsætning sees bedst ved et Blik paa det Antal Fartøier, der i vore Dage seile paa Island, i Sammenligning med tidligere. Dette Antal udgjorde i Aarene 1856—63 i Gjennemsnit 134 Stykker, med en Drægtighed af 6,164 Commercelæster; i Aarene 1800—1807 var Læstedrægtigheden i Gjennemsnit 2,401 og Fartøiernes Antal 57, og i Aarene 1848—55 henholdsviis 4,785 og 120.

Det er naturligt, at Befolkningen under saadanne Forhold i høieste Grad maa prise Frugterne af Frihandelssystemet, og de Handlende have, i det Hele taget, heller ikke tabt derved. Rigtignok have de faa store Handelshuse, der forhen alene beherskede den islandske Handel, og samlede sig betydelige Rigdomme derved, været nødte til at vige for Concurrencen, men i deres Sted er der aabnet Adgang til Fortjeneste for en Mængde smaa Kjøbmænd, som tidligere vare udelukkede fra Markedet. Frihandelssystemet har derfor medført, at Gevinsten er bleven fordeelt paa flere Hænder, hvilket rigtignok har givet de Faa, der have samlet sig Formue ved den islandske Handel, Anledning til Klager, men istedet er der, som meddeelt, aabnet Erhvervskilder for Mange, der forhen vare udelukkede. Desuden er Islands Productionsevne og i Sammenhæng dermed Udførselen stegen betydeligt, efter hvad vi ved de anførte Exempler have viist, hvorved atter Handelsfordelen i det Hele taget naturligviis er foraget. Fordelene ved det nye System ere derfor gjensidige, ligesom de meddeelte Exempler, efter hvad der forekommer os, ere særdeles talende og slaaende.

Island er derfor nu paa gode Veie til materielt Velvære, saavidt Landet med sin knappe Natur kan vente sig, og det maa derfor høilig beklages, om det skulde holdes tilbage paa Grund af politiske Forviklinger og Partistridigheder. At Danmark skulde miste Noget ved at indrømme Island en vis Selvstændighed i politisk Henseende er vanskeligt at forstaae, hvorfor det heller ikke kan nytte, at opsætte en saadan Indrømmelse længere. Saaledes som Sagerne nu staae, fordrer Islands Interesse dette næsten med Nødvendighed; thi der i Landet holdes de mest paatrængende offentlige Foranstaltninger næsten ganske tilbage i Forventning herom. Det er naturligviis især Skattebevillingsret, som Landet eftertragter. Vi skulle anføre et Exempel paa hvad Opsættelsen heraf fører med sig. I Island er Brændevinsindførselen siden 1849 steget med ikke mindre end 79 Procent; jævnsides hermed er Drikfældigheden naturligviis tiltagen. Trangen til en Skat paa Brændevinsudsalg er derfor stor. Men Althinget vil ikke tage Initiativet hertil, fordi det ikke har besluttende Myndighed med Hensyn til Skattens Anvendelse.

Hvis derfor Danmark — hvad man bør forudsætte, og hvilket tillige den skandinaviske Stammes Interesse byder — nærer noget Ønske om at beholde dette Land under den danske Krone, bør det ikke opsætte at ordne Landets Forfatningsforhold; thi, som Sagen nu staaer, er Stillingen i høi Grad trykket. Det kan forøvrigt kun gjøre den upartiske Betragter ondt at see Kiv og Strid herske mellem to nærforbundne, opvakte Folk; men blive de nuværende Forhold ved i Længden, kan det let hændes, at Kulde paa den ene Side, og den udelukkende Nationalaand paa den anden Side inden feie Tid ville bidrage deres til at fremkalde et islandsk Spørgsmaal, hvis Løsning man let kan forudsee, nemlig at Island som en udsøgt Bid falder i Munden paa et fremmedt Folk. Dette synes os dog at være et Punkt, der er værdt at tænke paa; thi om end Danmark ikke støttes synderligt af Island, er det dog et Broderland, som man bør holde Venskab med, og løses Island fra sin For-

bindelse med Norden, brydes derved dets nationale Forbindelser, hvilket aldrig skeer ustraffet. —

Ovenpaa dette alvorsfulde Capitel kan Læseren maaskee trænge til en Smule Dessert, der i det Følgende skal bydes.

Som forhen omtalt, traadte Althinget, Islands repræsentative Forsamling, sammen den Sommer, da jeg besøgte Landet. Althinget er sædvanligt samlet hvert andet Aar i sex Uger eller to Maaneder. Af dets 27 Medlemmer ere 6 kongevalgte, de Øvrige indtage deres Plads ifølge Folkevalg. Aarets folkevalgte Medlemmer bestode af 10 Bønder, 5 Præster og 6 Embedsmænd og saakaldte Standspersoner. De Kongevalgte vare alle Embedsmænd. Althinget vælger selv sin Formand, men foruden denne, der leder Forhandlingerne, deeltager en kongelig Commissarius deri, og danner saaledes Mellemleddet mellem Folkerepræsentationen og Regieringen. Althinget holder sine Møder i en stor Sal i Skolen i Reykjavik; Medlemmerne ere der fordeelte om et hesteskoformet Bord, med grønt Klæde over. Forhandlingerne føres naturligviis i Landets Tungemaal og kunne være ganske livlige; thi Islænderne have let ved at udtrykke sig og holde Taler. Derpaa fik jeg Beviser, saavel ved min Nærværelse ved Althingsmøderne, som især ved det Middagselskab eller den Banket, som Althinget, efterat det var sluttet, gav sig selv og nogle indbudne Deeltagere, blandt hvilke Forfatteren var.

Spiisesedlen, som jeg endnu har gjemt, var den Middag saalydende:

1. Súpa.
2. Svínakjöt.
3. Lax.
4. Fricassé.
5. Nytingar.
6. Steik.
7. Kökur.

Denne Spiisesedel var jo forstaaelig, maaskee med Undtagelse af Nr. 5, hvilken Ret dengang idetmindste satte mig Fluer i Hovedet, indtil jeg fik den rigtige Forklaring ved Ordet Budding. Hvis Læseren til denne, efter Forfatterens Me-

ning ret gode Middagsmad, lægger flere Sorter udmærket Vin og skyller det Altsammen ned med den skummende Champagne, stadigt under Taler og Skaaler, kan han faae et Begreb om hele Stadsen; Taffelmusik var det Eneste, der manglede i at stille denne Middag paa samme Trin som en Banket i et hvilketsomhelst andet Land. Dog denne Mangel havde sin gode Grund; thi i Island findes vel neppe et eneste Messinginstrument, og endnu mindre en heel Kvartet.

Men nu er Desserten fortæret, og Forfatteren udbeder sig Tilladelse til at gaae over til næste Capitel.

Niende Capitel.

n forlader jeg for anden Gang Reykjavik, for at besøge Geysir og Hekla. Det var Torsdagen den 31te August*), og Efteraaret havde allerede begyndt at forkynde sin Ankomst ved det gulnede Græs og et mere regnfuldt Veirligt. Mine Heste, der nu havde faaet sig udhvilede efter den lange Reise rundt om Landet, bleve paany sadlede, og bragte mig igjen den nu velbekjendte Vei over Mosfellsheiði til Þingvellir. Ved mit første Besøg paa dette Sted havde jeg taget Nattekvarteer hos en snaksom og venlig Bonde i Skógarkot,

*) I Island har man ikke beholdt de gamle Navne for de fire Dage i Ugen: Tirsdag, Onsdag, Torsdag og Fredag. De forandredes nemlig af en af Landets katholske Biskper, fordi de vare altfor hedenske. Istedet derfor kaldte man dem: Þriðjudagr, Miðvikudagr, Fimtudagr og Föstudagr, hvilke Benævnelser endnu bruges. Man benytter ofte ellers Ugens Tidsbestemmelser for de forskjellige Timer paa Dagen; thi mange Steder er man ikke i Besiddelse af et Ur, men ansætter Tiden efter Solens Standpunkt paa Himmelen. Saaledes kalder man Kl. 9 Form. Dagmál, Kl. 12 Midd. Hádegi, Kl. 3 Eftern. Nón, Kl. 6 Miðaptan, Kl. 9 Náttmál, Kl. 12 Midnat Miðnætt, Kl. 3 Form. Otta, Kl. 6 Miðurmorgun eller Hirðisvismál. »Otta« i Island er dog ikke den Tid, man staaer op; man sover sædvanligt til »Miðurmorgun«, smaler altid om Morgenen naar man skal reise, men holder i dets Sted ud til seent paa Aftenen. Denne fornemme Mode skriver sig vel fra de lyse Nætter, thi i Sommermaanederne er Natten næsten ligesaa lys som Dagen. I Nordlandet sees Solen uafbrudt en Ugestid ved Midsommer.

hvis Navn, om jeg ikke tager feil, var slet og ret Jón. Denne Bær ligger omtrent midt paa den jævne, med Buskе bevoxede Lavastrøm mellem de to Storbeder Almannagjá og Hrafnagjá. Nærmere ind imod eller rettere sagt ligetat ved den førstnævnte Revne ligger et andet beboet Sted, nemlig Præstegaarden ved Þingvellir; der flyder Öxará forbi ud i Þingvallavatn, og ligeover ligger det forhen nævnte Lögberg. Hvis man nærmere vil undersøge Almannagjá samt de historisk berømte Egne deromkring, maa man saaledes tage Præstegaarden til Opholdssted. Der landede jeg

Þingvallakirke.

nu ogsaa for en Dag, glad over endnu engang at faae Leilighed til at skue de herlige Omgivelser om Þingvellir og Almannagjá.

Ovenstaaende Træsnit fremstiller den lille Þingvallakirke, nys oppudset og tjæret, liggende paa en Flei nærved Öxará, der flyder frem mellem Kirken og Bjergryggen længere i Baggrunden. Denne Bjergryg, der kan følges et langt Stykke, dannes, som man seer, i sin længst bortliggende Deel af en lodret Væg, som ikke er noget Andet, end den vestre Væg af Almannagjá, der saaledes i al sin storartede Pragt ligger indesluttet af Bjerget, hvis østre Deel skraaner ned mod Öxarás

Flodda!. Tilvenstre for Kirken ligger Præstegaarden og tilhøire Lovbjerget, der dog ikke sees paa Tegningen. Paa Bjergvæggens Skrænt tilhøire og paa Sletten der nedenfor laae »búðirnar«, hvor de gamle Stammehøvdinger tidligere i Verden boede under Althinget. Dette Sted var i den Tid ofte Vidne til Feider, ja endog til blodige Kampe mellem de stolte Odelsmænd; nu bestaae Boderne kun af nogle neppe synlige Grundvolde. Storheden og den raae Kraft ere stedte til Jorden; Fortiden sover sin gaadefulde Søvn, hvor vi undrende spore dens halvt udslettede Minder. — I Skógarkot, som jeg nu ogsaa besøgte, fæstede jeg mig en Veiviser til Geysirreisen. Veien over Hrafnagjá, ad hvilken man kommer, er ikke saa malerisk, som over den tilvarende Revne hinsides Dalen; den bestaaer af en smal Bro, dannet af nedkastede eller nedstyrtede Stene. Ved Overgangen over Hrafnagjá lader man den mærkelige Lavastrøm fra Skjaldbreið bag ved sig, men kommer strax igjen ud paa nye Lavamarker og en stenet, ubanet Hede, hvorpaa Veien skraaner ned i den saakaldte Laugardalr, en mod Syd aaben Slette, der hænger sammen med det vidtstrakte Lavland, med hvilket jeg allerede ved mit Ophold ved Oddi i Begyndelsen af Sommeren har gjort Læseren bekjendt. Grændsen for det beboede Land ligger netop paa den nordlige Side af Laugardalr, som der begrændses af vældige Fjeldstrækninger, hvis Masse for Størstedelen bestaaer af Palagonittuf, som med sortbrune Toppe rage op fra Fjeldsletterne. Naar man stiger ned paa Sletten, har man paa venstre Haand nogle Huler i Tufbjerget at tage i Øiesyn. Dalens nordlige Skrænt smykkes af en lav, men frodig Kratskov; nedenfor breder sig en Sø, Laugarvatn, og længere derfra en større Sø, Apavatn. Fra Engene i Dalene hæve sig vældige hvide Regstotter, Tegn paa de derværende varme Kilder, af hvilke Reykjahver er den vigtigste. Mod Syd og Sydost har man fra Laugardalr en vidtstrakt Udsigt, lige til Eyafjallajökull og Hekla, som dog dengang var indhyllet i Taage. Denne Dal eller Slette danner derfor baade i det Smaa og i det Store et af Landets herligste Partier. Fra dette Sted er Veien god til Geysir, det vil sige, saa god, som man er vant til

at træffe den i Island. Den frembyder ingen Mærkværdigheder, med Undtagelse af et Stykke Lavastrøm, der er flydt ned fra den nordlige Fjeldskrænt, og en Elv ved Navn Brúará, der har sit Navn af en lille Bro, som fører over den. Denne Bro er et Nødvendighedsarbeide, thi den midterste Deel af Flodleiet dannes af en bred Kløft, over hvilken hverken Hest eller Mand ellers kunde komme. Det er dog kun over denne Kløft, at Broen er lagt; forøvrigt maa man ride i Vandet, indtil man naaer Kløften. Ned i denne styrter Vandet fra begge Sider med voldsom Fart, og opløser sig i et hvidgrønt Skum, der ligesom sluges af det gabende Dyb. Broen bestaaer kun af nogle sammenslaaende Bræder, rigtignok med et Rækværk paa Siderne; naar Vandet i Elven stiger, flyder det over Broen, der saa bliver en Undervandsbro*).

Man nærmer sig den verdensberømte Geysir over en grøn Eng, som paa den nordlige Side bedst begrændses af Fjeldstrækningen. Ligc ved Kilderne, thi der er flere, hæver sig en mindre, fritstaaende Fjeldryg, Laugafell, der ved sin trachytartede Beskaffenhed — Obsidian og Trachyt ere nær beslægtede — og ved sin langstrakte Form minder noget om Hrafntinnuhryggr ved Krafla. Denne Ryg bestaaer, som vi erindre, af en gammel Lavastrøm; skjøndt den nu danner en ophøiet Ryg, er den alligevel engang, ligesom enhver anden Lavastrøm, flydt ned i en Dal, hvis Udfyldning den har dannet. Paa begge Sider er den, ligesom Laugafell, omgiven med palagonitiske Tuffer. Ligheden er derfor slaaende. Stenarten i Laugafell frembyder dog ikke Lavastructur, men er dog sandsynligvis flydt ud af Jordens Indre i smeltet Tilstand. Den saa saaledes enten have leiret sig i en gammel Dalgang eller i en Revne; den omgivende Bjergmasse er da senere, ligesom ved Hrafntinnuhryggr, bortført ved Denudation. Dette

*) Denne Bro er dog langtfra saa vanskelig at befare, som nedfølgende noget overdrevne Tegning synes at angive. Den er kun nogle faa Skridt, i det Høieste to Hestelængder lang og halv saa bred. Alligevel indgyder Vandfaldet under den betydelig Agtelse, det kan ikke negtes.

kan tjene til Exempel paa hvorledes visse Dele af den islandske Jordflade ere fremstaaede, saaledes som de nu vise sig for os.

Ved Laugafells østlige Fod ligge de berømte varme Kilder, af hvilke Geysir, eller, som den rettest kaldes, den store Geysir er den vigtigste. Geysir er nemlig et fælles Navn for alle Springkilderne — Navnet udledes af det islandske Verbum geysa: at stige med Voldsomhed — skjøndt det nu, siden den store Geysir hovedsagelig er bleven Formaal for Reisendes Besøg, næsten udelukkende anvendes paa denne.

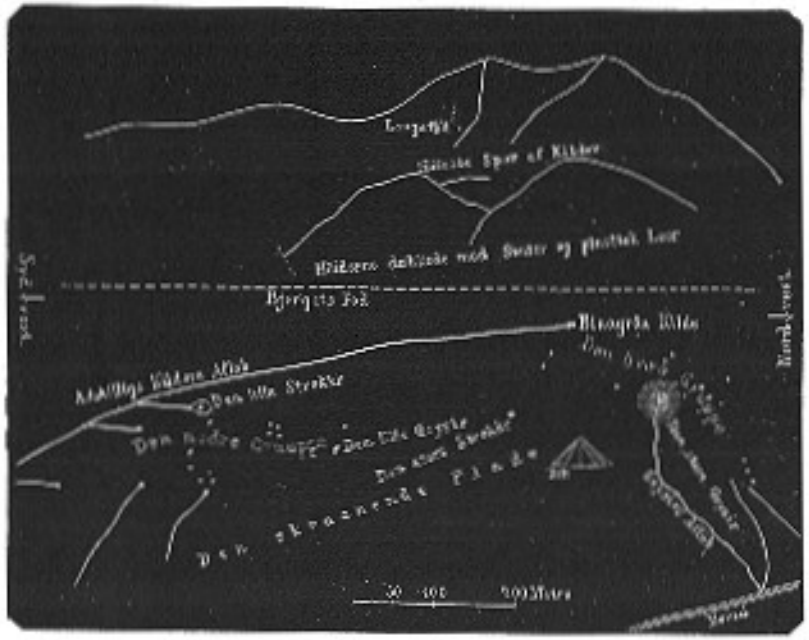

Geysirs Kildesystem.

Ovenstaaende Tegning er en Plan over Geysirs Kildesystem. Man seer den store Geysir, en anden Kilde ved Navn Strokkr, der i Mærkelighed ganske ligner den forstnævnte samt desuden en Mængde mindre Kildemundinger; af hvilke tvende, der kaldes lille Geysir og lille Strokkr, samt en nu navnløs Kilde i Nærheden af store Geysir, have tildraget sig Opmærksomheden fremfor de øvrige. Antallet af større og mindre Kildemundinger udgjør ifølge Winkler

23, foruden 10—12 mindre Huller, ad hvilke Vanddampe udstrømme*). Afstanden mellem de to største, Geysir og Strokkr, er, som det kan sees paa Planen, omtrent 550 Fod; man vil tillige bemærke, at Afstanden mellem alle disse Kilder overhovedet er ubetydelig og at Jorden her saaledes næsten er gjennemboret som et Sold. Den Bjergart, hvori Kilderne ligge, bestaaer af Palagonittuf; men de have alle bygget sig en mere eller mindre velformet Udløbskanal af Kiselsinter, der afsættes af det hede Vand. De fleste af disse Kilder ere kogende, eller ogsaa nærmer Vandets Varmegrad sig Kogepunktet. Paa Grund af Kiselafsætningen og da flere af Kilderne i Aarenes Løb have forandret deres Leie, er Plantevæxten paa Stedet næsten aldeles ødelagt; kun lige ved den store Geysir findes en grøn Plet, der er skikket til Teltplads og anvendes i dette Øiemed af de Reisende. Ellers bestaaer Marken af rødgult Sand, blandet med Stykker af gulgraa Kiselsinter. Som Følge af Vandets forstenende Egenskab finder man hist og her smukke Aftryk af Blade, Kviste, gamle Aviser og deslige, som Naturen eller Menneskene have kastet omkring paa dette Sted.

Efter disse forberedende Bemærkninger skal jeg nærmere søge at skildre de to Storheder, Geysir og Strokkr, der egentlig have ført os hid.

Geysir bestaaer, som Afbildningen viser, af en flad, omtrent sex Fod over Marken opstigende, cirkelformet Hvælving eller Høi, dannet af hvidgraa Kiselsinter, hvis Overflade er smaahullet og ujævn, og derfor ikke upassende lignes ved Barken paa en gammel Eeg eller den udvendige Side af en Østerskal. I Toppen paa denne Hvælving, der omtrent har Form som et Kugleafsnit, findes en skaalformet Indsænkning mellem 50 og 60 Fod i Gjennemsnit og 4 Fod dyb, og midt i denne det lodrette Rør, ved hvilket Skaalen eller Bassinet staaer i Forbindelse med Jordens Indre. Dette Rør er omtrent 9 Fod i Gjennemsnit og 70 Fod dybt. Omstaaende Gjennemsnit af Geysirkeglen med Bassinet i

*) Deres Retning nærmer sig den nordost-sydvestlige, omtrent jævnstrøgs med Skjaldbreidsystemets Vulcanrække.

dens Top og det lodret nedgaaende Rør forklarer tydeligt dens Udseende og Beskaffenhed. Naar man tænker sig en Underkop, som midt i Bunden er forsynet med et Rør af tilbørlig Længde, har man en temmelig rigtig Miniaturform af Geysirbassinet med dets i Jorden nedgaaende Kanal. Naar Kilden er i Ro, er Bassinet til Randen fyldt med det klare Vand, hvilket dog ikke er i Kog — det naaer paa Fladen kun en Varmegrad af mellem 80 til 90°C. — men det flyder stille, kun udsendende Dampskyer. Fra Bassinets Kant iagttager man ved Vandets tilsyneladende mørkere Farve det fra Bassinets Midtpunkt nedgaaende Rør, i hvis øvre Deel Vandet befinder sig i en strømmende Bevægelse, hvilket man

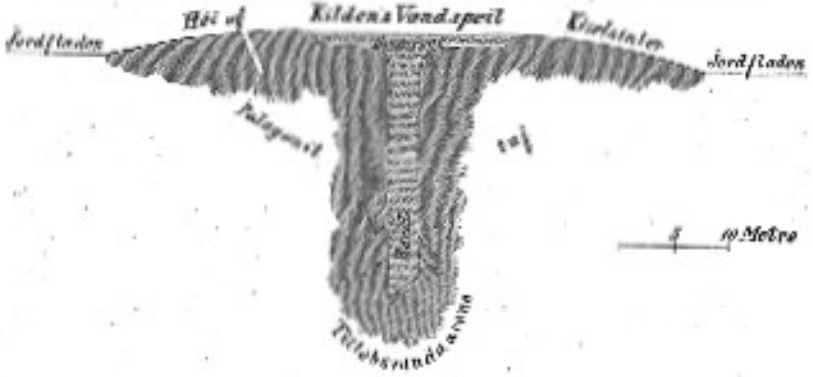

Gjennemsnit af Geysir

kan iagttage paa Overfladen af det midt over Røret i Bassinet værende Vand, som stadigt, men langsomt trænges tilbage af den nedenfra opstigende, hedere Vandsøile og flyder ud med Bassinets Bredder, hvor det, hvad man kan overtyde sig om ved at kaste Papirsstumper deri, igjen synker ned og flyder tilbage i Roret langs Bassinets Rand. Det er den samme Bevægelse, som foregaaer i en Vandmasse, der befinder sig i et Kar for at ophedes, inden den kommer i Kog. De ved Karrets Rand ophedede Vanddele stige nemlig op til Overfladen, afkøles der af den koldere Luft, drives af den i Karrets Midtdeel opstigende varmere Vandsøile til Siderne og synke langs disse tilbunds, for derfra igjen at begynde det samme Kredsløb.

Geysirbassinets Bred er ligesom Hvælvingens Overflade ujævn og knudret, og paa den fra Fjeldet med den nedenfor liggende Eng vendende Side forsynet med en ganske liden rendeformet Indsænkning, hvorigjennem det overflødige Vand løber bort. Den bortrindende Vandmængde er dog temmelig ringe, hvoraf man kan slutte, at det underjordiske Tilløb er ganske ubetydeligt. Der løber sædvanligviis ikke mere Vand fra den store Geysir end fra en af de mindre kolde Kilder hos os; ligedan er Forholdet ved Uxahver.

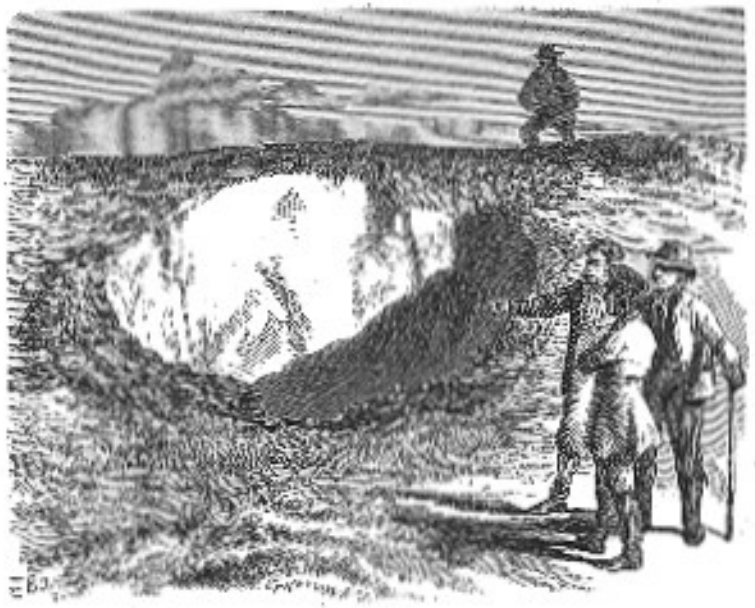

Strokkr.

Strokkr — et islandsk Ord, der betyder Smørkjerne — afviger i sin ydre Beskaffenhed fra Geysir deri, at den savner Udløbsbassin og ligeledes Afløb, med Undtagelse af det tilfældige ved dens Udbrud. Den bestaaer nemlig kun af et lodret nedgaaende Rør, der er omtrent 7½ Fod i Gjennemsnit ved Mundingen, som ligger jævnstregs med Jordfladen, kun omgivet med en lille kransformet Vold af Kiselsinter, af hvilket Emne ogsaa Rørets Vægge bestaae. Vandfladen i dette Rør ligger ikke mindre end 9 til

14 Fod under dets Munding, men Vandet befinder sig der stadigt i voldsomt Kog, brusende og slaaende mod Rørets Vægge. Dette er ikke cylinderdannet som Geysirrøret, men trækker sig under Vandfladen lidt efter lidt sammen saa at det i 26 Fods Dybde kun er 8 Tommer i Gjennemsnit; hele Rørets Dybde, saa langt Loddet kan synke ned, er 42 Fod.

Allerede ved min Afreise fra Reykjavik havde man gjort mig opmærksom paa, at Aarstiden næsten var for vidt fremrykket til et længere Ophold ved Geysir. Selv om man ikke agtede paa Nødvendigheden af at opholde sig i Telt ved Kilden, for at iagttage det hurtigt forsvindende Udbrud, kom nemlig den Omstændighed til, at Aftenerne og Nætterne vare mørke, og neppe tillode med nogenlunde Nøiagtighed at betragte et Udbrud paa de Tider, især da man ikke med nogen Vished kunde gjøre Regning paa klar Himmel. Jeg forlod derfor Reykjavik uden synderligt Haab om at komme til at nyde Skuet af Geysirs Udbrud. Disse ere nemlig ikke periodiske, saa at man ikke med nogen Vished kan beregne, naar et Udbrud vil finde Sted. Efter Indbyggernes Udsagn kan et Udbrud lade vente i flere Uger paa sig, medens derimod flere Udbrud kunne indtræffe paa een Dag. Man vil i Island vide, at Udbrud snarere indtræffe ved stille Veir end ved Blæst, hvilket maa beroe paa, at Kildens Vand i sidste Tilfælde afkøles for stærkt til at Betingelserne for Udbruddet kunne indtræde. Ved Ankomsten til Stedet fik jeg desuden Underretning om, at Kilden den foregaaende Dag havde havt sit sidste Udbrud, og da saaledes ikke noget nyt Udbrud med nogensomhelst Vished kunde ventes i flere Dage, havde jeg allerede halvt om halvt besluttet ikke at ofre længere Tid paa en maaskee forgjeves Venten, hvilken Beslutning den følgende kolde Nat og stormfulde Dag bragte til Modenhed. Opholdet ved Kilderne afgav desuagtet en rig Fylde af Underholdning.

Saasnart jeg kom til Stedet og havde gjort mig lidt fortrolig med det, benyttede jeg den sædvanlige Maade til at bringe den anden Springkilde, Strokkr, til Udbrud. Naar man nemlig kaster Stene eller Tørv i denne Kilde, sprudler

den nogen Tid efter, og mit første Forehavende blev saaledes at slynge nogle store Stene i dens Dyb. Man maa dog ikke gaae altfor voldsomt tilværks herved, thi saa løber man Fare for at stoppe hele Kilden til. Forsøget har engang været nær ved at medføre dette Udfald. Efterat jeg derpaa nærmere havde undersøgt Geysirbassinet, samt en anden lidt høiere oppe liggende, roligt flydende Kilde, med blaagrønt Vand, uden Tvivl den smukkeste af dem alle — Winkler sammenligner den med en Drypsteensgrotte, hvis hvidgule Vægge ere beklædte med de smukkeste Prydelser — rettede jeg mine Fjed mod de smaa Kilder i den sondre Deel af Marken. Da jeg derved paany kom forbi Strokkr, standsede jeg ved dens Rand og saae en Tid ned i dens Dyb, hvor Vandet ligesom forhen kogte og brusede, samt fortsatte derpaa den begyndte Vandring. Men neppe havde jeg fjernet mig nogle Skridt fra Strokkrs Munding, førend jeg bagved mig hørte en hvinende Lyd, omtrent som af en opstigende Raket. Da jeg nu vendte mig om, mødtes mine Blikke af en uhyre Dampsøile, der strømmede imod mig fra Kilden. Jeg befandt mig nemlig paa Vindsiden, hvorhen Dampen drev, men kastede mig hurtigt til Siden og fik nu det længselsfuldt ønskede Skuespil at see i al dets Glands. Pilsnart opkastedes den ene Vandsøile efter den anden i en betydelig Høide, medens gyldige Røgskyer ligesom løsnede sig fra de perlende Vanddraaber og dreve bort med Vinden. De store Stene, som jeg kastede ned i Kilden, gjenfandt jeg efter Udbruddet liggende ved Mundingens Rand. Efterat en lille Stilstand var indtraadt, som kun forstyrredes ved den pladskende Lyd af det i Røret tilbagefydende Vand, der foer ud ved Udbruddet, vovede jeg mig hen for at kaste et Blik ned i Kilden, men afholdtes derfra af de paany udslyngede Vandsøiler. Med kortere og længere Ophold varede dette Strokkrs Udbrud i næsten to Timer. Den eneste Bemærkning, man kunde gjøre mod dette Naturspils Skjønhed maatte være, at Kildens Vand var snavset af den Tørv og Jord, som de Reisende pleie at kaste ned i den, men desto tydeligere fremtraadte de hvide Vanddampe, der dannedes af det snavsetbrune Vand.

For Natten, som jeg vilde tilbringe ved Geysir, havde jeg leiet mig et lille islandsk Telt, tiletrækkelig boit til at sidde opreist i, men hvad Vidden angik langtfra stort nok til at ligge i, hvis man nemlig attraaede noget Ly for Benene under Teltet. Formodentlig velbekjendt med denne sidstnævnte Omstændighed udbad min Følgemand sig Tilladelse til at tilbringe Natten i en nærliggende Gaard, hvilket jeg i Betragtning af det trange Telt saa meget mere end een Grund med Fornøielse gav ham Lov til. Han forlod mig saaledes i Skumringen, og jeg var netop beskæftiget med at indrette mig i det lille Telt, der var opslaaet paa den grønne Flade kun nogle Skridt fra Geysir, da pludseligt nogle stærke underjordiske Drøn lige ved mig henimod Kilden fik mig til at fare op. Jeg styrtede ud og op paa Bassinkanten, som ved de fortsatte Drøn skjælvede under mine Fødder. Vandet i Kilden befandt sig i en synlig Bevægelse, Dampen steg tættere end ellers op derfra, men Vandet i Bassinet hævede sig kun ganske lidt, saa at det løb over dets Bredder, hvorpaa det igjen ved Drønenes Ophør sank omtrent en Fod under sit sædvanlige Heidepunkt, til hvilket det snart hævede sig paany. Tilsidst var af det Hele kun de smaa risletide Vandløb tilbage, ad hvilke det overstrømmende Vand førtes bort. Dette var nemlig kun et af de mindre, periodisk stedfindende Udbrud af Geysir; det mindede om Uxahvers periodiske Stigen og Kogen over, samt Tilbagefald. I Nattens Løb gjentoges disse Udbrud med deres underjordiske Drøn fire eller fem Gange. Ved de egentlige Udbrud ere Drønene stærkere, og Vandmassen kastes ud med stor Hastighed i en betydelig Høide ligesom fra Strokkr, men afviger fra denne deels ved sin større Vandmængde, deels ved den udslyngede Vandsøiles Form, idet denne ved Geysir udbreder sig pileformet i Toppen, medens den ved Strokkr snarere ender med en Spids. Efter Geysirs Udbrud ere saavel Bassinet som Røret udtømte, saa at man da kan see ned i dens Dyb. Hvad igjen den Høide angaaer, til hvilken begge Springkilderne opkaste deres Straaler, kan den ifølge Reisendes Meddelelser være meget forskjellig. Det er dog klart, at kun virkelige Maalinger fortjene at komme i Betragtning. Den udmærkede tydske Che-

miker og Physiker Bunsen, der har gjort sig fortjent ved at have forklaret de islandske Kilders Mærkeligheder, opgiver Straalens Høide ved Strokkr under et Udbrud at være 151 Fod; Geysirs Straale under Udbruddet opgives i Almindelighed at stige til samme Høide; en Opgivelse fra Aaret 1804 nævner dog 212 Fod, en anden fra det forrige Aarhundrede ikke mindre end 360 Fod; von Troil opgiver 92 Fod.

Geysirs Kildesystem ligger i en Høide af omtrent 320 Fod over Havet.

Vi skulle nu, efter Bunsen, meddele Læseren Forklaring saavel i Almindelighed over de varme Kiselsinterkilders, som særlig Geysirkildernes Opkomst, hvori der saaledes tillige skal indbefattes Forklaringen over de ikke periodiske Geysirudbrud. Med Undtagelse af nogle faa saakaldte Ølkilder eller Kulsyrekilder i den vestlige Deel af Landet, kunne de islandske Mineralkilder deles i tvende Hovedgrupper efter deres almindelige chemiske Charakteer, nemlig i saadanne, der som Hovedproducter afsætte Gips og Svovl, og i saadanne, der afsætte Kiselsinter. De Førstnævnte have vi allerede forsøgt at skildre, men kunne her tilføie, at de kaldes sure Kiselsyrekilder, for at skjelnes fra de Sidstnævnte, der omfatte saavel de periodiske Springkilder som det største Antal af Hvererne; de ere alkaliske Kiselsyrekilder, og udøve en, skjøndt svag, alkalisk Reaction i Modsætning til de Førstnævnte. De Salte, der afstedkomme denne, ere kulsyret Kali og Natron samt Svovlalkalier, der tjene som Opløsningsmiddel for Kiselen. Andre Salte forekomme desuden ligeledes i disse Kilders Vand. Geysirvandet indeholder saaledes paa 1000 Vægtdele: 0,6 Kiselsyre, 0,2 kulsyret Natron (Soda), 0,1 svovlsyret Natron (Glaubersalt), 0,2 Chlornatrium (Kogsalt), 0,05 Kulsyre, samt mindre Mængder af andre Sammensætninger. Disse Salte og Legemer dannes i Særdeleshed ved de varme, kulsyreholdende Vandes Indvirkning paa det i Tuffen værende Mineral Palagonit, thi de vigtigste Kiselsinterkilder ligge, som allerede omtalt, i Palagonittuf.

Af de nævnte Legemer lade Soda, Glaubersalt og Kogsalt sig, som man ved, særdeles let opløse i Vand, Kiselsyren holdes opløst af Sodaen og Vandet.

Ved Vandets Kaling afsætter denne Kiselsyre sig ikke, men først ved dets fuldstændige Fordampning. Denne tilsyneladende ubetydelige Omstændighed er af største Vægt med Hensyn til Dannelsen af Geysirkilder. Tænker man sig nemlig en sædvanlig varm Kilde med Vand af saadan Beskaffenhed, hvilket flyder ud over en svagt skraanende Mark, er det tydeligt, at Bassinet selv, i hvilket det stadigt tilstrømmende Vand kun frembyder en ringe Fordampningsflade, man blive frit for Kiselafsætninger, medens derimod dets over Vandspeilet opstigende Rand, paa hvilken den ved Haarersvirkningen opsugede Fugtighed let og hastigt tørrer ind, maa klædes med en Kiselskorpe, hvilken Kiselskorpe ogsaa maa strække sig over den Kilden nærmest omgivende Mark, hvor Vandet ved sit Udløb fra Kilden frembyder en større Fordampningsflade. Kiselafsætninger af samme Art finde ligeledes Sted langs Væggene, der danne Kildeaarer nede i Jorden, hvilket naturligviis kun lade Vandet slippe igjennem ved et Slags Fordampning. Ved Kiselafsætningerne ved Mundingen forhøies imidlertid Marken lidt efter lidt, idet en Hei af Kiseltuf danner sig omkring den. Det beroer nu paa selve Rørets Beskaffenhed og paa Varmegraden og Tilstrømningshastigheden hos det nedenfra kommende Vand, om Kilden skal blive en vedvarende Springkilde, af hvilke der gives adskillige i Island, eller en kun undertiden sprudlende Kilde, af hvilke man har to Slags nemlig saadanne, der som den store Geysir og Strokkr stedvis og pludseligt udkaste deres Vandmasser, og saadanne, hvis Udbrud som Uxahvers gjentage sig periodisk med stor Regelmæssighed. »Litli Geysir« ved Reykir i Sydlandet hører ogsaa til dette sidstnævnte Slags, og ansees som Typus derfor; dens Udbrud skulle i Skjønhed fuldkommen naae den store Geysirs, skjøndt de ere af et andet Slags.

Vi ville nu see, hvorledes Dannelsen af et Rør, saaledes som det nys er bleven beskrevet, kan forvandle en sædvanlig varm Kilde til en Springkilde.

Vi vide, at Vandets Kogepunkt ligger ved + 100° C. ved sædvanligt Atmosphæretryk, men at dets Kogepunkt stiger eller falder ved aftagende eller tiltagende Tryk. Saaledes koger Vandet, oppe paa høie Fjelde, ved en Varme

grad, der ligger betydeligt under + 100°, fordi Lufttrykket paa disse er mindre, saa at man endog kan benytte Vandets forskjellige Kogepunkter til at bestemme et Steds Høide over et andet. Derimod kan en Vandsøile af større Længde, hvis nederste Deel saaledes befinder sig under et Tryk, der er betydeligt større end det ved Overfladen virkende Lufttryk, ophedes saaledes, at hin nederste Deel naaer en Temperaturgrad, som ligger betydeligt over + 100°, uden at Kogning indtræder, eller, hvad der er det Samme, uden at Vandet gaaer over til Damp. Man har saaledes fundet, at Vandet ved Bunden af Geysirrøret naaer en Temperatur af + 127°,5, uden at koge. Men det er jo klart, at dette Forhold indtræder, naar en sædvanlig varm Kilde ved et Rørs Dannelse gjør sin Vandsøile høiere.

Naar nu Røret er tilstrækkeligt snævert, og Fordampningen saaledes ringe, samt Tilstrømningshastigheden og Varmegraden af det tilstrømmende Vand betydelig, saa at dette Vand kun afkøles lidt medens det strømmer gjennem Røret, følger deraf, at det over + 100° ophedede Vand, naar det nærmer sig Mundingen, hvor Trykket er mindre, forvandles til Damp. Vandet trænger saa, blandet med den udviklede Damp, ud af Kildens Munding som hvidt Skum i en fortløbende Straale under Brusen og Sydon. Saadanne Kilder forekomme i Særdeleshed ved Reykholt i Hvitárdalr, vestfor Kalmannstánga. Derved forudsættes, som man seer, at Temperaturgraden af det i Kilden opstigende Vand paa et vist Punkt ved Kildens Munding overstiger Vandets Kogepunkt ved det tilsvarende Tryk af den ovenoverliggende Vandsøile.

Gaae vi nu over til Geysir, er dette ikke Tilfældet med den. Ved foretagne Maalinger har man nemlig erfaret, at Vandet i Geysirrøret intetsteds nærmer sig Kogepunktet, ikke engang nogle Minutter før dets Udbrud, men overalt i Røret ligger under dette Punkt. Dette bidrører naturligviis fra de to forenede Omstændigheder, at Rørets Vidde er saa stor, at en betydelig Afkøling finder Sted paa Vandfladen — hvilken naturligviis forplanter sig nedefter — og at Mængden af det nedenfra tilstrømmende Vand er saa ringe, at det, uagtet sin høie over + 100° C. stegne Temperatur, ikke

formaaer at tilveiebringe den til Kogning nødvendige Temperaturgrad i nogen Deel af Geysirroret.

I dette Rør tiltager saaledes, efter hvad Iagttagelserne have vist, Temperaturgraden stadigt fra Overfladen, hvor den veksler mellem + 76° og + 89°, og ned til Bunden, uden nogensinde at naae Kogepunktet; men henimod Udbruddets Begyndelse forøges den dog i alle Rørets Dele*), hvorhos Varmegraden i Rørets Midtdeel næsten nærmer sig Kogepunktet, hvilket man ved Beregning kan udfinde, naar man kjender den ovenoverliggende Vandsøiles Tryk. Tænker man sig nu Vandsøilen i Geysirroret pludseligt forhøiet én lille Smule over dens ved Temperaturiagttagelserne indehavende Linie, bliver Følgen heraf naturligvis, at endeel Vand strømmer ud over dens Bredder, hvorved Trykket i Roret formindskes. Heraf følger igjen, at Kogning eller Fordampning indtræder i den Deel af Roret, hvor Vandmassen ifølge sin Temperaturgrad ligger Kogepunktet nærmest. Men dette finder, som vi have erfaret, Sted i Rørets Midtdeel, og der maa saaledes ved en hurtig Forhøielse af Vandsøilen Kogning først indtræde. Her danner sig saaledes i dette Tilfælde et Dampleie af en vis Høide, for Exempel tre Fod, men da Temperaturgraden nedefter er stigende, maa som Følge af det ved Fordampningen formindskede Tryk den dybere liggende Deel af Vandsøilen ligeledes komme i Kog osv. lige til Rørets Bund, forudsat nemlig, at alle Betingelser derfor paa den givne Tid ere fyldestgjorte, eller at Temperaturen er tilstrækkelig høi.

---

*) Saaledes fandt Bunsen den 6te Juli 1846 følgende Temperaturgrader paa de angivne Høider over Rørets Bund:

paa 0,3	Metres	Høide +	129°,6 Cels.
- 4,8	—	—	122°,7
- 9,6	—	—	113°,0
- 14,4	—	—	85°,8
- 19,2	—	—	82°,6
og den 7de Juli paa 0,3	Metres	Høide +	127°,5 Cels.
- 5,0	—	—	123°,0
- 9,85	—	—	120°,4
- 14,75	—	—	106°,4
- 19,55	—	—	85°,2

Naar disse Fordampninger følge umiddelbart paa hverandre, fra Rørets Midtdeel indtil dets Bund, saa opstaaer i denne Deel af Roret en Explosion, ved hvilken den ovenoverliggende Vandsøile udkastes: Udbruddet gaaer for sig. Ved at nedsænke Stene af et Par Punds Vægt til Bunden af Geysirroret, har Bunsen praktisk vist, at en saadan Explosion gaaer for sig der. Disse Stene blive nemlig ikke udslyngede ved Udbruddet, medens derimod flere Gange tungere Stene, der lagdes i det øvre Bassin, og som af det efter Udbruddet tilbagestrømmende Vand nedvæltedes i Roret, igjen udkastedes af de tæt paa hverandre følgende Dampsøiler. Virkningen er saaledes den samme, som naar man lægger Krud og Hagel sammen i en Bøsse og affyrer Skuddet: Krudtet futter da af, men Haglene blive liggende i Bøssepiben, medens de ellers, som bekjendt, udslynges.

Der staaer nu kun tilbage at see, af hvilken Grund Vandsøilen undergaaer den pludselige Stigning, der giver den første Anledning til Udbruddet. Vi behøve neppe at nævne, at denne Grund paa det nærmeste hænger sammen med de mindre, periodiske Udbrud, der indtræde med nogle Timers Mellemrum og med underjordiske Drøn, som foran er beskrevet. Disse Udbrud maae nemlig ansees som mislykkede Forsøg paa et stort Udbrud — Forsøg, der undertrykkes, fordi Vandsøilens Temperatur er for ringe til at forplante de Dampdannelser, ved hvis Fortsætning i den ovenforliggende koldere Vandmasse Drønet eller Detonationerne frembringes. Disse Dampdannelser tænker man sig opkomme paa den Maade, at Vandet i en af Geysirrorets Tilløbskanaler kommer i Kog som Følge af den vulcanske Jordvarmes fortsatte Indvirkning. Det Periodiske ved denne Dampdannelse har atter sin Grund deri, at Temperaturen af det kogende Vandlag forringes ved Dampdannelsen, saa at det efter den dannede Damps Fortsætning i de øvre Vandlag, naar det omtalte Lag igjen udsættes for det oprindelige høiere Tryk, der ved Koget eller Dampdannelsen er blevet formindsket, behøver en længere Tid til paany at ophedes til Kogepunktet. Med faa Ord: Grunden til de periodiske Dampdannelser ligger i en periodisk indtrædende Kogen i Geysirrorets Tilløbskanaler,

og Grunden til de store Udbrud ligger i Røret selv, idet en mindre Deel af dets Vandmasse, paa Grund af Vandseilens Stigen, paa et vist Punkt kommer i Kog, hvilket umiddelbart udvikler sig til Explosion.

Hvad nu Strokkr angaaer, have Udmaalingerne af dens Temperaturgrader paa forskjellige Dybder i Røret vist, at det i sin nedre, trangere Deel maa være opfyldt med en opadtrængende Dampstraale, der holder det ovenover værende Vand i Kog, men at dens Geysirapparat, hvis man tør bruge dette Udtryk, maa ligge i større, for Udmaalinger utilgængelig Dybde.

Hvad fremdeles de periodiske Springkilder angaaer, hvis Udbrud ikke bebudes ved underjordiske Detonationer, saasom Uxahver, Litli Geysir med flere, antager man, at deres Udbrud beroe paa Tilstedeværelsen af underjordiske Dampkjedler eller Huler, hvor Vandet er i Kog. Naar den ved denne Kogen dannede Damps Kraft overvinder Modstanden af den ovenoverliggende Vandseile, finder Udbruddet Sted. Disse Forhold ere imidlertid endnu ikke nøiagtigt udgrandskede.

Efterat vi nu have fulgt de incrusterende varme Kilder fra deres Ophav, og seet hvorledes de i Tidernes Løb ere forvandlede til bestandige eller vexlende Udbrudskilder, ville vi følge deres Udviklingsgang videre, for at lære deres endelige Skjebne at kjende. »Kiseltufdannelserne skride uophørligt frem, lige indtil Geysirapparaterne og de omliggende Marker naae en Høide, der sætter en Stopper for Kildens Udbrudsevne derved, at Forholdet mellem Vandseilens Tryk og den underjordiske Varme forrykkes. Saafremt nemlig Opheduingen nedenfra og Afkølingen paa Overfladen holde hinanden i Ligevægt, saa at Vandmassens Temperatur intetsteds kan stige til Kogepunktet, ophører Kildens Leg af sig selv.« Der bliver saa kun en varm Beholder med stillestaaende eller bortflydende Vand tilbage.

Disse Kilder kunne være ubeskrivelig smukke. »I Dybet af den klare, sneblaae, ikke af nogensomhelst Opsvulmen forstyrrede Vandmasse i saadanne Bassiner, hvorfra en let Damp stiger tilveirs, seer man mellem de hvide Dryptseensvægges phantastiske Former det mørke Omrids af Mundingen paa en

Fortids Geysiraabning, der taber sig i for Øiet utilgængelige Dybder.« En saadan Kilde er den i Nærheden af den store Geysir liggende, om hvilken der tidligere er fortalt; dens nuværende i Brilleform beliede Munding er smykket med de fineste hvidgule Incrustationer af Kiseltuf.

Med Tiden forsvinde dog ogsaa disse Kilder, enten paa den Maade, at de som Følge af deres voxende hydrostatiske Tryk bryde frem paa lavere liggende Punkter, eller derved, at deres Virksomhed ophører. De levnede Kiseltufafsætninger staae da tilbage som Vidner om deres fordums Tilværelse. I Skraaningen af Laugafell henimod Geysir findes saadanne mægtige Kiseltufafsætninger med nu neppe synlige Kildefordybninger, som angive Tilværelsen af en tidligere Virksomhed, der nu har gjennemgaaet sin sidste Udviklingsgrad og er forsvundet.

Hermed staaer det interessante Spørgsmaal i Forbindelse angaaende den store Geysirs Alder, der nu er en af Jordens Mærkværdigheder. Saavidt jeg veed, kjender man den ikke med Bestemthed; endog i en senere Tid har man iagttaget væsentlige Forandringer i Udbrudsvirksomheden ved Kilderne i Geysirsystemet og kan deraf drage den Slutning, at ogsaa den store Geysir ikke har været uberørt af disse. Saaledes veed man ifølge Reisebeskrivelser fra Slutningen af det forrige Aarhundrede, at den paa Kortet anførte »blaagrønne« Kilde, der nu er i fuldstændig Hvile, dengang havde periodiske Udbrud hvert fjerde eller femte Minut, ved hvilke Straalerne kastedes en 30 til 40 Fod i Veiret. Men umiddelbart efter et Jordskjælv 1789 begyndte den at aftage, og ophørte efter nogle faa Aars Forløb. Samme Aar begyndte Strokkr, der forhen ikke havde tildraget sig Opmærksomhed, sine Udbrud*). Den lille Geysir ved Laugafell opkastede ligeledes paa Hendersons Tid Straaler af omtrent tyve Fods Høide hveranden Time; men denne Kildes Udbrud ere nu, saavidt jeg veed, ophørte.

*) Stanley: Account of the hot springs in Iceland 1791, S. 41; Henderson: Iceland; Edinburgh 1818, I, S. 41.

Von Troils Udmaalinger af den Kilde, der i Aaret 1772 kaldtes Geysir, stemme ikke i ringeste Maade overeens med den nuværende. Han angiver Rørets Gjennemsnit til 19 Fod, Bassinets til 59 Fod og Bassinets ydre Kant til ikke mindre end 9 Fod og 1 Tomme høiere end Rørets Munding; Udbrøddene indtraadte da gjentagne Gange om Dagen. Iøvrigt omtaler han foruden Geysir en mindre Kilde, der kastede Vandet 2 til 4 Fod tilveirs hvert andet eller tredie Minut. Paa hans Tid fandtes saaledes ikke den «blaagrønne» Kilde, der ophørte i 1789, forsaavidt nemlig denne ikke var den i Aaret 1772 nævnte «store Geysir», hvilket er muligt. Eggert Olafsen beretter, at vestfor den Kilde, som dengang kaldtes Geysir, laa en Kilde, om hvilken man i Egnen fortalte, at den forhen havde heddet «Geysir», men at den var taget af efter en Jordrystelse, dengang den «Hver» opstod, der siden fik dette Navn. Sammenstiller man alt Dette, finder man, at den nuværende store Geysir ikke kan være meget gammel; maaskee ikke meget over hundrede Aar.

Den Nat, jeg opholdt mig ved Geysir, var Himmelen rigtignok klar og skyfri, og Maanen en Tid oppe paa Firmamentet, men Natten var dog mere mørk end lys, hvorfor jeg ved mine Besøg ved Kilden næsten overtydedes om, at et Udbrud paa denne Tid af Døgnet vilde være vanskeligt at indtage med nogensomhelst Nøiagtighed, fordi de gjennemsigtige Vanddraaber neppe kunde være traadt tydeligt frem mod den mørkeblaae Himmelhvælving som Baggrund, især da umaadelige Dampmasser udvikles ved disse Udbrud. Jeg kunde derfor med mindre Savn see Natten svinde, uden at Kilden steg i en væsentligere Grad. Indtrykket var ikkedestomindre høitideligt i den stille Nat. Jeg stod længe paa Bassinkanten og saae ned mod det mørke, hemmelighedsfulde Dyb, medens den hvide Damp sagte væltede sig bort fra Vandfladen eller fortes tilside af Vinden; over mig funklede de tause Nordlys, og den stille «Stjernedands» gik sin rolige Gang; nu og da kom de dumpe underjordiske Drøn som af fjerne Kanonskud, medens Jorden skjælvede og Geysirs Vandflade hævede sig; derpaa blev det igjen

igjen stille, kun det afløbende, sagte rislende Vands Mumlen forstyrrede Stilhederi.

Efter Midnat begyndte det at blæse op med Nordost; det blev koldt, og det tydede paa Storm. Om Morgenen var ogsaa det i Hullerne paa Geysirkeglen tilbageblevne Vand frosset, lige indtil høit op med Bassinet selv. Det lille Telt kunde nu knapt længere holde sig oprejst i Blæsten, hvorfor det blev taget ned og pakket sammen.

Efterat min Følgemand var kommen tilbage tilligemed en Veiviser sydpaa til Hekla, fortsatte jeg Reisen i denne Retning; det blev et forrygende Veir, slemmere end jeg hidtil havde gjort Bekjendtskab med i Island; Regnen pidskedes af Stormen langs Sletten, hvorover jeg færdedes, og Stormen gjorde undertiden Forsøg paa at lette Rytteren af Sadelen. Saaledes blev det ved indtil Middag; vi kom da til Bondegaarden Brædratúnga, hvor jeg spiste til Middag og drak Kaffe i Kirken, hvorpaa vi rede over Hvitá, den betydeligste Arm af den Flod, som i sit nedre Løb hedder Ölfusá, og som Læseren allerede kjender af denne Reiseheskrivelse. Hvitá kommer fra en stor Indsø, Hvitárvatn, der ligger ved Foden af Lángjökull og har sit Tilløb fra denne. Mellem Hvitá og den næste Elv Laxá afbrydes Slettelandet af flere jævnsides med Flodløbet strygende Fjeldrygge, hørende til Palagonitformationen, i hvilke den brune Tuf stikker smukt af mod de spredte grønne Pletter paa Bjergvæggene og de grønklædte Enge. Omkring Laxá gives der Skred af en gulgraa Trachyt, der ogsaa findes som fast Klippe. Egnen seer malerisk ud.

Mit Nattekvarteer tog jeg i Stórinúpr, en middelmaadig Præstegaard i Nærheden af Þjorsá, satte den næste Dag i Færge over denne Elv, og færdedes over de ældre af Heklas Lavastrømme, som deelviis ere hedækkede med Sand og bevoxede med Græs, indtil Stóru Vellir, hvor jeg tilbragte et Par behagelige Dage sammen med Præsten paa Stedet, en hæderlig, kundskabsrig, graahærdet Gubbe, hvis Navn var Sira Guðmundr. Min Plan var oprindeligt herfra at bestige Hekla, men da dette Fjeld, hvis toppede Ryg jeg fra Geysir havde seet hæve sig over de mellemliggende, lavere

Bjergrygge, næsten hele Tiden indhyllede sig i Skyer og Sneefog, maatte jeg indskrænke mig til et Besøg ved dets Fod, hvor den nye Lavastrøm i Aaret 1845 var flydt ned. Dette Punkt ligger omtrent halvanden Times Vei fra Stóru Vellir, ved Fjeldskrænten's Fod, thi længere har denne Lavastrøm ikke mægtet at flyde. Man nærmer sig Fjeldet over en paa sine Steder græsbevoxet Slette, som iøvrigt dannes af ældre, nogne Lavastrømme, der minde om Vulcanens Nærhed. Efterat man er draget over Rángá, kommer man til en tæt og frodig, skjendt lav Birkeskov, der endnu har modstaaet Lavastrømmenes Hærjen, og som vel tildeels har den underjordiske Varme at takke for sin Frodighed, og umiddelbart derpaa til den fra Heiden nedstyrtede Lavastrøm, hvis Ende danner en steil Væg imod den sanddækte Slette nedenfor; den er vanskelig at bestige, og bestaaer ligesom Strømmens Overflade af sorte, sønderbrudte Lavastykker.

Hekla naaer vistnok ved sin Høide, der er 4,961 Fod — efter Kjerulf 4,562 Fod — over Havfladen, op over Grændsen for den evige Snee, men den er dog om Sommeren ikke heelt sneedækket, eftersom den underjordiske Varme tildeels smelter Sneen. Alligevel sænker sig idetmindste paa den vestre Side en bred, nøgen Sneefond langt ned ad Fjeldet, hvorhos spredte Sneepletter af større og mindre Udstrækning findes hist og her. Efter hvad Sira Guðmundr, der for tre eller fire Aar siden besteg Hekla, meddeelte mig, steg Thermometret paa visse Steder i Jorden endnu til + 90° C. Sira Guðmundr viste mig ogsaa, samme Dag jeg kom til Stóru Vellir, hvorledes en Dampsøile hævede sig fra et Punkt paa den sidste Lavastrøm, et Phænomen, som forøvrigt sjeldnere lader sig see i denne Frastand, da det forudsætter fuldstændigt Vindstille paa Fjeldet. Da Kjerulf 1850 besøgte Hekla, steg Thermometret i nogle Huller i Lavaen, hvor Gasarter udstrømmede, over + 100°, men det var ogsaa kun fem Aar efter Udbruddet.

Men vi maae dvæle nogle Øieblikke ved Hekla, for nærmere at betragte dets Beliggenhed saavel som dets Historie. Hekla ligger, som Læseren ved et Blik paa Kortet kan see, ved den østlige Side af den forhen omtalte store Slette, der gjen-

Hekla.

nemskæres af Þjorsás og Hvitás, eller, som den i sit nedre Løb kaldes, Ölfusás Flodleier, et Lavland, der danner den største sammenhængende Bygd i Island, og tillige en af de mere velstaaende. Paa den modsatte Side af Fjeldet begynder en fuldstændig Ødemark, der er saa godt som aldeles ukjendt og kun gjennemstreifes af Bønderne, naar de om Efteraaret gaae og lede efter de Faar, der om Sommeren have været paa Græs paa Fjeldene. Thi endeel Græsgange findes der dog, uagtet der ingen Menneskeboliger er. Heklas Fjeldegn omgives nærmest af de to Strømme, Eystri og Vestri Rángá, der faae deres Næring af det Vand, som siver ned gjennem de porøse Slagge- og Lavamasser, der danne Fjeldets øvre Deel, og gjennem de Lavalag, der paa alle Sider omgive Vulcanen. Denne er, som sagt, opstablet af Slagger og Aske, hvis løse Dynger holdes sammen af Lavastrømmene, der ere flydte ned langs Fjeldets Sider. Grundvolden for denne, som Kjerulf kalder den, skrobelige Bygning, bestaaer af en i nordost-sydvestlig Retning løbende Ryg af Palagonittuf, omtrent 2000 Fod i Høide, hvilken Ryg udgjør den mellemste af de fem Hovedrygge, som i Forening danne det Fjeldsystem, over hvilket Vulcanen troner. De øvrige Rygge, der have deres særskilte Fjeldnavne, ligesom det egentlige Hekla, og som skilles fra denne ved dalformede Indsænkninger, opfyldte med Aske, sort Sand og mørke Lavastrømme, dannes ligeledes af Palagonittuf, der ved sin gaulbrune Farve stikker af mod de mørkfarvede, nyere Vulcanproducter. Tufen selv bestaaer, som vi allerede vide, af ældre vulcanske Producter, der nu ere forvandlede til faste, sandstenlignende eller conglomeratlignende Masser, sandsynligviis stammende fra Udbrud under Havfladen. Den store Slette, vi forben talte om, dannes ligeledes af den ældre Tuf og yngre Sand- og Lavamasser, hvilke dog i Forhold til vor Tidsregning kunne være gamle nok.

Hekla danner saaledes en langstrakt Ryg og hører til de saakaldte Længdevulcaner, der ikke have noget bestemt Udløbskrater, men forandrer dette langsad Vulcanrevnens Strækning. Leirhnúkr hører ligeledes til denne Classe, til hvilken de fleste Vulcaner i Island forøvrigt maae henregnes. Heklas Ydre er iøvrigt naturligviis underkastet betydelige

Forandringer, alt efter de særlige Vulcanudbruds mere eller mindre gjennemgribende Virkninger i denne Henseende. Før Udbruddet i 1845 hævede denne Ryg sig i trende eller idetmindste i tvende Toppe, der dog ikke ragede synderlig høit op over Fjeldmassen.

Hekla er den af de islandske Vulcaner, der i den historiske Tid har havt de fleste Udbrud, forsaavidt de iøvrigt ere bekjendte for de ældste Tiders Vedkommende. Man vil vide, at der efter Landets Bebyggelse har været vulcanske Udbrud paa 27 forskjellige Steder med ialt mellem 80 og 90 Udbrud. Til disse har Hekla bidraget med 26*) — efter Schiødte kun med 18**) — Katla med 13, Vulcanen i Havet ved Reykjanes med henimod et Dusin, de øvrige Vulcaner med et mindre Antal Gange. Ved disse Udbrud har man imidlertid ikke kunnet iagttage nogen Regelmæssighed med Hensyn til Tiden. Den korteste Tid Hekla har hvilet, er 6 Aar, den længste 79 Aar; mellem disse to Tidsrum ligge de forskjelligste Perioder. Udbruddenes Heftighed have heller ikke staaet i noget Forhold til Hviletidernes Længde.

Hvad Udbruddene selv angaaer, skulle vi nu gjøre lidt nøiere Rede for dem. Med Hensyn til de ældre Udbrud, der i Almindelighed synes at have gjort mere Skade end de nyere, ved at forstyrre Gaarde og Lignende, omtale vi blot, at de i Almindelighed ledsagedes af Jordskjælv og stærke Askeudgydelser, der begge medførte ulykkelige Følger for Befolkningen, de første ved Gaardenes Omstyrtning, de sidste ved Græsgangenes Ødelæggelse og de i Sammenhæng dermed opstaaende Landfarsoter saavel blandt Dyr som Mennesker. De to sidste Udbruds Historie skulle vi derimod meddele noget Nærmere om.

Det Første af disse indtraf i det for Island i det Hele taget saa ulykkelige attende Aarhundrede. Den 5te April 1766 mellem Kl. 3 og 4 om Morgenen udslyngedes fra Hekla en uhyre Askestøtte, gjennemkrydset af Lyn og

*) Prayer und Zirkel, Reise nach Island, Leipzig 1862. S. 440 og følg.

**) Schiødte, Hekla og dens sidste Udbrud. Kjøbhvn 1847.

glødende Lavastykker og ledsaget af heftige Brag og Drøn. Natten forinden havde man bemærket flere Jordrystelser, og derihlandt tvende betydeligere Stød. Askestøtten bøiede sig mod Nordvest og udkastede en saadan Mængde Slagger og Aske, at Landet nærmest ved Hekla var bedækket deraf et Par Fod høit. I et Par Timers Tid ødelagdes fem Gaarde i Heklas Nærhed, vidtstrakte Skove bleve fuldstændigt begravede og endeel Græsgange lede betydelig Skade. Lavastykker af en Favns Omkreds slyngedes et Par Mile bort; i tætte Masser bedækkede de løse Lavastykker Þjorsás Overflade og opdæmmede Rángá, hvorved voldsomme Oversvømmelser over Lavlandet foranledigedes af de gjennembrydende Vandmasser. Disse og andre Strømme førte en saadan Mængde Lavastykker eller Skorier, som de kaldes, ud i Havet, at dej hemmede Fiskerbaadenes Fart. Paa en Strækning af over tyve Mil bedækkede de Kysten sønden for Hekla, og i Flodmundingernes Nærhed laae de alenhait opstablede.

En stærk Sønden vind, som blæste ved Middagstid paa Udbrudsdagen, førte ogsaa Asken ud over Nordlandet, hvor Dagslyset forvandledes til det tykkeste Mørke. Bedøvende Brag jagede Folket fra Vulcanens Nærhed og hørtes iøvrigt over hele Landet. — Den 9de April bred en Lavastrøm frem, der lagde Veien mod Syd-Sydvest, det er ned imod den bebyggede Deel af Landet, og som efterhaanden skred frem indtil Totredie-deel Mils Afstand fra Fjeldet. Tvende Kratere saae man da sprude paa eengang, det ene paa Fjeldets Top, det andet lavere nede mod Sydvest; men til andre Tider kunde man tælle indtil atten Ildsteder paa eengang*). Den 21de April maaltes Askesøilens Høide, og den fandtes at naae op til 17000 Fod, men flere Gange var den betydeligt høiere. Uafbrudte Jordskjælv ledsagede Udbruddet, hvorved flere Gaarde styrtede sammen. Jordrystelserne mærkede man baade tillands og tilvands, dog mest paa Vestmannaeyjar og i Retningen fra Hekla til Rey-

*) Som bekjendt udspye Vulcanerne ikke Ild, men den over Krateret stigende Askesøile oplyses af den nedenunder værende smeltede Lava og de opkastede, glødende Lavastykker, hvorfra den negentlige Benævnelse ildspruddende Bjerge er opstaaet.

kjanes. — Sygdomme bortreve i Mængde baade Kvæg og Folk, og Ulykkerne foregedes ved det stærke Snevejr med nordvestlig Storm, der i Sydlandet varede fra den 12te til den 17de April og paa Nordlandet en heel Uge i Træk.

Vi vende os nu til det sidste Udbrud, der indtraf, saaledes som tidligere fortalt, i Aaret 1845. Dette Udbrud bebudedes, paa samme Maade som Skaptárvulcanens Udbrud i Aaret 1783, ved en usædvanlig mild Vinter og et ligesaa Foraar, saa at Jorden allerede i April begyndte at grønnes, men Forventningerne om en tidlig og rig Høhøst nedstemtes dog af den hele Sommeren herskende Tørke, hvorved Græsvæxten paa Udmarkerne forringedes. Denne Tørke varede lige til den 22de August, ja endog ved sydlige Vinde, hvilke ellers ere Regnvinde i Hekladalen, fordi de, da de komme fra Havet og ere mættede med Vanddampe, afkøles naar de naae til Fjeldene, hvorved Fugtigheden slaaer ned, og skjøndt Luften saaes opfyldt af Dunster og Himmelen overtrukken af Skyer, faldt der ingen Regn. Disse usædvanlige Veirforhold vakte uvilkaarligt Tanken om vulcanske Udbrud, især da saadanne ogsaa forhen vare blevne bebudede ved lignende Tegn. Desuden iagttog man, at Sneepletterne paa Heklas Ryg mærkeligt formindskedes i Sommerens Løb, hvilket, om det ogsaa kunde forklares af den mindre Snemængde, der var falden om Vinteren, alligevel bidrog til at fæste Opmærksomheden nærmere paa denne Vulcan.

Foruden disse Iagttagelser havde man ogsaa gjort en anden, som sattes i Forbindelse med det følgende Vulcanudbrud, nemlig at der paa de i Nærheden af Hekla, især paa Vulcanens søndre Side liggende Gaarde omtrent den 4de eller 5te August indtraadte en pludselig og uventet Formindskelse i Kvægets og i Særdeleshed i Faarenes Melkeyden, saa at man paa den Tid kun fik et Maal Melk om Dagen af en Ko, der tidligere havde ydet tre Maal. En lignende Erfaring gjorde man midt i August paa en Gaard ved Fjeldet Þríhyrningr, sydvest for Hekla. Schiedte, som anfører denne Omstændighed, søger Grunden dertil i en forud for Udbruddet gaaende, almindelig Uddunstning af sure Dampe fra Jorden i denne Egn.

Til disse virkelige eller indbildte Forbud kan man lægge den Iagttagelse, at Antallet af de varme Kilder, der, i rigelig Mængde forekomme i Sydøst for Hekla ved Foden af Torfajökull, i de senere Aar var foroget, hvorhos de tillige havde taget til i Styrke. Heraf drog man rigtignok den trøstende Slutning, at den vulcanske Varme nu søgte sig en Udvei paa anden Maade, men denne Omstændighed viste kun den underjordiske Varmes Nærmelse mod Jordfladen og kan saaledes snarere siges at være et Bevis paa det Modsatte.

Heklas tidligere Udbrud have i Almindelighed været bebudede ved Jordrystelser, men hertil mærkede man denne Gang ikke det Mindste. Det tørre Veirlig, der fandt Sted om Foraaret og Sommeren i Egnen omkring Hekla, afløstes den 22de August af Regn, der med faa Afbrydelser varede til Maanedens Slutning. September begyndte med tyk Luft og skydækket Himmel, samt nu og da lidt Regn. I Almindelighed herskede en tung Stilhed, naar ikke nogle svage Vindpust fra Syd eller Vest frembragte en Bevægelse i Atmosphæren. Dette Veir varede endnu ved, da Hekla den 2den September begyndte sit Udbrud. Mørke, lavthængende Skyer skjulte Udsigten til Fjeldene for Indbyggerne, men Klokken omtrent 9 om Morgenen vaktes Adskilliges Opmærksomhed ved Lyden af dumpe Knald, der syntes at udgaae fra de østlige Fjelde, samtidigt med at man troede at spore en ubetydelig Dirren i Jordskorpen. Medens imidlertid endeel af dem, der paa denne Tid fordedes tilhest eller tilfods i det Frie, ikke fæstede Opmærksomheden herpaa eller lagde Mærke dertil, antoge Andre disse Drøn for fjerne Tordenskrald, og Nogle frygtede for Nærmelsen af en heftig østlig Storm, idet denne pleier at bebudes ved Buldren mellem de østlige Fjelde, skjøndt aldrig i den Grad som denne Gang. Snart bragte dog Drønenes Regelmæssighed den Frygt, man havde begyndt at nære, til Visshed, at det var fra Hekla disse Drøn udgik, og at man saaledes truedes med et nyt Udbrud af Vulcanen. Formiddagen gik imidlertid hen, uden at man i Bygden vestfor og sydfor Hekla mærkede noget Andet dertil, og angstelige Blikke rettedes derfor mod Heklas i Mørke indhyllede Fjeldegn i Uvished om hvad der

skulde hændes; men imidlertid havde mere utvetydige Virkninger af Vulcanudbruddet udbredt Skræk og Ødelæggelse over andre Dele af Landet. I Kystbygden østsydøst for Hekla saae man omtrent Kl. 10 en mørk Sky hæve sig over Fjeldene i Vest og Nordvest, og samtidigt hermed hørtes en usædvanlig Bragen og Dundren fra denne Kant. Hvis man her endnu kunde være i Uvished om, hvad der var paafærde, saa hævedes denne heelt og holdent, da Skyen, som efterhaanden havde udbredt sig over hele Himmelen, omtrent Kl. 11 begyndte at udsende en tæt Regn af graagule Slaggestykker omtrent af Rævehagels Størrelse. Samtidigt udbredte der sig et tiltagende Mørke over de Egne, over hvilke Skyen gav sit Indhold fra sig. Ved Middagstid var det som den mørkeste Vinternat, saa at man neppe kunde see en Haand for sig og maatte tænde Lys i Gaardene, og Folk, der overraskedes af Grusregnen ude paa Marken, kunde neppe finde Vei hjem igjen. Efter en Times Forløb begyndte det igjen at dages, ligesom naar Morgenen gryer efter en mørk Nat, men først henimod Klokken 3 blev det ligesaa lyst som tidligere. Det større graaladne Grus vedblev at falde en Times Tid, saa at det bedækkede Jorden en halv Tomme tykt; derpaa faldt der et sort, eller i Staalgraat spillende, noget glindsende vulcansk Sand, der ikke var saa let som Gruset, der flød paa Vandet. Denne Sandregn vedblev med aftagende Styrke og under Overgang til en finere, sort Aske hele den 2den September, Natten til den 3die og denne Dags Formiddag, saa at Jorden om Middagen den 3die September var bedækket med et Lag Grus, Sand og Aske, af halvanden Tommes Tykkelse. Dette Askefald ramte i Særdeleshed Egnen omkring Kirkjubær og Gaardene vestfor denne i den øvre Deel af Skaptártúnga; sønden- og østenfor disse Landdele var det ubetydeligere.

Paa den modsatte Side af Hekla eller i Bygden nordvest for Vulcanen udbredte sig paa Udbrudsdagens Formiddag et lignende Mørke, skjøndt uden Askefald, hvilket naturligviis kom af Vindens Retning dengang. I Begyndelsen antoge Bønderne, at en Solformørkelse var i Vente og Flere toge sig for at see efter i Almanakken. Denne kunde dog ikke fortælle Noget herom, thi den Formørkelse, som dengang herskede,

foranledigedes af den paa Solsiden af den omtalte Egn opstegne og udbredte Askesøile, der hindrede Solens Straaler i at trænge igjennem. Imidlertid gjættede man paa Tordøn, eftersom man paa samme Tid hørte gjentagne dumpe Drøn, ligesom ogsaa paa Geysir og Springkilderne der i Omegnen, hvilken Formodning beviser, at Drønene ikke have kunnet være synderlig stærke. Desnagtet iagttoges de næsten samtidigt over hele Landet, selv i de mest afsides Dele, og man forklarede sig dem paa forskjellig Maade. I Kirkjuvogr lidt nordfor Reykjanes gjættede man saaledes paa en Kanonade i Reykjavik; ved Stapi sydfor Snæfellsjøkull troede man, at en Hval var stødt paa Grund og laa og pladskede mod Klipperne; endog til Grimsøy forplantedes Lyden, og man gjættede der ligeledes paa en Kanonade af de i Farvandet liggende Fransknænd. Denne vidstrakte Forplantelse af de forholdsviis svage Drøn forklares let ved Tanken om den Dybde, paa hvilken Drønene sandsynligt opkom. Det er nemlig klart, at jo længere nede under Jordfladen Drønene opstode, over desto vidstrakkere Landedele maatte de forplante sig med samme Grad af Styrke.

Ved Middagstid paa Udbrudsdagen vare Drønene sagtnede noget efter et Par forfærdelige Brag, som dengang lode sig høre, men om Eftermiddagen gjentoges de med fornyet Styrke, saa at det syntes, som om den ene Kanon affyredes efter den anden. Klokken omtrent tre ophørede Luften noget omkring Hekla, og nu kunde man see, hvorledes der fra Fjeldets Top udslyngedes en mørk Askesøile, af og til gjennemkrydset af Lynild, hvis øverste Deel, der ligesom smeltede sammen med den lysere Sky, paa hvis Grændser de udslyngede Dele heftigt opstigende Bevægelse i Særdeleshed kunde iagttages, bøiede sig med Øst over de derliggende ubeboede Egne. Ved Mørkets Indtrædelse omtrent Kl. 7½, da et Drøn, voldsommere end alle de foregaaende, satte baade Mennesker og Dyr i Forfærdelse — Hundene i Egnen vestfor Hekla grebes af Skræk i den Grad, at de tudende flygtede bort fra deres Herrer og løbe ad Bygden til Sydvest derfor, samt ikke vendte hjem igjen i Løbet af en Uge — kunde man see de i Krateraabningerne udstrømmende Dampe

belyste af Skinnet fra Fjeldets glødende Indre; det saae ud som om en stadigt voxende Flamme skød ud fra Fjeldets Top, store skinnende Steenblokke slyngedes op og ned i det grubevækkende Baal, og i Aftenens Mørke lignede den langs Heklas nordvestlige Side udflydende Lavastrøm en Ildstribe, der strakte sig ned langs Fjeldskraaningen.

Ved Udbruddets Begyndelse vare betydelige Slaggemasser sienesynligt blevne udkastede paa alle Fjeldets Sider, thi skjøndt Askesøilen viste sig skarpt begrændset mod Vest og bøiet mod Øst, førte Bækkene paa Heklas vestlige Side alligevel en Mængde Gruus og Dynd med sig. Vestri-Rángá aftog først nede i Bygden, omtrent midt paa Dagen, sandsynligt som Følge af, at dens Tilløb hemmedes ved udslyngede Slagge-, Sand- og Askemasser; men om Eftermiddagen voxede den igjen, saa at den ikke kunde befares, og i stærkeste Fart førte den saadanne Masser Dynd og Lavastykker med sig, at det ellers klare Vand blev som en Leervælling. Vandet var desuden saa hedt, at man ikke kunde holde Haanden deri, og paa flere Steder kastedes halvkogte Foreller i hundredviis i Land. Aasna Stigen, der tildeels var en Følge af den hurtige Smeltен af Sneen paa Heklas Sider, varede dog ikke længe; allerede henad Aften var Vandet sunket saameget, at man kunde ride derover paa de sædvanlige Vadesteder.

Paa Udbrudsdagen var Vinden, som forhen bemærket, tæmmelig svag i Egnen om Hekla, men i de øvre Luftlag var det paa samme Tid en nordvestlig Blæst, hvis Styrke synes at have været meget betydelig, hvilket man kan slutte deraf, at de Islandsfarere, som den 2den og 3die September vare paa Hjemreisen og befandt sig i Nærheden af Færoerne, Shetlandsøerne og Orkney, overfaldtes af en Askeregn, som kom med nordvestlig Vind, der efter Udbrudstiden at dømme viste sig at have havt en Hastighed af omtrent fem Miil i Timen. Paa Færoerne og Orkney faldt der ogsaa Aske ned kort efter Udbruddet.

Den 3die September eller Dagen efter Udbruddet vare Veirforholdene ligesaan den foregaaende Dag; Askesøilen bøiede sig ogsaa i samme Retning som forhen. At store

Gruusmasser udslyngedes over Fjeldene og Hailandet østfor Hekla, kan man fatte deraf, at Markarfljót svulmede stærkt op paa denne og de følgende Dage og førte betydelige Slaggemasser med sig til Havet, hvilke af Brændingen kastedes op paa Stranden langs Sydkysten; Þverá, Markarfljóts vestlige Arm, var saa opfyldt deraf, at de i den udflydende mindre Aaer og Bække hemmedes i deres Løb. Derimod gik Eystri-Rángá, hvis Kilder ligge sydligere end Markarfljóts, tæmmelig frit, hvorimod de Elve, der udspringe fra Eyafjalla Jökull og Mýrdals Jökull, viste en betydelig Indflydelse af Udbruddets Virkninger, hvilket man maa tilskrive en fortsat Nedfalden af hede Slaggestykker paa de nævnte Sneefjelde. Thi saavel Jökulsá paa Sólheimarasandr, som Múlakvísl østfor Höfðabrekka stege i betydelig Grad, den førstnævnte saa at den ikke kunde befares i næsten fjorten Dage fra Udbruddets Begyndelse.

Saavel i Heklas Nærhed som i Landets øvrige Egne vare Faarene endnu ikke tagne ind fra Sommergræsgangene paa Fjeldene, hvilket sædvanlig først pleier at skee midt i September. Man skulde derfor tro, at en stor Ødelæggelse havde fundet Sted blandt disse Dyr, som uden Ly vare udsatte for de nedfaldende, hede Slaggestykker. Men dette var dog ikke Tilfældet. Instinctet stod dem bi og indgav dem at søge deres Redning i Flugten, saa at kun et ubetydeligt Antal gik tabt. Allerede paa Udbruddets første Dage kom de langs Heklas nordlige Fod mellem Fjeldet og Þjórsá, der tilligemed Túngnaá bindrede deres Flugt mod Nord, brægende ned til Bygden, alle med Pelsen mere eller mindre sværtet af Asken, mange med Ulden afsveden paa sine Steder, endeel endogsaa med Brandsaar i Huden. Men de, der vare blevne tilbage og først efter en Uges Tid toges hjem, vare værre farne, idet Kjødet om Klovene var blodigt og sønderskuuret af Gangen paa de skarpe Lavastykker; endeel Lam, hvis Fødder blødte stærkt, maatte bringes bort paa Hesteryggen, og længe efter at de vare komne hjem fra Fjeldene, saae man dem græsse paa Knæ. De Faareflokke, som græssede i Egnen øst- og sydøst for Hekla vare værst farne, forfulgte af Mørke, Dvæn og Askefald, men kunde dog for det meste redde sig.

Fra den 4de til den 9de September var Hekla indhyllet i Regn og Taage, men de vedholdende Dren vidnede dog om Vulcanens fortsatte, skjøndt rigtignok noget mindre voldsomme Virksomhed. Vinden drev paa den Tid fra Havet op mod Land eller i nordlig Retning, undertiden med heftige Storme, og Askesøilen udtømte sig nu over de i denne Retning liggende Fjeldegne, hvilket foraarsagede adskillig Ødelæggelse paa disses Græsgange. Hidtil var dog Bygden selv, takket være de herskende Vinde, undgaaet Ødelæggelsen. Indtil den 12te aftog Udbruddet mærkeligt i Styrke; Lavastrømmen skred imidlertid fremad, men dens Hastighed kan man ikke bestemt opgive, eftersom denne naturligviis afhang af Fjeldskræntens større eller mindre Steilhed eller Skraaning. En Uge efter dens Fremkomst, eller den 9de September, havde den imidlertid neppe fjernet sig saa meget som en halv Miils Vei fra det egentlige Heklafjelds Fod; dens Brede var alligevel temmelig betydelig. Paa den Tid havde Strømmen begyndt at stivne noget paa Overfladen, eftersom en Aftagen i Tilstrømningen ovenfra begyndte, men overalt skinnede dog dens glødende Indre frem mellem de mørke, stivnede Slaggeskorper, og naar man stak en Jernstang deri, blev den efter faa Minutter glødende og næsten saa heed, at den kunde smeddes. Varmeudstraalingen var forøvrigt saa betydelig i et Par Favnes Afstand fra Strømmen, at man ikke kunde udholde den, uden at bedække Ansigtet. Medens tykke Dampe udviklede sig af Lavamassen, skred den langsomt frem med Bulder og Brag, under en uophørlig Nedrullen af løse Stykker langs Kanterne. Naar man saae ned over Lavastrømmen fra et høiere liggende Punkt, iagttog man, hvorledes den glødende, tungtflydende Masse bevægede sig under den stivnede Skorpe, og ved denne Bevægelse trængte den smeltede Materie ud af Revnerne i Skorpen, ligesom smeltet Metal; men næsten i samme Øieblik som den udsattes for Luften, overdroges den med en stivnende Skorpe, der ved Dagslyset havde en sortblaa Farve, men i Mørket viste sig rødglødende. Undertiden brød Lavaen ved foraget Tryk igjennem og bedækkede Marken nedenfor med en Masse ildrøde Stykker, dannede ved den øieblikkelige Stivnen. Saadanne uforudseelige Udpres-

ninger gjorde det farligt at nærme sig Strømmen paa nært Hold*). Høiden af Lavastrømmen ved dens Kant ansloges nu til 40—50 Fod, hvilket dog giver en ufuldstændig Forestilling om dens Omfang, eftersom den var flydt ud i en Dal, i hvis Midte Strømmen rimeligviis kan ansees at have opnaaet omtrent 100 Fods Tykkelse. Lavastrømmen var forøvrigt hidtil ikke flydt over andet end Gruus eller ældre Lavamasser og havde saaledes ikke anrettet nogen Skade.

Den 12te September tiltoge Drønene i Fjeldet og forøgedes i Dagens Løb, saa at de om Aftenen vare ligesaa voldsomme, som paa Udbruddets første Dage; Lavastrømmen voxede nu ligeledes med en Fart. Om Morgenen den 13de September var Askesøilen ligesaa høi og sort som i Begyndelsen, og bøiede sig da som Følge af indtruffen østlig Vind mod Vest over den nordlige Deel af det tidligere omtalte bebyggede Slotteland, hvor der saaledes nu for første Gang faldt Aske, hvilket vedblev de to følgende Dage. Den nedfaldende Askemængde var dog ikke saa betydelig, ikke engang i de Vulcanen nærmere liggende Districter, at Jorden var fuldstændigt overstrøet dermed. Men vasket Tai, der laa ude for at tørres, blev i kort Tid sortegraat, ligesom ogsaa det hvide Kvæg; naar man trampede paa Jorden, steg Asken op som et blaaladent Støv, og i Fodsporene eller i andre Fordybninger laa den mere samlet. Paa Plantevæxten udøvede Asken snart sin skadelige Indflydelse. Kaalen, der den 13de September stod uskadt i Indelukkerne, var henterret og vissen inden den følgende Dags Middag; der, hvor Græsset endnu ikke var slaaet, lagde det sig strax og visnede, i Særdeleshed naar Asken faldt samtidigt med Regn, hvilket fandt Sted en af de følgende Dage. Dette indvirkede igjen skadeligt paa Kvæget; det havde ingen Ro paa sig, men gik frem og tilbage paa Græsgangene, ligesom om Vinteren, naar disse bedækkes af Snee. Sulten drev Hestene og Køerne hjem

*) Det maa nemlig bemærkes, at en Lavastrøm ikke i Lighed med en Fled danner en plan Flade, men flyder frem som en Ryg, det vil sige, med over Marken ophøiede Sidevægge. Ligeledes løber den ikke ud i Enden, men danner ogsaa der en Væg ud mod Marken.

til Gaardene, hvor de med Begjerlighed gnavede Græsset af Husenes Vægge, paa hvilke Asken naturligvis havde vanskeligen ved at feste sig.

Den 14de og 15de September, paa hvilke Dage Askefaldet vedblev nede i Bygden, foregedes det Rædselsfulde i Stillingen ved de stærke Drøn, der med korte Ophold fulgte paa hverandre fra Vulcanen, og om hvilke man paa Grund af deres Regelmæssighed har sagt, at de lignede en Kæmpes vedholdende Stønnen. Disse Drøn opkom ved de pludselige Udviklinger af Dampbobler, der opstige af Vulcanen, hvilke derved udslynge den glødende Lava, dels i større og mindre Stykker, dels som Sand, dels i saare fint sønderet Tilstand som Aske, overensstemmende med hvad der her foran paa flere Steder er omtalt. Hvilken umaadelig Kraft disse Dampbobler udvikle, kan man gjøre sig en Forestilling om ved at henvende Tanken paa Askesøilens Høide. Efter de af Gunnlaugsson anstillede Maalinger vexlede den paa de forskjellige Dage, regnet med et rundt Tal, mellem 7000 og 14000 Fod.

Den 14de September forurolligedes man, som sagt, nede i Bygden af Askefald og stærke Drøn fra Vulcanen; det om Aftenen indtraadte Mørke bidrog ikke heller til at skaffe Indbyggerne en rolig Nat. Dagen derpaa, eller den 15de September, drevés Asken længere ned over den sydlige Bygd, og den fulgtes tillige af en ulidelig Stank. Efterat man den 17de og 18de September næsten uafbrudt i 36 Timer havde hørt Drøn fra Fjeldet ligesom af de heftigste Tordenskrald, indtraadte imidlertid paa de næstfølgende Dage igjen nogen Aftagen i Udbruddets Heftighed. Vinden førte heller ikke længere Aske over Bygden. Vulcanen indhyllédes desuden stundom i Taage, saa at man ikke saae noget til den, men da klarere Veir i Slutningen af Maaneden indtraf, kunde man dog iagttage dens vedholdende Virksomhed. Paa denne Maade forleb Tiden til ind i October, uden at noget synderligt Udbrud fandt Sted, men derimod iagttoges ofte Jordskjælv. Men den 8de October fandt et nyt Udbrud af Lava Sted under stærke Drøn i Fjeldet, der vedblev at høres hver Dag omtrent i en Uges Tid, under fortsat Udkasten af Aske. Udbruddet var imidlertid i Aftagende. Den 19de October var

det klart og koldt, og da iagttog man for første Gang Sne paa Hekla, uagtet den for længe siden var bleven liggende paa de Hekla omgivende Fjelde; den var hidtil nemlig smeltet ved Berørelsen med den varme Aske og Slaggen paa Vulcanen.

Mod Slutningen af October, den 26de og 27de, tiltog dog igjen Udbruddet, og den sidstnævnte Dag udkastedes paany Aske over Bygden og afstedkom ikke ubetydelig Skade. Derefter indtraadte atter Stilhed, der afløstes af Askeudbrud med Lavaudstrømninger mellem den 4de og 12te November, og den 13de i samme Maaned indtraf atter et af de voldsomste Udbrud. I de følgende Dage skred Lavastrømmen betydeligt frem, dog ikke hastigere end omtrent 1325 Fod i Døgnet. I den anden Halvdeel af November aftog igjen Udbruddet i Styrke. Senere afvexlede saadanne Hvileperioder med stærkere Udbrud ligetil Aarets Slutning og Begyndelsen af det følgende Aar, indtil Udbruddet ganske opherte den 25de Januar, men allerede den følgende Dag forefaldt nye Aske- og Lavaudbrud, og disse vedbleve indtil Maanedens Udgang uden synderlig Aftagen, hvorved Askevæggen, sært som Natten, udgjød sit Indhold over Bygden, der dog naturligvis var indhyllet i Sne og derfor ikke led nogen Skade. Paa denne Maade afvexlede igjen Udbrudene i Styrke i Februar og Marts, men efter et heftigere Udbrud den 8te April hørte Vulcanen op at rase, og Dagen efter udsendtes den sidste Askesøile, hvormed Udbruddet sluttede; allerede den 10de blev man Sneepletter var paa det nye braun nedenfor Krateret. Syv Maaneder varede saaledes Udbruddet, hvilket dog ikke ansees for at have været et af Heklas voldsomste. Idetmindste afstedkom dette Udbrud jævnførelsesvis meget mindre Skade, end man var vant til ved de store Vulcanudbrud i det afvigte Aarhundrede; Lavastrømmen forårsagede ingen Ødelæggelse ved Overøvømmelse, skjønt den nærliggende Gaard Næfurholt forlodes paa Grund af det ubehagelige Naboskab.

Ved nærmere Undersøgelse af Heklas Top Aaret efter Udbruddets Begyndelse, fandt man paa den ialt fem Kratere, tre større og to mindre, af hvilke de to største, ifølge

en den 13de August foretagen Maaling vare mellem 2 og 300 Fod dybe. Kraterne laae ievrigt langs Fjeldets Ryg, hvor saaledes Revnen forefandtes. —

Vi vende nu Hekla eller Heklafell Ryggen, for at drage «hjem til vort Land igjen», det vil sige først til Reykjavik, paa samme eller tildeels samme Vei, ad hvilken vi om Foraaret kom vestfra til disse Egne. Fra Stóru Vellir red nemlig Forfatteren forbi Oddi, den velbekjendte, fortræffelige Provstebolig i Ránga'rvallasysśel, og derfra videre mod Vest hen til Eyrarbakki. Han kom saaledes paany over Ytri-Rángá, samt red de atten Gange gjennem Randalækr og over den store Mose foran Sandhólaferja, hvor Þjorsá paa sædvanlig Maade paany passeredes. Alle disse Stramme vare terrede noget ud i Sommerens Løb, men Hestene — ievrigt de samme, der havde baaret mig hele Landet rundt — syntes ikke nu mere end før at finde synderligt Behag i Badet i den kolde Þjorsá, som de for tredie Gang vadede over. Mod den flade Kyst hen imod Eyrarbakki brede Bølgerne sig allerede i skarpere Brændinger, der dog ikke kunde jevnføres med dem, man seer der om Vinteren, naar hele Havfladen dækkes af Skum, saalangt Øiet rækker. Lavastykker af et Hoveds Størrelse kastes da af Bølgerne høit op paa Land, og undertiden følger der levende Fisk med, som ved Bølgens Tilbagestrømmen blive liggende paa Sandet. Handelspladsen ved Eyrarbakki er ved en Dæmning beskyttet mod Havet, men engang gjennembredes Dæmningen af en uhyre Braadse, der satte Beboelseshusene under Vand. — Nordfor Eyrarbakki strækker sig, som vi mindes, den vide Slette, som paa den vestlige Side af Handelspladsen gjennemskæres af den brede Ölfusá, over hvilken jeg saaledes skulde færges paany. Vi vare her et større Reiseselskab, og derved traf det sig, at en af Hestene kom under Vand, paa Grund af Uagtsomhed ved Overfarten. Da den ligesom de andre holdtes i Grime, kunde Hovedet hurtigt trækkes op igjen, men det stakkels Dyr havde ved at være stedt i Havsnød faaet en saadan Skræk i Livet, at det ikke rørte et Lem, men flød op og blev liggende paa Siden med Benene strakte fra sig idetmindste medens vi kom halvt over Floden, eller i en Tid af fem

til ti Minutter og lugsedes saaledes frem, idet en Mand støttede dens Hoved. Efter en Tids Forløb kom den dog til sig selv igjen og svømmede siden, lige saa rask som dens Kammerater, til den modsatte Flodbred.

For ikke at behøve at tage tilbage fra Ölfusá den samme Vei, som jeg var kommen ad om Foraaret, og da Tiden til Postdampskibets Afgang fra Reykjavik endnu ikke var udløben, valgte jeg nu den Omvei til Reykjavik, der gaaer langs Kysten til Krisuvik og derfra mod Nord til Hafnarfjörör. Selv for En, der har seet sig noget om i Island, frembyder denne Egn mange Gjenstande af Interesse. Som jeg allerede ved dette Arbeides Begyndelse har omtalt, danner den Halve, ved hvis brede Ende jeg nu befandt mig, et Stykke Land af særdeles udpræget vulcansk Natur, som derfor viser sig ved hvert Skridt. Færdes man langs Kysten fra Øst til Vest, har man følgelig Fjeldryggen paa høire Haand. Denne Fjeldryg er saagodtsom heelt og holdent bedækket med Lavastramme, fra hvilke Palagonittufens sortebrune Toppe eller Rygge hist og her hæve sig med talrige Vulcankratere. Den storartede Revne, som her har aabnet sig fra Jordens Indre, har dannet sig talrige Skorstene for de i den optrængende eller opkastede Masser. Fjeldryggen falder i Begyndelsen mindre steil, ja frembyder endog i den saakaldte Selvogsheiði et græsbevoxet, lavafrit Parti, der strækker sig ned til Kysten mod Sydvest; men længere borte danner den en fordetmeste ledret Væg, vistnok af 600 til 800 Fods Høide, hvor de paatvers afskaarne Trap- og Palagonitlag samt Trapgangene paa en udmærket Maade komme for Dagen. Der nedenfor strække sig paany Lavalag ud mod Søen, ligesom Forholdet er mellem Ölfusá og Selvogsheiði. Paa eet Sted sænker den ledrette Bjergvæg sig noget, og der fremvælter en Lavastrøm, som udbreder sig paa Sletten nedenfor; paa et andet Sted hæver sig ved Foden af Skrenten et Krater, vistnok en 60 til 70 Fod høit, sammensat af Slaggestykker. Gaardene ere her tildeels opførte midt i den ældre Lavastrøm, der grønnes i Fordybningerne.

Kysten snoer sig ind i mindre afrundede Bugter, hvor den egentlig er bebygget. Indbyggerne maae her for en stor

Deel ernære sig ved Fiskeri, hvilket naturligviis maa være forbundet med Fare paa denne aabne Kyst. Eyrarbakki er, som vi vide, den eneste Havn paa hele den sydlige Kyst af Landet, og denne Havn er desuden baade snever og vanskelig at komme ind i. Der er kun Plads til to Skibe, og Farteier kunne blot løbe ind ved Flodtid og med sydvestlig Vind. Strandinger ere derfor ikke saa sjeldne langs denne Kyst. Dagen inden Forfatteren forlod Island, strandede i Nærheden af Eyrarbakki et Handelsfartøi ved Storm af Sydvest. Skipperen, der kjendte Kysten, var dog istand til at undgaae Brændingerne saamegot, at han ikke ternede paa, førend han kom op i Sandet. For at mindske Brændingen, anvendte han et Middel, der maaskee ikke er enhver af mine Læsere bekjendt; det bestaaer nemlig i at overgyde Havfladen med Tran, hvorefter Søen ikke bryder. Saasnart han derfor var kommen ind imod Brændingen, slog han Bunden ud af nogle Tønder Tran og lod den flyde ud i Søen, og sejlede da lige med Land i det Smulvande, som af den af Bølgerne fremførte Tran, ligesom et Bælte, dannede igjennem Brændingen. Mindre Baade, der drive op mod en saadan Kyst, gaae dog næsten altid under i Brændingen. Man skulde tro, at den kunde kaste Menneske op paa Land efter Baadens Kæntren, men dette indtræffer kun i heldigste Tilfælde, thi naar Brændingen bryder med Stranden, danner den en Understrøm, der trækker den Druknede ud mod Søen, istedetfor at kaste ham mod Land. Man har iagttaget dette med forulykkede Personer, som, drevne med Land af Bølgerne, ere gaaede under i Brændingen og først ere komne op igjen længere ude i Havet. Svømmekonsten er dem saaledes ikke til nogen Nytte her. Fiskerne fra Eyrarbakki kunne ofte ikke gaae tilsøes for Brændingens Skyld, skjøndt de vide, at Havet udenfor er fuldt af Fisk. Men der, hvor Islands Kyster ikke ere sandede og grunde, begrændses de ofte af lodrette Klipper, ved hvilke ingen Landing kan foretages. Den nordlige Kyst af Faxaflóar skal være særdeles farlig ved vestlige Storme; de Farteier, der gaae ud fra Reykjavík, forlise da sædvanligt paa den Odde, hvor Snæfellsjökull ligger. Der findes rigtignok en Havn ved Navn Stapi, men i Nattens

Mørke er det naturligviis umuligt at finde ind i den. Der forliste det sidste Postskib, »Arcturus's« Forgænger, som var et Seilfartøi. Et Handelsskib, der sammen med dette laa i Reykjavíks Havn, løb ud i Storm, hvorefter Postskibets Capitain, der skal have været en særdeles dueli Sømand, formeente ikke at kunne blive liggende i Havn, skjøndt han anede Udfaldet. Med dette Fartøi fulgte to, tre Kjøbmænd tilligemed flere andre Passagerer. Den ene af Kjøbmændene havde gjort Reisen over Land fra Akureyri, da han ansaae det for sikkrere at gaae med Postskibet end med sin egen Jagt — denne kom dog lykkeligt til Kjøbenhavn, men de to Skibe, der løb ud fra Reykjavík, forliste aldeles. Intet andet Spor fandtes af dem, end noget ilanddrevet Gods, samt at Kysten ved Snæfellsjökull i længere Tid overstrøgkedes med Talg, der havde været Postskibets Ladning, endog holt op over Land paa Bjergene. Heller intet Lig flød op; de bleve vel rimeligviis fortærede af Haierne. En anden Gang, da et Skib forliste paa samme Sted, forsvandt det sporløst, men nogen Tid efter fandt man en af Bølgerne opskyllet Haand eller Finger med en Ring, ved ved hvilken man fik Oplysning om den forulykkedes Fiers Skjebne. Men vi vende tilbage til Reisen.

Et Besøg, som jeg paa denne Tour aflagde i Præstegaarden Vogsósar i det District, der kaldes Selvogr, gav et mindre godt Begreb om Beboernes Velstand, thi der stødte jeg næsten paa det værste Svineri, jeg kunde have ventet at træffe i en Præstegaard. Præsten skal ogsaa høre til dem, der ikke negte sig Nydelsen af stærke Drikke, hvorfor jeg tænker mig, at Alt gaaer, som det bedst kan. Han var selv ikke hjemme, men hans Hustru syntes at trives godt i Snavset; hvorvidt det lille Barn, som hun har paa Armen, kunde trives og blomstre i disse Omgivelser, vil jeg lade staae hen. Om Aftenen tog jeg ind i en Gaard ved Navn Herdisarvík, der ligger en Times Vei fra Vogsósar, ved Foden af den steile Fjeldvæg midt i en øde Lavastrøm, noget beskyttet mod Brændingerne og Søvindene, fordi Havet her skjærer sig ind i en Bugt. Husmoderen i denne Gaard, en mildre Kvinde af meget fordeelagtigt Ydre, antog, at jeg ikke kunde ligge i

Bær'en, og deri havde hun ogsaa Ret, thi Badstuen, det eneste beboelige »Huus«, bestod af tvende smaa, ved en Brædde-væg afdeelte Kamre lige under Taget, af hvilke det ydre optoges af fem og det indre af fire Sengesteder paa hver Side af Væggene, med en Gang af neppe ect Skridts Brede imellem, saaledes som forøvrigt Badstuens Indretning alle Steder er. Da der i hver Seng er Plads til to eller tre Personer, kunne saaledes en Snees Stykker pakkes sammen i disse Værelser. Men ved Gaarden fandtes ogsaa et lille Træhuus, der anvendtes til Lade, og i denne kunde jeg faae Plads. Der var rigtignok opstablet alslags Redskaber og Gjenstande, men en Seng tyttedes derind, og jeg kunde saa indrette mig efter Behag eller snarere efter Leilighed. Jeg sov den Nat med Dødens Billede, i Skikkelse af nogle nyafflaaede Kalveskind, over Hovedet, men jeg drømte alligevel ikke om Hudstrygelse. Efterat min fortræffelige Vertinde om Morgenen havde budt mig Kaffe — stegt Fisk forstod hun at lave paa en fortrinlig Maade, kan jeg erindre, Kaffen derimod, hvori man ofte kommer Sukker og Flode først, er af den Grund sædvanlig mere eller mindre udrikkelig — fortsatte jeg min Reise over de hindrende Lavastrømme og naaede om Formiddagen til Krisuvíks Svovlkilder, i hvilke jeg gjensaae gamle Bekjendte fra Mývatnsegnen. De frembyde her samme Eiendommeligheder, som de forhen omtalte, men Dyndkilderne ere her ikke saa storartede som ved Hlíðarnámar. Et Forsøg er her anstillet for kort Tid siden paa efter en stor Maalestok at drage Fordeel af Svovlet — brennisteinn hedder det paa Islandsk — men efter at have opført Huse til Arbeidet, opkjøbt Heste med Mere, opdagede man, at Hovedbestanddelen til Driften manglede, nemlig Svovlet, der kun fandtes i ringe Mængde, hvorfor Foretagendet standsede i sin Begyndelse. Disse námar ligge ved Foden eller paa Skraaningen af en steil Fjeldryg, der kaldes Sveifluháls, opad hvilken man maa arbeide sig frem, naar man fra Krísuvík vil mod Nord til Hafnarfjörðr. Naar man er naaet op paa denne Ryg, har man en prægtig Udsigt. Nedenfor Beskueren aabner sig nemlig en dyb Dal, opfyldt i Bunden af en med lysegrønt Mos bevoxet Lavastrøm, der ender i en kraterformet Fordybning nedenfor Beskuerens Fod, og som kaldes Ketill eller Kjedelen. Dalgangens Vægge ere begrændsede af steile, sortebrune Tufrygge, der strække sig omtrent tre Fjerdingvei frem, idet de lade Baggrunden aaben, hvorved Blikket kan vandre langt bort, og da møder Fjeldene paa den nordlige Side af Reykjavík, den blaae Esja og Skarðsheiði, som denne eller en af de foregaaende Nætter havde ifert sin lange Ryg en snehvid Kappe, der hang ned ad dens Sider. En klar og skyfri Himmel udbredte sig over det Hele.

Men Læseren er maaskee allerede for længe siden træt af Beskrivelser over stelte Naturscener, der dog kun høist ufuldkomment kunne gjøre Indtrykkene levende. Vi skulle derfor skynde os saameget som muligt — ja saameget som muligt, thi Veien mellem Krísuvík og Hafnarfjörðr er en af de besværligste i hele Island. Den bestaaer nemlig af Lava og ikke noget Andet end Lava, paa hvilken Hesten de allerfleste Steder kun kan gaae i Skridt, og at ride henved fire Timer i langsom Skridtgang kan endog udslette Indtrykket af Udsigten fra Sveifluháls. For at gjøre Ret og Skjel bør dog indrømmes, at Egnen frembyder mange særdeles interessante Partier, med Hensyn til Lavastrømmenes indbyrdes Beliggenhed og Forhold, i hvilken Henseende den er en af de mest characteristiske Marker. Hist og her rager desuden et Vulcankrater eller en Kegle frem.

Ved Hafnarfjörðr, hvor jeg gjorde et kort Holdt, eller strax paa den anden Side af dette Sted, skiltes jeg fra min Følgemand fra Eyrarbakki, der tog min ene Hest med, som jeg havde solgt til en Bonde der i Nærheden, og fra hvem de to andre, med hvilke jeg befordrede mig det korte Stykke Vei til Reykjavík, synligt skiltes med større Savn end deres Herre, da den var ubyre doven. Søndagaften den 10de September gjensaae jeg Reykjavík og afsluttede dermed min lange Sommerreise. I den Tid, som fulgte derpaa, lige indtil den 20de i samme Maaned, da Postskibet skulde afgaae, indtraadte et Vedrlig, i hvilket stadig Regn- og Stormbyger afløste hverandre, saa at man neppe kunde stikke Hovedet udenfor en Dør, og endnu mindre tænke paa Udflugter. Hollandet og Fjeldene vare i denne

Tid næsten bestandigt indhyllede i Taage og Skyer, og Veiene opbledte. Den 20de laa «Arcturus» seilfærdig — den skulde blot tage en Ladning af 80 Heste ombord — men samtidigt dermed brød en sydvestlig Storm løs, der varede i fem Døgn, under hvilken Barometret sank ned til «Jordskjælv». Hestene bleve da satte paa Græs igjen, og Passagererne forbleve indtil videre gjerne paa Landjorden. Men om Mandagen den 25de sprang Vinden om til Nord, og skjøndt Regnen og Taagen vedblev, medens «Arcturus» lettede Anker, kunde man dog nu nære godt Haab om en lykkelig Reise, hvilket ogsaa gik i Opfyldelse. I de senere Dage havde alle de større Fjelde faaet Snechuer paa, og man antog det for givet, at de nu vilde blive liggende. Vi dampede saaledes ud af Faxafjörðr ned mod Reykjanes og Eldey. Den velkjendte Fjeldryg, som jeg sidst kom forbi, laa endnu indhyllet i Taage, der henimod Aften dog adspredtes. Jeg sagde da Farvel til Landet. Nogle blaae Farvefortoninger, fordeelte i uhestemte Omrids af Fjelde, var det sidste Indtryk, jeg modtog af det mig kjært blevne Island.

Navne- og Sagregister.

	Side.
Ágerbrug	31.
Akureyri	5, 245.
Alea impennis	7.
Alftafjörðr	155.
Alftavík	208.
Almannagjá	267.
Almannaskarð, Fjeldvei	146.
Althinget	276, 300.
Allhingsmiddagsselskab	300.
Amerikas Opdagelse	181.
Arcturus, Postdampskib	4, 342.
Arnarvatnsheiði	258.
Beinagellarfell	208.
Berufjörðr	162.
Bjarnarnes	138.
Blæreorme	139.
Breiðamerkrmúli, Jökull	124.
Breiðamerkrsandr	123.
Brennisteinn	342.
Brúará	306.
Brændsel	27.
Bær eller Gaard	24.
Communalstyrelsen	105.
Dinfjall	207.
Djuptvogur, Handelsplads	162.
Dobbelspath	186.
Drángshlíð	60.
Dymmagil, Fjeldpas	219.
Dyndkilder	228.
Dyrfell	208.
Dyrhólarey	66.
Ederdunn	153.
Eldvatn	85.
Ellida-Aaen	46.
Elymus arenarius	31.
Esja	8, 34.
Eskifjörðrs Handelsplads	185.
Eyafjalla-Jökull	9, 58.
Eyrarbakki	3.
Eyriksjökull	258.
Faareavl	54, 84, 161.
Faareskab	13.
Fáerholtsmýri, Bondegaard	122.
Fara i kláf	217.
Faxafjörðr	8.
Fiskeriselskaber, de franske	151.
Fiskivötn	258.
Fjallagras, saakaldet islandsk Mos	242.
Fjarðarheiði, Fjeldpas	175.
Fjeldræv	253.
Fljótsdalr	207.
Flodovergang	48, 52, 77, 108, 211.
Flóki, Viking	274.
Flora	147, 164.
Folkemængde	297.
Fremrinámar, Svovlkilder	233.
Fuglasker	6.
Fugle	163.
Fuglefangst	69, 127.

	Side.
Fúlilækr, Jökulsá	61.
Fylla, dansk Skrueskonnert	4.
Følgemænd	158.
Garðar Svafarsson, Viking	273.
Garðarshólmr	273.
Gelmerstaðir, Bondegaard	218.
Gelrfuglen	7.
Geysir	229, 306.
Geysirphænomenet, dets Forklaring	313.
Gnidningsphænomenet	175.
Gráfjáa, Lovhøg	277.
Grimsey	248.
Grímstaðir, Bondegaard	219.
Grindefangsten ved Færøerne	195.
Grønlands Opdagelse	180.
Grønlandsfarere	178.
Gulathingslov	277.
Hafisey, Fjeldklint	72.
Hafgola, Søvind	232.
Hallbjarnarvatns kambr	231.
Hamarsfjörðr	159.
Handelscarevarer	180.
Háskerðingr, en Ihlart	196.
Heinsbergsjökull	138.
Hekla	9, 322.
Hellisheiði	211.
Helvíti, gammelt Vulcankrater	224.
Héraðsvötn, Elv	255.
Herðubreið, Vulcan	9, 235.
Herjólfr, Viking	274.
Heste	169.
Hestgerðishnúkr, Fjeldklint	138.
Hilsemaade	32.
Historisk Udvikling	277.
Hjaltastaðr, Præstegaard	208.
Hjörleifr, Viking	75, 276.
Hlíðarnámar, Svovlkilder	223.
Hof, Præstegaard	155, 219.
Holt, Præstegaard	65.
Homøopathi	247.
Hornafjörðr, en Flod	138.
Horokvæg	161.
Hrafnagjá, Revne i Lavastrøm	267.
Hrafnkelsmannahrýggr, Fjeldryg	224.
Hraun eller Lavastrøm	44.
Hrólfshellir, Bjerggrotte	60.
Hunde	138.
Húsavík, Handelsplads	208.
Husdyravl	161.
Hvalfangere	181.
Hvítá	44.
Hvítserkr, Fjeld	260.
Höfðabrekka, Fjeld og Bondegaard	71.
Heilsedragten	38.
Hørgsdalr, Bondegaard	97.
Ingólfr, Viking	76, 275.
Ingólfshöfði, Fuglefjeld	126.
Islands Opdagelse	273.
Isladen	174.
Jónsbók	277.
Jordhuneskikke	77.
Jøkelløb	62.
Jökelrevnerne	114.
Jökulsá	211, 222.
Kaldidalr	232.
Kalmannstunga, Bondegaard	255.
Katla, Vulcan	70.
Kerlingardalr	74.
Kirkjubær, Bondegaard	211.
Kjedelen, Vulcankrater	234.
Klipfisk	198.
Krafla, Vulcan	223.
Kría, en Art Terne	125.
Krísuvik, Svovlkilder	340.
Kvíáfjöt	76.
Landfarsoter	248.
Landnámabók	275.
Langjökull	232.
Laugafell, Fjeldryg	205.
Langardalr	304.
Lausnastein, Frugter af en Smigvæxt	187.
Lavastrømme	45, 176, 271.
Lax	201.
Laxerruder	241.
Leirhnúkr, Vulcan	236.
Lómagnúpr, Fjeld	106.
Lónsheiði, Fjeldvei	155.
Luptsalahellir, Bjerggrotte	66.
Lovbjerget	268.
Lugelilsynet	246.
Maadeholds-Bestræbelser	102.
Mariulykki, Bondegaard	100.
Markarfljót	54.
Malr, Grønemark	20.
Mindetavler	79.
Mineralier	166.
Monopolhandelen	201.
Mýrdalsjökull	70.
Mývatn, Indsø	241.
Naddoddr, Viking	273.
Námafjall	223.
Nationaldragt	36.
Náttfaravík	231.
Norðlingafljót	268.
Núpstaðr, Bondegaard	106.
Núpsvötn, Elv	107.
Obelisken	325.
Oddahraun	283.
Oddi	53.
Odinshøne	160.
Ok, Jökull	232.
Polygonituf	139.
Pidsk	180.
Politisk Inddeling	12.
Portland, Odde i Havet	66.
Presten	17.
Præstegaard	25.
Præsternes Stilling	56.
Randalinkr, An	59.
Randhólar, Vulcan	46.
Reppstyrer, communal Embedsmand	104.
Revner i en Lavastrøm	286.
Reyðarfjörðr	184.
Reykir, Bondegaard	255.
Reykjahlíð, Bondegaard	239.
Reykjahver	304.
Reykjavik	5, 10.
Reynisdrángar, Klippe i Havet	69.
Reynisfell	68.
Ryper	254.
Sandfell	136.
Saljalandafoss	54.
Skaptá	97.
Skaptárfellajökull	85.
Skarphéðinn	123.
Skriðarárjökull	108.
Skeiðarársandr	112.
Skibbrud	309.
Skjaldbreið, Vulcan	266.
Skjálfandi, Havbugt	234.
Skjen Konst	251.
Skoe	42.
Skógafoss	60.
Skovenes Udbredelse	112.
Skovløst Land	156.
Skyr, en Ret	98.
Smjörfjall	207.
Snorri Sturlusøn	277.
Snæuhuru	101.
Snæfell	9, 207.
Sólheimajökull	61.
Sprengisanda Vei	243.
Stafarfell	124.
Stáfafell, Præstegaard	145.
Standaforskjel	33.
Storhøgen	81.
Stórinúpr, Præstegaard	321.
Stórisandur, Sanderken	258.
Stóru Vellir Præstegaard	321.
Strokkr, Springkilde	309.
Súla, en Fugl	8.
Surtshellir, Hule i Lavastrøm	259.
Surturbrandr, Brunkul	189, 202, 218, 229.
Svinafell	113.
Svovlkilder	228, 237, 239.

Side.

Teigarhorn, Bondegaard . . . . 166.
Þinggrdli, Præstegaard . . . . . 184.
Þingvallavatn . . . . . 267.
Þingvellir . . . . . 303.
Þjórsá . . . . . 52.
Þórisdalr . . . . . 262.
Þrast . . . . . 61.
Þrihyrningr, Fjeld . . . . . 54.
Tidsregning . . . . . 121.
Tindfjalla-Jökull . . . . . 53.
Torfa-Jökull . . . . . 53.
Trachyt . . . . . 136.
Trap . . . . . 134.
Trappiller . . . . . 218.
Træhuse . . . . . 154.
Tuf . . . . . 134.
Tun, dyrket Jord . . . . . 29.
Tur Fisk . . . . . 199.

Udforselsvarer . . . . . 297.
Udsendet . . . . . 39.

Side.

Udvandring . . . . . 250.
Ulfljótr . . . . . 277.
Undervisningsvæsen . . . . . 16, 57.
Utilegumenn . . . . . 261.
Uxahver, Geysirkilde . . . . . 229.

Varme Kilder . 220, 265, 304, 306.
Vatnajökull . . . . . 63.
Vigr, en Ederhulm . . . . . 148.
Vikshamrar, Fuglefjeld . . . . 68.
Vopnafjörðr . . . . . 217.
Vulcansystemer . . . . . 132.
Vulkanudbrud 70, 96, 118, 240, 326.

Ældre politisk Inddeling . . . . 276.

Öræfa-Jökull . . . . . 9.
Öxará . . . . . 267.
Öxi, Fjeld . . . . . 185.
Öxnadalr . . . . . 253.

Odense Universitetsbibliotek
550010803081